

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

4

ROČNÍK 11 (43)

Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky

Strategický tah Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky je koncepčním obsahově organizačním návrhem. V průběhu řešení a realizace se může stát jako nový přístup k problematice zajištění bezpečnosti významným strukturovaným procesem společenských inovací, které vedou ve svém komplexu k synergickému efektu: k aktivnímu občanskému pojetí bezpečnosti a obrany České republiky, k vlastnímu zvýšení vnější a vnitřní bezpečnosti země, k rozpočtovým úsporám celého systému a jeho součástí a ke zvýšení podílu občanů buď přímo nebo zvláště prostřednictvím organizací bezpečnostní komunity na tvorbě a realizaci bezpečnostní politiky, a to v souladu s civilním řízením a kontrolou tohoto systému.

Tímto záměrem systém přesahuje dosavadní běžné fungování státu a společnosti spočívající v daném konkrétním případě v parciálních racionalizačních krocích v jednotlivých subsystémech bezpečnosti a obrany bez výraznější koordinace a vyšší míry občanské participace.

Rozsah působnosti systému řízení

Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky zasáhne ve svých důsledcích široký okruh institucionálních i občanských subjektů a objektů bezpečnosti a obrany.

V první řadě se jedná ústavní orgány a činitele: prezidenta republiky jako vrchního velitele, parlament, tj. Poslaneckou sněmovnu a Senát a jejich zahraniční, branné a bezpečnostní aj. výbory, vládu, Bezpečnostní radu státu, soudní orgány atd.

Dále jsou to instituce tvořící systém bezpečnosti a obrany: ozbrojené síly, tj. Armádu České republiky, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž, dále Policii ČR, obecní a městské policie, Vězeňskou službu ČR (tj. Vězeňskou stráž a Justiční stráž), zpravodajské služby, integrovaný záchranný systém složený z řady institucí a organizací – Hasičský záchranný sbor ČR, sbory dobrovolných hasičů, zdravotnické záchranné služby, horská služba, speleologická záchranná služba, vodní záchranná služba apod., havarijní pohotovostní služby zejména provozovatelů rizikových činností, celní správu, soukromé bezpečnostní služby, Český červený kříž a podobné humanitární organizace, zahraniční diplomatické aj. služby, zahraniční pomoc, veřejnou správu a samosprávu.

Nelze pominout ani občanskou veřejnost (především struktury bezpečnostní komunity) - prostřednictvím její participace se stává zajištění bezpečnosti a obrany státu službou veřejnosti v nejširším slova smyslu.

Své místo v systému řízení má i politický systém - především politické strany, jejich vedení a pružné organizační struktury zabývající se bezpečností země, které především mají vliv na koncipování bezpečnostní a obranné politiky země.

Potřeba systému řízení

Potřeba komplexního přístupu k bezpečnosti ČR je intuitivně i explicitně pocíťována již delší dobu. Jeho nutnost dozrála a vytvořily se pro něj i vhodné podmínky po 11. září 2001. Ukázalo se, že asymetrické konflikty spojené zejména s mezinárodním terorismem a s nevojenskými ohroženími, které vyžadují vnější zásahy, není již možné řešit dosavadními parciálními opatřeními. Ty ztěžují efektivní koordinaci a je nutno vždy převážně improvizovat, ačkoli určité pozitivní změny by bylo možné přijmout a realizovat předem, a to zvláště pokud jde o řízení a koordinaci vlastního bezpečnostního a obranného systému i o aktivní psychologickou, brannou a další přípravu obyvatelstva. Potřeba komplexního přístupu k bezpečnosti ČR vyplývá i z její geopolitické situace „uvnitř“ teritoria NATO. Vyjma expediční činnosti bude mít bezpečnost a obrana na teritoriu převážně komplexní charakter.

Dosavadní reakce na ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti ČR, jak byly prezentovány v našich publikacích, v médiích, na různých seminářích, v parlamentních kruzích, v exekutivě, bezpečnostní komunitě i ve vytvořeném týmu expertů, jsou převážně kladné. Zainteresované subjekty poukazují zejména na jeho potřebu vzhledem ke změnám vnějších mezinárodních a vnitřních bezpečnostních podmínek a našemu zapojení v nejrůznějších mezinárodních ekonomických, bezpečnostních, vojenských aj. seskupeních. (Důvody jsou zřejmé: svět se změnil, vedle standardních ohrožení se stále více objevují ohrožení těžko předem identifikovatelná a předvídatelná, a to zvláště pokud jde rozsah důsledků. Následky mohou mít v blízké době až pandemický charakter - to vše vyžaduje vytvořit podmínky pro včasnou identifikaci nebezpečí a komplexní přístup, včetně propojení všech relevantních prvků bezpečnostního systému v mezinárodním měřítku.) Co se týká vnitřních podmínek pak je zřejmé, že postkomunistické země jsou v daleko složitější situaci než západní demokracie, v nichž už řada opatření byla realizována a tyto státy jsou schopny na nové jevy reagovat podstatně rychleji. USA například vytvořily Ministerstvo pro vnitřní bezpečnost státu, Úřad národní připravenosti a nové teritoriální vojenské velitelství pro zabezpečení obrany USA, v Německu schválili změnu ústavy ohledně nasazení armády v zahraničí. Tradiční zkušenosti s tím jak čelit vnitřním a vnějším hrozbám má Izrael.

V České republice komplexní systém řízení bezpečnosti fakticky neexistuje a teprve se nestructurovaně budují jeho dílčí prvky. Postrádá to především koncepční teoretickou základnu, což je i důsledkem nepřipravenosti politických elit zabývat se tímto problémem. Přitom Česká republika stojí před novými výzvami v oblasti zajištění bezpečnosti, které mají dlouhodobý charakter (horizont 2017 - 2020) tak jak je mj. charakterizují experti Střediska pro strategická a mezinárodní studia na příkladu Spojených států (Ciluffo J., Rankin D., Boj proti terorismu, NATO Review, zima 2001/2002, s. 14):

„Naše koncepce národně bezpečnostního plánování musí být rozšířena tak, aby zahrnovala opatření proti teroristickým útokům za použití zbraní hromadného ničení i ochranu nejdůležitější infrastruktury, jako jsou telekomunikace, energetické systémy, ropa, plyn, bankovníctví a finance, doprava, systémy zásobování vodou, státní služby a pohotovostní služby. Toto strategické poslání není doménou žádné jednotlivé federální agentury, národní bezpečnost již není na výhradní zodpovědnosti těch agentur, které jí tradičně měly v popisu práce. Je třeba, aby do hry vstoupili noví hráči, včetně zdravotnických a sociálních služeb, státních a místních orgánů a soukromého sektoru. Je třeba integrovat a uplatnit všechny prostředky. V současné době však mnohé agentury jednájí nezávisle. To vede k překrývání a zmatku pokud jde o pravomoci, zdvojení kapacit, nekompatibilitu systémů a plýtvání zdroji a zcela zbytečně se zvyšuje riziko“.

Záměry byly prosazeny jako plán Bílého domu v boji proti terorismu. Plán má lépe koordinovat činnost institucí, které zajišťují bezpečnost USA. Prezident Bush k tomu řekl: „Tento obsažný plán definuje jasné hranice kompetencí a jasné odpovědnosti federálních zaměstnanců, guvernérů a starostů stejně jako podnikatelů a amerických občanů. Pokud budeme lépe vědět, že máme odpovědnosti, budeme také umět lépe směřovat své peníze a lidskou sílu, abychom dokázali společnému ohrožení čelit.“ (MF Dnes, 17. 6. 2002, s. A/8).

Tyto závěry amerických expertů i záměry prezidenta Bushe potvrdil velvyslanec Karel Kovanda (Stálá delegace ČR při NATO a ZEU) ve svém interview MF Dnes 26. 6. 2002, kde v souvislosti s potřebou adekvátně reagovat na postupy uplatňované mezinárodními teroristickými organizacemi uvedl, že „jejich globalizace postupuje rychleji než naše. Dnes se vojáci připravují na vnějšího nepřítel, policie bojuje proti kriminalitě, finanční úřady s černými penězi, ale chybí propojení všech útvarů a orgánů, které mají v popisu práce boj proti některému z těchto nebezpečí“.

V případě České republiky můžeme v této souvislosti uvést:

- ❑ v základních bezpečnostních dokumentech není komplexnost bezpečnostního systému zachycena, nebo se pouze deklaruje bez realizačních závěrů a doporučení,
- ❑ neexistuje jednota v pojetí základních pojmů, naprosto chybí teoretické rozpracování problematiky bezpečnostního systému, není jasné, v čem jsou (budou) specifika ČR v bezpečnostní oblasti,
- ❑ vzájemná spolupráce, podpora (a komunikace) mezi relevantními složkami, které se podílejí na zabezpečení bezpečnosti země v nejšířším kontextu, je v mnoha případech limitována jejich partikulárními zájmy.

Pro postupné řešení tohoto neuspokojivého stavu je důležité, že se v **Koncepci výstavby profesionální armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky** objevuje následující konstatování: *„Reformu (ozbrojených sil) však lze uskutečnit jen tehdy, bude-li záležitostí celých ozbrojených sil, podpoří-li ji společnost a stane-li se součástí dlouhodobé koncepce bezpečnosti a obranyschopnosti České republiky.“* Dále se zde uvádí, že, *„reforma ozbrojených sil je vnímána jako součást celkového zajištění České republiky, ke kterému je nezbytné:*

- *vybudovat ucelený národní bezpečnostní systém, založený na vzájemné spolupráci, interoperabilitě a harmonizaci činností jeho jednotlivých složek;*
- *dosáhnout maximální možnou úroveň interoperability národního bezpečnostního systému ČR na mezinárodní úrovni“.*

(Koncepce výstavby profesionální armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky, <http://www.army.cz/reforma/reforma/docs2/koncepce.htm>, s.1,2).

Uvedené závěry ovšem také otvírají velmi zásadní otázku kompatibility reformou jednotlivých složek bezpečnostního systému České republiky. Tyto reformy dosud probíhají svým způsobem izolovaně a nekoordinovaně. Zdá se, že ozbrojené síly, jejichž role je v bezpečnostním systému specifická, ostatní složky v reformním úsilí předhony. Tuto disharmonii je proto nutné odstranit, neboť její další pokračování přináší nehospodárné vynakládání finančních prostředků a také nemožnost nastavení racionálně zdůvodněných priorit zajištění komplexní bezpečnosti České republiky.

System řízení a jeho souvislost se širším pojetím bezpečnosti

Záměr systému řízení vychází ze širšího pojetí bezpečnosti a konkrétně pak bezpečnostní politiky.

Bílá kniha o obraně České republiky (1995) definuje pojem bezpečnostní politiky takto: „V obecné podobě je bezpečnostní politika souhrnem opatření kodifikující odpovědnost státu za vytváření a udržování takových podmínek vnitřního a vnějšího bezpečnostního klimatu, které umožní efektivní rozvoj státní prosperity. Zahrnuje politické, diplomatické, technologické, ekonomické, kulturní a morální faktory. Klíčové místo v tomto souhrnu představují charakter i míra možného ohrožení státu a z nich vyplývající důsledky pro potřeby obrany či možnosti jejího zajištění.

Bezpečnostní politiku je tedy nutné vnímat ve dvou rovinách:

- *v rovině konceptuální, která stanoví principy a zásady směřování bezpečnostní politiky a je věcí politickou,*
- *v rovině realizační, ve které hrají roli orgány krizového řízení, ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory, havarijní záchranné aj. služby a další prvky bezpečnostního systému státu používané k neutralizaci a odvrácení různých druhů ohrožení, definovaných bezpečnostní politikou, podle předem vypracované bezpečnostní a vojenské strategie státu.“*

Tato definice má mnohé nedostatky, zvláště opomíjí řadu segmentů bezpečnostní politiky, především zahraničněpolitické a obranné aspekty. Proto na základě kritické analýzy i dalších definic tento materiál v první řadě respektuje úvodní úvahu studie **Bezpečnostní politika České republiky**, která ze znalosti dostupných definic vychází a v mnohém je respektuje:

„Bezpečnostní politika se ... chápe jako souhrnná kategorie, která zahrnuje bezpečnost, obranu a ochranu občana a státu. Definuje se také jednak jako souhrn politických cílů a prostředků k dosažení bezpečnosti, obrany a ochrany státu a jeho občanů a jednak jako souhrn aktivit, vedoucích k realizaci této politiky. Je tudíž odezvou nejen na vnější ohrožení státu, ale i na ohrožení jeho vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, na ohrožení občanů projevy kriminality všeho druhu.

Bezpečnostní politiku tvoří pět základních komponentů či součástí:

- 1) *zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu,*
- 2) *obránná a vojenská politika státu,*
- 3) *politika vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku,*
- 4) *politika zajišťující ekonomickou bezpečnost státu,*
- 5) *ochrana obyvatelstva, jeho majetků a životního prostředí před následky živelních pohrom a havárií.*

Bezpečnostní politika je souhrnem zahraničněpolitických, vojenskopolitických a vnitřně-bezpečnostních komponent, není ale jejich pouhým aritmetickým součtem, má komplexní kvalitu věcnou a systémovou.

Bezpečnostní politika státu má svůj systém zajištění, především ekonomický a finanční, dále svou logistiku a svou legislativu.

Bezpečnostní politika státu má být vždy aktuální odezvou na vstupní podněty dané vývojem bezpečnostní situace v jeho rámci, v Evropě a ve světě. Rozhodujícími a klíčovými podněty pro tvorbu bezpečnostní politiky jsou bezpečnostní rizika a ohrožení daného státu.“

Na základě uvedené vstupní úvahy odborníci z Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva obrany a Ministerstva vnitra doporučili v uvedené práci tuto definici:

„Bezpečnostní politika České republiky je soustavou základních státních zájmů a cílů, jakož i hlavních nástrojů k jejich dosažení, směřujících k zabezpečení státní svrchovanosti a jednoty státu, ústavnosti a činnosti demokratických institucí, ekonomického a sociálního rozvoje státu, ochrany zdraví a života občanů, majetku, kulturních statků, životního prostředí a plnění mezinárodních bezpečnostních závazků.

Bezpečnost státu není nikdy absolutní, vždy je relativní ve vztahu ke konkrétní situaci, ke konkrétním hrozbám, ať už vojenské či nevojenské povahy. Má svou stránku objektivní, spočívající v reálně existujících hrozbách, a stránku subjektivní, plynoucí z toho, jak dané hrozby vnímá ten který stát či jeho vládní koalice, jaký význam jim přisuzuje a jak na ně reaguje.

Komponenty vnitřní a vnější bezpečnosti se navzájem prolínají. Vnitřní bezpečnost má oboustranné vazby na mezinárodní situaci (mezinárodní terorismus, migrace či proliferace). Země s nízkou úrovní vnitřní bezpečnosti se považují za zdroj destabilizace pro své sousedy či pro celý region. Z toho jednoznačně vyplývá, že vnitřní bezpečnost má svůj mezinárodní aspekt, stejně jako vnější bezpečnost svůj vnitřní aspekt. Jde zejména o otázku sdílení suverenity, bezpečnosti občanů a jejich státu.

Bezpečnostní politiku ČR v jejím komplexním pojetí tvoří tyto hlavní dílčí politické komponenty: zahraniční politika ČR v oblasti bezpečnosti, obranná a vojenská politika ČR a konečně politika veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti ČR. Příslušné předpoklady pro tvorbu a realizaci bezpečnostní politiky především vytvářejí ekonomická a finanční politika ČR, průmyslová a obchodní politika ČR, legislativa. V širším smyslu slova bezpečnostní politika zahrnuje ekologickou, sociální politiku aj.

Koncepce bezpečnostní politiky ČR se má opírat o vědeckovýzkumné poznatky analyticko-prognostického rázu, které zpracovávají relevantní orgány moci výkonné, průběžně se přizpůsobuje aktuálním potřebám, konkrétní i anticipované situaci v oblasti bezpečnosti českého státu a jeho občanů. Koncepce bezpečnostní politiky se obvykle promítá do dvou hlavních dokumentů - Strategie bezpečnosti ČR a Bílé knihy o bezpečnosti a obraně ČR. V kratším horizontu pak do Bezpečnostní strategie a Vojenské strategie České republiky.

Tvorba a realizace bezpečnostní politiky a bezpečnostního systému státu včetně jeho ozbrojených sil musí být v demokratické společnosti podrobena stálé demokratické kontrole.“

Specifické charakteristiky komplexního systému řízení bezpečnosti ČR

1. Identifikace komplexního systému řízení vychází z toho, že současné bezpečnostní hrozby odrážejí konfliktnost současného stále více se globalizujícího světa. Charakteristickým rysem nových bezpečnostních hrozeb je i dynamika jejich vzniku a působení, prolínání a propojenosti. Tento faktor bezprostředně ovlivňuje vnější a vnitřní bezpečnosti států a regionů. Všudypřítomná a destruktivní povaha nových bezpečnostních hrozeb je ve svých účincích univerzální. Univerzální proto musí být i reakce na tyto hrozby. Stát, relevantní orgány státu a občané, podílející se na zajišťování bezpečnosti země, dosud nejsou na novou situaci komplexněji připraveny.

Před třemi desítkami let byla jako nejvýstižnější uznávána definice Malinowského, že válka je „ozbrojený zápas mezi dvěma nezávislými politickými celky prostřednictvím organizovaného vojska ve prospěch kmenové nebo národní politiky“. Je to odpovídající zobecnění analýzy

přibližně šesti tisíc válek, které lidstvo za dobu své existence stačilo vyvolat. Ani Levy o patnáct let později si nedovedl válku představit jinak než jako „ozbrojený konflikt mezi organizovanými vojenskými silami“. Občanské války nebyly pro malou symetričnost považovány za války v pravém slova smyslu, ale za domácí konflikty (v daném případě je ovšem nutné poznamenat, že z hlediska mezinárodního humanitárního práva je vnitrostátní ozbrojený konflikt postaven na úroveň ozbrojených konfliktů mezinárodní povahy z pohledu aplikace válečných pravidel). Dochází-li ke stále větší akceleraci vědeckotechnického, ekonomického a sociálního rozvoje, pak se jako jeho odraz příčiny a charakter ozbrojených zápasů mění nejrychleji. Začínají převažovat lokální války, protože globální konflikt odstrašuje apokalyptickými důsledky. Tyto nové války začínají prorůstat všemi kontinenty. Podle zpravodajských služeb, např. Al Kajda operuje v šedesáti zemích a má kolem pěti tisíc členů.

Teoretická východiska odrážející charakter vedení soudobých válek a ozbrojených konfliktů, analýza bezpečnostních ohrožení a z nich vyplývajících rizik a stav našich ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, zpravodajských služeb, záchranných sborů, havarijních, záchranných aj. služeb a dalších prvků integrovaného záchranného systému, soukromých bezpečnostních služeb, veřejné správy a samosprávy, participace a připravenosti občanů a stav dalších subjektů signalizují potřebu dále již neřešit přestavby, transformace, reformy a jiné racionalizace jen v rámci jednotlivých subsystémů, ale jako komplexní systém řízení bezpečnosti a obrany republiky. To je také nosnou ideou komplexního systému řízení bezpečnosti ČR.

Řešení problematiky bude mít bezprostřední dopad i na úroveň pozice České republiky v mezinárodním společenství i z hlediska jeho dlouhodobých závazků vůči nejvýznamnějším mezinárodním organizacím, jichž je nebo bude Česká republika členem (OSN, NATO, OBSE, EU atd.). K tomuto řešení lze těžko hledat alternativu, protože vzhledem k bezpečnostní situaci ve světě odzbrojovací procesy vážnou. Naopak vzhledem k nové generaci zbraní dochází k dalšímu kolu zbrojení. Spojené státy zamýšlejí zvýšit vojenské výdaje na 400 miliard dolarů ročně a výdaje na vnitřní bezpečnost ročně dosáhnou částky 37 miliard dolarů.

Základní nosná idea je tedy především v komplexnosti přístupu k zajištění bezpečnosti státu. Vyžaduje v tomto smyslu i adekvátní bezpečnostní a obrannou koncepci a politiku. Směřuje tedy výrazně do oblasti komplexního řízení.

Předpokládá se, že v komplexním systému řízení bezpečnosti ČR budou využity jak prvky participovaného řízení při tvorbě bezpečnostní politiky a dílčích strategií, tak prvky přímého i koordinačního řízení v rámci ustanoveného systému včetně participace organizací bezpečnostní komunity a občanů. V systému řízení budou uplatněny a aplikovány prvky „governance“.

Podle Václava Bělohradského (Právo, 8. 2. 2001) je takový postup reakcí na skutečnost, že *„globalizovaná společnost je stále komplexnější, a to znamená, že musíme volit mezi stále větším počtem alternativ na základě nedokonalých informací a podle kritérií, které neumíme definitivně zdůvodnit. Kde roste počet alternativ, roste i počet rizik. Globalizace si proto vynucuje nový styl vládnutí, které zachycujeme slovem governance (...) Označuje racionální řízení společnosti tak složité a propojené, že v ní žádný aktér nemůže být svrchovaný, nemůže mít dostatečné informace, ani nemůže být dostatečně kompetentní a jeho rozhodnutí nemůže být dostatečně legitimní; v takové společnosti nelze nastolit pořádek centralizací, hierarchizací, byrokratizací, státní regulací či tržní deregulací.*

Komplexní společnost může být racionálně řízena jen volnou koordinací mnoha vzájemně si důvěřujících aktérů uvnitř otevřené sítě, v níž nejen obíhají informace všemi směry, ale neu-

stále se tu mísí soukromé a veřejné, formální a neformální autorita, zákony a výjimky, vládní a nevládní organizace, konsenzus a protest, loajálnost a kritika, centrum a periferie, moc rozhodovací a moc výkonná, hlas těch, kdo rozhoduje, a hlas těch, o nichž se rozhoduje. Takové otevřené sítě aktérů spojených vzájemnou důvěrou maximalizují komunikační symetrii a tím i schopnost všech aktérů „učit se“, měnit rychle své priority a napravovat efektivně nezamýšlené důsledky vlastního jednání. Výjimečně poučným příkladem úspěšné governance je celosvětově zdarma šířený operační systém Linux, jehož každé vylepšení musí být volně zpřístupněno všem uživatelům“.

V případě komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky by aplikace prvků governance představovala zavedení pravidel a způsobů výkonu pravomocí správních orgánů, především pokud jde o vnitřní uspořádání a kontrolovatelnost těchto procesů zajišťující soulad a multiplikační efekt prvků systému.

Takový model především vyžaduje:

- a) konsenzus v rámci všech politických stran zastoupených v Parlamentu ČR, který by eliminoval promítání stranického soupeření do řízení komplexního systému a možnou obavu veřejnosti z „militarizace“ nezanedbatelné části státního aparátu.
- b) důsledné zamezení politických vlivů (odpolitizování) realizačních prvků zabezpečujících fungování komplexního systému řízení bezpečnosti ČR.

2. Zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti ČR je základním předpokladem kvality života a jeho udržitelnosti a promítá se dlouhodobě do všech hlavních sociálních potenciálů společnosti a upevňuje postavení České republiky v Evropě a ve světě a ve světových a regionálních organizacích. Základním východiskem je skutečnost, že v případě postupné realizace komplexního systému bezpečnosti a obrany republiky by mělo dojít k podstatnému zlepšení a zefektivnění fungování jednotlivých složek státu podílejících se na zajištění jeho bezpečnosti a bezpečnosti občana, a to jak ve vnitřním, tak i mezinárodním rámci. Tento stav může výrazně ovlivnit další posilování politické, ekonomické a sociální stability státu, a to především komplexnější přípravou a účastí na jednání o bezpečnostních otázkách v OSN, zvláště v její Radě bezpečnosti, v Severoatlantické alianci, OBSE, v Evropské unii při koncipování evropské bezpečnostní a obranné politiky i při bilaterálních jednáních.

3. Komplexní systém řízení bezpečnosti ČR úzce souvisí se „strategickými tahy“ připravovanými v rámci Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, a to zejména s těmito tahy:

- Formování národní identity**, který je spojený s tahem
- Posilování sociální soudržnosti**
- Budování společnosti vědění**
- Modernizace politického systému**

Formování národní identity by mělo být základem ideové výchovy profesionálních českých vojáků a posilování soudržnosti s českou společností výchovy obecně. Předpokládá podstatně změnit systém vojenského školství, který by měl být nejen modernější, ale i daleko více spjat s civilním školstvím. Konečně realizace systému komplexního řízení bezpečnosti vyžaduje i daleko pružnější politický systém, který projevuje vyšší zájem o problematiku bezpečnosti

a dokáže včas reagovat tvorbou bezpečnostní politiky na měnící se bezpečnostní situaci. Tyto preferenční vazby potvrdila i analýza vzájemných vazeb strategických koncepcí rozvoje České republiky ve formě tzv. sociomapování.

Strategická koncepce „Zajištění komplexní bezpečnosti a obrany České republiky jako člena NATO a EU“ vyústila ve strategický tah „Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky“.

Tento strategický tah je v silných vazbách na tyto strategické koncepce:

- institucionální podpora sociální soudržnosti,
- zvýšení nabídky kvalitních, dostupných a relevantních vzdělávacích příležitostí,
- výzkum a vývoj jako produktivní složky společnosti a ekonomiky a generátory inovací,
- rozvoj nové ekonomiky,
- zachování únosné věkové struktury obyvatelstva,
- péče o zdraví,
- podpora podmínek pro rozvoj a uplatňování otevřené společnosti,
- podpora rozvoje občanského a národního sebevědomí,
- modernizace manažerského řízení,
- zkompletování politického systému, rozvoje médií a všech strategických koncepcí týkající se reformy a racionalizace státní správy a občanské společnosti.

Společné vazby vnitřní a vnější bezpečnosti země s ostatními potenciály a regulátory

(Redukovaný text)

Se sociální soudržností

Vnější bezpečnostní ohrožení ČR by mohlo zvýšit sociální soudržnost české společnosti. Vnitřní ohrožení by sociální kohezi české společnosti naopak podryvalo. Vztah je reciproční, vysoká míra sociální soudržnosti ovlivňuje vnitřní bezpečnost, a to potenciálně jak pozitivně, tak negativně, může vést k polarizaci společnosti. Sociální soudržnost zefektivňuje sociální kontrolu a tím snižuje pravděpodobnost a možnost výskytu sociálně-patologických jevů. Sociální soudržnost jistých skupin ale naopak může být podhoubím pro kriminální jevy. Ozbrojené síly musí být nejen samy sociálně soudržné, ale zároveň integrovány do demokratické společnosti. To je i ideovým obsahem demokratického řízení a kontroly ozbrojených sil a úkolem státních orgánů.

Se společností vědění: vzděláváním, výzkumem, vývojem, informatizací

Povaha vnějších a vnitřních ohrožení se výrazně mění. Boj proti kriminalitě, terorismu, asymetrické konflikty a nasazení mírových sil v ohrožených teritoriích budou výrazně sofistikovanou záležitostí, která ovlivní výcvik vojáků, policistů a dalších pracovníků bezpečnosti a obrany a celkový vzdělanostní proces. Profesionální armáda a policie spolu s dalšími součástmi ozbrojených sborů proto vyžadují adekvátně vzdělaného a připraveného vojáka, státního nebo soukromého policistu nebo příslušníka jiného ozbrojeného bezpečnostního sboru, zpravodajce, hasiče, záchranáře, celníka, pracovníka soukromé bezpečnostní služby, pracovníka státní správy a samosprávy ad. Jejich instituce mají zpravidla vlastní vysoké

a střední školství a širší výukou zvyšují i celkovou vzdělanost populace. Ze společenského hlediska se stále závažnější stává kriminalita tzv. bílých límečků, zvláště např. v bankovním sektoru. Zajišťování bezpečnosti si proto mj. vyžaduje vysoce kvalifikované specialisty, kteří kromě profesních kompetencí mají i vysoký morální kredit.

Významným problémem je v dané oblasti otázka připravenosti vzdělávacího systému k přípravě výše uvedených profesionálů a dostatečných výzkumných kapacit k výzkumu nových potřeb bezpečnostních složek.

S trhem práce, zaměstnaností a zaměstnatelností

Budoucí potřeba pracovní imigrace do ČR pravděpodobně zvýší vnitřní bezpečnostní hrozby v ČR a zřejmě i jejich percepci veřejností. Migračně otevřená společnost je vždy silněji vystavena bezpečnostním rizikům. Rozhodně ve vyšší míře než společnosti uzavřené nebo autoritářské, protože bývají „zárukou“ nejen politického, ale i sociálního dohledu a vedlejším důsledkem jeho fungování může být i zvýšení vnitřní stability režimu. S rostoucí migrací se usnadňují možnosti pronikání mezinárodního zločinu do českého prostředí, a tak mohou být do něho implantovány celé větve mezinárodních mafií, často postavených na etnickém nebo národnostním základě. Vyšší míra pracovní migrace může překročit hladinu nekonfliktní absorpce a může proto být i bezpečnostním rizikem. Podobně tomu je i při odlivu „mozků“.

Flexibilní trh práce, nízká nezaměstnanost a vysoká zaměstnatelnost snižují vnitřní bezpečnostní rizika. Řada lidí se totiž uchyluje ke kriminální činnosti v okamžiku, kdy pro ně selhávají všechny alternativní možnosti obživy. Nefungující trh práce tak dává vzniknout podhoubí kriminální činnosti. Vznik tzv. *underclass* se specifickou subkulturou tak přispívá k růstu vnitřní nestability, která může do budoucna jen narůstat, neboť děti vyrůstající v této subkulturě procházejí alternativní socializací a nesdílejí řadu norem majoritní společnosti.

Dané otázce je nutné věnovat zvýšenou pozornost, neboť bezpečnostní ideologie státu se nesmí stát výrazem bezmocnosti státu vypořádat se s ekonomickými a sociálními zdroji kriminality. Obrana sociálního pořádku pouze silou by mohla vést k tomu, že by se mohla netolerovat kriminalita, ale toleroval by se společenský rozpad.

Bezpečnostní složky jsou dále důležitým zaměstnavatelem. To je zřejmé zejména na příkladu rušených nebo již zrušených vojenských posádek, které významným způsobem přispívaly k ekonomické prosperitě (mikro)regionů.

Profesionálové hlavních složek ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů také soutěží na trhu práce s dalšími obdobnými profesemi, zejména např. s příslušníky celní správy, záchranných sborů a se soukromými bezpečnostními službami, jejichž početnost zhruba odpovídá početním stavům ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů. Do určité míry tak odčerpávají i specificky disponované jednotlivce z trhu práce.

S vývojem populace, rodiny, zdraví a bydlení

Profesionální armáda a policie i další složky bezpečnosti a obrany jsou závislé na demografické struktuře, vyžadují naprosto zdravé profesionály, kteří musejí mít dobré rodinné a sociální zázemí. Současný stav mladé generace je kritický. Jen polovina mladých mužů je schopna bez omezení vykonávat vojenskou základní službu a ještě daleko méně být profesionálními vojáky. Armáda i další složky bezpečnosti země proto musí počítat s klesajícími počty mládeže. Možnost výběru vhodných kandidátů bude omezena nejen počtem, ale i zhoršující se zdravotním stavem mládeže. Neřízená imigrace k posílení populace však na druhé straně může být bezpečnostním rizikem.

Se stavem životního prostředí a územních potenciálů rozvoje

Pocit domova, „za který se vyplatí bojovat“, se rodí v místní komunitě. Řešení regionálních problémů tak nepochybně přispívá k růstu obranyschopnosti státu. Regionálně diferencované demografické charakteristiky (věk, zdravotní stav) ovlivňují kvalitu branců. Rostoucí podíl politických elit, které nabyly praktických zkušeností při řízení věcí veřejných na lokální a regionální úrovni, vede k „přirozenému“ posilování procesu civilní kontroly ozbrojených sil.

Jedním z cílů ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů je i péče o životní prostředí a racionální využívání územního potenciálu. V posledním období se tento potenciál stává i náplní činnosti ozbrojených sil. Lokálně mají ozbrojené síly na životní prostředí vliv negativní (letišť, skladování látek ap.), ale i pozitivní (zachovalejší přírodní prostředí ve vojenských prostorech). Dislokace posádek přispívá ke kvalitě života v místě. Požadavky na „technické“ zajištění obranyschopnosti státu vedou ke specifickým lokalizačním rozhodnutím, které často významně mění územně-technické podmínky jednotlivých regionů (dříve trasování „strategických“ komunikací, dnes dislokace letišť, vojenských posádek apod.)

Přítomnost armády v lokalitě vede současně k růstu místní koupěschopné poptávky, růstu zaměstnanosti, růstu požadavků na kvalitní fungování občanské vybavenosti i (zpravidla) k pozitivním změnám v sociální struktuře.

S ekonomickým rozvojem

Ozbrojené síly a ozbrojené bezpečnostní sbory, zvláště armáda a policie, jsou závislé na státním rozpočtu. Mohou však přispívat do určité míry k ekonomickému rozvoji státu za předpokladu, že jsou schopny efektivně využít zbraňové systémy a vojenská zařízení vyvinutá a vyrobená v zemi a stát je pak může uplatnit na vnějším trhu. Mohou se dále výrazně podílet na snižování kriminality, zvláště ekonomického charakteru. Konkrétní vazba tohoto potenciálu je dosud poměrně slabá, lze sledovat především finanční nároky tohoto potenciálu, které vyžaduje modernizace armádní a policejní výzbroje a výstroje. Problémem také je, že neexistuje propojení vojenského a nevojenského průmyslu a že v privátním sektoru českého průmyslu (včetně zbrojního) neexistuje výzkum a vývoj. Z toho vyplývá i skutečnost, že nejsou stanoveny žádné priority pro tuto oblast. Slabinou je zapojení českého průmyslu v rámci společenství NATO a v Evropské unii. Vazby budou silnější za předpokladu, že bude koncipován, přijat a realizován komplexní systém řízení bezpečnosti. Úspor lze také dosáhnout lepší komerční činností při nákupu zbraňových systémů a výstroje v zahraničí, zvláště při koncipování obchodních smluv.

S formováním národní kultury, národní identity a národních zájmů v kontextu lidských hodnot

Potenciál státu k zajišťování vnější a vnitřní bezpečnosti se dotýká základu identit. Nepříznivý vývoj identit může sloužit jako bariéra změn v pocitu bezpečnosti. Struktura identity má vliv na vztah k přijímání nebezpečnosti světa. Snaha uzavírat se před skutečností vede k oslabení potenciálu. Dochází ke zvyšování požadavků na růst váhy přípravy pro schopnost čelit nebezpečím.

Ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské orgány, součásti integrovaného záchranného systému, celní služby a další složky bezpečnostního systému státu (dále jen zásahové složky bezpečnostního systému státu) chrání a brání státní zájmy (**Obecná definice státních zájmů: „obecné a pokračující cíle, pro které stát udržuje svou bezpeč-**

nost a podporuje svůj blahobyť.“ Tyto cíle jsou dále rozpracovány do zájmů politických, ekonomických, vojenských, psychologických a vědeckotechnických.) Proto součástí jejich výchovy musí být ideová výchova založená na pozitivní hodnotové orientaci a identifikaci se státním a společenským zřízením.

S ústavněprávním a politickým systémem země, prostorem pro účast veřejnosti na tvorbě politiky

Zásahové složky bezpečnostního systému státu jsou bezpečnostním a obranným garantem existence a rozvoje demokratické společnosti. Proto musí být jejich úroveň v centru pozornosti ústavních činitelů, státní správy a samosprávy.

Procesy globalizace a s ním spojeného vývoje vojenství zpochybňují oprávněnost tradičního chápání státní suverenity a vytvářejí tlak na funkční adaptaci ústavně právního systému. Také nové formy kriminality, především organizovaného zločinu, překračující rámec národních států, vyvolávají potřebu doplňovat právní řád o odpovídající mechanismy jejich potlačování. Úroveň vnitřní bezpečnosti velmi závisí na funkčnosti orgánů činných v trestním řízení, jmenovitě soudů.

S regulačním působením trhu, státu a občanského sektoru ve vzájemných vztazích

Jde o typické domény působení státu. Ve srovnání s ním budou hrát instituce občanského sektoru potřebnou, nicméně jen omezenou úlohu. Ve vztahu k trhu bude citlivou oblastí organizace veřejných zakázek na dodávky zboží a služeb pro potřeby ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů. Zásahové složky bezpečnostního systému státu jsou budováním své personální struktury závislé na trhu práce. Složky občanské společnosti mají vůči nim iniciační a nátlakovou roli. Mezi těmito složkami a trhem existují vzájemné ekonomické vztahy, které mohou být i korupčně zneužity.

S přípravou České republiky na vstup do Evropské unie a na plné uplatnění v EU

Se zavedením druhého a třetího pilíře se dosavadní aktivita orgánů Unie, které se předtím zabývaly téměř výlučně ekonomickými otázkami, značně rozšířila. Vzhledem ke způsobu přijímání rozhodnutí (na základě mezivládní spolupráce) je však pokrok velice pomalý. Po dlouhém období se na základě schengenské dohody podařilo odstranit kontroly osob na hranicích mezi členskými státy (s výjimkou Velké Británie a Irska). Podařilo se také pokročit ve spolupráci policie (schengenský informační systém). Mnohem pomalejší je pokrok při zajišťování vnější bezpečnosti, a to s ohledem na obtíže při hledání shody v otázkách poskytování azylu a regulace přistěhovalectví. Teroristické nálety na objekty v USA nesporně stimulovaly nalezení společného stanoviska v řadě otázek vnitřní i vnější bezpečnosti Unie (již zmíněný společný zatykač, zvýšení spolupráce mezi operačními službami, které se zabývají bojem proti terorismu, efektivní opatření v boji proti financování terorismu, zvýšení bezpečnosti letecké dopravy aj.).

Zásahové složky bezpečnostního systému státu se podílejí na tvorbě a realizaci Evropské bezpečnostní a obranné politiky vyčleňováním vybraných vojenských a policejních jednotek a vysíláním příslušných specialistů do politických a vojenských orgánů Evropské unie.

Je nutné, aby příslušné státní orgány odpovědné za realizaci bezpečnostní politiky byly schopné adekvátně reagovat na další vývoj při formování ucelené nadnárodní bezpečnostní strategie v rámci EU (NATO). Je to důležité i z toho důvodu, že ústředí EU má tendenci posunovat rozhodovací mechanismy od mezivládního řešení problémů k nadnárodní integraci.

Důsledky řešení

Uvažujeme-li o tom, jakou představu bezpečnosti a obrany České republiky v nejbližších deseti až patnácti letech je možné nabídnout občanům, měl by to být model, který vychází jak z analýzy a hodnocení bezpečnostních ohrožení a finančních, lidských aj. předpokladů jej realizovat, tak z bezpečnostních zájmů samotných občanů, zvláště jak reagují na novou bezpečnostní situaci, která se vytvořila po 11. září 2001, a z aktivit proti mezinárodnímu terorismu. Je k tomu již i dostatek empirických podkladů (viz např. Gabal, I., Helšusová, L.: Pohled české veřejnosti na protiteroristickou kampaň, bezpečnost a politiku ČR. *Mezinárodní politika* 4/2002, Volná tribuna, str. 35).

Před dvěma lety se devět z desíti občanů v souvislosti se vstupem do Severoatlantické aliance a převažujícím hodnocením ohrožení i jejich predikce neobávalo ozbrojených konfliktů, nebyli je schopni identifikovat a vnější bezpečnost a obranu nepovažovali za prioritu. Bezprostředně po 11. září 2001 ale obavy o bezpečnost spojené zvláště s nebezpečím zneužití islámu výrazně vzrostly. Osobně se cítilo ohroženo 60% občanů včetně možnosti globálního vojenského konfliktu. Třetina občanů se obávala i přímého teroristického útoku proti naší zemi. Tyto obavy přetrvávají, občané nadále sledují vývoj bezpečnostní situace, i když pocit bezprostředního ohrožení klesá. Ani celkový pohled na bezpečnostní problematiku typický pro poslední desetiletí se nemění. Je tomu mj. i proto, že tři čtvrtiny občanů důvěřují našim i zahraničním bezpečnostním institucím (armáda, policie, zpravodajské služby, silová ministerstva, NATO, USA, koalice proti mezinárodnímu terorismu apod.), i když jsou si vědomy našeho nedostatečného příspěvku světové a evropské bezpečnosti. Ještě větší část občanů se identifikovala se zásahy proti terorismu, souhlasí s naší participací a dvě třetiny je považují za účinné. Přitom nepreferují jen (především) samotné vojenské řešení situace, ale zároveň vzhledem i k podílu Západu na vyhocení bezpečnostní situace podporují rovněž diplomatická, ekonomická, sociální a jiná opatření.

V souladu s tím převažuje i vysoká podpora profesionalizace armády a jejího expedičního charakteru včetně zvýšených výdajů na reformu ozbrojených sil s výjimkou nákupu nadzvukových stíhacích letounů. Výrazná většina je také proti vývozu zbraní do problémových zemí. Rozpočtová podpora obrany je podmíněna lepší informovaností, informační transparentností a potřebou synergického efektu plynoucího z koaličních vazeb. Z toho je patrné, že občané si uvědomují přímou spojitost vnitřní bezpečnosti a zahraniční politiky země a s mezinárodním vývojem. Pokud jde o Alianci, převažuje názor, že by si nadále spolu s bojem proti mezinárodnímu terorismu měla zachovat i obranný charakter.

Koncepční obsahově organizační návrh „Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti ČR“ podstatně přispěje k vytvoření takového modelu bezpečnosti a obrany, který zabezpečí ochranu a obranu státních zájmů, bude korespondovat s hodnotovou orientací demokratické občanské společnosti a zajistí každému jednotlivci i sociální skupině této společnosti osobní bezpečnost, svobodný bezpečný pohyb, ochranu zdraví, života, majetku a kulturních statků, zdravé životní prostředí, kvalitu a trvale udržitelný rozvoj života ve všech jeho atributech při aktivní participaci občanů na tomto procesu. Komplexní systém řízení bezpečnosti ČR též přispěje k větší transparentnosti vynaložených rozpočtových prostředků na zabezpečení bezpečnosti a obrany země.

Tento model či představa jsou protikladné dosud zčásti akceptovanému přístupu a mínění, podle něhož nižší bezpečnost, resp. vyšší míra kriminality jsou naší daní za svobodu a demokracii.

Řešení předpokládá významné změny činnosti relevantních bezpečnostních a obranných institucí, jejich činnosti a postojů a participačního chování občanů přesahující kompetence jednotlivých rezortů i funkční období jednotlivých vlád. Takové pojetí bude zárukou toho, že vytváření systému komplexní bezpečnosti a obrany nebude spočívat pouze v jeho institucionálním zajištění.

Strategie ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky

Realizace strategie vyžaduje přijetí příslušného strategického rozhodnutí, které by se mohlo postupně realizovat takto:

Vytvoření dočasného, ale kompetentního organizačního prvku, který by dokončil již zahájený první krok - zabezpečit proces strategického plánování ustavením komplexního systému bezpečnosti. Proces strategického plánování by měl zahrnovat:

- a) výzkum a analýzu relevantního vnitřního a vnějšího prostředí stávajícího a budoucího systému a jeho zdrojů.
- b) strategický plán ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti ČR.

Druhým zásadním krokem strategického tahu by měla být implementace výstavby a přípravy komplexního systému řízení bezpečnosti ČR.

Implementace a výstavba komplexního systému řízení bezpečnosti ČR by musely být projednány v ústředních správních úřadech, jež mají v gesci předmětnou problematiku s tím, že koordinační roli by v rámci projednávání měl Úřad vlády ČR (odbor obrany a bezpečnosti). Výše uvedené složky by odpovídaly za věcné návrhy změn zákonů k ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti ČR. Jak vyplynulo z diskuzí mezi experty, bylo by optimální, kdyby celý proces řídil a zastřešoval **vládní zmocněnec pro budování komplexního systému řízení bezpečnosti ČR**.

Připravovaná reforma ozbrojených sil, koordinace zpravodajských služeb, racionalizace řízení ozbrojených bezpečnostních sborů a integrovaného záchranného systému, postavení soukromých bezpečnostních služeb, veřejné správy a samosprávy ad. by se řešily v rámci komplexního systému včetně příslušných legislativních úprav, které by zároveň sjednotily či specifikovaly postavení příslušníků těchto složek.

Řešení problému by se mělo promítnout do reformy ozbrojených sil a ovlivnit novelizaci (novou tvorbu) doktrínálních dokumentů (Bezpečnostní strategie, Vojenská strategie). Vzhledem k současným a budoucím spojeneckým závazkům bude nutné sladit tvorbu a realizaci komplexního systému řízení bezpečnosti ČR se současnými a připravovanými bezpečnostními koncepcemi NATO a EU (EBOP).

Na základě všech uvedených skutečností a závěrů je patrné, že ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti ČR vyžaduje existenci a fungování promyšleného decizního systému a jeho alokaci v příslušných mocenských, politických, aj. strukturách (prezident, parlament a jeho výbory, vláda, soudy atd.) včetně aparátu schopného bezprostředně reagovat na nebezpečí. Ve vlastním řízení komplexního systému řízení bezpečnosti ČR by mělo jít o centralizované řízení spojené s decentralizovaným výkonem. V samotném řízení se také bude muset zohlednit způsob řízení v době míru, při ohrožení republiky a v době války.

Takový systém vybavený příslušnými pravomocemi může přijímat kvalifikovaná komplexní rozhodnutí jak a čím účinně čelit aktuálním a zvláště perspektivním hrozbám. Výrazným před-

pokladem úspěšnosti tohoto systému bude jeho propojení se strukturami občanské společnosti (samospráva, bezpečnostní komunita, občané). Je to důležité i z toho hlediska, že na zajištění bezpečnosti státu a právní ochranu se ročně vynakládá téměř 80 miliard korun.

Všem decizním krokům musí předcházet strategické politické rozhodnutí v oblasti bezpečnosti reagující na bezpečnostní hrozby a možnosti státu a společnosti. To předpokládá definovat tzv. státní zájmy, jak se stalo i ve strategických dokumentech. Komplexní systém řízení bezpečnosti ČR by měl být aktivním systémem, tzn. schopným rychle a adekvátně reagovat na nové podněty. Bylo by žádoucí, aby byla v maximální míře zajištěna a podpořena širší celospolečenská diskuze o jeho ustavení, jejímž iniciátorem by mohl být nevládní sektor. Tato diskuze by následně mohla vytvořit prostor pro účinnou civilní demokratickou kontrolu systému, jež by byla hlavní zárukou proti nebezpečí jeho zneužití (zneužívání) ve směru nadměrné militarizace.

Z hlediska teorie a organizace řízení se předpokládá, že pro komplexní řízení systému bezpečnosti České republiky celkově i v jeho institucionálních částech je nutné:

- ❑ Určit funkce a cíle celku a částí řízeného systému.
- ❑ Zavést v systému řízení pomocí cílů nebo jiný adekvátní styl řízení.
- ❑ Stanovit pravomoci celku a částí (rozhodovací, poradní, metodické a kontrolní).
- ❑ Stanovit práva a povinnosti celku a částí ve vertikálním, horizontálním a diagonálním toku informací.
- ❑ Zavést pro komplexní řízení potřebné pružné organizační struktury (týmy, komise).
- ❑ Stanovit zásady fungování systému v čase.
- ❑ Vypracovat motivační program pro systém.
- ❑ Stanovit zásady optimalizace personální činnosti.
- ❑ Stanovit rozdíly v řízení komplexního systému v době míru a při ohrožení.
- ❑ Zásadní změny zajistit legislativně novelizací existujících zákonů nebo přijetím zákonů nových, kde dosud chybí (např. pro soukromé bezpečnostní služby ap.).

Struktura bezpečnostního systému České republiky

Bezpečnostní systém ČR je systém orgánů zákonodárné, výkonné a soudní moci, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních, záchranných, havarijních aj. sborů a služeb, právnických a fyzických osob, jejich vazeb a činností zabezpečujících koordinovaný postup při zajišťování bezpečnosti ČR.

V podmínkách ČR jsou do bezpečnostního systému zahrnovány:

❑ orgány a instituce s celorepublikovou působností:

❑ orgány zákonodárné moci:

- Parlament tvořený Poslaneckou sněmovnou a Senátem a jejich kanceláře,
- Ústavní soud (částečně),

❑ orgány výkonné moci:

- prezident republiky a jeho kancelář,
- vláda,
- ministerstva:

Ministerstvo zahraničních věcí (MZV),

Ministerstvo obrany (MO),

Ministerstvo vnitra (MV),

*Ministerstvo spravedlnosti (MS),
Ministerstvo financí (MF),
Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV),
Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO),
Ministerstvo zemědělství (MZe),
Ministerstvo dopravy a spojů (MDS),
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT),
Ministerstvo zdravotnictví (MZd),
Ministerstvo životního prostředí (MŽP),*

– další ústřední správní úřady:

*Správa státních hmotných rezerv (SSHR),
Státní úřad pro jadernou bezpečnost,
Český báňský úřad,
Energetický regulační úřad.
Úřad pro ochranu hospodářské soutěže,
Komise pro cenné papíry,
Úřad pro veřejné informační systémy,
Národní bezpečnostní úřad,*

– státní orgány a instituce s celostátní působností:

*Česká národní banka (ČNB),
Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ),
Státní veterinární správa (SVS),
Nejvyšší státní zastupitelství (NSZ),
Český červený kříž (ČČK) apod.,*

– krizové mezirezortní koordinační, pracovní a poradní orgány:

*Bezpečnostní rada státu (BRS),
Výbor pro obranné plánování (VOP),
Výbor pro civilní nouzové plánování (VCNP),
Výbor pro zpravodajskou činnost (VZČ),
Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky (VKZBP),
Ústřední krizový štáb (ÚKŠ),
Ústřední povodňová komise (ÚPK),
Ústřední nálezová komise (ÚNK),*

□ **orgány soudní moci:**

- Ústavní soud,
- Nejvyšší soud,
- Nejvyšší správní soud,
- vrchní soud,

□ **ozbrojené síly:**

- Armáda ČR (AČR),
- Hradní stráž,
- Vojenská kancelář prezidenta republiky,

□ **ozbrojené bezpečnostní sbory:**

- Policie ČR (PČR),
- Vězeňská stráž,

- Justiční stráž,
- Parlamentní stráž,
- Celní a finanční stráž,
- Vojenská policie (částečně),
- **zpravodajské služby:**
 - Bezpečnostní informační službu (BIS),
 - Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI),
 - Vojenské zpravodajství (VZ) tvořené Vojenskou zpravodajskou službou (VZS) a Vojenským obranným zpravodajstvím (VOZ),
- **záchranné sbory a služby:**
 - Hasičský záchranný sbor (HZS),
 - Báňské záchranné sbory,
 - Zdravotnická záchranná služba (ZZS),
 - Letecká pátrací a záchranná služba,
- **orgány a instituce s krajskou působností:**
 - **orgány výkonné moci:**
 - orgány územní samosprávy:
 - zastupitelstvo kraje (hl. m. Prahy),*
 - rada kraje (hl. m. Prahy),*
 - hejtman kraje, primátor hl. m. Prahy,*
 - správní úřady:
 - krajský úřad, magistrát hl. m. Prahy,*
 - krajská hygienická stanice,*
 - obvodní báňský úřad (pouze ve vybraných lokalitách),*
 - celní ředitelství,*
 - krajské státní zastupitelství,*
 - krizové koordinační a pracovní orgány:
 - Bezpečnostní rada kraje,*
 - Krizový štáb kraje,*
 - Povodňová komise uceleného povodí,*
 - **orgány soudní moci:**
 - krajský soud,
 - **ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a služby:**
 - velitelství územní obrany,
 - krajská správa Policie ČR,
 - hasičský záchranný sbor kraje,
 - územní středisko zdravotnické záchranné služby,
 - revírní báňská záchranná stanice (pouze ve vybraných lokalitách),
 - střediska Horské služby (pouze ve vybraných lokalitách),
 - střediska Speleologické záchranné služby (pouze ve vybraných lokalitách),
 - střediska Vodní záchranné služby (pouze ve vybraných lokalitách),
- **orgány a instituce s okresní působností:**
 - **orgány výkonné moci:**
 - správní úřady:
 - okresní úřad, magistráty měst Plzeň, Brno a Ostravy,*

*okresní hygienická stanice,
okresní veterinární správa,
celní úřad,
finanční úřad,
okresní státní zastupitelství,*

- krizové koordinační a pracovní orgány:
*bezpečnostní rada okresu,
krizový štáb okresu,
povodňová komise okresu,
okresní nákazová komise,*

□ **orgány soudní moci:**

- okresní soud,

□ **ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory a záchranné sbory a služby:**

- územní vojenská správa,
- okresní ředitelství Policie ČR,
- okresní středisko zdravotnické záchranné služby,
- inspektoráty celní a finanční stráže,

□ **orgány a instituce s obecní a místní působností:**

□ **orgány výkonné moci:**

- orgány územní samosprávy:
*zastupitelstvo obce (města, městské části, městského obvodu, statutárního města),
rada obce (města, městské části, městského obvodu, statutárního města),
starosta obce (města, městské části, městského obvodu), primátor statutárního města,*
- správní úřady:
obecní (městský, městské části, městského obvodu) úřad, magistrát statutárního města,
- krizové koordinační a pracovní orgány:
*bezpečnostní rada obce,
krizový štáb obce,
povodňová komise obce,*

□ **ozbrojené bezpečnostní sbory a služby, záchranné služby:**

- místní oddělení Policie ČR,
- městská a obecní policie,
- soukromé bezpečnostní služby,
- místní výjezdová skupina zdravotnické záchranné služby,
- závodní báňská záchranná stanice,
- horská služba,
- vodní záchranná služba,
- speleologická záchranná služba,
- kynologická služba apod.,

□ **havarijní služby** zahrnují pohotovostní služby provozovatelů rizikových činností, dodavatelů energie, plynu, vody, poskytovatelů dopravních, komunikačních, formačních aj. služeb apod.,

- další orgány a instituce zahrnují např. zdravotnická zařízení, veterinární zařízení apod.

S prvky struktury bezpečnostního systému České republiky úzce spolupracuje tzv. bezpečnostní komunita (společenství politiků, diplomatů, vojáků, expertů v oblasti bezpečnostní politiky, zástupců nevládních organizací, vysokoškolských učitelů a studentů, novinářů a představitelů ekonomické sféry s vazbou na obranu země). Bezpečnostní komunita sehrává roli participativního prvku v systému řízení bezpečnosti České republiky, není ale přímou součástí bezpečnostního systému.

Pozn.:

[*] Ing. Ludvík Cimburek, PhDr. Jan Duchek, Ing. Josef Fučík, Ing. František Greiner, Ing. Stanislav Chromec, Ing. Tomáš Kmječ, Ing. Vladimír Lukovský, PhDr. Vladimír Müller, CSc., Ing. Karel Pezl, profesor Otto Pick, Ing. Jiří Síla, Ing. Lubomír Spáčil, CSc., Bc. Libor Stejskal, Stanislav Thurnvald, Mgr. Jiří Vaníček, Ing. Jaroslav Vítek, PhDr. Marie Vlachová.

Ani NATO ani EU nemohou splnit očekávání, jestliže země drží své obranné rozpočty na stejné výši nebo je dokonce snižují. Odpověď spočívá pouze ve vyšších vojenských rozpočtech a v rozumných investicích, a ve více účinném využití těchto rozpočtů. Rozumné investice jsou jedinou cestou vedoucí ke sdílení transatlantického břemene a k účinnému řešení našich společných výzev. Pouze rozumné investice nám dají síly, které jsou schopné udržet mír na Balkáně, přinést stabilitu do Afghánistánu, bojovat proti terorismu doma a v zahraničí, a - konečně - zajistit naši kolektivní obranu.

Ale rozumné investice jdou za rámeč vojenských rozpočtů. Abychom byli schopní čelit dnešním krizím, potřebujeme lepší obranu vlasti, lepší zpravodajství, více použitelné civilní policie a účinnější monitorování praní špinavých peněz. Seznam pokračuje dál a dál. Ale je třeba také šetřit. V dnešním světě potřebujeme méně nepoužitelných branců. Menší armády vyzbrojené zbraněmi z těžkých kovů. Méně statických základů. A méně statických velení.

To jsou tvrdé volby s vážnými politickými a ekonomickými dopady - zvláště pro největší členy Aliance, jako jste vy. Ale jsou to volby, které je třeba udělat. Protože mají zásadní význam pro naši společnou bezpečnost.

*NATO ve 21. století
Z projevu generálního tajemníka NATO George Robertsona
na Univerzitě Karlově v Praze 29. 3. 2002.*

Procesy plánování obrany ČR

Dosavadní neuspořádanost, roztříštěnost a netransparentnost plánovacího systému byla jednou z klíčových příčin neuspokojivého stavu obranného systému ČR obecně a rezortu MO a ozbrojených sil ČR zvláště. V reakci na tento stav koncepce reformy ozbrojených sil ČR předpokládá zavedení zcela nového systému plánování obrany, popsaného v následujícím článku, který by výše uvedené a další nedostatky odstranil, a který by ČR a rezortu MO zvláště umožnil moderním a průhledným způsobem plánovat výstavbu, přípravu a použití obranného systému ČR, jeho schopností a kapacit.

Plánování aktivit souvisejících se zajišťováním obrany ČR (dále jen plánování obrany) tvoří systémový základ pro výstavbu a přípravu ozbrojených sil a dalších prvků obranného systému ČR a jejich použití jak při zajišťování obrany ČR a plnění jejich spojeneckých a mezinárodních závazků, tak při řešení jiných krizových situací, které se v menší či větší míře dotýkají bezpečnostních zájmů ČR nebo s jejichž důsledky je ČR konfrontována. Do obranného systému ČR je proto zahrnován nejen rezort Ministerstva obrany (dále jen MO) včetně ozbrojených sil ČR, ale i vláda, další vybrané správní úřady, orgány územní samosprávy a soudní orgány, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory, havarijní, záchranné aj. služby a zařízení, určené právníké a fyzické osoby, jejich vzájemné vazby a kompetence a samozřejmě i procedury, kterými plánují, připravují, realizují a zabezpečují svou činnost při zajišťování obrany ČR.

Smutnou skutečností je, že přes schválení tzv. branných a krizových zákonů, i s jejich některými systémovými chybami, zřízení Bezpečnostní rady státu a jejich pracovních výborů a přijetí celé řady dalších systémových opatření se v uplynulém období nepodařilo vytvořit dostatečně efektivní soustavu řídicích a plánovacích procesů, která by žádoucím způsobem usměřňovala výstavbu a přípravu obranného systému ČR, zabezpečovala sladění rozsahu požadavků s možnostmi jejich zdrojového zabezpečení a umožnila praktickou aplikaci obranného plánování NATO ve vnitřních plánovacích procesech rezortu MO a dalších rezortů. Systém řízení a plánování používaný v rezortu MO bohužel umožnil, že operativnost byla povýšena na systémový základ plánování rozvoje a činnosti rezortu MO a ozbrojených sil ČR zvláště.

Přes veškeré úsilí se doposud v ČR a rezortu MO zvláště nepodařilo vytvořit a zavést systém plánování obrany, který by odpovídajícím způsobem integroval dílčí plánovací aktivity v oblasti výstavby a přípravy ozbrojených sil ČR a dalších prvků obranného systému ČR a byl provázán se systémem tvorby a vyhodnocování státního rozpočtu. Nepodařilo se vzájemně sladit aktivity spojené s plánováním činnosti státu jako celku při zajišťování jeho obrany nebo plnění jeho spojeneckých a mezinárodních závazků a zajistit provázanost těchto aktivit s operačním plánováním použití ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů a záchranných sborů ČR. Zásady a postupy operačního plánování NATO se doposud nepodařilo plně promítnout do operačních postupů AČR. Neuspokojivá je rovněž úroveň plánování použití ozbrojených sil ČR při řešení krizových situací, které nesouvisejí se zajišťováním obrany ČR nebo plněním jejich vojenských závazků v zahraničí.

Základní procesy plánování obrany

Základní plánovací procesy vztahující se k zajišťování obrany ČR budou probíhat v pravidelných cyklech, které ale v sobě budou mít zároveň systémově zakomponovanou možnost vstupu v kterémkoli okamžiku, pokud by se reálný vývoj bezpečnostního prostředí nebo vnitřních či vnějších podmínek výstavby ozbrojených sil ČR a ostatních součástí obranného systému ČR zásadně odchýlil od vývoje předpokládaného. Nebudou se týkat pouze rezortu MO a ozbrojených sil ČR, ale všech součástí obranného systému ČR. Budou respektovat obecně závazné právní předpisy ČR upravující problematiku plánování a rozpočtování.

Vstupy do základních procesů plánování obrany

Základní procesy plánování obrany ČR budou vycházet především ze Strategické koncepce NATO, Souhrnné zprávy NATO, Ministerské směrnice NATO, Cílů výstavby sil NATO, Bezpečnostní strategie ČR, Vojenské strategie ČR a Hodnocení bezpečnostních rizik. Po vstupu ČR do Evropské unie budou základní plánovací procesy vycházet rovněž ze strategických dokumentů upravujících bezpečnostní zájmy a priority této organizace.

Strategická koncepce NATO (SC) upřesňuje v závislosti na vývoji bezpečnostního prostředí poslání a úkoly NATO a záměry použití ozbrojených sil členských států NATO. Strategická koncepce NATO je neperiodický dokument, který je aktualizován zpravidla při zásadní změně bezpečnostního prostředí.

Souhrnná zpráva NATO (ADR) je periodický dokument, který každoročně shrnuje vyhodnocení obranných plánů jednotlivých členských států z hlediska požadavků na naplnění Strategické koncepce NATO.

Ministerská směrnice NATO (MG) je periodický, jednou za dva roky aktualizovaný dokument, který stanovuje požadované směry vývoje ozbrojených sil členských států NATO a jejich celkové požadované schopnosti.

Cíle výstavby sil NATO (FP/FG) je periodický, jednou za dva roky aktualizovaný soubor požadavků, který rekapituluje požadavky NATO na zabezpečení sil a prostředků požadovaných operačními plány NATO. ČR se stejně jako ostatní členské státy NATO přihlašují, které z cílů budou plnit a v jakém rozsahu. Proces přijímání stanoviska k akceptaci cílů je na národní úrovni součástí základních plánovacích procesů obrany.

Bezpečnostní strategie ČR je neperiodický dokument, který specifikuje na základě bezpečnostních hrozeb a z nich plynoucích rizik bezpečnostní zájmy ČR a stanovuje místo a úlohu správních úřadů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů, havarijních, záchranných aj. služeb ČR při naplňování její bezpečnostní politiky. Bezpečnostní strategie ČR stanovuje rovněž vojensko politické ambice ČR.

Vojenská strategie ČR je neperiodický dokument, který rozpracovává Bezpečnostní strategii ČR zejména z hlediska způsobu a rozsahu možného použití ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany ČR a plnění jejich dalších úkolů. Ve vojenské strategii ČR bude konkrétně stanovován způsob naplňování vojensko politických ambic ČR. Výstupem z Vojenské strategie ČR bude veřejně publikovatelná **Bílá kniha obrany ČR**.

Hodnocení bezpečnostních hrozeb a rizik

Za bezpečnostní hrozbu bude považována objektivní existence možnosti vzniku konkrétního jevu, který může narušit svrchovanost, územní celistvost, principy demokracie a právního

státu, vyžadovat nasazení ozbrojených a jiných sil ČR k plnění mezinárodních závazků ČR v zahraničí, narušit ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost státu, životy a zdraví obyvatel, majetkové hodnoty, životní prostředí nebo jiné chráněné zájmy ČR.

Bezpečnostní riziko je pak kvantifikace pravděpodobnosti, že dojde k naplnění konkrétní bezpečnostní hrozby v takovém rozsahu, že požadavky na řešení vzniklé krize přesáhnou možnosti bezpečnostního systému ČR a možné škody s tím spojené budou pro ČR neakceptovatelné. Bezpečnostní riziko lze tedy definovat jako kombinaci možnosti výskytu a závažnosti (rozsahu) narušení bezpečnosti ČR.

Stav bezpečnostního prostředí a trendy jeho vývoje budou průběžně analyzovat zpravodajské služby, které budou odpovědné za včasnou indikaci potenciálních i aktuálních bezpečnostních hrozeb a vyhodnocení z nich vyplývajících bezpečnostních rizik.

Na základě této analýzy bude v rámci cyklu plánování obrany pravidelně aktualizováno **Hodnocení bezpečnostních rizik**. Zpravodajské služby budou v tomto hodnocení v součinnosti s civilní částí MO kvantifikovat pravděpodobnost vzniku a vážnost jednotlivých bezpečnostních hrozeb, které by mohly být příčinou vzniku krize vyžadující nasazení ozbrojených sil ČR. Hodnocení bude prováděno v úzké vazbě na hodnocení prováděná orgány NATO.

Na základě této analýzy MO posoudí, která z vyhodnocených bezpečnostních rizik jsou pro ČR akceptovatelná, protože ozbrojené síly ČR disponují schopnostmi potřebnými pro řešení případných krizí. K těmto rizikům pak nebude třeba přijímat zvláštní opatření v oblasti výstavby a přípravy ozbrojených sil ČR.

U bezpečnostních rizik, která budou z vojenského hlediska neakceptovatelná, definuje Generální štáb AČR (dále jen GŠ AČR) operační požadavky na potřebnou úpravu schopností ozbrojených sil ČR. U krizí řešených z úrovně NATO nebo jiných mezinárodních organizací, na jejichž řešení se bude ČR pouze podílet, bude definování potřebných schopností vycházet ze vznesených nebo očekávaných požadavků těchto organizací.

Obdobným způsobem budou v působnosti ostatních ústředních správních úřadů posouzeny i schopnosti ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a dalších složek obranného systému ČR. V návaznosti na to bude GŠ AČR posouzeno, zda ozbrojené síly ČR dokáží naplňovat další schopnosti, které jsou od nich požadovány ostatními ústředními správními úřady při řešení krizových situací.

Výstupy z těchto hodnocení budou promítnuty do Zprávy o zajištění připravenosti rezortu MO (viz dále).

U bezpečnostních rizik, která byla vyhodnocena jako neakceptovatelná z vojenského hlediska, bude následně ostatními ústředními správními úřady a především vládou posouzena úroveň jejich akceptovatelnosti z hlediska dalších, především nevojenských faktorů (politická, ekonomická, finanční aj. hlediska). Pokud bude vládou na základě předložené analýzy rozhodnuto, že vojenské schopnosti, které nepostačující k eliminaci příslušného rizika, lze synergicky zesílit využitím jiných, nevojenských schopností ostatních ústředních správních úřadů, bude toto riziko považováno za akceptovatelné. K těmto rizikům pak nebude třeba přijímat zvláštní opatření v oblasti výstavby a přípravy obranného systému ČR. V opačném případě bude příslušné riziko považováno za neakceptovatelné a ve Zprávě o zajištění bezpečnosti ČR budou stanoveny ústředním správním úřadům úkoly k vytvoření potřebných vojenských i nevojenských schopností.

Plánovací směrnice činnosti a rozvoje rezortu MO

Základní procesy plánování obrany (viz obr. „Harmonogram plánování činnosti a rozvoje rezortu obrany“) budou každoročně usměrňovány **Plánovací směrnici činnosti a rozvoje rezortu MO** (dále jen Plánovací směrnice), která bude obsahovat:

- ❑ aktuální charakteristiku bezpečnostního prostředí,
- ❑ hlavní směry, časové horizonty, dlouhodobé a střednědobé cíle výstavby ozbrojených sil ČR k dosažení stanovené úrovně vojensko politických ambicí ČR,
- ❑ dlouhodobé a střednědobé priority v oblasti zajišťování rozvoje a činnosti rezortu MO,
- ❑ střednědobý výhled objemu finančních zdrojů, se kterými lze při plánování rozvoje a činnosti rezortu MO kalkulovat,
- ❑ obsahové a časové usměrnění aktivit souvisejících s plánováním obrany pro následující plánovací cyklus,
- ❑ požadavky na ostatní ústřední správní úřady.

Obdobným způsobem jako v rezortu MO budou zpracovávat své vlastní plánovací směrnice další ústřední správní úřady, které se podílejí na zajišťování obrany (dále jen ostatní ústřední správní úřady). Předpokládá se, že v nich kromě plánování jejich připravenosti k zajišťování obrany ČR bude usměrněno také plánování jejich přípravy na řešení krizových situací, které nesouvisejí se zajišťováním obrany ČR před vnějším vojenským napadením nebo plněním jeho spojeneckých nebo mezinárodních vojenských závazků ČR v zahraničí (dále jen nevojenské krizové situace).

Základními dokumenty, které budou v rámci procesů plánování obrany zpracovávány a pravidelně či nepravidelně aktualizovány rezortem MO, budou Plán zajišťování obrany a Střednědobý plán činnosti a rozvoje rezortu MO s dlouhodobým výhledem. Předpokládá se, že obdobné dokumenty budou zpracovávat i ostatní ústřední správní úřady.

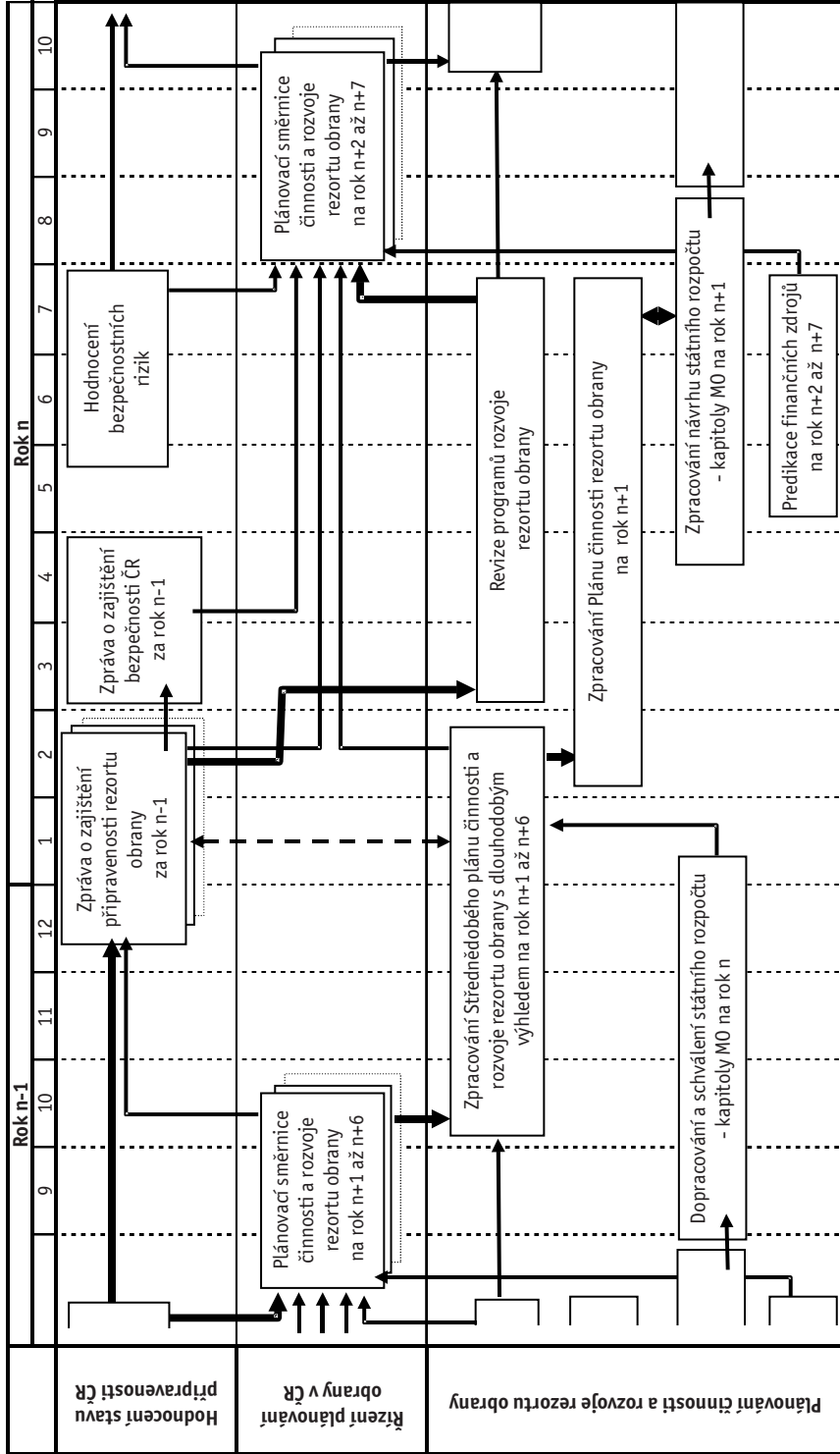
Plán zajišťování obrany

Plán zajišťování obrany (dále jen Plán obrany) rozpracovává opatření a postupy, kterými budou plněny úkoly státu při zajišťování obrany ČR, zámysl použití sil a prostředků obranného systému ČR a využití disponibilních lidských, věcných a finančních zdrojů ČR k zabezpečení jejich činnosti. Plán obrany bude obsahovat:

- ❑ Přehled opatření pro činnost státu při přechodu z mírového stavu do stavu ohrožení státu a válečného stavu a v průběhu těchto stavů,
- ❑ typové plány činnosti státu při zapojení ČR do mírových operací a do spojeneckých operací vedených mimo teritorium ČR, v blízkosti nebo na teritoriu ČR,
- ❑ předběžné operační plány ve formě konceptů nebo hotových plánů, které konkretizují záměry použití a zabezpečení ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchraných sborů a služeb ČR při realizaci jejich úkolů stanovených v typových plánech,
- ❑ Přehled sil a prostředků a plán jejich doplnění lidmi a věcnými prostředky,
- ❑ Plán hospodářské mobilizace,
- ❑ Plán nezbytných dodávek.

Plány obrany budou zpracovávat i ostatní ústřední správní úřady za oblast své působnosti a koordinaci jejich zpracování a sladění zabezpečí MO. Při jejich zpracování budou v max. možném rozsahu využívány součásti krizových plánů, ve kterých ústřední správní úřady rozpracovávají opatření a postupy, kterými budou plněny úkoly státu při řešení nevojenských krizových situací.

Harmonogram plánování činnosti a rozvoje rezortu obrany

vstupy a výstupy → ← sladování

Předběžné operační plány, přehledy sil a prostředků a plány jejich doplnění lidmi a věcnými prostředky budou zpracovávat Generální štáb AČR (dále jen GŠ AČR), Policejní prezidium ČR a Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR s využitím podkladů dalších složek integrovaného záchranného systému a územních správních úřadů. Koordinaci jejich zpracování a sladění zabezpečí MO v součinnosti s Ministerstvem vnitra (dále jen MV).

Plány hospodářské mobilizace a plány nezbytných dodávek budou zpracovávat za oblast své působnosti ústřední správní úřady s využitím podkladů od územních správních úřadů a určených právnických a podnikajících fyzických osob. V rezortu MO zabezpečí zpracování těchto plánů GŠ AČR včetně jejich sladění s předběžnými operačními plány ozbrojených sil ČR.

Koordinaci zpracování a sladění plánů hospodářské mobilizace a plánů nezbytných dodávek zabezpečí na mezirezortní úrovni Správa státních hmotných rezerv (dále jen SSHR) v součinnosti s MO a MV.

Předběžné operační plány ozbrojených sil ČR budou kromě jejich úkolů na teritoriu státu především rozpracovávat zajištění požadavků na vyčlenění a zabezpečení sil a prostředků AČR stanovených příslušnými operačními veliteli NATO v předběžných operačních plánech NATO. Samostatně budou v plánech rozpracovány rovněž úkoly, které mají ozbrojené síly ČR plnit v míru v případě vzniku nevojenských krizových situací.

Předběžné operační plány se budou zpracovávat zpravidla ve formě konceptu. Ministr obrany může ale kdykoliv nařídit, aby některý z připravených konceptů byl rozpracován do podoby předběžného operačního plánu. Tím, že přepracování konceptu do podoby předběžného operačního plánu je podmíněno souhlasem ministra obrany, je zároveň zabezpečeno civilní řízení a demokratická kontrola ozbrojených sil ČR.

Obsah jednotlivých dokumentů Plánu obrany bude jejich zpracovateli průběžně aktualizován v závislosti na reálném vývoji stavu, schopností, dosažitelnosti a využitelnosti potřebných sil, prostředků a zdrojů ČR.

V případě, že v dokumentech hodnotících předcházející plánovací cyklus (viz dále) budou indikovány takové změny v bezpečnostním prostředí nebo ve schopnostech ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a služeb ČR či v možnostech jejich zabezpečení, že zpracované plány již nebudou odpovídat realitě, bude provedena jejich revize. Výsledkem této revize bude jejich zásadní přepracování nebo doplnění. Rozsah a zaměření revize budou v jednotlivých odpovědných ústředních správních úřadech usměrněny jejich plánovacími směrnici. Koordinaci revize a sladění aktualizovaných plánů zabezpečí MO.

V případě, že v bezpečnostním prostředí dojde k natolik zásadním změnám, že realitě nebude odpovídat i Bezpečnostní strategie ČR nebo Vojenská strategie ČR, bude souběžně s revizí Plánu obrany probíhat také jejich aktualizace nebo zásadní přepracování.

Střednědobý plán

Střednědobý plán činnosti a rozvoje rezortu MO s dlouhodobým výhledem (dále jen Střednědobý plán) bude základním plánovacím dokumentem výstavby a přípravy rezortu MO. Střednědobý plán bude zpracovávat GŠ AČR na základě podkladů od organizačních složek MO, pozemních, vzdušných a podpůrných sil a dalších součástí rezortu MO (dále jen součástí rezortu MO) a dokument bude obsahovat:

- popis požadovaných cílových schopností součástí rezortu MO a upřesnění priorit jejich činnosti a rozvoje včetně rozvoje nemovité infrastruktury a modernizace výzbroje a techniky,

- ❑ seznam střednědobých úkolů, které jsou stanoveny pro zajištění činnosti a rozvoje součástí rezortu MO,
- ❑ harmonogram hlavních reorganizačních a redislokačních změn v rezortu MO,
- ❑ záměry alokace lidských, věcných a finančních zdrojů v rezortu MO,
- ❑ tabulkový přehled plánovaných běžných a kapitálových výdajů pro zajištění realizace programových okruhů a programů reprodukce majetku (dále jen rozvojové programy) a plnění úkolů jednotlivých součástí rezortu MO.

Střednědobý plán bude zpracováván klouzavým způsobem. Naplňuje dlouhodobé cíle, upřesňuje rozvojové programy na nejbližších pět až šest let a hlavní úkoly pro nejbližší dva roky. Při jeho zpracování se bude vycházet z aktuálního odhadu ekonomického vývoje a přijatých politických rozhodnutí v oblasti přípravy státního rozpočtu a na tomto základě zpracované **Predikce finančních zdrojů rezortu MO**, která obsahuje údaje o předpokládané výši finančních zdrojů určených pro rezort MO v následujícím plánovacím období.

Formální struktura Střednědobého plánu bude respektovat vládní **Metodiku střednědobých koncepcí**. V souladu s touto metodikou budou obdobným způsobem jako v rezortu MO stanovovány ostatními ústředními správními úřady cíle, priority a záměry výstavby a přípravy dalších součástí obranného systému ČR, které spadají do jejich působnosti.

Na základě Střednědobého plánu bude zpracován Plán činnosti rezortu MO na následující kalendářní rok (viz dále).

Střednědobý plán bude dále poskytovat výstupy pro zpracování příslušných programů Střednědobého výhledu státního rozpočtu a kapitoly MO ve státním rozpočtu, pro zpracování nově zařazovaných rozvojových programů a pro přípravu jednotlivých odborných plánů rozvoje rezortu MO (např. plánu vyzbrojování MO, plánu výstavby nemovité infrastruktury, plánu cvičení apod.).

Střednědobý plán bude rovněž poskytovat výstupy pro programovou část odpovědi ČR na alianční **Dotazník obranného plánování NATO (DPQ)**. V dotazníku specifikuje ČR své síly a prostředky vyčleňované v souladu s požadavky Cílů výstavby sil NATO. Zpracování dotazníku zabezpečuje GŠ AČR.

Roční plány

Na základě finančních limitů a úkolů stanovených ve Střednědobém plánu a na základě ročních úkolů vyplývajících z vlastní působnosti zpracují jednotlivé součásti rezortu MO své návrhy plánů činnosti na následující rok. GŠ AČR tyto návrhy v součinnosti s jejich zpracovateli vzájemně sladí a na jejich základě zpracuje **Plán činnosti rezortu MO na rok** (dále jen Roční plán), který doplňuje, konkretizuje a zpřesňuje úkoly stanovené jednotlivým součastem rezortu MO ve Střednědobém plánu a konkretizuje finanční prostředky potřebné na jejich realizaci v následujícím kalendářním roce. Roční plán bude pro následující kalendářní rok obsahovat:

- ❑ upřesněné priority činnosti jednotlivých součástí rezortu MO,
- ❑ úkoly jednotlivých součástí rezortu MO,
- ❑ plán součinnosti součástí rezortu MO,
- ❑ rozhodnutí o realizaci změn ve struktuře sil (vytváření, reorganizace, redislokace a rušení útvarů a zařízení rezortu MO),
- ❑ predikované finanční limity pro jednotlivé úrovně velení a řízení v rezortu MO.

V návaznosti na zpracování jednotlivých částí Ročního plánu bude zpracováván **návrh kapitoly MO ve státním rozpočtu**. Oba materiály budou připravovány v jednotě tak, aby realizace veškerých plánovaných úkolů byla finančně pokryta.

Roční plán bude po schválení ministrem obrany rozpracován jednotlivými součástmi rezortu MO do podoby jejich vlastních ročních plánů, ve kterých stanoví svým organizačním prvkům postup realizace a termíny splnění vlastních a zadaných úkolů na následující kalendářní rok a své základní záměry v dalším roce. V průběhu roku budou tyto plány pro každé další čtvrtletí upřesňovány a doplňovány o operativně zařazené úkoly.

V případě potřeby mohou být ve schválených ročních plánech prováděny operativní změny ve vlastních a se souhlasem nadřízeného i v jím stanovených úkolech. Stanovení nových úkolů bude vázáno na přidělení potřebných finančních prostředků nadřízeným, který nový úkol vydal, nebo na převedení finančních prostředků přidělených na realizaci jiných úkolů, které mohou být pozastaveny nebo zrušeny, protože jejich realizace má nižší prioritu než nově stanovený úkol. V případě, že převedení finančních prostředků na nový úkol nebude funkcionář odpovědný za jeho realizaci schopen řešit ve vlastní působnosti, bude změnové řízení na jeho žádost organizovat nadřízený stupeň. Obecně bude platit zásada, že nelze vydat nový úkol bez zabezpečení finančních prostředků potřebných pro jeho realizaci.

Zpětné vazby základních plánovacích procesů

Zpětnou vazbu vyhodnocující základní plánovací procesy vztahující se k zajišťování rozvoje obranných schopností ČR v rezortu MO plní průběžně aktualizované zprávy o připravenosti útvarů a zařízení a na ně navazující Zpráva o zajištění připravenosti rezortu MO.

Zpětnou vazbou pro plánovací procesy všech ústředních správních úřadů pak bude Zpráva o zajištění bezpečnosti ČR.

V těchto dokumentech bude hodnoceno, do jaké míry bylo v uplynulém plánovacím cyklu plněno strategické zadání a do jakých oblastí bude nutné nasměřovat pozornost v následujícím plánovacím cyklu, popř. jaká korekční opatření bude nutné přijmout mimo plánovací cyklus.

Zpráva o připravenosti útvarů a zařízení bude čtvrtletně aktualizovaný dokument, ve kterém bude velitel divize hodnotit u podřízených útvarů a zařízení úroveň naplněnosti personálem, technikou a materiálem a úroveň jejich vycvičenosti. Obdobně bude hodnocen i GŠ AČR a jeho přímo podřízené útvary mimo strukturu divizí. Zprávy budou průběžně sumarizovány GŠ AČR.

Shrnutím průběžných zpráv o připravenosti útvarů a zařízení AČR bude GŠ AČR vyhodnocen celkový stav připravenosti AČR, stav plnění hlavních úkolů stanovených AČR pro výcvikový rok a efektivnost využití k tomu vyčleněných zdrojů.

S využitím tohoto vyhodnocení a dalších poznatků bude MO každoročně zpracovávat **Zprávu o zajištění připravenosti rezortu MO**, která bude hodnotit splnění úkolů rozvoje rezortu MO a pokrok dosažený rezortem MO v úrovni jeho připravenosti k zajišťování obrany ČR a plnění dalších úkolů ozbrojených sil ČR. Zpráva bude porovnávat soulad předpokladů stanovených Vojenskou strategií ČR s aktuálním hodnocením bezpečnostních rizik a míru schopnosti realizovat strategické záměry rozpracované v Plánu obrany.

Zpráva o zajištění připravenosti rezortu MO bude popisovat dosažený stav a zjištěné nedostatky v oblasti:

- ❑ připravenosti rezortu MO a ozbrojených sil ČR k zajišťování obrany ČR a plnění jejich dalších úkolů zejména při řešení nevojenských krizových situací,
- ❑ naplňování cílů výstavby ozbrojených sil ČR,

- ❑ zajištění mobilizační připravenosti ozbrojených sil ČR,
- ❑ zajištění připravenosti systému mobilizačních a nezbytných dodávek potřebných pro činnost ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany a využitelnost státních hmotných rezerv,
- ❑ rozsahu čerpání a efektivnosti využití přidělených finančních zdrojů.

Zpráva o zajištění obrany bude podkladem pro zpracování Plánovací směrnice činnosti a rozvoje rezortu MO. Zpráva bude rovněž poskytovat výstupy pro přípravu **kapitoly MO ve státním závěrečném účtu**.

Obdobným způsobem jako v rezortu MO bude hodnocena připravenost k zajištění obrany ČR a řešení nevojenských krizových situací i u dalších ústředních správních úřadů.

Na základě Zprávy o zajištění obrany a obdobných hodnotících zpráv ostatních ústředních správních úřadů bude každoročně zpracována Zpráva o zajištění bezpečnosti ČR. Koordinaci zpracování zabezpečí Úřad vlády v součinnosti s MO, MV, MZV a SSHR.

Zpráva o zajištění bezpečnosti ČR bude periodický dokument, ve kterém bude vyhodnocována připravenost ČR k zajišťování obrany a řešení nevojenských krizových situací. Zpráva bude členěna na oblast krizového řízení, zahraniční bezpečnostní politiky, zpravodajského zabezpečení a ochrany, zajištění vnější bezpečnosti, zajištění vnitřní bezpečnosti, zajištění ochrany obyvatelstva a zajištění ochrany ekonomiky.

Zprávou mohou být upřesněny požadavky na případné provedení zásadní revize Bezpečnostní strategie ČR, Vojenské strategie ČR, plánů obrany nebo krizových plánů pro řešení nevojenských krizových situací. Zprávou mohou být rovněž stanoveny požadavky na zaměření nebo změny strategických priorit ve výstavbě a přípravě ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a havarijních, záchranných aj. služeb ČR a na celkový rozvoj bezpečnostního a obranného systému ČR.

Zprávou o zajištění bezpečnosti ČR bude každoroční plánovací cyklus uzavřen. Zpráva o zajištění bezpečnosti ČR bude spolu s příslušnou rezortní hodnotící zprávou základním vstupem pro zpracování plánovacích směrnic jednotlivých ústředních správních úřadů pro následující plánovací cyklus.

K upřesnění obsahu jednotlivých výše uvedených dokumentů, zásad, postupů a časových termínů pro jejich zpracování a aktualizaci vydá MO příslušné metodiky.

Procesy plánování obrany mimo pravidelný plánovací cyklus

V případě zjištění výrazných trendů ke zvýšení ohrožení bezpečnosti ČR a indikaci potenciální možnosti vzniku krizové situace vyžadující rozsáhlejší nasazení Armády ČR bude zpravodajskými službami vydáno pro zahájení nezbytných aktivit mimo plánovací cyklus **Mimořádné hodnocení bezpečnostních rizik** (viz Harmonogram procesů plánování obrany mimo pravidelný plánovací cyklus).

V návaznosti na tento dokument bude MO v součinnosti s ostatními ústředními správními úřady zpracováno a vládou projednáno a schváleno **Mimořádné hodnocení bezpečnosti ČR**, kterým budou usměrněny plánovací a neodkladné realizační aktivity reagující na zvýšení ohrožení bezpečnosti ČR a indikaci potenciální možnosti vzniku krizové situace. Závěry a úkoly z tohoto hodnocení budou rozpracovány v **Mimořádné plánovací směrnici ministra obrany**. Obdobným způsobem budou postupovat i ostatní ústřední správní úřady.

Na základě tohoto upřesnění bude provedena **mimořádná revize** Plánu obrany a Střednědobého plánu. V rámci této revize budou zejména přehodnoceny priority a termíny realizace zahájených rozvojových programů a bude zplánována a finančně zajištěna aktivace tzv. „spících“ programů určených především k doplnění zásob materiálu nebo techniky, u nichž je dlouhodobé skladování nahrazeno smluvním zabezpečením dodávek z výroby. V rámci této revize budou rovněž stanoveny úkoly pro případnou přípravu mobilizace ozbrojených sil ČR.

V případě nebezpečí z prodlení mohou být ke zplánování aktivit reagujících na zvýšené ohrožení bezpečnosti ČR využity rovněž některé dále uvedené krizové plánovací procesy.

Krizové procesy plánování obrany

Plánovací procesy reagující na nepříznivý vývoj bezpečnostního prostředí spojený s bezprostřední hrozbou vnějšího napadení ČR nebo nutností nasazení ozbrojených sil ČR k plnění společenstevních nebo mezinárodních závazků ČR v zahraničí (dále jen krizové situace) budou spočívat ve zpracování národního Plánu řešení krizové situace a jeho rozpracování v operačních plánech použití ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních a záchranných sborů a služeb ČR.

Primárními vstupy budou aktualizované pravidelné nebo mimořádné Hodnocení bezpečnostních rizik a v rámci základních plánovacích procesů připravené plány obrany. Plánovací proces bude rovněž vycházet z aliančních dokumentů, kterými budou především Iniciační směrnice Severoatlantické rady, Koncept operačního plánu NATO a Operační plán NATO.

Iniciační směrnice Severoatlantické rady (dále jen ID NAC) stručně popisuje hrozící nebo vznikající situaci, politické cíle, předpoklady a omezení pro provedení zamýšlené operace NATO, celkový záměr a povahu operace, základní úkoly operace a další politicky prospěšné úkoly podpůrného charakteru. ID NAC připravují politicko vojenské orgány NATO a schvaluje ji Severoatlantická rada (dále jen NAC).

Koncept operace NATO (CONOPS NATO) konkretizuje údaje uváděné v ID NAC a dále stanovuje záměr provedení celé operace, záměry provedení dílčích operací a síly a prostředky potřebné pro jejich realizaci. CONOPS vypracovává příslušný strategický velitel NATO a schvaluje ho NAC.

Plán operace NATO (dále jen OPLAN NATO) zpřesňuje údaje uváděné v CONOPS NATO a v přílohové části se rozpracovává podrobně problematika vedení operace, organizace a vztahů ve velení, převzetí a nasazení sil poskytnutých členskými státy NATO a dalšími státy, zpravodajských služeb, pravidel nasazení, dílčích námořních, pozemních, vzdušných, obojživelných, speciálních, psychologických, jaderných, kosmických, elektronických a informačních operací, zabezpečení kontroly zbraní, zabezpečení ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení, informačního a komunikačního, geografického a hydrometeorologického, finančního, logistického, dopravního a stavebně technického zabezpečení, civilně vojenské spolupráce, veřejné informační politiky a postupů a problematiku ukončení konfliktu a deeskalaci. OPLAN NATO vypracovává příslušný strategický velitel a schvaluje ho NAC.

Politickým impulsem pro zahájení plánovacího procesu reagujícího na aktuální hrozbu vzniku krizové situace bude v ČR politické rozhodnutí vlády nebo při nebezpečí z prodlení jejího předsedy. Realizace některých zejména analytických činností může tomuto politickému impulsu předcházet.

Plánovací procesy budou realizovány MO, ostatními ústředními správními úřady a dalšími orgány krizového řízení ČR, ozbrojenými silami, ozbrojenými bezpečnostními sbory, záchrannými sbory a dalšími složkami obranného systému ČR. Koordinaci plánování bude

zabezpečovat Ústřední krizový štáb (dále jen ÚKŠ) v čele s ministrem obrany. K řízení plánovacího procesu v ČR bude vydána Plánovací směrnice předsedy ÚKŠ. Při jejím zpracování budou zohledněny záměry stanovené v připravované Iniciační směrnici NAC.

Plánovací směrnice předsedy ÚKŠ bude stručně popisovat a hodnotit hrozící nebo vznikající situaci, cíle, podmínky, předpoklady, překážky a omezení pro její řešení, bude shrnovat výsledky počátečního hodnocení připravenosti a dostupnosti potřebných sil ČR a jejich finančních zdrojů, stanovovat k dalšímu rozpracování možné varianty záměru řešení situace nebo zapojení ČR do jejího řešení a stanovovat organizační pokyny pro další plánovací aktivity.

Na základě Plánovací směrnice předsedy ÚKŠ zahájí orgány krizového řízení ČR základní kalkulace možného zapojení ČR do řešení hrozící nebo vznikající krizové situace, jejichž výsledkem bude zpracování národního Konceptu řešení krizové situace. Při jeho zpracování budou zohledněny záměry stanovené v připravovaném Konceptu operace NATO.

V případě, že pro řešení krizové situace bude možné využít některé části Plánu obrany, zejména pak některý z konceptů předběžných operačních plánů (viz základní procesy plánování obrany) se budto Koncept řešení krizové situace nezpracovává, nebo se ve zkrácené době provede upřesnění použitelných částí Plánu obrany.

Koncept řešení krizové situace (dále jen CONOPS ČR) kromě upřesnění hodnocení situace obsaženého v Plánovací směrnici předsedy ÚKŠ bude obsahovat hodnocení navrhovaných variant celkového záměru řešení situace a použití ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a dalších součástí obranného systému ČR, hodnocení dostupnosti potřebných lidských, věcných a finančních zdrojů a návrh jejich získání nebo vytvoření. CONOPS ČR bude sestavován z podkladů zpracovaných ústředními správními úřady za koordinace ÚKŠ. CONOPS ČR bude po jeho sladění s CONOPS NATO schvalovat vláda. Jeho součástí může být doporučení k vyhlášení stavu ohrožení státu a k přípravě nouzového státního rozpočtu.

Schválený CONOPS ČR bude GŠ AČR rozpracován na podmínky ozbrojených sil ČR v **konceptu operačního plánu AČR**. Koncept operačního plánu AČR bude schvalovat ministr obrany. Obdobným způsobem bude postupovat Policejní prezidium ČR a Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR v případě ozbrojených bezpečnostních a záchranných sborů a služeb ČR.

Na základě schváleného CONOPS ČR vypracují orgány krizového řízení ČR Plán řešení krizové situace. Při jeho zpracování se v max. možné míře budou využívat shromážděné a průběžně aktualizované údaje o disponibilních silách, prostředcích a zdrojích, které jsou součástí existujícího Plánu obrany. Při zpracování Plánu řešení krizové situace bude zohledněn připravovaný návrh Plánu operace NATO.

Plán řešení krizové situace (dále jen OPLAN ČR) zpřesňuje údaje uváděné v CONOPS ČR a v přílohové části rozpracovává podrobně postup nasazení sil a prostředků ČR, jejich zabezpečení lidskými, věcnými a finančními zdroji, zpravodajské zabezpečení, zabezpečení funkčnosti státní správy a samosprávy a zabezpečení součinnosti s orgány mezinárodních organizací a spojenci. OPLAN ČR bude sestavován z podkladů zpracovaných ústředními správními úřady za koordinace ÚKŠ. OPLAN ČR bude po sladění s OPLAN NATO schvalovat vláda.

Schválený OPLAN ČR bude GŠ AČR rozpracován na podmínky ozbrojených sil ČR v **operačním plánu AČR**. Operační plán AČR bude schvalovat prezident republiky a ministr obrany. Obdobným způsobem bude postupovat Policejní prezidium ČR a Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR v případě ozbrojených bezpečnostních a záchranných sborů a služeb ČR.

K upřesnění obsahu jednotlivých výše uvedených dokumentů, zásad, postupů a lhůt pro jejich zpracování vydá MO v součinnosti s MV a SSHR metodiku.

Racionalizace ekonomického zabezpečení (ekonomiky) AČR

Koncem února 2002 byla v závěrečném oponentním řízení na VA v Brně přijata závěrečná výzkumná zpráva projektu obranného výzkumu „Cesty racionalizace ekonomického zabezpečení součástí rozpočtového úseku MO ČR“. Projekt zadáný MO ČR byl řešen širokým týmem odborníků z praxe a vysokých škol.

Hlavním cílem projektu bylo:

- ❑ vytvořit návrh modelu systému ekonomického řízení v rezortu MO ČR – ekonomického zabezpečení AČR, využívajícího efektivní alokaci zdrojů.

Dalšími cíli bylo:

- ❑ navrhnout způsoby hledání a využívání vnitřních možností a úspor,
- ❑ ukázat na cesty vedoucí ke změně ekonomického chování velitelů, ale i jiných příslušníků útvarů,
- ❑ vytvořit větší prostor pro exaktnost rozhodovacího procesu velitelů a pro zainteresovanost co největšího počtu dalších osob, které mohou hospodárnost v armádě ovlivňovat.

Vzhledem k rozsahu zkoumané problematiky a k zadání úkolu byl upřesněn předmět zájmu vědeckého týmu na **AČR a její ekonomiku**. AČR je rozhodujícím subjektem plnění úkolů obrany státu. Spotřebovává nejvíce obranných zdrojů. AČR realizuje obranné cíle, které jsou jí dány zákony, prohlášeními vlády a mezinárodními závazky ČR.

Klíčovým problémem bylo vymezení a ujednocení přístupů a základních pojmů. Základním teoretickým východiskem se stala teorie veřejné ekonomiky a postupy v ní používané.

Některé problémy ekonomiky ozbrojených sil (armády) byly diskutovány s kolegy z Polska, Belgie, Německa, Portugalska a Velké Británie. Byly využity zkušenosti frekventantů štábních a velitelských kurzů Fakulty velitelské a štábní VA v Brně.

Z výše uvedeného vyplynulo, že je nutno nejdříve definovat ekonomiku ozbrojených sil (dále jen armády) jako vědní disciplínu, která je součástí ekonomiky obrany státu i vojenské vědy. Dále vymežit obsah, funkce, předmět ekonomiky armády, popsat, analyzovat a zobecnit poznatky vývojových etap ekonomiky armády.

Ekonomika armády zkoumá ekonomické chování armády. Předmětem ekonomiky armády je armáda a její ekonomika, efektivní alokace zdrojů a hospodaření se zdroji vyčleňovaných na armádu. Ekonomiku armády chápeme jako nauku o efektivním řízení zdrojů přidělených armádě k plnění jejich funkcí.

Ekonomika armády hledá odpovědi na otázky:

- ❑ co může ekonomika armády za přidělené zdroje zabezpečit,
- ❑ jak se má armáda ekonomicky organizovat a rozhodovat,
- ❑ jakým způsobem má armáda se zdroji hospodařit,
- ❑ pro koho má armáda produkované statky zajistit.

Cílem zkoumání je snížit neefektivnost v řízení obranných zdrojů při dosažení požadovaného stupně obranyschopnosti státu či koalic států v míru nebo za válečného stavu a schopnost podporovat humanitární a mírové mise na základě mandátu OSN. Obrannými zdroji rozumíme lidi, finanční, hmotné i nehmotné prostředky a informace.

Omezenost obranných zdrojů nutí armádu hospodařit, rozhodovat o alternativním použití zdrojů. Jedná se o účelovou lidskou činnost, která podléhá obecnému principu racionality. Tento princip lze definovat kvantitativně nebo hodnotově. Kvantitativní definice znamená, že s danou spotřebou obranných zdrojů je třeba dosáhnout veřejností požadovanou obranyschopnost státu jako maximum užitku (princip maxima). Nebo při co nejmenší spotřebě obranných zdrojů zajistíme požadovanou úroveň obrany (princip minima).

Hodnotová definice vyjadřuje, že s daným množstvím peněz (z rozpočtu rezortu obrany) lze dosáhnout vyžadovanou úroveň obranyschopnosti nebo na druhé straně daná úroveň obranyschopnosti musí být zabezpečena s minimální variantou obranných výdajů.

Tento ekonomický princip je formálním principem. Neříká nám nic o motivech a cílech armády či státu. Například armáda je budována jako útočná s cílem zahájit válku a napadnout slabšího protivníka, který neodpovídá naší orientaci apod. Nebo armáda slouží jako odstrašující síla proti případné agresi apod.

Ekonomika armády je tedy součástí specifické lidské činnosti zaměřené na obranu státu při respektování ekonomického principu z důvodu omezenosti obranných zdrojů.

Ekonomika armády zkoumá, zda je možno a jak lze uplatnit ekonomické nástroje řízení jiných ekonomických disciplín v armádě. Připravuje teoretická východiska, vyhodnocuje a zobecňuje metodické postupy a praktická opatření v armádě ve vztahu k nákladům a efektivnosti obranných (veřejných) výdajů.

Zabývá se celou řadou problémů, jako je například:

- výstavba armády, tvorba racionálních organizačních struktur a jejich vztahy v ekonomickém zabezpečení armády,
- obranné plánování, řízení zdrojů, akvizice, veřejné zakázky,
- financování armády, rozpočtování,
- práce s vojensko ekonomickými informacemi, účetnictví, statistika, ekonomické rozborů, kontrola hospodaření a ekonomické analýzy,
- měření užitku a nákladů, vymezení kategorií jako např. efektivnost, hospodárnost,
- personální řízení včetně systému vzdělávání, odměňování a sociálního zabezpečení vojáků a personální marketing,
- logistika a provozní hospodářství, ekologie,
- ekonomické chování armády v podmínkách tržní ekonomiky,
- historické souvislosti financování armád a jejich odraz pro současnost a prognózy dalšího vývoje v ekonomice armád apod.

Tyto činnosti zkoumá v rámci armády v podmínkách života druhů vojsk a služeb při činnosti v rámci státu, koalic států, v míru, při mobilizaci, branné pohotovosti státu, ve válečném stavu, v mírových a humanitárních operacích pod mandátem OSN apod.

Válečný aspekt ekonomiky armády je její zvláštností, kterou se vyčleňuje z řady segmentů veřejné ekonomiky. V období válečného stavu se stává rozhodujícím prvkem, k níž směřují veškeré aktivity státu.

Funkcemi ekonomiky armády lze rozumět:

- ❑ **poznávání** ekonomických procesů a zákonitostí, které probíhají v armádě a které mají zabezpečovat hlavní úkoly armády - děje se tak prostřednictvím shromažďování a sběru informací, které jsou dále zpracovávány, analyzovány,
- ❑ na základě výše uvedeného pak **formulování** hodnocení a hypotézy, **hledání** odpovědí na praktické otázky ekonomiky armády a
- ❑ s využitím aplikací zásad a metod jiných vědeckých disciplín **navrhování** teoretických východisek pro **řešení vzniklých problémů**,
- ❑ **poskytování poučení** velitelům, vojenským ekonomům, ale i politikům a státním úředníkům aj. jak se mají racionálně chovat, aby efektivně nakládali se svěřenými zdroji,
- ❑ **zdůvodnění potřeby** obranných zdrojů pro armádu jako součást **primární alokace zdrojů** na obranu státu,
- ❑ **navrhování metod a nástrojů** pro řízení procesu alokace obranných zdrojů v podmínkách armády jako **druhotné alokace** obranných zdrojů a řízení efektivity hospodaření v armádě (užití zdrojů).

Cílem ekonomiky armády je vytvářet prostředí k naplnění funkcí armády. Procesy zabývající se řízením ekonomiky armády (ekonomické řízení) jsou součástí procesů řízení v AČR. Tyto procesy jsou realizovány v armádě i mimo ni. AČR vytváří k řízení těchto procesů vlastní tzv. ekonomický subsystém, který je nedílnou součástí armádního systému řízení.

Ekonomika armády v rámci svých složek – oblastí vytváří vlastní teorie. Opět vycházejí z teorií ekonomiky obrany, veřejné ekonomie, podnikové ekonomiky a dalších věd. Tyto teorie jsou vojenskou aplikací, například teorie zásob apod. Jde o aplikace úzce spojené s vojenskou praxí. V mnohém vojenská praxe předstihuje teorii. Praxe pak někdy dlouho čeká na zobecnění, která by zpětně napomohla při řešení praktickým problémů. Typickým příkladem je oblast financování a analýz nebo zpracování postupů při hodnocení užitků vojenských činností.

Ekonomika armády nepoužívá vlastní výzkumné metody. Ekonomika armády aplikuje metody uplatňované ve vojenských, ekonomických a právnických aj. vědách. Základní teorii, o níž se ekonomika armády opírá, je třeba považovat veřejnou ekonomiku. Dále se jedná například o využití matematicko statistických metod, metody systémového přístupu, pozorování, popisu a analýzy apod.

Jedním z nejdůležitějších úkolů ekonomiky armády je **stanovení užitku**. Měření užitku obrany a užitku v armádě je velmi složité. Užitek obrany je ověřitelný až v ozbrojeném konfliktu. O užitku může vypovídat nepřímo i délka mírového soužití států. Užitek v armádě v některých činnostech je snadno měřitelný u jiných je měření složitější. Je to dáno charakterem činností. U činností, které jsou obdobné a srovnatelné s činnostmi v civilním prostředí a jsou kvantifikovatelné, se dá snadněji změřit užitek. V současných podmínkách je možné jen částečně prověřovat úroveň stavu armády, např. při plnění mírových misí a likvidaci živelních pohrom. K prověřování schopnosti armády, zda je schopna splnit svou funkci, slouží různé metody, např. využívání simulačních technologií. Nejen, že šetří náklady na výcvik, ale umožňuje kontrolu výkonu jednotlivce či skupiny a zhodnotit důsledky rozhodování velitelů a politiků.

Vývojové etapy ekonomiky armády

Vývoj ekonomiky armády od roku 1948 do současnosti lze rozdělit do čtyřech etap:

1. období do r. 1989,
2. období let 1989–1992,
3. období od r. 1993–1999,
4. vstupem ČR do NATO tj. od r. 1999 a doposud.

1. Období do roku 1989

ČSLA byla součástí systému řízeného hospodářství socialistického státu. Potřeby obrany (jako je velikost armády, výzbroj a úkoly) byly stanoveny státem, KSČ jako rozhodující politickou stranou, v kontextu jeho role ve Varšavské smlouvě. Z toho plynulo, že:

- ❑ Státem určená a financovaná potřeba armády byla realizována zejména v posledních letech tohoto období na úkor ostatních potřeb společnosti.
- ❑ Armáda byla budována podle strategických úvah a potřeb SSSR (Varšavské smlouvy). Existoval reálný nepřítel a reálná ohrožení. Armáda byla početně rozsáhlá a poměrně dobře vycvičená a finančně i materiálně zabezpečená.
- ❑ Armáda plánovitě spotřebovávala obranné zdroje. Výdaje armády byly utajovány. Skutečný objem majetku armády nebyl znám ani zjišťován.
- ❑ Účtovalo se v soustavě jednoduchého účetnictví s odlišnými postupy na velitelských stupních. Vedl se přehled o výdajích a příjmech finančních prostředků. Finanční účetnictví se vedlo odděleně od evidence majetku. O majetku se vedla jen evidence v měrných jednotkách bez vyjádření v korunách. Odpisy majetku se neprováděly. Prováděly se rozborů hospodaření, které byly popisné a často formální.
- ❑ Hospodaření mělo omezené stimuly efektivity (tzv. socialistická soutěž, vynálezecké a zlepšovatelské hnutí, pomocná hospodářství), které měly směřovat k úsporám prostředků, nezávislosti na civilním prostředí.
- ❑ Nízká cena pracovní síly (vojáka) umožňovala snižovat finanční náročnost úkolů.

2. Období od roku 1989 do roku 1992

Bylo to období hledání cesty obranné dostatečnosti. Stát řešil svou obranu samostatně. Politici deklarovali respektování tržního hospodářství. Prosadil se názor, že neexistuje veřejná ekonomika, že trh dokáže všechno řídit nejlépe. Obrana nebyla v zájmu politiků. Z toho plynulo, že:

- ❑ Armáda neměla definované cíle ze strany politiků ani veřejnosti. Byly zahájeny zahraniční mise. Zákonitě nastaly potíže financováním vzhledem k jejich velké finanční náročnosti. Začal proces snižování počtů osob, zbraní a techniky, který měl snížit potřebu finančních prostředků.
- ❑ Financování úkolů armády podle potřeb bylo zaměněno za financování v závislosti na možnostech státu, aniž byly známy a oceněny cíle obrany.
- ❑ V armádě přežíval systém řízené spotřeby. Objem majetku armády nebyl stále znám. Účetnictví bylo stále vedeno v soustavě jednoduchého účetnictví a odděleně od evidence majetku. Odpisování majetku se podle zákonů neprovádělo. Prováděly se rozborů hospodaření, které byly popisné a často formální. Postupně se od nich ustupovalo.

- ❑ Do podmínek armády vstoupily prvky tržního hospodářství s negativními projevy zejména v oblasti nákupu (akvizic) - korupce, absence hodnocení zakázek, manipulace s přebytečným majetkem apod.
- ❑ Hospodaření ztratilo dosud existující omezené stimuly úspor.
- ❑ Nízká cena pracovní síly vojáka zůstala a dále snižovala finanční náročnost úkolů obrany.

3. Období od r. 1993 do 1999

V roce 1993 vznikla ČR a AČR. Byla deklarována snaha ČR vstoupit do NATO. Přetrvávala charakteristika druhé etapy. ČR se potýkala s hospodářskými problémy umocněnými neprůhlednou privatizací, špatně fungujícím bankovníctvím a právním řádem a přírodními katastrofami. Vzhledem k nedostatku finančních prostředků a radikálnímu snížení rozpočtu MO ČR začaly rozsáhlé a nekonečné reorganizace a redislokace útvarů. Koncem tohoto období dochází k postupné stabilizaci v armádě. Připravují se velké projekty přezbrojení armády, aniž se zkoumá a hodnotí jejich potřebnost a finanční náročnost a možný vliv na financování armády v budoucnosti.

- ❑ Armádě nebylo dáno politické zadání. Úkoly armády se koncentrovaly na zajištění zahraničních misí a reorganizace.
- ❑ Byly zahájeny aplikace zahraničních zkušeností do podmínek AČR. Bylo opomenuto, že tyto systémy jsou součástí fungující smíšené ekonomiky, v níž veřejný sektor má svá pravidla a postupy. (PPBS, DRMM)
- ❑ Systémy byly převáděny do přetrvávajícího prostředí centrálně řízeného hospodářství bez vzájemné provázanosti a direktivně bez nezbytné vysvětlovací kampaně. Tyto pokusy byly odsouzeny k nezdaru.
- ❑ Cílem reorganizací bylo snížit finanční náročnost armádní organizace bez precizace jejich funkcí (docházelo k neefektivní alokaci), což se částečně podařilo na úkor investování do nákupu, oprav a modernizace. Zvýšila se zchátralost movitého i nemovitého majetku v armádě.
- ❑ K pokrytí nezbytných potřeb armády se přijala opatření ze strany vlády. Ekonomická situace se stabilizovala a umožnila vstup ČR do NATO.
- ❑ Bylo zavedeno podvojně účetnictví. Poprvé byl oceněn a vyčíslen majetek armády.
- ❑ Vznikly úřady zabezpečující vojenské útvary. Velitelům byly odebrány nástroje k řízení ekonomiky útvarů. Např. vznikem vojenských finančních úřadů velitelé ztratili kontrolu nad přidělenými finančními prostředky. Velitelům zůstala odpovědnost za hospodaření útvarů, ale neměli nástroje řízení ani pravomoci. Podobné to bylo v hospodaření s majetkem (budovy, pozemky) útvarů. O plánovité spotřebě začali rozhodovat úředníci. Kvalitní plnění úkolů bylo nepodstatné. Nejdůležitější bylo plnění limitů výdajů rozpočtových položek. Sledovaly se výdaje, skutečné náklady útvarů (programových prvků - nákladových středisek) nebyly zjišťovány. Velitelé útvarů se ocitli v „moci“ úředníků. Dochází ke zvýšení centralizace ekonomického řízení.
- ❑ Hospodaření armády ztrácí stimuly k efektivitě.
- ❑ Cena pracovní síly vojáka se částečně zvýšila, ale bez závislosti na výkonu vojáka. I přes poměrně nízké osobní náklady, cena pracovní síly přestává být faktorem snižování finanční náročnosti.

4. Období od vstupu ČR do NATO doposud

4. etapa byla zahájena vstupem ČR do NATO tj. od r. 1999 a doposud trvá. Je charakterizována vstupem ČR do NATO, stále větším zapojováním AČR do mezinárodních aktivit. Přetrvávají problémy s jejich financováním. ČR se přihlásila k plnění úkolů výstavby v rámci NATO bez ocenění jejich nákladů. Závazky v rámci NATO a OSN jsou plněny s problémy. Současná ekonomika armády se stává neudržitelnou (vně – z pohledu NATO, ale i uvnitř AČR).

- ❑ Cíle AČR byly deklarovány v zákoně. Hlavním cílem je obrana ČR, dále plnění mezinárodních závazků a pomoc armády při řešení vnitřních záležitostí v rámci integrovaného záchranného systému. V praktické činnosti však je pořadí významnosti cílů jiné. Prioritní je plnění mezinárodních závazků. Je to dáno příslibem vlády ČR plnit úkoly výstavby v rámci NATO.
- ❑ Náklady na plnění cílů zatím nebyly přesně vyjádřeny. Jsou opět přijata extenzivní opatření, která mají pomoci nastartovat reformu armády i její ekonomiku (viz usnesení vlády, že výdaje na obranu neklesnou pod 2,2 % ročního HDP do r. 2006). V souvislosti s novou mezinárodní politickou situací se jedná o novou kvalitu úkolů armády. To platí i pro ekonomiku armády. Jedná se o zásadní a radikální změnu s dalekosáhlými důsledky.
- ❑ Vstupem do Aliance je nutno respektovat teorii aliance.
- ❑ Začínají se postupně prosazovat zásady veřejné ekonomiky jako nástroj řešení problémů státu jak to je běžné u států EU.

Vlivem neexistujícího dlouhodobého a střednědobého plánování, v němž by věcné a finanční plánování bylo provázáno, dochází stále k neefektivní alokaci zdrojů. Řízení zdrojů není propojeno s úkoly armády.

- ❑ Probíhá postupná decentralizace v rozhodování o rozpočtových výdajích. Nadále nejsou sledovány náklady. Neprovádí se analýzy hospodaření útvarů AČR. Stimuly k efektivní alokaci a hospodaření stále neexistují.
- ❑ Postupně se začíná více investovat do modernizace armády. Začínají se „nesměle“ projevovat prvky efektivní alokace. Přesto však se i nadále nerespektují národní specifika, čímž se nemůže systém plně uplatnit.

Je to etapa snahy o změnu v řízení armády i MO ČR. Je rozporuplná. Byla zahájena reforma armády. Byla zvolena profesionalizace jako jediné řešení k zefektivnění obrany státu a činnosti armády. Přípravou reformy a vzniku profesionální armády je pověřen speciální tým.

Prvním důležitým praktickým krokem byla opatření nového MO ČR, Ing. Tvrdíka, v řízení rezortu obrany. Nutnost rychlé realizace opatření však s sebou nese riziko nepromyšlených kroků s nevratným účinkem.

V rezortu obrany vznikla tři centra – MO ČR, GŠ AČR a tým Ing. Škopka. Připravily se další reorganizace a redislokace útvarů a posádek. Dále dochází stále k propouštění vojáků z povolání všech věkových kategorií a hodností. Dosavadní kariéerní řád zatím nevytváří podmínky pro požadovanou věkovou a hodnostní obměnu v AČR. To negativně ovlivňuje náklady vojáků z povolání, nemotivuje k výkonům ani k úsporám obranných zdrojů.

Aktuální úkoly ekonomiky armády

Ekonomika armády jako vědní disciplína je nyní postavena před řadu zásadních úkolů. Jejich neřešení může v praxi znamenat nedůsledné provedení reformy naší armády a její ekonomiky. Úspěch reformy souvisí mimo jiné ve zobecnění dosavadních zkušeností, hledání teoretických východisek a odstraňování nežádoucích odchylek. K rozhodujícím faktorům reformy patří soustavné působení na lidi směřující ve změnu postojů a názorů.

To bude vyžadovat:

- další precizaci předmětu, cíle a metod ekonomiky armády a
- hledání a propracování cest, které by ekonomiku armády převedly na systém řízení efektivní alokace.

Cesty racionalizace ekonomiky AČR

Návrh možného modelu ekonomiky AČR spočívá v zajištění jednotného řízení zdrojů, který umožní přesunutí odpovědnosti a pravomoci za řízení zdrojů na nižší stupně řízení. Měl by se opírat o **systém řízení nákladů** v závislosti na hodnocení užítku vojenských činností. Účinnost systému řízení nákladů bude závislá na existenci **motivačního systému** lidí jako druhému pilíři ekonomiky armády. K propojení obou systémů je nutné vytvořit požadovaný **systém řízení vojensko-ekonomických informací**.

Realizace navrhovaného modelu nabízí možné způsoby řešení:

1. V teoretické rovině pokračovat v precizaci obsahu, funkcí a metod ekonomiky armády. V praktické rovině co nejdříve přejít na způsob vyjadřování nákladů. Jinak totiž nelze hovořit o efektivitě. Existují možné cesty:
 - Využití metodologického aparátu vstup/výstupových metod veřejné ekonomiky za stávajícího systému podvojného účetnictví.
 - Zavedení vnitropodnikového, nákladového účetnictví v AČR založeného na sledování požadovaných nákladových položek a řízení nákladů.
 - Kombinace obou přístupů, tzn. plánovat a rozpočtovat zdroje ve vztahu k cílům, úkolům tj. zavedení programového rozpočtování, to vyžaduje vyčíslení výstupů a jejich porovnání se vstupy.
 - Provést změnu v řízení alokace zdrojů v závislosti na možnostech uplatnit controlling v armádě. Uplatňovat analýzu efektivnosti v alokaci i hospodaření se zdroji.
2. Systém řízení nákladů aplikovat při zpracování dokumentů strategického charakteru s cílem vyjádřit náklady v souladu s teorií koalic. To znamená:
 - nutno vyčísřit náklady na členství v NATO v závislosti na standardech NATO
 - vyjádřit rozsah národní obrany na základě teorie aliance (nacionalizace a denacionalizace obrany). Je to otázka volby priorit.
 - přizpůsobit řídicí systémy v AČR ,
 - sloučit finanční a materiálové toky,
 - posílit ekonomickou stránku vojenské logistiky,

3. Vypracovat systém motivace a stimulace jako podmínku účinnosti připravovaného systému řízení nákladů. Zavést individuální i kolektivní stimuly k zajištění efektivní alokace a hospodaření. Začít pro nový systém ekonomického řízení připravovat lidi.

4. Oba systémy propojit systémem řízení vojenskoekonomických informací.

Z uvedeného vyplývá, že se bude jednat o dlouhodobý proces, jehož základ spočívá ve změně myšlení lidí, v neustálém působení na jejich chování. Bude potřebovat neustálou podporu GŠ AČR a MO ČR, společnou práci teoretiků a praktiků vojenské i civilní sféry.

Projekt obranného výzkumu „Ekonomie“ položil základy pro další rozpracování navržených kroků. Je objektivní nutností v započaté práci pokračovat a přistoupit k rozpracování do praktickým kroků. Uvedené kroky budou vyžadovat experimentálního ověření a následně zahájit zkušební provoz u vybraných součástí na stupni prapor. Po ověření funkčnosti tento systém může být zaveden v celé AČR. Podle zkušeností z jiných armád lze předpokládat, že za podmínek existence vůle zainteresovaných stran může nový model ekonomiky armády začít fungovat s profesionální armádou.

Přehled literatury:

Bělčík, M.: Systém průběžné kontroly toků finančně hmotných zdrojů v rezortu MO v reálném čase a prostoru. Závěrečná práce, VA Brno, 2000.

Hilmar, J.: Controlling–nový nástroj řízení. Profess Consulting s.r.o., 1998.

Holman, R.: Ekonomie. C. H. Beck, Praha, 1999.

Horák, R.: Možné způsoby racionalizace ekonomického řízení v rezortu MO ČR, Vojenské rozhledy 2/2000, s. 16 – 20.

Král, B. a kol.: Nákladové a manažerské účetnictví. Prospektrum, 1997.

Krč, M., Odehnal, L. a kol.: Ekonomika obrany státu, vybrané kapitoly, VA Brno 1998.

Krč, M.: Dějiny ekonomiky obrany, vybrané problémy, VA Brno, 1997.

Ochrana, F.: Veřejné projekty a veřejné zakázky (hodnocení a výběr). Codex Bohemia, 1999.

Ochrana, F.: Veřejný sektor a efektivní rozhodování, Management Press, Praha, 2001.

Odehnal, L.: Možné směry ekonomického zabezpečení AČR, in Sborník z konference „Ekonomika obrany státu možnosti a perspektivy rozvoje“ s.39–51, VVŠ PV Vyškov, 1998.

Pátek, J.: AČR a ekonomická analýza, Praha, MO ČR 1995.

Schroll, R. a kol.: Kontrola nákladů a kalkulace v průmyslu. SNTL, Praha 1990.

Schroll, R. a kol.: Manažerské účetnictví. Bilance, Praha 1997.

Stiglitz, J.: Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing, Praha 1997.

Svoboda, S.: Informační systém podnikatelských subjektů, VŠE Praha 1995.

Šefčík, V.: Bezpečnostný systém ČR a ekonomika obrany státu jako študijní obor a vedná disciplína, in Sborník z konference „Ekonomika obrany státu možnosti a perspektivy rozvoje“, s. 13–21, VVŠ PV Vyškov 1998.

Wohe, G.: Úvod do podnikového hospodářství, C. H. Beck, s. 37, Praha 1995

Teoretická východiska ekonomiky armády. Sborník 1. mezinárodního semináře, VA Brno, 2000.

Odpovědnost za náklady a výkony v Bundeswehru. Odborný koncept, překlad, SMO Org 4/ÚstudCvBw, stav k 31.6.1996, 98 s.

Ekonomika, logistika a ekologie v ozbrojených silách I. Sborník 1. mezinárodní konference, VA v Brně, 1999.

Ekonomika, logistika a ekologie v ozbrojených silách II. Sborník 2. mezinárodní konference, VA v Brně, 2001.

V tomto článku se chceme zaměřit na posouzení praktického využití usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 22. listopadu 2001 č. 236 k Zásadám plánování, financování a řízení výstavby obranné infrastruktury České republiky, které byly zpracovány s cílem definovat obrannou infrastrukturu, vymezit systémové prostředí pro plánování a financování výstavby a údržby infrastruktury v souladu s kompetencemi správních úřadů a stanovit obecné zásady pro plánování obranné infrastruktury v systému obranného plánování. Tento dokument mimo jiné uložil ministři obrany ve spolupráci s věcně příslušnými rezorty zpracovat Záměr rozvoje obranné infrastruktury České republiky a Plán rozvoje obranné infrastruktury České republiky do konce roku 2004 a v termínu do 31. prosince 2002 stanovil oba tyto materiály předložit na schůzi Bezpečnostní rady státu.

ÚVOD

Bezpečnostní politiku tvoří zahraniční politika, obranná a vojenská politika a relativně samostatně pak politika vnitřní bezpečnosti a ochrany veřejného pořádku. Z tohoto hlediska můžeme říci, že jde o souhrnnou kategorii zahrnující bezpečnost, obranu a ochranu státu a občana, ve svém důsledku se projevující jako soustava politických cílů a prostředků k zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany státu a občanů.

Podle dokumentu Bezpečnostní strategie České republiky je úkolem bezpečnostní a obranné politiky zajišťovat svrchovanost, územní celistvost, principy demokracie a právního státu, ochranu života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením.

Obranná politika je realizována v souladu s platnou legislativou, projevující se ve výstavbě účinného systému obrany státu, v přípravě a použití odpovídajících sil a prostředků, v účasti na kolektivní obraně v rámci vytvořeného aliančního obranného systému a v přípravě obyvatelstva na mimořádné situace.

Základním bezpečnostním a obranným cílem České republiky v současnosti pak je obrana a ochrana životních zájmů suverénního státu a občanů při použití všech dostupných prostředků, včetně vojenských. Toho je možné dosáhnout postupnou profesionalizací armády s přihlédnutím k ekonomickému kalkulu pro zařazení nejmodernější vojenské techniky.

V materiálech reformy ozbrojených sil České republiky zazněl mimo jiné i požadavek na to, že je nutné v oblasti obranného plánování chápat primární úlohu plánování sil a prostředků Armády České republiky spolu s **vyjádřením potřeb operační přípravy státního území**, od kterých se dále bude odvíjet plánování zdrojů, **infrastruktury**, logistické a zdravotnické podpory, komunikačních a informačních systémů a další.

V nedávné minulosti byla práce na bezpečnostních dokumentech státu v určitém momentu prováděna nejen hledáním a diskusemi k jejich obsahu, ale i vytvářením určitého tlaku na orgány, instituce, pracoviště, které se bezprostředně podílely na zpracování souvisejících zákonů, na prosazování žádoucích propojení v celé bezpečnostní sféře, apod. Tyto tendence

se podařilo do jisté míry eliminovat institucionalizací orgánu v podobě Bezpečnostní rady státu, to znamená byly vyloučeny nežádoucí, nekompetentní a subjektivní zásahy do zpracovatelského procesu a vlastního obsahu textu jednotlivých dokumentů. Stále se nám však zdá, že praktické výstupy nejsou založeny na dlouhodobějších vojenskopolitických analýzách, ale zůstávají spíše skupinovým, řekli bychom pragmatickým vyjádřením snahy někoho něco prosadit.

Tyto obecné zásady se projevují i při **stanovování (určení) úlohy operační přípravy státního území** v systému obranného plánování státu, ale i hledání jejího místa ve vytvářeném obranném systému státu, kdy se ukazuje, že řada již dříve schválených a svým obsahem závažných dokumentů není respektována, není zobecňována, takto přijaté závěry nejsou využívány v teorii vojenského umění při rozpracovávání použití ozbrojených sil.

DEFINICE OPERAČNÍ PŘÍPRAVY STÁTNÍHO ÚZEMÍ, OBJASNĚNÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Při posuzování konkrétního odborného problému bychom měli vzít v úvahu ten fakt, že prvním předpokladem k pochopení jeho obsahu je porozumění termínům v textu používaných, stanovení jejich jednotného výkladu, to znamená, nutnosti používat terminologii obecně zaužívanou, vycházející z platných normotvorných zásad (nikoliv pouze z bezduchých překladů cizích termínů), respektujících ustanovení zákonů, vyhlášek, nařízení atd. V tomto případě při **definování operační přípravy státního území** bychom měli vycházet ze zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, § 2 odst. 6, který v části vymezení pojmů stanoví, že: **„Operační příprava státního území je souhrn opatření vojenského, ekonomického, obranného charakteru, která se plánují a uskutečňují v míru, za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu s cílem vytvořit na území státu nezbytné podmínky pro splnění úkolů ozbrojených sil a zabezpečení potřeb obyvatelstva.“**

Následně jsou v materiálu „Zásady plánování, financování a řízení výstavby obranné infrastruktury České republiky“ uváděny další definice pojmů. Základní a ve vojensko-odborném textu velmi často používaný pojem **infrastruktura ČR** je vymezen jako komplex výrobních, nevýrobních, telekomunikačních a dopravních zařízení a příslušných prostředků, organizačních a řídicích vazeb k zajištění funkcí národního hospodářství, fungování státní správy a samosprávy a pro zajištění obrany státu. Z hlediska účelu je uvedeno, že se člení na hospodářskou a obrannou infrastrukturu.

Hospodářská infrastruktura je pak definována jako souhrn hospodářských výrobních a nevýrobních zařízení ve všech oblastech ekonomiky státu, včetně jejich technického zabezpečení a technologického vybavení, bez ohledu na to, zda jsou ve vlastnictví státu nebo právnických a podnikajících fyzických osob. Její vybraná část je pak předurčena k plnění hospodářských opatření pro krizové stavy, zejména hospodářské mobilizace, a to k zabezpečení potřeb ozbrojených sil.

Obranná infrastruktura je vymezena jako soubor stacionárních objektů, pozemků a zařízení určených **pro řízení a zabezpečení ozbrojených sil, jejich mobilizační rozvinutí a pro realizaci** operačních plánů (bez ohledu na formu vlastnictví a způsob obhospodařování). Sem patří zejména:

- objekty a zařízení alianční infrastruktury na území České republiky,
- objekty důležité pro obranu státu a jejich příslušenství,

- ❑ pozemní komunikace, železnice, letiště, telekomunikační zařízení, produktovody, provozní zařízení a vybavení, které je předurčeno k zajištění obrany státu,
- ❑ nemovité věci ve vlastnictví státu, právnických a fyzických osob, určené jako věcné prostředky k zajištění obrany státu.

V další části „Zásad“ je stanoveno, že z hlediska působnosti se obranná infrastruktura člení na vojenskou infrastrukturu a nevojenskou obrannou infrastrukturu.

Vojenská infrastruktura je definována jako stacionární objekty a zařízení včetně pozemků, se kterými hospodaří rezort Ministerstva obrany a které jsou určené především pro řízení a zabezpečení ozbrojených sil, jejich mobilizační rozvinutí a pro realizaci operačních plánů. Tvoří ji alianční infrastruktura v České republice a infrastruktura rezortu Ministerstva obrany.

Alianční infrastruktura v České republice je pak specifikována jako souhrn objektů a zařízení zapsaných v inventáři NATO, které z hlediska jejich určení používají ozbrojené síly Aliance při realizaci strategických a operačních plánů, případně při řešení jiných krizových stavů.

Infrastruktura rezortu Ministerstva obrany je popisována jako souhrn staveb a zařízení včetně pozemků obhospodařovaných a využívaných výhradně Ministerstvem obrany a určených pro řízení a zabezpečení ozbrojených sil České republiky.

Nevojenská obranná infrastruktura v materiálu „Zásady“ je charakterizována jako vymezená (určená) část obranné infrastruktury v gesční působnosti jednotlivých rezortů. Tvoří ji komunikace, telekomunikace, objekty, stavby, pozemky a zařízení nezbytné k zabezpečení potřeb ozbrojených sil, jejich mobilizaci, pro realizaci operačních plánů a zajištění obranných, ochranných a správních funkcí státu, včetně objektů vybudovaných v rámci opatření operační přípravy státního území.

Potud k objasnění základních pojmů, termínů a stanovení jejich obsahu. Naším cílem nebylo a není zveřejnění těchto informací z již platného a tedy i závazného materiálu vojenskou veřejnost poučovat. Jde nám spíše o podrobnější seznámení s jednou z velmi důležitých oblastí, doposud neprávem opomíjenou a pochopitelně v důsledku toho i méně srozumitelnou. Zejména nám jde o **objasnění významu uvedené oblasti** při vytváření (koncipování) obranného systému státu, rozpracovávání použití Armády České republiky s ohledem na změny, ve kterých se armáda a naše republika nachází od přijetí do NATO v roce 1999.

V civilním sektoru se pojem operační příprava státního území v té podobě jak je chápán v teorii vojenského umění nepoužívá, ale spíše se hovoří o opatřeních hospodářské mobilizace a krizových plánech. Můžeme tedy říci, že v teorii vojenského umění je záměr využití operační přípravy státního území spojením vlastních opatření armády k zabezpečení mobilizačního a operačního rozvinutí vojsk, jejich manévru k zabezpečení potřeb obrany s opatřeními přijímanými vybranými nevojenskými rezorty státní správy k všestrannému zabezpečení potřeb ozbrojených sil, realizovaných v rámci hospodářské mobilizace.

Z výše uvedeného a citace jednotlivých pojmů je možné vymezit širší (nad rámec zákona) pracovní definici operační přípravy státního území:

Za „**operační přípravu státního území**“ můžeme považovat souhrn opatření prováděných cílevědomě, systematicky a dlouhodobě s cílem přípravy státu k obraně, jako komplexního souhrnu opatření přijímaných rezortem Ministerstva obrany k zabezpečení fungování obranného systému státu, spojených s plánováním záměrů použití ozbrojených sil, kontrolou, pře-

vzetím a využíváním objektů a služeb připravovaných v rámci věcných opatření v systému hospodářské mobilizace a spojených s budováním nových, údržbou, rekonstrukcí a rozšiřováním stávajících objektů a zařízení k posílení schopností vojsk. V souladu se zákony se na tomto procesu podílí nejen rezort Ministerstva obrany, ale i další věcně příslušné rezorty.

Z metodického hlediska pak můžeme tato opatření operační přípravy státního území dělit podle různých kategorií, např.: doby, kdy jsou opatření realizována (v míru, ve stavu ohrožení státu, ve válečném stavu), podle utajení (neutajované, pro služební potřebu, utajované s různými stupni utajení), podle zaměření (k zabezpečení přesunu vojsk, zabezpečení spojení, zodolnění míst velení a řízení, zodolnění prostorů činnosti vojsk, ochraně živé síly před účinky různých zbraňových systémů, přípravě vojsk, ženijnímu zabezpečení vojsk, logistické podpoře vojsk, zdravotnickému zabezpečení vojsk, chemickému zabezpečení vojsk, topografickému zabezpečení vojsk, hydrometeorologickému zabezpečení vojsk, atd.).

MÍSTO A ÚLOHA OPERAČNÍ PŘÍPRAVY STÁTNÍHO ÚZEMÍ V PROCESU OBRANNÉHO PLÁNOVÁNÍ

Obranné plánování by mělo být základním nástrojem pro plánování obrany státu. Podle ustanovení § 2 odst. 8 zák. č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, se obranným plánováním rozumí soubor opatření plánovaných k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením a ke splnění požadavků na zajišťování obrany státu a zabezpečení mezinárodních závazků.

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky z hlediska řízení a organizace obrany státu odděluje výstavbu, přípravu a řízení ozbrojených sil od obranného plánování, od operačního plánování i od operační přípravy státního území, avšak z hlediska vrcholového plánování je rozeznáváno pouze obranné a operační plánování. **Jedním z řady podsystémů obranného plánování je i plánování obranné infrastruktury (schéma číslo 1).** Operační příprava státního území je pak v souladu s její definicí rozhodující součástí procesu plánování obranné infrastruktury, avšak pro svůj průřezový charakter přímo i nepřímo ovlivňuje nejen ostatní podsystémy obranného plánování, ale i plánování operační. Mimořádně důležitá je oboustranná vazba mezi operační přípravou státního území a operačním plánováním. Jedna oblast nemůže existovat bez druhé, přičemž v závislosti na bezpečnostním prostředí se mění směr ovlivňování. **V době míru je řídicí složkou operační příprava státního území.** V čase blízkého se konfliktu převažují, na základě tvorby operačních plánů, požadavky na opatření operační přípravy státního území. Proto také jedním ze závazných dokumentů obranného plánování byl, podle již zrušené Metodiky obranného plánování České republiky i Plán operační přípravy státního území.

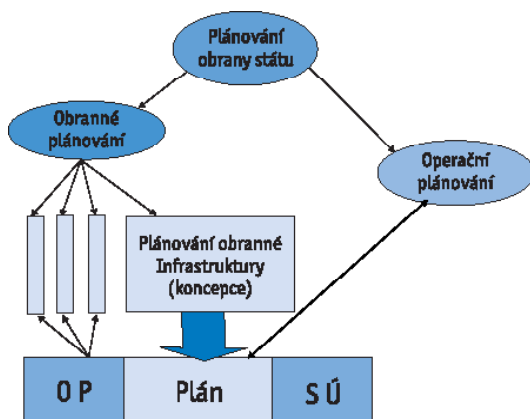

Schéma č. 1: OPSÚ a plánování obrany státu

V souladu s nejnovějšími názory vojenských teoretiků budou základem pro rozhodování o opatřeních operační přípravy teritoria (rozvoji vojenské infrastruktury) v rámci NATO strategické záměry velitele teritoria, kterým je v současném pojetí vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě se sídlem v Monsu (*SACEUR – Supreme Allied Commander Europe*) nebo velitel regionálního velitelství spojeneckých sil Sever v Brunssumu (*RHQ AFNORTH – Regional Headquarters Allied Forces North*), případně velitel spojeneckých vzdušných sil Sever v Ramsteinu (*AIRNORTH – Allied Air Forces North*). Výjimečně se na uvedených programech může podílet i velitel Společného velitelství Střed v Heidelbergu (*JHQ CENT – Joint Headquarters Centre*). K naplnění svých záměrů, s využitím principu podpory hostitelskou zemí (*HNS – host nation support*), budou uplatňovat své požadavky na možnosti a kapacity příslušného teritoria (*schéma číslo 2*).

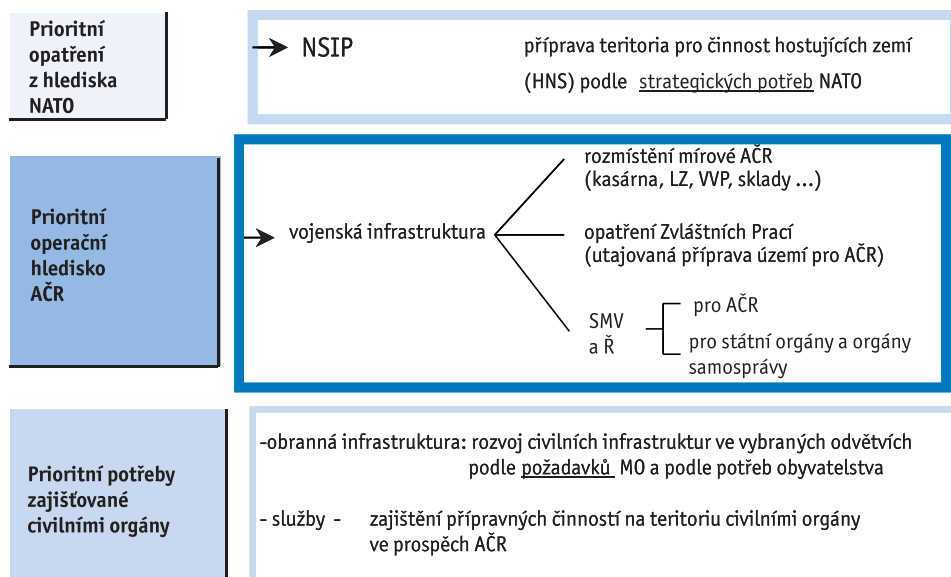

Schéma č. 2: Priority požadavků v oblasti OPSÚ

Z hlediska rozvoje společné infrastruktury pak půjde o realizaci programu bezpečnostních investic (*NSIP – NATO Security Investment Programme*) realizovaných formou požadavků na její schopnosti (*CPs – Capability Packages*). Uvedení velitelé ve svých požadavcích budou zohledňovat úkoly stanovené pro řešení globálního konfliktu, případně pro obranu severního křídla Aliance nebo při řešení konfliktu mimo teritorium NATO. V návaznosti na přijaté a následně realizované projekty CP je v souladu se záměry operačního použití Armády České republiky a aliančních vojsk operujících na území státu podle článku 5 WS rozvíjena i **obránná infrastruktura ČR**. Vyjádření potřeb na realizaci opatření operační přípravy státního území vychází z nutnosti dlouhodobé a plánovité přípravy státního území k vytváření nezbytných podmínek pro plnění úkolů ozbrojených sil (i aliančních) a zabezpečení potřeb obyvatelstva při řešení obrany na území České republiky. Obrazně řečeno, smyslem všech těchto opatření je, „ušít si podmínky na vlastní tělo“. **Význam vytváření naznačené výhody je objektivně pro malý stát, jakým Česká republika je, výrazně vyšší než pro velké státy.** Na tomto faktu, z filozofického hlediska, nic nemění ani jeho členství v jakékoliv alianci.

Souhrnně lze říci, že cílem všech opatření operační přípravy státního území je, jak vyplývá ze zákona, vytváření podmínek v oblasti obranné infrastruktury, zejména:

- ❑ Pro činnost orgánů řízení státu ve válečném stavu (výstavba, údržba a provoz stálých míst řízení a stálých míst velení).
- ❑ Pro činnost vlastních ozbrojených sil (dopravní a komunikační stavby, výstavba objektů pro zabezpečení pitnou vodou a elektrickou energií, objekty pro výcvik, ubytování a léčení vojsk).
- ❑ Pro přijetí spojeneckých sil a jejich činnost na území České republiky (výstavba objektů společné infrastruktury, opatření související s podporou hostitelské země - HNS).
- ❑ Pro tranzit spojeneckých sil přes území České republiky (opatření k využití objektů obranné infrastruktury České republiky s důrazem na dopravní stavby, objekty pro výcvik a odpočinek při současném napojení na logistiku Armády České republiky, případně na příslušné zdroje v národním hospodářství).
- ❑ Pro zabezpečení obrany a ochrany objektů důležitých pro obranu státu (ODOS) - jde o atypickou část operační přípravy státního území, která úzce souvisí s operačním plánováním a jako jediná nemá charakter výstavby obranné infrastruktury, ale naopak jde o proces výběru těch objektů infrastruktury státu, které jsou pro obranu České republiky jako celku rozhodující.
- ❑ Pro zabezpečení ochrany obyvatelstva a funkčnosti národního hospodářství ve válečném stavu (výstavba objektů pro úkryt obyvatelstva, požadavky na rozptýlení, odolnost a umístění vybraných obranných výrobních kapacit).

Příprava státního území k zabezpečení činnosti ozbrojených sil ve smyslu novelizované Vojenské strategie České republiky bude vyžadovat vytvoření určitého systému opatření operační přípravy státního území při budování obranné infrastruktury. Z uvedeného cíle vyplývají potřeby na tvorbu obranné infrastruktury, které jsou konkretizovány na základě strategických záměrů a operačních plánů v koncepci operační přípravy státního území. Rozpracováním koncepce operační přípravy státního území je pak vytvářen plán operační přípravy státního území, který stanovuje úkoly pro uvedenou oblast ve střednědobém časovém horizontu. Nejedná se tedy o jednu ze součástí operačního plánování, jak by se z názvu mohlo zdát, ale o **významnou a doposud opomíjenou složku obranného plánování**. Na realizaci plánu operační přípravy státního území se podílí nejen rezort obrany, ale všechny orgány státní správy a podle potřeby i ostatní subjekty. Celá oblast opatření operační přípravy státního území pak může zahrnovat tato odvětví infrastruktury České republiky:

- ❑ Všechny druhy dopravy (silniční, železniční, letecké úseky silnic a dálnic, vodní, potrubní produktovody a odběrná místa na nich, spoje).
- ❑ Skladové hospodářství (vhodné prostory pro výstavbu, stanovení kapacit skladů u vybraných komodit).
- ❑ Energetika (zodolnění sítě, mobilní zdroje).
- ❑ Zabezpečení pitnou vodou (ozbrojené síly, civilní obyvatelstvo, průmysl).
- ❑ Zdravotnictví (krev, léky, zdravotní zařízení).
- ❑ Ubytování (vojsk, uprchlíků, evakuovaných osob, zajatců).
- ❑ Výcvikové prostory (vybavení pro výcvik vojsk).
- ❑ Místa velení a řízení (orgány řízení státu, velení vojskům, orgány samosprávy).

- ❑ Opatření Civilní ochrany (oblast Civilní ochrany je samostatnou oblastí není organickou součástí operační přípravy státního území, ale výstavba těchto objektů má charakter výstavby obranné infrastruktury).
- ❑ ODOS (nejedná se o typickou oblast operační přípravy státního území, ale pro stát z vojenského hlediska o výběr důležitých objektů infrastruktury - např. významné průmyslové podniky, elektrárny, vodní zdroje, komunikační objekty atd., které musí být zahrnuty do operačních plánů).

Vláda jako orgán zodpovědný za funkčnost celého bezpečnostního systému státu pak následně rozhoduje o základních opatřeních přípravy státu k obraně a jejím organizování (schéma číslo 3).

Ministerstvo obrany, jako výkonný orgán realizující opatření k zajišťování obrany státu připravuje koncepci operační přípravy státního území a koordinuje činnost ústředních orgánů a orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu při přípravě k obraně (§ 16 odst. 1 písm. b, d zákona č. 2/1969 Sb., tzv. kompetenční zákon). Dále ve smyslu zákona č. 222/1999 Sb. § 6 odst. 1 písm. a, navrhuje vládě základní opatření k přípravě a organizování obrany státu, zejména zpracovává obranné koncepcce a požadavky na zajištění obrany státu (schéma číslo 4).

Jinými slovy řečeno, rezort Ministerstva obrany by měl určovat parametry pro stavbu nových, provoz, údržbu a rekonstrukci stávajících objektů a zařízení vytvářejících obrannou infrastrukturu, včetně požadavků armády na dobu jejich obnovy v případě zničení. Měl by provádět (řídit) výběr prvků infrastruktury pro potřeby armády, vést její evidenci a kontrolovat stav. Těmito objekty a zařízeními se rozumí určená silniční síť, určená železniční síť, určené vzdušné cesty, určené letiště, letištní úseky silnic a dálnic, vybrané výrobní závody, sklady materiálu a náhradních dílů, odběrné šachty produktovodů, stálá zařízení pro ničení na pozemních komunikacích, určená síť pro přenos informací, zdroje pitné vody, nemocniční, rehabilitační a výcviková zařízení, podzemní objekty, hydrometeorologické stanice, energetická zařízení atd.

Dále by měl rezort Ministerstva obrany připravovat a plánovat převzetí nebo využívání obranné infrastruktury armádou při přechodu z mírového stavu na stav ohrožení státu nebo na válečný stav, připravovat opatření k posílení obranné infrastruktury v předpokládané zóně bojové činnosti vojsk, plánovat a provádět zvláštní práce.

Z hlediska úspěšné přípravy státu k obraně, k naplnění cílů zabezpečení obranyschopnosti státu je třeba, **aby rezort Ministerstva obrany uplatňoval vliv armády na rezorty státní správy v oblasti operační přípravy státního území** v těchto základních otázkách :

- ❑ přípravě a zdokonalování komunikačního systému a dopravních objektů státu,
- ❑ přípravě systému řízení a velení státu,

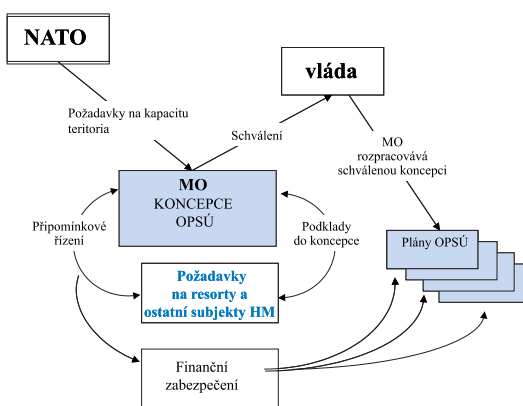

Schéma č. 3: Úloha vlády při tvorbě koncepce OPSÚ

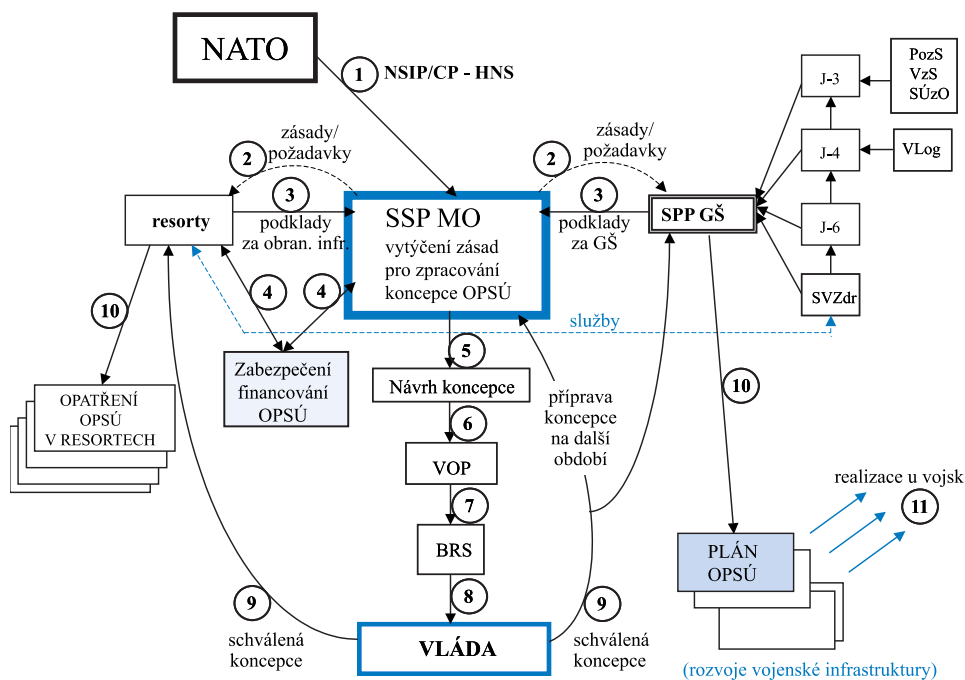

Schéma č. 4: Úloha MO při tvorbě koncepce OPSÚ

- ❑ zdokonalování energetického zabezpečení státního území,
- ❑ přípravě a rozvíjení sítě výrobních, opravárenských a skladovacích zařízení pro zabezpečení výroby, oprav a skladování vojenské techniky, materiálu a zásob,
- ❑ přípravě a rozvíjení sítě zdravotnických zařízení vyčleňovaných ve prospěch ozbrojených sil,
- ❑ organizaci a provádění hydrometeorologické služby a navigační služby,
- ❑ topografické a kartografické přípravy státního území,
- ❑ opatření civilní ochrany.

OPERAČNÍ PŘÍPRAVA STÁTU, BEZPEČNOSTNÍ SYSTÉM STÁTU A SYSTÉM OBRANY STÁTU

Problematika realizace opatření operační přípravy státního území je velmi složitá a v posledních letech byla neoprávněně opomíjena. Začlenění komplexu operační přípravy státního území do obranného systému státu není definováno a také vztahy a vazby operační přípravy státního území k ostatním podsystémům obranného systému státu nejsou uvedeny v žádném právním dokumentu.

Bezpečnostní systém České republiky zahrnuje mimo jiné i obranný systém, jehož součástí je i podsystém vojenské obrany státu.

Z tohoto hlediska je nejzajímavější jednak vnitřní vymezení operační přípravy státního území v podsystému vojenské obrany a jednak jeho vazba k podsystému ochrany hospodářství.

ZÁVĚR

Operační příprava státního území, chápána v širším smyslu slova, zahrnuje otázky, které se týkají celé společnosti a význam její realizace přesahuje rámec působnosti rezortu Ministerstva obrany.

Společným rysem v přístupu k opatřením operační přípravy státního území je vzhledem k jejich mimořádně vysoké finanční náročnosti **hledání úsporných opatření**. Východisko musí být spatřováno především v možnostech společného vojenského a civilního využívání objektů obranné infrastruktury. Z našeho pohledu může jít například o pronájem přebytečných zařízení ve vojenských prostorech (základnách) uživatelům ze soukromého sektoru, předávání celých objektů při zajištění přístupu pro ozbrojené síly v případě stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, společné využívání vojenských letišť, přeprava paliv pro civilní odběratele v systému vojenských produktovodů, výstavba nových objektů koncipovaných jako víceúčelové, omezení opatření operační přípravy státního území ve vhodných případech na projektovou přípravu a její realizaci až v době ohrožení státu.

Uvedeným článkem jsme chtěli informovat vojenskou veřejnost o některých problémech v oblasti operační přípravy státního území. Jsme si vědomi toho, že v době ukončení práce na tomto článku (10. 7. 2002), byla projednávána novela zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, byly rozpracovávány závěry z připravované Reformy ozbrojených sil ČR a mohlo se stát, že řada v té době platných informací mohla být určitým způsobem pozměněna. Autoři článku chtěli tímto vyjádřit svůj aktuální postoj k současným otázkám s cílem ujednotit chápání uvedené problematiky, vzhledem k její vysoké důležitosti.

Použitá literatura :

Vize rozvoje České republiky do roku 2015, Praha, 2000.

Bezpečnostní strategie ČR, schválená 21.1.2001, Praha, 2001

Vojenská strategie ČR, schválená usnesením vlády ze dne 29. 4. 2002 č.438.

Ústavní zákon č.110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR.

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR.

Koncepce výstavby profesionální Armády ČR a mobilizace ozbrojených sil ČR, A-report, zvláštní číslo, Praha 2002.

Zásady plánování, financování a řízení výstavby a údržby obranné infrastruktury ČR, schválené Usnesením Bezpečnostní rady státu ze dne 22.11.2001 č.236.

Program infrastruktury NATO, informační zpráva, Ústav obranných studií, Praha 1995.

Cílem článku je představit projekt obranného výzkumu POTŘEBY a seznámit čtenáře s přístupy k jeho řešení. Vzhledem ke skutečnosti, že řešení projektu není zcela ukončeno, není možné provést jeho závěrečné zhodnocení. Z tohoto důvodu se článek omezí na dosažení nejvýznamnějších dílčích výstupů. Vlastním řešitelem projektu je VA v Brně, konkrétně se jedná především o Ústav strategických studií, katedru sociálních věd a Fakultu vojensko-technickou druhů vojsk.

1. Úvod

Projekt obranného výzkumu POTŘEBY, plným názvem „**Schopnosti obranného průmyslu ČR a jeho možný podíl na zabezpečení budoucích potřeb obrany státu**“ reaguje na strategické změny globálního prostředí a jejich důsledky pro vyzbrojování ozbrojených sil ČR.

V 90. letech minulého století nové podmínky v ČR principiálně změnil vztah státu k obranné průmyslové základně (OPZ).

OPZ stavěla na tradicích a schopnostech vytvořených v meziválečném období. V průběhu studené války zabezpečoval znárodněný a centralizovaný obranný průmysl komplexním způsobem téměř všechny potřeby obrany státu. Jeho produkce postavená na licencích udělených Sovětským svazem byla hodnocena vysokou technologickou úrovní a svoji kvalitou splňovala požadavky nejen domácích, ale i zahraničních odběratelů. Export se speciální a vojenskou technikou kulminoval na konci 80. let, kdy byl významným stabilizátorem zahraničně obchodní bilance ČR a ekonomické výsledky OPZ přispívaly k hospodářskému rozvoji státu v podmínkách plánovitě řízené ekonomiky.

Vztah státu a jeho OPZ byl po rozpadu bipolárně rozděleného světa zásadním způsobem ovlivněn celou řadou významných událostí, mezi které je možné zařadit:

- ❑ permanentní transformaci ozbrojených sil spojenou s redukcí bojového potenciálu a snížením poptávky po produkci OPZ, spojená s rozpadem systému vyzbrojování,
- ❑ snižování vojenských výdajů v celosvětovém měřítku, restrukturalizace obranného průmyslu, globalizace,
- ❑ změnu vlastnických poměrů spojenou s privatizací státního sektoru,
- ❑ ekonomickou transformaci spojenou s přechodem na tržní hospodářství a privatizací,
- ❑ snižování reálné hodnoty finančních prostředků alokovaných státem pro zabezpečení obrany (růst cen),
- ❑ rozpad ČSFR s následným snížením schopností českého obranného průmyslu, přetrhání kooperačních vazeb, ztráta trhů,
- ❑ přípravu a vstup ČR do NATO,
- ❑ přípravu na členství do Evropské unie doprovázenou změnou právního řádu,
- ❑ reformu ozbrojených sil.

Zánik byrokraticko-centralistického řízení a přechod k ekonomice fungující na zásadách volného trhu vedl ke snaze uplatňovat výhradně ekonomické nástroje v řízení výstavby ozbrojených sil. Abstrahování od finančně podloženého a z objektivně definovaných potřeb vycházejícího plánovitého rozvoje ozbrojených sil ve střednědobém a dlouhodobém výhledu vedlo k nestabilitě a ztrátě kontinuity některých procesů. Mezi ně je možné zařadit i **permanentní a komplexní vyhodnocování schopností OPZ pro zajištění vyjádřených potřeb obrany státu. Reálné představy o skutečných schopnostech OPZ v případě krizových stavů ČR, včetně války, by měly být zohledňovány orgány státní správy při přijímání strategicky významných rozhodnutí při zajišťování bezpečnosti státu.**

2. STRATEGICKÁ ORIENTACE ŘEŠENÉHO PROBLÉMU

2.1 Předmět řešení projektu

Předmětem řešení projektu obranného výzkumu POTŘEBY je zjišťování informací z tradičních oblastí zbrojní výroby, včetně oblastí s civilní povahou výroby významných pro zabezpečení obranyschopnosti státu. Charakteristiky obchodní, výzkumné, vývojové, výrobní, právní včetně podmínek pro zapojení českých firem do mezinárodní spolupráce vyplývající z nabízených možností integrace ČR do NATO a EU.

Dále jsou předmětem řešení projektu analýzy vládních politik vybraných států (USA, Francie, Velká Británie, Německo, Rusko a další), které determinují rozvoj spolupráce s OPZ včetně jejich politiky vyzbrojování při zabezpečování potřeb ozbrojených sil.

Důraz zkoumání je položen na změny ve vztahu státu a OPZ v souvislosti s nejaktuálnějšími vývojovými trendy bezpečnostního prostředí, vojenství, akvizice a technologií po rozpadu bipolarity.

2.2 Výchozí stav řešení projektu

Proces redukce obranného potenciálu státu vyplývající z hlubokých změn ve všech oblastech společnosti vytvořil limitovaný vnitřní trh pro rentabilní vynakládání finančních prostředků na vývoj a produkci nových technologií. OPZ státu se v tržních podmínkách orientovala především na expanzi a získávání nových trhů. Za tímto účelem podporoval stát přijetím některých systémových opatření exportní aktivity, zapojování do kooperačních projektů a vyzbrojovacích zámyslů v rámci NATO a EU.

OPZ bylo možné charakterizovat jako značně roztržitou, investičně slabou, která limitovanými zakázkami pro vlastní ozbrojené síly nebyla zpravidla schopna zabezpečit rentabilitu vývoje a výroby zbraní a speciální vojenské techniky. Z tohoto důvodu došlo v 90. letech k postupnému zániku některých strategicky významných výzkumných, vývojových a výrobních schopností. OPZ ČR se postupně orientovala na civilní charakter výroby a duální využití produkce na vojenských a civilních trzích. OPZ doposud usiluje o prohloubení mezinárodní spolupráce a o získávání nových zahraničních trhů při využívání možností, které nabízí členství v NATO.

Restrukturalizací a globalizací obranného průmyslu došlo k poklesu počtu velkých systémových integrátorů a snížení míry konkurence. Postupně se vytváří zcela nová kvalita spolupráce

mezi státem a OPZ, kterou je možné definovat jako strategické partnerství založené především na vzájemné komunikaci, důvěře a sdílení relevantních informací. Ze strany státu i OPZ nebyly vždy plně respektovány vzájemné závislosti v procesu zabezpečování potřeb obrany.

Stát si uvědomoval strategický význam OPZ pro jeho bezpečnost a projevoval výrazný zájem o produkty špičkové technické úrovně za rozumné ceny, které jsou vytvářeny trhem. Stát formuloval zájem o udržení strategicky významných schopností OPZ a udržení určitého vlivu při rozhodování o jeho osudu např. při exportu zbrojní produkce. Stát od OPZ očekával především uplatnění aktivity a podnikatelského ducha při využití všech možností, které současné podmínky pro její rozvoj nabízejí.

Na straně druhé OPZ viděla stát jako významného, v některých oblastech dominantního zákazníka, jehož poptávka sice nebyla sice zpravidla dostatečně velká pro zajištění požadované úrovně rentability produkce, ale úspěch na vnitřním trhu je zpravidla podmínkou možnosti uplatnění produkce na trzích vnějších.

Vzájemná komunikace a výměna potřebných informací mezi státem a OPZ formálně existovala. Ve skutečnosti však kvalita těchto procesů neodpovídala potřebám ani současným technickým možnostem informačních technologií.

Dynamičnost vývoje OPZ byla důvodem velmi rychlého zastarávání reálných informací a jejich roztržitosti. Nebyla systémově vyřešena jejich trvalá aktualizace pro efektivní podporu rozhodovacích procesů.

2.3 Výchozí podklady a omezující údaje pro řešení projektu

V době vstupu do NATO byly přijaty základní strategické dokumenty v oblasti bezpečnosti ČR [1] a vytvořeny předpoklady pro stabilizaci obranného plánování státu ve střednědobém a dlouhodobém výhledu, ale vzhledem k diskontinuitě těchto procesů nebyly k dispozici takové výstupy, které by umožnily predikci budoucích potřeb obrany státu. Nestabilitu ve vyjadřování reálných potřeb pro zabezpečení obrany podpořila i některá významná politická rozhodnutí, která spíše než potřeby obrany státu upřednostňovala ekonomické a sociální aspekty.

Informace o schopnostech a jednotlivých charakteristikách OPZ jsou značně roztržitěné do mnoha zdrojů, které vzhledem k jejich rozdílnému metodickému zpracování omezují možnost vzájemného srovnávání. Obtížná je i verifikace pravdivosti získaných informací, protože přístup k citlivým informacím podléhá zákonné ochraně nebo jsou považovány za součást obchodního tajemství.

Některé subjekty OPZ ještě ne zcela pochopily, že pouze informačně průhledný a důvěru vzbuzující podnik má šanci uspět na náročných zahraničních trzích. Příkladem může být realizace projektů v rámci Programu bezpečnostních investic NATO, kde se může do mezinárodního výběrového řízení vyhlášeného některou členskou zemí přihlásit pouze certifikovaná firma. Certifikát tzv. deklaraci o způsobilosti vydává podle standardů NATO stát, který tak potvrzuje schopnost certifikované společnosti dostát všem svým závazkům v případě realizace smluvního vztahu.

2.4 Úroveň řešení problematiky v zahraničí

Otázky spojené s hodnocením schopností OPZ a jejího rozvoje jsou permanentně vyhodnocovány vědeckými ústavy i analytickými skupinami na nejrůznějších stupních velení a řízení.

Výsledky jsou cíleně využívány pro rozhodovací procesy pro podporu rozhodovacích procesů na nejvyšších úrovních zejména pro potřeby obranného plánování státu a efektivního řízení obranných zdrojů.

Na základě podkladů získaných v rámci řešení projektu na ministerstvech obrany Francie a Německa je možné konstatovat, že vyhodnocování schopností OPZ a mezinárodních trhů je věnována důkladná pozornost. Schopnosti OPZ jsou v rámci procesu vyzbrojování ozbrojených sil permanentně vyhodnocovány, verifikovány a na základě technického vývoje, vývoje bezpečnosti a vojenství je predikován technologický vývoj a potřeby obrany státu v perspektivním dlouhodobém výhledu. Francie vytváří a každoročně přehodnocuje perspektivní plán v oblasti modernizace a vyzbrojování ozbrojených sil s 30letým výhledem. Obdobně Německo plánuje perspektivní potřeby modernizace ozbrojených sil na 13 roků.

Získané informace slouží jako zpětnovazební podklady pro vrcholové orgány rezortů obrany a státu nezbytně nutné pro definování vládních politik v oblasti rozvoje OPZ a vyzbrojování ozbrojených sil.

3. CHARAKTERISTIKA POJMOVÉHO APARÁTU

□ **Obranná průmyslová základna (OPZ)**

Souhrn výzkumných, vývojových, zkušebních, výrobních a opravárenských subjektů, které mají rozhodující význam pro obranu státu a jeho ekonomický rozvoj.

□ **Obranný průmysl (resp. zbrojní průmysl)**

Jako užší pojetí obranné průmyslové základny je průmyslové odvětví, zabývající se produkcí zbraní a výrobků pro účely obrany a bezpečnosti.

□ **Obranná průmyslová politika**

Vyjadřuje postoj a přístupy státu k otázkám rozvoje OPZ, definuje priority jejího rozvoje, rozsah podpory, požadované schopnosti, zahraniční orientaci, podmínky dovozu zbrojní produkce a další. Na základě politického a ekonomického vývoje jednotlivých států a regionů existuje celá řada možných přístupů státu k rozvoji jeho OPZ. V podmínkách ČR není definována a vychází z hospodářské politiky. Obranná průmyslová základna byla vládou chápána jako nedílná součást průmyslové základny státu. Bylo abstrahováno od jejich specifik, které spočívají zejména ve využití speciálních technologií a limitovaném uplatnění produkce na trhu.

Existenční problémy výrobců a neuspokojivý stav OPZ si v roce 2000 vynutil oficiální formulování vztahů mezi státem a zbrojním sektorem usnesením vlády č. 259 z 15. 3. 2000 – *Principy spolupráce státu s obranným průmyslem v ČR*. Stát je prezentován rezorty MO a MPO ČR, obranný průmysl je zastoupen Asociací obranného průmyslu ČR (AOP).

□ **Hospodářská politika**

Jedna z politik státu, která v sobě zahrnuje obrannou průmyslovou politiku. Ve vazbě na OPZ má politický, vojenský, technický a ekonomický rozměr. Hospodářská politika vytváří předpoklady pro plnění bezpečnostních funkcí státu. V krizových situacích vytváří soustavou nezbytných hospodářských opatření materiální prostředky a služby pro zajištění základních životních potřeb obyvatelstva, pro činnost ozbrojených sil, ozbrojených sborů, záchranných sborů a havarijní služby. Ve vztahu k vnitřní a vnější bezpečnosti byla jednoznačně definována Bezpečnostní strategií ČR z roku 1999, novelizace v roce 2001. Dokument neobsahuje ty záležitosti, které jsou rozhodující pro formování OPZ, tak jak je tomu běžné ve vyspělých zemích.

□ Zbrojní výroba

Je souhrnem výrobních kapacit schopných produkovat vojenskou techniku, zbraně, jejich systémy a podpůrnou techniku. Část vojenské produkce představují i materiály nutné k zabezpečení provozu a údržby vojenské techniky (pohonné hmoty, maziva, náhradní díly). V širším pojetí se jedná i o předměty nutné k obnově životní a pracovní energie příslušníků ozbrojených sil (potraviny, výstroj a další předměty krátkodobé a dlouhodobé osobní spotřeby). Včetně souvisejících služeb vojenskoekonomického charakteru. Rozhodující podíl (70-80%) mají zbraňové systémy a další vojenská technika, která se charakterem využitých technologií odlišuje od výrobků mírového (civilního) určení. Zbýlých 20 - 30% produkce se více či méně přibližuje charakteru výrobků civilní spotřeby (automobilní technika, elektronika, pohonné hmoty a maziva). Rozdíl v poměru vojenského a civilního charakteru zbrojní výroby se postupně vyrovnává.

4. CÍLE PROJEKTU, ETAPY A PŘÍSTUPY K ŘEŠENÍ

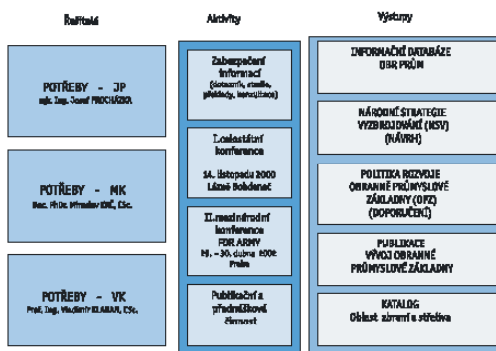
4.1 Struktura a obsah cílů

Na základě výše uvedeného rozboru současného stavu poznání v oblasti schopnosti obranné průmyslové základny, jejího možného rozvoje a využití pro zabezpečení potřeb obrany státu, došlo k rozdělení řešitelského týmu na tři samostatné, ale úzce spolupracující skupiny, které si stanovily dva základní cíle řešení projektu.

A. Vytvořit komplexní přehled o schopnostech a výkonnosti obranné průmyslové základny ve formě informační databáze a vypracovat prognostický výhled jejího vývoje při zabezpečování vyjádřených potřeb ozbrojených sil.

B. Vypracovat nejvhodnější doporučení pro definování politiky rozvoje OPZ státu na základě analýzy přístupů vybraných států ke svým obranným průmyslovým základnám a při zvážení současných reálných podmínek v ČR.

Ve vlastním průběhu řešení projektu byly tyto základní cíle dále specifikovány do dílčích výstupů (vydání publikace o vývoji obranné průmyslové základny, vypracování návrhu Národní strategie vyzbrojování a vypracování Katalogu subjektů aktivních v oblasti výzkumu, vývoje, výroby a obchodování se zbraněmi a střelivem (viz obr. 1).

Obr. 1: Přístup k řešení projektu obranného výzkumu POTŘEBY

4.2 Etapy řešení projektu

- I. etapa - ujasnění zadání, cílů a definování strategie řešení - 2000,
- II. etapa - naplnění analytické části řešení, vypracování SW informační databáze, vypracování dílčích studií, participace na vypracování politiky vyzbrojování a národní strategií vyzbrojování - 2001,

III. etapa - vypracování prognostické části řešení, zpracování závěrečné výzkumné zprávy, popularizace výsledků - 2002.

4.3 Přístup k řešení projektu

Vzhledem ke komplexnímu charakteru problematiky byl projekt řešen formou týmové práce. Za tímto účelem byl projekt na základě výsledků výběrového řízení rozčleněn na tři relativně samostatné části. První a druhá část podporuje splnění stanoveného cíle A, třetí část projektu podporuje cíl B.

Projekt byl řízen projektovým managerem ustanoveným ÚSS VA v Brně s přímou odpovědností za splnění stanovených cílů projektu, v předpokládaném čase a při efektivním využití alokovaných finančních prostředků.

Projekt byl rozčleněn na část analytickou a prognostickou, při využití metod deskriptivní komparace, systémové a kvantitativní analýzy a extrapoláčních metod.

5. TVORBA INFORMAČNÍ DATABÁZE

5.1 Analýza a návrh struktury informační databáze

Předpoklad tvorby informační databáze vycházel z požadavku státní správy vytvořit komplexní a ucelený přehled o jednotlivých subjektech obranného průmyslu zahrnující údaje o průhledné organizační struktuře a hospodaření, jasných vlastnických vztazích a důvěryhodnosti managementu, certifikovaném systému řízení jakosti, bezpečnostních požadavcích na společnost, případně jednotlivé pracovníky firmy, o vývojových a výrobních kapacitách, využitelných technologiích a bankovních zárukách (referencích), které vypovídají o jejich schopnostech dostát svým případným závazkům nejen vůči ČR, ale i aliančním partnerům při zajišťování potřeb obrany.

5.2 Cíle tvorby informační databáze

- ❑ přehledně a jednoduše uložit získané relevantní informace vypovídající komplexním způsobem o současných schopnostech obranného průmyslu ČR,
- ❑ umožnit průběžnou aktualizaci dat případným uživatelem nebo uživateli ve spolupráci s obranným průmyslem při tvorbě marketingových studií v rámci akvizičního systému MO ČR,
- ❑ rychle vyhledávat a analyticky hodnotit schopnosti obranného průmyslu ČR pro podporu rozhodovacích procesů rezortu MO, případně dalších složek státní správy.

Na základě analýzy struktury a obsahu dostupných informačních zdrojů (Katalogy obranného průmyslu ČR, Databáze MPO ČR, Internetové stránky MPO, Katalog Informačního systému logistiky, Obchodní rejstřík ČR, Webové stránky jednotlivých podniků, požadavky na tvorbu Marketingových studií MO ČR) byl řešiteli projektu navržen obsah a struktura informační databáze včetně oborového rozčlenění obranného průmyslu. Do tohoto procesu se řešitelům podařilo úspěšně zapojit potencionální uživatele výstupů, kteří měli možnost uplatnit v rámci pracovních jednání a konzultací své požadavky.

Oborové členění obranného průmyslu:

1. **Letecká technika** (motory, draky, vybavení, opravy)
2. **Zbraně, munice a výbušniny** (ruční zbraně, munice, výbušniny, rakety)
3. **Obrněná a kolová vozidla, dopravní prostředky** (tanky, BVP, terénní vozidla, tahače, manipulační prostředky)
4. **Systémy velení a řízení, informační a komunikační technologie** (PVO a letectvo, pozemní vojsko, přenos informací, průzkumné prostředky)
5. **Ženíjní prostředky a vybavení**
6. **Chemické prostředky a vybavení**
7. **Radiolokační a navigační technika** (analýza, zpracování, přenos, zobrazení, radio-lokační informace, elektronický boj)
8. **Simulační a trenážerová technika**
9. **Bezpečnost a ochrana informací**
10. **Výzkum a vývoj**
11. **Infrastruktura**
12. **Ostatní**

Na základě vypracování:

- entitně-relačního diagramu zpracovaného nástrojem Erwin (viz **obr. 2**).
- tabulek datového slovníku a
- funkčního schématu byl definován relační datový model a prototyp informační databáze OBR PRUM, viz *následující tabulka* [2].

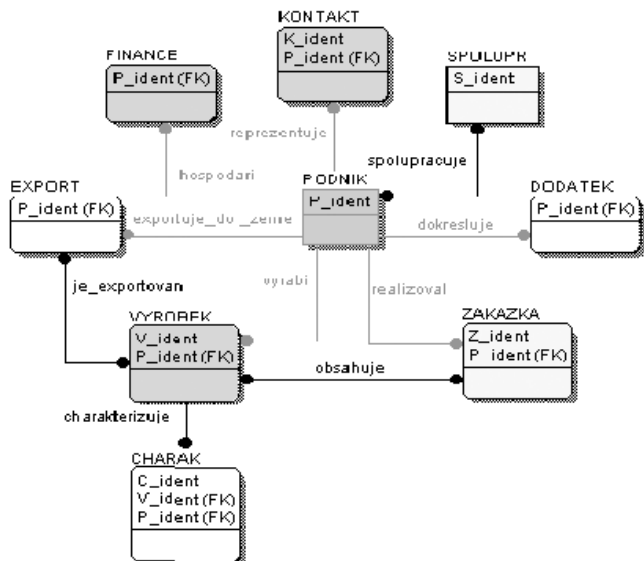
<i>Entita</i>	<i>Poznámka</i>
PODNIK	Základní údaje o podniku
FINANCE	Údaje o hospodaření podniku, historie atd.
KONTAKT	Kontaktní osoby podniku, management, experti, ...
VYROBEK	Výrobek, vyrobený a prodávaný produkt či služba
ZAKAZKA	Kontrakt na nákup výrobků, řešení výzkumu, spolupráci apod.
SPOLUPR	Spolupráce podniků na projektu, výrobku, či z jiného důvodu
DODATEK	Další doplňkové podklady (grafy, schémata, obrázky, ...)
EXPORT	Export a import výrobku
CHARAKT	Parametry výrobku

Tab.: Popis entit charakterizujících datovou strukturu informační databáze

Aplikace OBR PRUM je typicky malým systémem, pro podporu práce jednoho nebo malé skupiny uživatelů, nevyžaduje obslužnou podporu, jeho obsluhu je schopen provádět školený uživatel MS Access.

5.3 Sběr relevantních dat

Získání věrohodných informací o schopnostech obranného průmyslu ČR naráží v podmínkách ČR na jisté potíže. Existuje sice poměrně široká škála dílčích a neúplných informačních zdrojů s převážně reklamním charakterem (katalogy vydávané Asociací obranného průmyslu). Chybí však hlubší pramenná báze ekonomicko-technických ukazatelů běžně dostupných v západních zemích. Tyto informace jsou u nás prakticky nedosažitelné s poukazem na obchodní tajemství nebo duševní vlastnictví společností.

Obr. 2: Entitně relační diagram – informační databáze OBR PRUM

Rovněž domácí odborný tisk v porovnání s renomovanými pramenými zdroji (Jane´s Defence Weekly, Military Technology, Wehrtechnik) zůstává na úrovni jednoduché obchodní propagace, marketingu a obecných rozhovorů s managery.

Ke sběru relevantních informací byla použita kombinace přímých konzultací s jednotlivými průmyslovými subjekty a rozesláním dotazníku. Dále byli využiti renomovaní odborníci Vojenské akademie v Brně a jejich kontaktů na obranný průmysl pro vypracování analyticko-prognostických studií v souladu se stanovenou strukturou obranného průmyslu.

Do řešení projektu byl zapojen Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti MO ČR. Zástupci vojenské správy na jednotlivých odborech (Brno, Pardubice, Vodochody) vypracovali přehlednou analýzu výzkumných, vývojových, výrobních, testovacích a zkušebních schopností obranného průmyslu v ČR. Rovněž byly poskytnuty k využití údaje o prováděných auditech, které byly zástupci vojenské správy realizovány u téměř 40 výrobních firem.

5.4 Vyhodnocení sběru relevantních dat

Přímé konzultace s průmyslem

Časově a finančně náročný způsob získávání informací, které jsou velmi kvalitní. Vedlejším produktem je osobní navázání kontaktů a jejich další možný rozvoj. Významná je rovněž možnost precizního vysvětlení záměrů a potřeb při řešení projektu v rámci otevřeného dialogu. Tento přístup byl uplatněn řešiteli omezeným způsobem. Konzultace proběhly s Asociací obranného průmyslu ČR, Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR, AERO Vodochody, Tatroú Kopřivnice, I. Brněnskou strojírnu Velká Bíteš, VTÚ ve Vyškově. Další konzultace se připravují (VOP 025 Nový Jičín). Mnohem aktivnější byli v tomto případě zpracovatelé dílčích studií, kteří při jejich zpracování s průmyslovými subjekty spolupracovali.

Významným zdrojem informací byl veletrh IDET 2001, kde bylo možné současně porovnat i konkurenční produkty zbrojních podniků.

Dotazník

Podceňovaný způsob získávání informací. Nutnost precizního a přitom srozumitelného definování požadavků omezuje míru jeho flexibility. V rámci širokého spektra oslovených výrobních firem, které byly zpravidla členy Asociace obranného průmyslu ČR, bylo s různou úrovní kvality vyplněno 30 dotazníků.

Dílčí analyticko-prognostické studie

Myšlenka využít pro řešení projektu a získávání informací odborníky VA v Brně se ukázala jako velmi užitečná. Z výsledků dílčích analyticko-prognostických studií je patrné, že Vojenská akademie stále disponuje specialisty, kteří mají vazby na průmysl a znají jeho potenciál. Analytické části dílčích studií měly zpravidla vynikající úroveň, protože vycházeli z historických úspěchů a tradic. V prognostické části, která měla odrážet schopnosti průmyslu v souvislosti s potřebami ozbrojených sil, byla největším problémem neznalost budoucích záměrů výzbrojování a modernizace AČR.

5.5 Datové výstupy, využití v praxi

Řešitelé projektu usilují o využití výsledků jejich výzkumné činnosti v praxi od zahájení řešení. Informační databáze OBR PRUM o schopnostech OPZ byla tvořena ve spolupráci s potencionálním uživatelem Národním úřadem pro výzbrojování MO. Nabízí se i společné využití v rámci ústředních orgánů státní správy (MPO ČR, S SHR ČR) a průmyslu (AOP ČR). V současnosti je tento produkt uživatelem využíván, dokončilo se jeho softwarové řešení a pokračuje vkládání dat, které nebude možné nikdy prohlásit za zcela ukončené.

Explicitně jsou vytvořeny datové výstupy ve formě grafických závislostí, přehledů a seznamů umožňující i geografické vyjádření v rámci ČR. Implicitně je možné čerpat relevantní vložené informace o 130 subjektech obranného průmyslu ČR.

Nejvíce zaměstnanců výrobních subjektů obranného průmyslu (36%) je zastoupeno v kraji Pražském.

6. VÝSLEDKY ŘEŠENÍ A JEJICH PŘÍNOS

Všechny stanovené cíle projektu obranného výzkumu POTŘEBY jsou úspěšně naplněny. Projekt provedl komplexní vyhodnocení současných schopností OPZ ČR a vývojových trendů formování spolupráce státu s jeho OPZ ve vyspělých průmyslových státech. Pro podporu decizní sféry poskytuje ucelené a věrohodné informace, které nebyly do současnosti v potřebné kvalitě k dispozici.

V rámci řešení byly vypracovány v souladu se strukturou OPZ dílčí analyticko-prognostické studie, vytvořena informační databáze v prostředí Microsoft Access a databáze subjektů disponujících licencí na vývoz zbraní a munice podle zákona. Řešitelé připravují do tisku publikaci s názvem „**Vývoj obranné průmyslové základny po rozpadu bipolarity**“.

Pro urychlené shromáždění informací a ověření názorů na schopnosti OPZ byly zorganizovány dvě významné mezinárodní konference o obranném průmyslu. Zúčastnili se jich zástupci státní správy, obranného průmyslu, akademičtí pracovníci a zahraniční experti. Přínos konferencí je možné spatřovat především v kultivaci vzájemného dialogu mezi státem a obrannou průmyslovou základnou. Jednotlivá vystoupení byla shrnuta ve SBORNÍCÍCH.

Dále byla uskutečněna celá řada dílčích pracovních jednání a seminářů, které zapojili do řešení projektu široké spektrum externích spolupracovníků jak z ČR, tak i zahraničí (Polsko, Německo, Slovensko, Francie, Holandsko). Jejich názory a poznatky významným způsobem obohatily výstup projektu.

Vývoj schopností OPZ byl extrapolován ve vztahu k zabezpečení potřeb obrany vlastním ekonomickým potenciálem ČR při aliančním zajišťování bezpečnosti.

Dílčí výsledky projektu byly uplatněny především v rámci Národního úřadu pro vyzbrojování, který zodpovídá za vytváření politiky vyzbrojování, národní strategie vyzbrojování a koncepční rozvoj vyzbrojování ozbrojených sil ČR. V rámci akvizičního systému jsou NÚV MO prováděny marketingové analýzy trhu, při kterých jsou využívány informace v rámci vypracované informační databáze OBR“PRUM, která je pracovníky NÚV MO průběžně aktualizována.

Nejvýznamnějším přínosem pro teorii a praxi by mohlo být využití závěrů a doporučení projektu pro vypracování politiky vyzbrojování a národní strategie vyzbrojování ČR.

ZÁVĚR

Cílem článku bylo seznámit čtenáře s přístupy při řešení projektu obranného výzkumu POTŘEBY, který bude ukončen v tomto roce. Dosažené dílčí výsledky jsou předpokladem jeho úspěšného dokončení, o kterém budete jistě informováni v některých příštích číslech VR.

Literatura:

- [1] **Vojenská strategie ČR, Bezpečnostní strategie ČR.**
- [2] **Buřita. L.:** Báze dat obranného průmyslu – dílčí výzkumná zpráva POV POTŘEBY, Brno, VII. 2001.

Financování vojenských schopností a vojenská strategie počátku 21. století

Následující článek se zabývá velmi aktuální problematikou realizace finančního zabezpečení jednotek Armády ČR a jednotek nasazovaných do vojenských operací v zahraničí, s návazností na požadované vojenské schopnosti jednotek pro mise, jejich rozpočtování a financování. Řešení vychází ze změny bezpečnostního prostředí, nových jevů v oblasti ekonomiky, bezpečnosti a obrany, jakož i nových výzev, které se v důsledku těchto změn objevily před NATO, ale i ČR, jako členskou zemí této aliance. Jde zejména o mezinárodní terorismus, realizovaný teroristickými akcemi, jež se stal vážným globálním bezpečnostním ohrožením.

V závěru 20. století došlo k mnoha ozbrojeným konfliktům různého druhu a charakteru. Probíhaly ve strategicky důležitých oblastech, které se tím stávaly ohniskem potenciální krize pro bezpečnost ve světě. Jejich příčiny byly národnostní, územní, etnické, náboženské, ale i politické a ekonomické. Byly zde používány síly a prostředky všech druhů ozbrojených sil, zkoušely se nové zbraňové systémy a technologie, hledaly se nové způsoby vedení boje.

Dramatické změny v euroatlantickém prostoru, jež vyplynuly z konce studené války, se odrazily ve strategické koncepci Aliance přijaté v roce 1991. Světové události na přelomu milénia vedly k přijetí nové strategické koncepce Aliance v r. 1999 spolu s jejím rozšířením. V ní je deklarován široký přístup k bezpečnosti pro počátek 21. století, který vedle nepostradatelného obranného rozměru uznává důležitost politických, ekonomických, sociálních a ekologických faktorů. Tento široký přístup tvoří základ pro to, aby Aliance účinně plnila své základní bezpečnostní úkoly a uspěla v rostoucím úsilí rozvinout účinnou spolupráci s ostatními evropskými a euroatlantickými organizacemi, jakož i se Spojenými národy.

Tento přístup k bezpečnosti v začátku 21. století vyžaduje udržování odpovídajících vojenských schopností ozbrojených sil a jasnou připravenost ke kolektivnímu jednání. Princip kolektivního úsilí o obranu Aliance umožňuje těžit z výhod kolektivní obrany na poli politickém, vojenském i na poli zdrojů informačních, lidských, materiálních a finančních.

Řešení aktuálních problémů při financování vojenských schopností ozbrojených sil v duchu vojenské strategie počátku 21. století a vlastní realizace finančního zabezpečení jednotek Armády ČR, s návazností na požadované vojenské schopnosti jednotek pro mise, jejich rozpočtování a financování, je velmi rozsáhlý, složitý a v současnosti zvláště naléhavý úkol. Vychází ze změn bezpečnostního prostředí, nových jevů v oblasti ekonomiky, bezpečnosti a obrany. Tyto změny předpokládají jak nové strategické postupy a metody řešení, tak i jiný způsob ekonomického zabezpečování bezpečnosti a obrany. Je přirozené, že přijetí ČR za člena NATO a její postupná integrace do EU, vyvolaly a ovlivnily nejen proces tvorby nové bezpečnostní a vojenské strategie, ale i celý bezpečnostní systém ČR. Přijetím nové obranné a krizové legislativy a jejím vstupem v platnost v letech 1998–2001 se radikálně změnilo právní prostředí ČR.

Přežívající systémy hospodářského zabezpečení obrany, hospodářská mobilizace či financování obrany země byly překonány a musely se nahradit novými. Zavedením **systému obranného a civilního nouzového plánování**, které pokrývá celé spektrum vojenských

i nevojenských hrozeb a ohrožení, se obranné a krizové řízení ČR dostalo do souladu s normativními akty NATO a EU a stalo se tak účinným nástrojem bezpečnostní a obranné politiky členského státu NATO. Obranné plánování vytvořilo systémový základ pro rozvoj AČR v souladu s národními zájmy a závazky vůči NATO. V rezortu obrany se zatím nepodařilo vytvořit vysoce efektivní systém, který by zabezpečil sladění požadavků se zdroji a praktickou aplikaci obranného plánování NATO ve vnitřních plánovacích procesech.

Organizovaný mezinárodní terorismus, realizovaný teroristickými akcemi jak proti USA tak dalším státům světa, zvláště v roce 2001, se stal novým vážným globálním bezpečnostním ohrožením, které podněcuje nutnost nově koncipovat vojenské schopnosti Armády ČR a jejich jednotek určených pro operace dle článku 5 i mimo článek 5 Washingtonské smlouvy.

Vznikají nové netradiční nároky na lidský faktor, které souvisí s globálních rozměrů nabývajících procesy svázanými s technikou, technologickou a informační stránkou při dosahování požadovaných vojenských schopností jednotek AČR zvláště pro zahraniční mise.

S výše uvedenou změnou bezpečnostního prostředí, strategických postupů a metod řešení střetů zájmu, nových způsobů ekonomického zabezpečování bezpečnosti a obrany, technické, technologické a informační podpory bojové činnosti úzce souvisí i nutnost specificky rozpočtovat, financovat a efektivně využívat finanční zdroje v rámci finančního zabezpečení pro dosažení nových vojenských schopností AČR v rámci rozpočtové kapitoly 307 - Ministerstvo obrany.

Analýza stavu

V roce 1993, po rozpadu státu, byla zahájena transformace jeho ozbrojených sil. Úkolem vedení rezortu obrany bylo nalezení optimálního plánovacího, rozpočtového a finančního systému, který by umožnil definovat rozpočtové priority, efektivní alokaci zdrojů a transparentnost jejich užití.

Důvody odklonu od tehdejšího systému plánování a realizace zdrojů jsou v odborné veřejnosti obecně známy.

Uplatněným přístupem v kontextu výše uvedeného bylo zavedení systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR), nového systému účetnictví, vytvoření vojenských finančních úřadů (VFÚ) a některých dalších odborných prvků s ekonomickou působností. Uplatněný systém měl umožnit reálné vrcholové řízení finančních zdrojů a transparentní financování Armády ČR. Současný stav však nenaplnuje toto očekávání.

Fáze plánování a programování nebyla zvláště pro koncepční nejasnosti v praxi plně realizována, což způsobuje informační absenci a paralyzaci závěrečné fáze - rozpočtování.

Pojetí finančního zabezpečení jednotek nasazovaných do vojenských operací v zahraničí není definováno. Lze však dovodit, že zahrnuje souhrn činností a opatření k zajištění finančních zdrojů, jejich efektivní alokaci a zabezpečení financování jejich běžné činnosti ve specifických podmínkách teritoria nasazení.

Finanční zabezpečení jednotek nasazovaných do vojenských operací v zahraničí řídí věcně příslušní funkcionáři Generálního štábu AČR ve spolupráci s určenou složkou MO. Jeho realizaci zajišťuje ekonomická sekce MO prostřednictvím určeného regionálního finančního odboru (RFO). Současně se na něm ve vymezeném rozsahu práv a povinností podílejí příslušní velitelé a jim podřízení odborní funkcionáři. Jak je zřejmé, současný mechanismus finančního zabezpečení jednotek nasazovaných do vojenských operací v zahraničí je složitý, nepřehledný a nepopsaný.

Reforma finančního zabezpečení AČR

Souběžně s řešením vytyčené problematiky je nezbytné zohledňovat a rozpracovávat východiska související s reformou ozbrojených sil ČR, jejichž hlavní a rozhodující silou je AČR, a navazující přípravou profesionalizace armády a transformace ekonomického úseku rezortu obrany.

Nová koncepce výstavby a transformace útvarů a zařízení Ministerstva obrany, rozšiřování decentralizovaného způsobu financování jejich potřeb při důsledném zavedení systému dlouhodobého, střednědobého a krátkodobého finančního plánování jako základního východiska a nezbytné podmínky řízení toků finančních prostředků, vyžadují realizaci změn v dosavadní organizaci finančního zabezpečení a stanovení transparentních a jednoznačných kompetencí v hospodaření s finančními prostředky.

Finanční zabezpečení v AČR tvoří subsystém v rámci celkového ekonomického prostředí rezortu obrany, kde se spolu s ostatními subsystémy podílí na podpoře splnění úkolů a cílů AČR. Reforma finančního zabezpečení, provedená izolovaně od ekonomické reformy (nebo bez reformy) ostatních subsystémů, nepřinese očekávaný výsledek.

Náčelník GŠ AČR je hlavním správcem rozpočtu AČR. Zodpovídá za dodržování hospodárnosti, efektivnosti a účelnosti výdajů u útvarů a zařízení ve své působnosti. Plnění úkolů finančního zabezpečení deleguje ve vymezeném rozsahu práv a povinností na příslušné velitele vojenských útvarů a zařízení.

K narovnání kompetencí v hospodaření s finančními prostředky je nutné provázat odpovědnost za správu a užití zdrojů (kdo spravuje a užívá zdroje ke splnění stanovených úkolů je odpovědný i za jejich plánování, využití a kontrolu) na jednotlivých stupních velení a řízení. K tomu je nezbytné transformovat současný systém finančního zabezpečení AČR v návaznosti na připravovanou reformu ozbrojených sil ve štihlou, pružnou a kreativní organizaci.

Reforma finančního zabezpečení AČR je vyvolána reálnou potřebou jednotného a předvídatelného finančního zabezpečení AČR při respektování a umném provázání teorie ekonomiky ozbrojených sil, ekonomie veřejného sektoru, podnikové ekonomiky a pragmatických přístupů k řešení této problematiky s důrazem na:

- ❑ posílení role hlavního správce rozpočtu AČR - náčelníka GŠ AČR - s cílem, vyloučit zkratky (neprovázanosti) při realizaci finančních rozhodnutí a příslušných uživatelských práv,
- ❑ zprůhlednění a tím posílení kompetencí velitelů, náčelníků a ředitelů všech stupňů v oblasti plánování a užití finančních zdrojů v AČR,
- ❑ aktualizaci problematiky finančního zabezpečení útvarů a zařízení AČR, ekonomického a kontrolního systému AČR s cílem jednoznačně vymezit kompetentnost subjektů řízení AČR za:
 - analýzu a vyhodnocení požadavků na zdroje z hlediska oprávněnosti, finanční přijatelnosti, priorit na zdroje, sestavení rozpočtu a požadavků na rozpočtové změny a hlavně hospodárné využití těchto zdrojů,
 - finanční řízení a správu financí,
 - fiskální operace a účetnictví,
 - řízení akvizičních procesů,
 - vnitřní kontrolu všech aktivit majících finanční dopady,
 - řízení finančního zabezpečení.

Rozpočet Ministerstva obrany ČR

Obvykle reaguje na věcné skutečnosti, které bylo možno technicky a ve lhůtě stanovené pro jeho přípravu do návrhu státního rozpočtu promítnout. Ve vztahu k zajištění působnosti a plnění úkolů při zabezpečení obrany státu vychází návrh rozpočtu z existujících omezení na straně zdrojů státního rozpočtu a priorit rozvoje rezortu, plánů a úkolů v jednotlivých oblastech činností.

Jedním z nejdůležitějších cílových úkolů AČR je plnohodnotná příprava na zajištění obrany státu a zvládnutí závazků vyplývajících pro ČR z členství v NATO. Armáda ČR se však v současné době musí paralelně s integrací do NATO připravovat i na vojenskou aplikaci budoucího členství ČR v Evropské unii.

Integrace ČR do NATO je velmi složitý, dlouhodobý a komplexní úkol vyžadující nejen sladění národních zájmů s požadavky Aliance, ale i dostatečné zdrojové pokrytí. ČR plně respektuje požadavek posuzovat vojenské schopnosti Armády ČR podle stejných kritérií a standardů jako ozbrojené síly kterékoliv jiné členské země NATO.

Úspěšnost integračních procesů rovněž bude vyžadovat reformu ozbrojených sil, která již byla zahájena a vytváří základní předpoklady pro obranu země a plnohodnotné působení v Alianci ve střednědobém a dlouhodobém horizontu.

Základním projevem naplňování závazků členské země NATO je výstavba takové Armády ČR, která bude schopna zajistit obranyschopnost státu v kontextu kolektivní obrany a reagovat na požadavky a potřeby NATO v celém spektru předpokládaných misí a úkolů, ale i budoucích výzev.

Za priority vztahující se k integraci do NATO a evropských bezpečnostních struktur lze považovat:

- ❑ výstavbu, přípravu a všestranné zabezpečení sil a prostředků vzdušných sil AČR vyčleňovaných do integrovaného systému protivzdušné obrany NATO (NATINEADS),
- ❑ vytvoření podmínek pro přijetí sil NATO na území státu,
- ❑ výstavbu, přípravu a všestranné zabezpečení útvarů a jednotek vyčleňovaných do sil vysoké pohotovosti NATO a současně předurčených pro EU.

Ke klíčovým oblastem realizace rozpočtu kapitoly MO patří:

- ❑ příprava vojenského a civilního personálu;
- ❑ naplňování cílů výstavby sil (FG) a realizace opatření pro vojenské schopnosti ozbrojených sil v souladu s iniciativou obranných schopností (*DCI - Defence Capabilities Initiative*) zvláště v oblastech: - rozmístitelnost a mobilita vyčleňovaných sil; - logistická podpora; - velení a řízení na strategickém a operačním stupni;
- ❑ vyčlenění sil a prostředků AČR do NATO;
- ❑ zabezpečení programu bezpečnostních investic NATO;
- ❑ realizace strategických rozvojových projektů v rámci výstavby moderní armády, modernizace a obměna vojenské techniky;
- ❑ zajištění bezpečnosti informací dle zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, z hlediska integrace do NATO;
- ❑ mezinárodní spolupráce s členskými a partnerskými zeměmi (v současnosti vystupuje do popředí řešení systémových a funkcionálních otázek problematiky profesionalizace armády);

- ❑ transformace ekonomického a kontrolního systému, která výrazně posílí pravomoci a zodpovědnosti velitelů zvláště operačních stupňů za plánování a užití zdrojů.

Rozpočtové zajištění pro dosažení, udržení a rozvoj vojenských schopností jednotek AČR a vlastní finanční zabezpečení těchto jednotek vychází z národních a nadnárodních bezpečnostních dokumentů, vojensko-politických ambicí ČR, požadovaných vojenských schopností Armády ČR, hlavních úkolů AČR a v neposlední míře ze zdrojových možností státu resp. rezortu obrany.

Vojensko-politické ambice ČR respektují ustanovení národních a nadnárodních dokumentů: Washingtonská smlouva, Bezpečnostní a Vojenská strategie ČR.

Z vojensko-politických ambicí ČR vyplývají následující hlavní vojenské schopnosti Armády ČR:

- ❑ schopnost dlouhodobého působení v prostoru nasazení, interoperabilita se silami a prostředky Aliance,
- ❑ přepravitelnost prostředky strategické a kombinované přepravy vzduchem a po zemi,
- ❑ logistická soběstačnost a zabezpečení vlastní ochrany,
- ❑ účinné bojové nasazení (včetně schopnosti působit ve dne, v noci, za ztížených klimatických podmínek) a mobilita v prostoru nasazení v souladu s požadavky NATO,
- ❑ efektivní průzkum a systémy velení a řízení,
- ❑ všestranné zabezpečení osob.

Na vojensko-politické ambice ČR bezprostředně navazuje **hlavní úkol Armády ČR, kterým je obrana teritoria státu**, člena NATO, s cílem:

- ❑ Na aliančním principu zabránit konfliktu na teritoriu státu. Z toho vyplývá schopnost AČR působit i mimo území státu v mezinárodním prostředí, účast ve společných operacích NATO v celém jejich možném spektru a plná interoperabilita se silami spojenců.
- ❑ Zabezpečit obranu a ochranu vzdušného prostoru státu, člena Aliance, prostřednictvím integrovaného systému protivzdušné obrany NATO v Evropě.
- ❑ Přijmout síly posílení NATO, zabezpečit podporu hostitelské země a v součinnosti se silami Aliance bránit teritorium státu člena Aliance.
- ❑ Realizovat schopnosti v oblasti psychologických a informačních operací a v oblasti civilně vojenské spolupráce.
- ❑ Ve všech variantách zachovat schopnost plnit úkoly vyplývající ze zákonů ČR na teritoriu státu.
- ❑ Přispívat speciálními schopnostmi k doplnění celkových schopností Aliance.

Z výše uvedeného vychází struktura sil a jejich vojenské schopnosti, které musí zajistit účinnou reakci na možná rizika ohrožení státu.

Připravovaná reforma ozbrojených sil ČR směřuje k tomu, aby AČR byla kompaktní, vnitřně vyváženou a efektivní součástí aliančních sil, schopnou plnit úkoly v celém spektru operací a v celém zájmovém prostoru NATO.

V návaznosti na dosavadní výsledky „Revize struktury sil NATO“ bude nutné - v duchu reformy ozbrojených sil ČR - Armádu ČR členit na síly mobilní (*deployable*) a síly teritoriální (*in-place*). Dále na síly vysoké pohotovosti (*HRF - High Readiness Forces*), síly nižší pohotovosti (*FLR - Forces of Lower Readiness*) a síly dlouhodobě budované (*LT BUF- Long Term Build-Up Forces*).

Priorita by měla spočívat ve výstavbě dobře vybavených, vycvičených a všestranně zabezpečených rozmístitelných sil. V rámci probíhajícího procesu specializace sil NATO se Česká republika a její armáda bude zaměřovat na další rozvoj schopností v oblasti pasivních sledovacích systémů a ochrany proti zbraním hromadného ničení, zejména na detekci a identifikaci chemických a biologických látek.

V návaznosti na stanovené úkoly, provedené finanční kalkulace a vyhodnocení demografických trendů vyplývá, že celkový počet osob ozbrojených sil ČR by pravděpodobně neměl přesáhnout 34 000 až 36 000 vojáků v činné službě a 10 000 občanských zaměstnanců. Tyto počty osob by byly dlouhodobě udržitelné z personálního hlediska a vyžadují vyšší osobních výdajů na úrovni cca 50 % celkové výše výdajů rezortu obrany. Tento podíl osobních výdajů dovoluje ponechat vyšší ostatních běžných a kapitálových výdajů na dostatečné úrovni. Realizace tohoto záměru tak umožní dlouhodobý koncepční rozvoj schopností AČR.

Struktura rozdělení osobních, ostatních běžných a kapitálových výdajů v čase je jedním ze základních nástrojů strategicko-ekonomického řízení výstavby rezortu obrany. Takto realizovaná mírová struktura AČR si pak nevyžádá navýšení rozpočtových zdrojů nad současnou úroveň 2,2 % HDP.

Válečná struktura AČR vychází ze scénáře jejího použití v rámci operace podle čl. 5 Washingtonské smlouvy, která by znamenala přímé ohrožení teritoria státu a nepřesáhla 1,8násobek mírových počtů. **Mírová struktura**, která je přímo odvozena od válečné struktury, by zabezpečovala nejpravděpodobnější použití v operacích k vynucení míru, operacích na podporu nebo udržení míru, humanitárních a záchranných operacích v souladu s definovanými vojensko politickými ambicemi ČR.

Finanční zabezpečení jednotek AČR

Financování vojenských schopností ozbrojených sil v duchu vojenské strategie počátku 21. století a vlastní realizace finančního zabezpečení jednotek AČR a jednotek nasazovaných do vojenských operací v zahraničí vychází, při zohlednění vztahu obecného a zvláštního, ze současného systému finančního zabezpečení jednotek AČR, který tvoří dva relativně samostatné subsystémy:

1. **Subsystém regionálních finančních odborů (SRFO)**, který je v přímém a odborném řízení ES MO a pracuje v prostředí s procesy charakterizovanými jako realizace účetně platební podpory. Subsystém RFO disponuje kvalitním a vysoce účinným odborně technickým potenciálem založeným na dostatečném počtu odborně zdatného personálu, kvalitním technickým zázemím, vybudovaným komunikačním a informačním systémem s dostatkem odborných a účetních informací a relativně stabilizovaným odborným řízením.

Základní funkcionalita subsystému zahrnuje :

- vedení účetnictví, evidencí a účetní agendy,
- zpracování platů a ostatních peněžních náležitostí včetně vedení související agendy pro vojáky z povolání, občanské zaměstnance a vojáky základní služby,
- správu pohledávek a vedení související agendy,
- realizaci plateb a výplat včetně vedení související agendy,
- realizaci formální kontroly výdajů, uplatňovaných útvarů a zařízeními, z hlediska rozpočtového krytí a účetní úplnosti,
- finanční informační podporu pro zabezpečované útvary a zařízení.

2. **Subsystém vojskové finanční služby (SVFS)**, který je v přímém řízení příslušných velitelů s odborným řízením finančních prvků jednotlivých nadřízených velitelství. Vrcholový prvek odborného řízení představuje odbor rozpočtování a financování GŠ AČR (nově vytvořený od 1. 10. 2001). Subsystém vojskové finanční služby pracuje v prostředí rozhodovacích procesů velitelů charakterizovaném odpovědností za rozhodnutí s finančním dopadem (nákladovým následkem). Subsystém vojskové finanční služby je v důsledku uplatňované koncepce finančního zabezpečení v předchozím období nerozvinutý pro efektivní plnění úkolů. Různorodá je jeho struktura na jednotlivých stupních velení AČR, stejně jako odborně-technická úroveň. Efektivní komunikační a informační systém nemá vytvořen, je informačně závislý na subsystému RFO. Do 30. 9. 2001 neexistovala vrcholová složka odborného řízení. Personální zabezpečení VFS z hlediska struktury personálu, jeho rozmístění a odborné úrovně je nedostatečné.

Základní funkcionalita subsystému zahrnuje :

- dílčí činnosti pro tvorbu rozpočtu na následující výcvikový rok,
- vedení operativní evidence o použití finančních prostředků včetně zpracování příslušných dokladů,
- zpracování a vedení dílčích agend pro zabezpečení osob peněžními náležitostmi,
- podíl na procesu iterace rozpočtu před jeho schválením,
- realizace stanovených rozpočtových zásad, omezení a usměrnění na výcvikový rok a návrh opatření, resp. vyhodnocování jejich účinnosti (dodržování),
- návrh změny limitů rozpočtových položek v průběhu výcvikového roku v návaznosti na priority a úkoly útvaru,
- kontrolu použití finančních prostředků na vymezeném úseku u podřízených útvarů a zařízení.

Uplatňovaná koncepce a z toho vyplývající funkcionalita finančního zabezpečení do 30. 9. 2001 (s efektem setrvačnosti do dneška) vycházela z přístupu, kdy vojenské finanční úřady měly plnit funkci komplexního finančního zabezpečení s potlačením role finanční služby u jednotlivých stupňů velení. Uvedený přístup vyvolal kontraproduktivní efekt, kdy vytvořil vakuum ve vědomí řídicích funkcionářů v uvědomování si pravomocí a odpovědností za finanční zabezpečení u jednotlivých stupňů velení AČR, což v konečném důsledku vedlo ke stagnaci finančního zabezpečení jak v oblasti odborného řízení, personálního a technického rozvoje, tak zejména kvality jeho funkcionality (účelového zaměření).

Nutné podmínky reformy finančního zabezpečení AČR při aplikaci současné legislativy jsou:

a) Systémové podmínky, které tvoří:

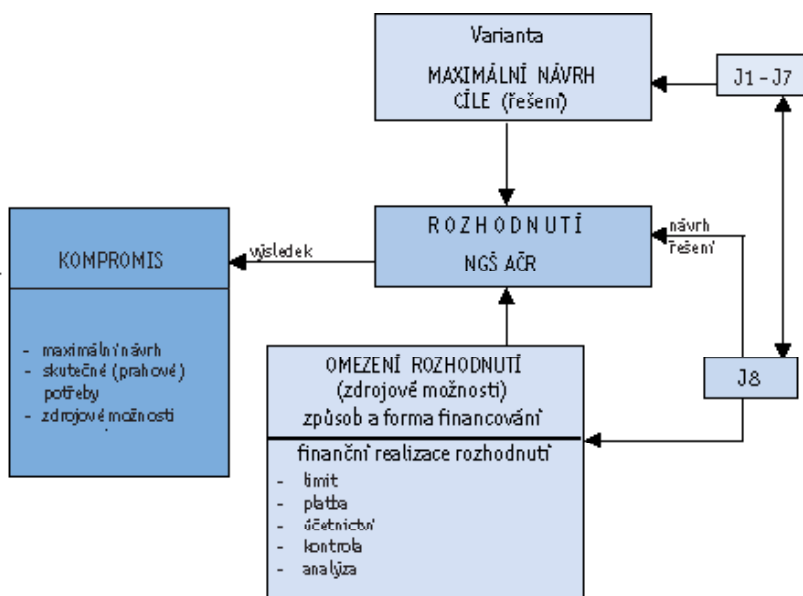
- vypracování sjednocující teorie ekonomiky armády, jako teoretické základny pro vytváření vhodných metod, organizačních struktur, nástrojů a logického systému ukazatelů, které by plánovaly, rozdělovaly, užívaly, kontroly, operativní zásahy, hodnocení, jakož i motivaci k hospodárnému, efektivnímu a účelnému využívání finančních zdrojů zajišťovaly,

- ❑ dlouhodobé a střednědobé plánování, založené na provázanosti věcného a finančního obsahu,
- ❑ reálné krátkodobé plánování (rozpočtování), založené na reálném a objektivním vyčíslení potřeb s využitím rozpočtové standardizace,
- ❑ decentralizace kompetencí, založená na jejich přesunu k danému stupni (strategický, operační, taktický).

b) Technické podmínky, které tvoří:

- ❑ transformace komunikačního a informačního systému jeho rozšířením ve prospěch finančního zabezpečení AČR,
- ❑ transformace platebního a pokladního zabezpečení útvarů v návaznosti na současné možnosti moderních platebních nástrojů,
- ❑ zkvalitnění strukturálního a personálního zajištění finančních procesů u všech řídicích stupňů založené na odborné zdatnosti.

Teoretické východisko návrhu reformy finančního zabezpečení AČR spočívá v tom, že ekonomiku Armády ČR lze definovat jako integrovaný ekonomický systém, jehož cílem je vytvořit ekonomické podmínky a předpoklady pro její činnost, pro plnění úkolů stanovených zákonem (viz **obr.**).

Legenda:

J-1 personální sekce	J-5 sekce perspektivního plánování
J-2 sekce vojenské zpravodajské služby	J-6 sekce velení a řízení
J-3 operační sekce	J-7 sekce vojenského zdravotnictví
J-4 sekce logistiky	J-8 sekce rozpočtování a financování (návrh)

Obr.: Schéma ekonomického systému GŠ – proces finančního rozhodování NGŠ AČR (realizace rozpočtu)

Vzájemnost působení prvků J1–J8 zabezpečuje a realizuje působnost NGŠ AČR – hlavního správce rozpočtu AČR. Sekce J1–J7 předkládají návrhy ke splnění úkolů stanovených na základě zákonů, předpisů a nařízení. Legislativní, technické a *zdrojové omezení* koriguje maximalistické varianty naplnění cílů a úkolů AČR v jednotlivých oblastech. Výsledkem korekce je kompromisní (optimální) řešení úkolů z hlediska zdrojového zabezpečení. (Poznámka: Ekonomický systém útvaru lze odvodit analogií výše uvedeného.)

Integrovaný ekonomický systém AČR lze dále definovat jako soubor jednotlivin spojených strukturou, sítí vztahů v jednom celku, jako způsob uspořádání prvků v armádě, jako účelnou formu organizace a jejího fungování. Tento systém je tvořen jednotlivými prvky, subjekty a objekty hospodářské činnosti armády. Jsou to jednotlivé součásti (útvary všech stupňů řízení), ale i jednotlivci, osoby s rozhodovací pravomocí, dále vztahy a procesy, které vznikají mezi jednotlivými prvky, normy a opatření k zabezpečení bezchybného a kontinuálního provozu.

Z výše uvedeného vyplývá, že integrovaný ekonomický systém AČR je tvořen řadou subsystémů s vlastními procesy jako např.: finanční zabezpečení, logistika a ekologie, akvizice, personalistika, kontrola, plánování zdrojů, odměňování, sociální a zdravotnické zabezpečení atd., které lze dále členit do podsystémů a procesů nižších řádů.

Struktura ekonomického řízení v rámci AČR představuje integrovaný systém zahrnující seskupení kompetentních prvků AČR s vymezenou věcnou působností (gescí) a kompetencemi, které svými činnostmi ovlivňují ekonomiku AČR a vlastní ekonomické možnosti navzájem. Všechny činnosti musí být koordinovány tak, aby AČR jako celek splnila určené cíle, jejichž splnění je podmíněno její funkční ekonomikou.

Řízení finančních procesů na jednotlivých stupních velení je nutno chápat jako nedílnou součást řídicího systému, které se projevuje jako:

- ❑ finanční plánování pro stanovení potřeb a priorit v návaznosti na celkové finanční zdroje,
- ❑ finanční rozhodování, které na základě stanovených potřeb, priorit a zdrojových omezení vytyčí alternativy řešení, rozhodne o realizaci optimálního řešení, jímž bude dosaženo stanovených cílů,
- ❑ finanční organizování, které uskuteční vlastní realizaci přijatých finančních rozhodnutí,
- ❑ finanční informování, které zahrnuje soubor informačních finančních disciplín - účetnictví, kalkulaci, analýzu, statistiku a kontrolu (tvoří informační podporu finančního plánování, rozhodování a organizování).

Ačkoliv výše uvedené činnosti mají přívlástek „finanční“, jsou součástí (aspektem) nedělitelných kompetencí příslušného velitele.

Výkonným nástrojem usměrňování a naplňování finančních procesů na vymezeném úseku je finanční zabezpečení, které je souhrnem činností a opatření směřujících stanovenými postupy a ve vzájemné interakci s ostatními účastníky procesů ekonomického systému k naplnění níže uvedených úkolů:

- ❑ zabezpečení finančních zdrojů (rozpočtových prostředků) vypracováním návrhu rozpočtu pro dosažení vojenských schopností AČR, činnosti a stanovené cíle MO na daný výcvikový rok a rozpis rozpočtu na místa realizace výdajů,

- ❑ návrh operativní efektivní alokace přidělených zdrojů v návaznosti na změnu úkolů a priorit,
- ❑ plánování, účetní evidence, analýza, kontrola a metodické řízení vydávání rozpočtových prostředků a péče o finanční stabilitu činnosti útvarů (tj. schopnost uhradit závazky a zajistit jejich splatnost),
- ❑ vlastní realizace peněžního zabezpečení osob, platebního zabezpečení úhrady závazků a s tím souvisejících činností a opatření v rámci přidělených finančních zdrojů včetně vedení příslušné agendy,
- ❑ financování závazků a potřeb útvarů.

Finanční zabezpečení vytváří podpůrné a zabezpečující prostředí pro splnění úkolů všemi složkami armády. Je realizováno finanční službou - organizovaným souborem odborných prvků. Ve vztahu k jednotkám AČR se finanční zabezpečení může projevovat přímo nebo nepřímo prostřednictvím poskytovaného zabezpečení ostatních podpůrných soustav.

Finanční zabezpečení objektivně realizují:

- finanční orgány, které jsou páteří systému finančního zabezpečení (v procesu řízení a velení vystupují jako odborný gestor usměrňování a realizace finančních procesů v AČR),
- regionální finanční odbory, které jsou podpůrným, účetně platebním prvkem systému finančního zabezpečení AČR.

Základní funkcionalita navrhovaného modelu finančního zabezpečení AČR zahrnuje:

- ❑ přípravu, vypracování a odůvodnění návrhu rozpočtu,
- ❑ rozpis rozpočtových zdrojů na místa realizace výdajů,
- ❑ návrh operativních rozpočtových změn v průběhu výcvikového roku v návaznosti na změny úkolů nebo priorit s cílem zajistit finanční stabilitu,
- ❑ plnění rozpočtu v daném legislativním prostředí, které zahrnuje zejména:
 - realizaci rozpočtových zásad, usměrňování a omezení pro použití rozpočtových prostředků na daný výcvikový rok a vyhodnocování jejich účinnosti,
 - zabezpečení předběžné finanční kontroly (správce rozpočtu a hlavní účetní),
 - realizaci rozpočtových výdajů,
 - zpracování dokladů o stavu a pohybu finančních prostředků a vedení příslušných agend,
 - realizaci změn rozpočtu na základě rozhodnutí příslušného kompetenta,
- ❑ analýzu a vyhodnocení stavu využití rozpočtových prostředků, návrh opatření k zajištění finanční stability,
- ❑ zpracování a vedení nezbytné agendy pro zpracování platů a ostatních náležitostí příslušníků AČR včetně jejího zpracování a výplaty náležitostí,
- ❑ vedení evidence škod na majetku,
- ❑ uspokojování finančních závazků a pohledávek vyplývajících ze smluv a vedení k tomu stanovené evidence,
- ❑ komplexní financování závazků a potřeb, zajištění bezpečné přepravy, úschovy a manipulace s finančními prostředky,
- ❑ výpočet, výběr a odvod záloh na daň a daně z příjmů fyzických osob,

- ❑ výpočet a odvod srážek zdravotního a sociálního pojištění,
- ❑ uplatnění zákonů hostitelského státu týkající se osvobození od daní a dalších výhod,
- ❑ komplexní vedení účetnictví, včetně zpracování výkazů a statistických hlášení,
- ❑ specifické úkoly finančního zabezpečení v období stavu ohrožení státu a válečného stavu,
- ❑ organizaci a provádění průběžné a následné finanční kontroly použití finančních prostředků.

V dalším období bude nezbytné vydefinovat místo a úlohu finančního zabezpečení v procesech úplatného nabývání majetku a služeb v rámci AČR, jakož i programového financování reprodukce majetku.

Výše uvedená funkcionalita je naplňována (realizována) finanční službou AČR, jejíž působnost zahrnuje i financování vojenských schopností AČR v duchu vojenské strategie počátku 21. století, vlastní realizaci finančního zabezpečení jednotek AČR a jednotek nasazovaných do vojenských operací v zahraničí.

Finanční zabezpečení jednotek nasazovaných mimo území ČR vychází z obecné platformy finančního zabezpečení útvarů AČR.

Koncipování finančního zabezpečení jednotek nasazovaných mimo území ČR vyžaduje respektovat základní principy vedení vojenských operací, uvedených v tabulce:

PRINCIPY	DEFINICE	FINANČNÍ ZABEZPEČENÍ SOUČINNOST
ČÍLEVEDOMOST	Navrhnout jasně definovaný, pevný a dosažitelný cíl.	Plánovat finanční zabezpečení operací s jasně požadovaným stavem.
OFENZIVNOST	Uchopit, udržet a využít iniciativu.	Poskytnout veliteli zdroje v okamžiku, kdy jsou potřebné k udržení a využití iniciativy.
KONCENTRACE	Využít překvapující bojovou sílu co nejučinněji v rozhodujícím okamžiku a v místě.	Být schopen veliteli zajistit jeho zdroje v čase a místě podle jeho potřeb.
EKONOMIKA SIL	Nasazení bojových sil co nejučinnějším způsobem.	Souhrn všech prvků finančního zabezpečení, podle rozkazu, poskytnout veliteli s požadovanou podporou bez nepřijatelných nadbytečností.
MANÉVROVOST	Umístit nepřítele do pro něho nevýhodných pozic.	Rozmístit prvky finančního zabezpečení, aby nezasahovaly do boje pokud se poskytuje nutná podpora.
JEDNOTA VELENÍ	Usilovat o jednotu velení a jednotu úsilí.	Zajistit, aby všechny prvky finančního zabezpečení věděly koho podporují. Znat, jak provádět součinnost s prvky finančního zabezpečení velitelů všech stupňů a jejich podporujícími velitelstvími.
UTAJENÍ	Nikdy nedovolit nepříteli získat neočekávanou výhodu.	Zajistit, aby prvky finančního zabezpečení byly schopné se utajovat. Plánovat finanční zabezpečení operací tak, aby velitelé mohli mít plány utajeny.
PŘEKVAPENÍ	Udeřit nepřítele v čase a na místě nebo v rozsahu, kde není důsledně připraven.	Plánovat a provádět finanční zabezpečení, aby velitel mohl využít výhodu překvapení, která se mu nabízí.
JEDNODUCHOST	Připravit stručné, jasné a jednoduché plány a rozkazy.	Připravit jasné a stručné finanční plány a rozkazy. Měly by být dost flexibilní a schopné reagovat na situaci.

Návrh řešení finančního zabezpečení AČR v současné fázi rozpracování má obecný charakter. K dalšímu rozpracování návrhu řešení finančního zabezpečení bude nezbytné jeho zasazení do celkově zamýšleného rámce reformy ekonomického systému rezortu obrany, ekonomické působnosti jeho ostatních složek, stejně jako rozpracování ekonomických kategorií a postupů v jeho podmínkách (náklady, efektivnost, užitek atd.)

Závěr

Pokud mezinárodní organizace velmi rychle nezmění bezpečnostní architekturu v 21. století pro udržení základních životních podmínek lidstva ve smyslu budování prosperujícího, mírumilovného, sociálního a humanitárního světového systému, pak nebudou naplňována lidská práva a odvěká touha lidstva po hmotné prosperitě, bezpečnosti, svobodě a volnosti, umožňující splnění úkolů, které před lidstvem na planetě Zemi stojí. S touto premisou bezprostředně souvisí i nutnost změny financování světové bezpečnosti.

Literatura:

The Alliance's Strategic Concept. NATO Press Release NAC-S(99)65-24 April 1999, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>.

Bezpečnostní strategie ČR. MO ČR - AVIS 1999.

Vojenská strategie ČR. MO ČR - AVIS 1999.

Reforma ozbrojených sil ČR. MO ČR - AVIS 2001.

Rozpočtová skladba MO. Čj. 1104/17-1999-ORP MO.

FM-14 100 *Financial management operations.* Washington DC, 1997.

Má-li Evropa srůst, má-li úplně překonat své rozdělení z doby studené války, naše klíčové instituce nemohou zůstat zaměřeny do minulosti - ani pokud jde o politiku, ani pokud jde o členství. Nemůžeme prostě říct, že už máme plno. Země střední a východní Evropy mají zákonný nárok dostat spravedlivý díl „Evropy“ - ve všech aspektech, včetně transatlantické bezpečnostní dimenze. Neustálé maření těchto ambicí by pouze zachovávalo rozdělení na úspěšný, bezpečný, sebevědomý Západ a nezabezpečený, nejistý Východ. Bez rozšíření by Evropa zůstala nedokončeným dílem. Proto musí NATO - stejně tak jako Evropská unie - čelit této výzvě.

*NATO ve 21. století
Z projevu generálního tajemníka NATO George Robertsona
na Univerzitě Karlově v Praze 29. 3. 2002.*

Po téměř deseti letech váhání, marných laických, poloprofesionálních nebo obecných pokusech a organizačních improvizacích, které oslabily vojsko, má konečně Armáda České republiky koncepci [1], o které je nejen možné vážně diskutovat, ale vedení rezortu obrany k takové diskusi o výsledku osmiměsíčního úsilí týmu vládního zmocněnce pro přípravu reformy ozbrojených sil AČR [2] vojáky a občanské zaměstnance dokonce vyzývá.

Projednáním koncepce ve vládě skončila druhá etapa přípravného období reformy ozbrojených sil a zároveň byla uzavřena strategická revize obrany probíhající od listopadu 2000. Ministr obrany slibuje, že jejím formálním výstupem bude v druhé polovině roku 2002 vydání tzv. Bílé knihy o Armádě České republiky, v pořadí již druhé, první byla vydána v roce 1996.

Z metodologického hlediska má předložená koncepce ctít záhodnot komplexně analyzovat současné ozbrojené síly republiky, posoudit je v konfrontaci s globálním a evropským bezpečnostním prostředím, vymezit vojensko-politické ambice České republiky a na základě toho identifikovat požadované schopnosti ozbrojených sil a možnosti jejich personálního zabezpečení s přihlédnutím k disponibilním finančním a věcným zdrojům země.

Tyto reformované ozbrojené síly mají být efektivně fungující vojenskou organizací řízenou odpovídajícím managementem s přesně definovanými cíli a s adekvátní organizační strukturou. Ta má být zároveň schopna rychlé adaptace na měnící se vnější a vnitřní bezpečnostní prostředí.

Výsledek práce týmu vedeného současným prvním náměstkem ministra obrany Jaroslavem Škopkem je skutečně dobrý a o to cennější, že neměl k tvorbě dostatečné vědeckoteoretické zázemí, protože se Ministerstvu obrany dosud nepodařilo v potřebném rozsahu rozvinout vojenskou vědu, a to i přes úsilí nově zřízeného Ústavu pro strategická studia při Vojenské akademii v Brně. Několikaleté přehlížení této oblasti se jen tak lehce nedá napravit, zvláště pak chybí širší fundovaná diskuze o vojenských a bezpečnostních otázkách.

Reforma armády je součástí komplexní bezpečnosti

Při analýze současného stavu zpracovatelé vycházející z vývoje bezpečnostního prostředí zvláště po 11. září 2001, z faktu integrace země v NATO, z vývoje vojenství a moderních technologií, a konečně přihlížející i k „dědictví vlastní vzdálenější i nedávné minulosti“, tento analytickohistorický přístup sami vymezují.

Z metodologického hlediska je nutné předem ocenit přesvědčení autorů, že „bezpečnost a obrana tvoří ucelený systém a armáda je sice velmi důležitou, ale jen jednou z jeho mnoha složek“ [3]. A nejen to, uvědomují si i obecnější determinovanost úspěšnosti reformy: „Reformu však lze úspěšně uskutečnit jen tehdy, bude-li záležitostí celých ozbrojených sil, podpoří-li ji společnost a její instituce a stane-li se součástí dlouhodobé koncepce bezpečnosti a obranyschopnosti České republiky [3]. Tuto naléhavou potřebu explicitně, šířeji a konkrétněji

vyjadřují i v části Základní vývojové tendence v uplynulém období a jejich vyhodnocení, když se zabývají vývojem bezpečnostního prostředí:

Reforma ozbrojených sil je vnímána jako součást celkového zajištění bezpečnosti České republiky, ke kterému je nezbytné:

- *vybudovat ucelený národní bezpečnostní systém založený na vzájemné spolupráci, interoperabilitě a harmonizaci činnosti jeho jednotlivých složek,*
- *dosáhnout maximální možnou úroveň interoperability národního bezpečnostního systému ČR na mezinárodní úrovni [3].*

Tato problematika je velmi složitá, reagujeme na ni jinde [6]. V této souvislosti však upozorňujeme na problémy, které mají zpracovatelé nezávisle s pojmem „ozbrojené síly“, kdy je na jedné straně musí pojímat z hlediska platné legislativy (v tomto případě je tvoří AČR, Hradní stráž a Vojenská kancelář prezidenta republiky) a v druhém případě adekvátněji jako ozbrojené složky patřící do systému bezpečnostních institucí.

Rychle se měnící bezpečnostní prostředí

Autoři na jedné straně v reformě ozbrojených sil počítají s možností pružné reakce na měnící se bezpečnostní prostředí a zároveň vycházejí z prognózy bezpečnostních analytiků, že v evropském prostoru v nejbližších patnácti letech nehrozí větší ozbrojený konflikt, který by nebylo možné včas zjistiť a racionálně mu čelit. Z této formulace **však nevyplývá**, jak se často vysvětluje, **že v daném časovém období je takový konflikt absolutně vyloučen**, ale především fakt, že by byl včas zjištěn a mohla by být přijata příslušná opatření, jak mu efektivně čelit. Mementem musí být 11. září 2001, i když šlo o ohrožení jiného charakteru, než je nejpravděpodobnější potenciální ozbrojený konflikt v Evropě.

Nelze zároveň přehlédnout, že zatímco před rokem CIA ve své prognóze Svět roku 2020 považovala za nejvážnější bezpečnostní ohrožení a nebezpečí nejen Rusko a Čínu, ale také Indii, Pákistán, Mexiko, Brazílii a dokonce i Turecko, nyní prezident George Bush sice mluví mj. o Iráku, Íránu a Severní Koreji (event. Libyi, Sýrii a Súdánu), ale považuje je jen za „osu zla“, a co navíc: „*V Americe se ozývají hlasy, že kontinentální Evropa je pro ni irelevantní, přičemž skutečnými spojenci jsou jen Británie, Turecko a Izrael, ty mohou doplnit Rusko a Indie*“ [7].

Je to realita, která nemusí být Evropanům zrovna dvakrát sympatická, ale svědčí o jejich vojenském a bezpečnostním zaostávání za Spojenými státy. Přičemž ani tak nejde o výši vynakládaných vojenských výdajů jako spíš o jejich efektivní využívání, o vzájemnou spolupráci evropských členských zemí Severoatlantické aliance i Evropské unie a o nutnou změnu strategie.

Postkomunistické země až příliš dlouho setrvaly u struktury útočných ozbrojených sil a západní země se stejně tak neodpoutaly od struktury obranné. Jediným pozitivním výsledkem bylo snížení početních stavů armád a vojenských rozpočtů. Na změněnou situaci se jinak podstatněji nereagovalo, a proto měly evropské členské země NATO problémy i s tím vyslat čtyřicetitisícový kontingent vojsk na Balkán, i když tvoří jen dvě procenta celkových počtů ozbrojených sil [8].

Podobně tomu je i po změně bezpečnostních ohrožení po 11. září 2001, kdy se bezpečnostní prioritou nestaly již jen občanské války jako důsledek vyhrcovaného nacionalismu, ale především mezinárodní terorismus založený zejména na fundamentalisticky a militantně

pojatém islámském náboženství, a dále mezinárodní organizovaný zločin. To klade nároky nejen na řešení vzniklých problémů a konfliktů, ale především na jejich prevenci, což vyžaduje zvláště dobrou práci zpravodajských orgánů a aktivní participaci veřejnosti.

Pro koncipování reformy našich ozbrojených sil se tak vytváří složitá situace: Zatímco se objevují ohrožení nová, asymetrická, spojená s mezinárodním terorismem, sílí mezinárodní organizovaný zločin zasahující i nás, tak zároveň ani zcela nepominula ohrožení vyžadující plošnou obranu republiky.

K proporcím těchto tří typů bezpečnostního ohrožení byl se měl vyjádřit pražský summit NATO. Předem je možno antcipovat, že se **posílí tendence ke komplexnímu řízení bezpečnosti, jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni**, čímž zároveň lze v potřebných proporcích čelit všem třem zmíněným typům bezpečnostních ohrožení.

Dosavadní vývoj armády

Zpracovatelé koncepce považují za základní problém téměř deseti let reorganizací, transformací a postupných změn jejich neprovázanost se zdroji.

To je sice pravda, ale zároveň se tu zaměřuje příčina za následek. Ne snad, že by se autoři vyhýbali hledání příčin, zvláště subjektivního, tj. i politického charakteru. Vidí je v neochotě „*systematicky a dlouhodobě se vyrovnávat s totalitní minulostí a bipolárním viděním světa, a to jak v myšlení lidí, ve vojenství, ve stylu práce, v řízení rezortu a armády, tak ve vnitřních a vnějších vztazích a v dalších významných oblastech*“ [9]. Je zjevné a zároveň lidsky pochopitelné, že těžko mohou říci, že problémy vojenství se pro preferenci ekonomiky, přesněji privatizace, nestaly nejen vládní prioritou, ale dokonce zůstaly okrajovou záležitostí, což se negativně projevilo i ve výběru politiků postavených do čela rezortu, kterým se nepodařilo motivovat vojáky k vysokému výkonu profesních rolí a zvláště k jejímu tvořivému zvládnutí. Jediným smysluplným cílem a za dané situace proto i trochu zástupným se pak stalo členství v NATO.

S okrajovostí bezpečnostní problematiky souvisí i oddalování zřízení **Bezpečnostní rady státu**, přijetí vojenské legislativy a bezpečnostních a vojenských koncepcí.

Přitom základ k tomu, včetně autory požadované formulace, přijetí a prosazování „*souboru nových potřebných hodnotových a myšlenkových východisek, která by zásadním způsobem změnila vnitřní klima a vnitřní kulturu Armády ČR*“ [10], byl vytvořen **ve třech polistopadových letech**, a to zejména zásluhou Jaroslava Jandy, s jehož jménem je proto spojeno i udělování ceny předsedy vlády za zásluhy v oblasti bezpečnosti a obrany. Konečně on stál i v čele týmu Ústavu mezinárodních vztahů, který zpracoval a vydal Bezpečnostní politiku České republiky, která mohla a měla sloužit jako metodologický základ absence uvedených nutných kroků, kdyby jí ve své době Ministerstvo zahraničních věcí a vláda České republiky přijaly jako závazný dokument.

Za této situace může být veřejnost těžko spokojena s tím, do jaké situace se armáda dostala, když soudobým požadavkům vojenství vyhovují pouze **brigáda rychlého nasazení a rota chemické ochrany**. Ze vzdušných sil pak (i s přihlédnutím k zařazení podzvukových stíhaček L-159) a stejně tak v oblasti logistiky moderním nárokům a standardům Aliance v plném rozsahu nevyhovuje nic. Nemluvě již o tom, že v řadě jednotek se po základním několikátýdenním výcviku pro nároky strážní a dozorcí služby téměř necvičí. Ještě horší je to potom s výcvikem záloh, který je založen převážně na dobrovolnosti a chybí mu proto systémový charakter.

Armáda je neúměrně dislokována ve 133 posádkách a dalších 33 dislokačních místech. Přitom v posledních deseti letech občané ze svých daní vydali na armádu v přepočtu současné hodnoty koruny více než půl biliónu Kč.

Jisté absolutorium proto lze udělit jen naší účasti v zahraničních operacích či misích a pomoci obyvatelstvu silami územní obrany, konkrétně záchrannými základnami.

Za velmi vážnou chybu považují autoři koncepce fakt, že řízení lidských zdrojů neprošlo zásadnější systémovou změnou. K tomu přiřazují i demografický vývoj jako limitující faktor existence smíšené armády. A vyvozují z toho nezbytnost přejít k plně profesionální armádě. Je třeba přiznat, že je to zčásti pravda, ale zároveň není možno přehlédnout, že výkon vojenské základní služby, počínaje již samotným nástupem do ní, se v podstatě hroutí. Tento negativní trend přitom začal již přijetím tzv. zákona o civilní službě v březnu roku 1990. Ne snad, že by nebyl po listopadových událostech potřebný, ale určitě ne v takové benevolentní podobě, jakou prošel parlamentem. Projevila se v něm averze části poslanců vůči službě v armádě vůbec, i když již šlo o budování armády demokratického státu.

V souvislosti s budováním profesionální armády je hned zpočátku třeba otevřeně říci, že tento krok není všespasitelný, jak se to někteří politici a bohužel i vojáci snaží prezentovat. Vytváří se tak iluze, kterou sdílejí i nejvyšší představitelé rezortu, že se tím lehce vyřeší řada problémů, řízení a výcvik budou jednodušší.

Je tomu právě naopak, vytvořit bojeschopnou profesionální armádu je náročnější než příprava armády smíšené. Nemluvte již o tom, že vůbec nebude jednoduché v plánovaných termínech profesionální armádu v předpokládaných počtech vytvořit. Personalistika rezortu a armády se nevypořádala s mnohem méně náročnými problémy jak teoretickými, tak praktickými - jako je např. zařazování absolventů zahraničních škol či vojáků vracejících se ze zahraničních operací. A to i přesto, že se rezortu podařilo prosadit pro profesionální vojáky řadu neoddiskutovatelných výhod. Jen na materiálních požadcích, jakkoli jsou důležité, nelze však jen stavět. Mnohé závisí i na kvalitě vztahů a komunikace s veřejností, která je odtržena od řízení a velení, jak konečně konstatují i samotní zpracovatelé koncepce, ale veřejnost, zvláště v bezpečnostní komunitě, to vidí ještě ostřeji.

Za tohoto zjištěného stavu a s přihlédnutím k neuvedeným problémům dalším lze proto těžko souhlasit s autory, když hodnotí silné a slabé stránky současných ozbrojených sil, že *„disponují profesionálním personálem, který je v převážné většině dobře odborně připraven, prokázal vysokou operativnost, je schopen improvizace a hledání netradičních řešení. Není jeho vinou, že jeho struktura neodpovídá novým potřebám“* [11].

Přejdeme-li diplomaticky, že poslední věta si protirečí s předcházejícím tvrzením nebo minimálně předem kladně hodnotí kvality profesionálních vojáků z hlediska budoucích potřeb. Je přinejmenším zvláštní, jak může být profesionální personál dobře připraven, má-li armáda zastaralé zbraně, techniku, nedostatečné informační systémy, administrativní postupy, necvíčí-li, chybějí jí výcvikové programy, předpisy ad.

Stejně tak lze těžko souhlasit s tvrzením, že *„současný charakter vnitřního a vnějšího prostředí ozbrojených sil umožňuje provést jejich reformu s relativně malými riziky“* [12].

Jde jen o iluzi, která je psychologicky vlastní všem zapáleným tvůrcům vizí, programů, projektů a koncepcí. Přesto si je nutné přát, aby zpracovatelům a zejména realizátorům tento optimismus zůstal.

Koncepce výstavby profesionální AČR

I když ke koncepci nejsou přiloženy konkrétnější finanční kalkulace, které jistě existují, po zkušenostech a v komparaci se srovnatelnými armádami se zdá, že kvalita, rozsah a struktura budoucí profesionální armády jsou přiměřené našim potřebám, jak vyplývají z bezpečnostních rizik i odpovídají disponibilním zdrojům státu pro tento účel.

Zvláště je sympatické, že reforma počítá s rozvíjením schopností nejen čelit vojenským hrozbám, ale zároveň se i podílet na celkových schopnostech bezpečnostního systému státu vypořádat se s hrozbami nevojenskými. Podobně je tomu s důrazem na **preferenci preventivních opatření před reaktivními**, zvláště na našem území. Konečně je pro to vytvořeno i vhodné politické klima, nikdo od listopadu 1989 nediskutuje o tom, jako tomu bylo v minulosti, jak je to s oprávněním ozbrojených sil zasahovat do vnitřních ohrožení a konfliktů. Zásahy by se však měly odehrávat především na cizím území.

Z tohoto hlediska je diskutabilní nebo přesněji řečeno málo argumentován **druhý pilíř strategie reformy**, jímž je **zabezpečení vzdušného prostoru** České republiky. Tento pilíř je charakterizován neobvykle, a to zároveň i jako přechod mezi preventivní a reaktivní úlohou ozbrojených sil, kde je v systému NATINEADS (NATO Integrated Extended Air Defense System) rozhodujícím výkonným zbraňovým prvkem nadzvukový letoun. Ačkoli se jiné než řešení vlastními letouny považuje za nestandardní, přesto nám Aliance doporučuje nadzvukové stíhačky na úkor ostatních zbraňových systémů nenakupovat, kdežto naše vláda je pro rozhodnuta.

Není zde prostor se této problematice věnovat podrobněji. Je jisté, že i z mnoha jiných důvodů by bylo správné nadzvukové letectvo mít, mj. i pro předpokládané operace k prosazení míru. Je však nestandardní, stejně tak jako financování vysílaných jednotek do zahraničí, uhrazovat obojí z mimorozpočtových prostředků Ministerstva obrany. K takovým opatřením by bylo únosné přistoupit při bezprostředním ohrožení, ne však v situaci, kdy je nákup zbraňových systémů tohoto typu možno v rámci vojenského rozpočtu dlouhodobě plánovat nebo hrazení pobytu v zahraničních misích na základě dosavadních zkušeností předpokládat a mít pro to prostředky v rezervě vojenského rozpočtu.

V této souvislosti se nelze ubránit vnucujícimu se dojmu, že v prvním plánu byla reforma armády zamýšlena jako výstavba armády výrazně **expedičního typu**, tj. především pro úkoly k udržení míru. Teprve v souvislosti s politickým rozhodnutím nakoupit nadzvukové stíhačky se pro zargumentování této potřeby začalo uvažovat i v širším měřítku s obranou vlastního území, což je úkol, kterého nás přes všechny alianční vazby a závislosti zatím nikdo nezbažil.

Zpracovatelé si v závěru uvažování o třech variantách vojensko-politických ambicí - (1) účast všemi vojenskými silami i zálohami v operaci podle článku 5 Washingtonské smlouvy, (2) vyslat do operace k prosazení míru **brigádu** pozemních sil či od roku 2007 i vzdušných sil na šest měsíců bez rotace, (3) vyslat do operace **prapor** pozemních sil či vzdušných sil a **rotu** po dobu šesti měsíců zpočátku bez rotace - ulehčili tuto povinnost dost jednoduchým tvrzením: „*Ve všech variantách si Česká republika zachová schopnost plnit úkoly, které vyplývají ze zákonů České republiky na teritoriu státu.*“ [13]

O nedostatečné zargumentovanosti nákupu jinak potřebných nadzvukových stíhaček nako- nec svědčí i obtížné jednání o této záležitosti při koncipování a schvalování koaliční dohody i vládního prohlášení, kde je cíl zajistit ochranu vzdušného prostoru vymezen velmi vágně.

Charakteristické hodnoty a vlastnosti armády

Relativně nejslabší částí koncepce je ideová výchova příslušníků armády. Příčinou nejspíš je, že zrušení úseku sociálního řízení Ministerstva obrany za ministra Antonín Baudyše a jeho prvního náměstka Jiřího Pospíšila mělo ještě vážnější negativní důsledky než zrušení úseku strategického řízení: došlo zde i přes přijetí mnoha opatření v této oblasti k nejvážnějšímu přerušení kontinuity. Je to výsledkem nechuti k jakékoli ideové indoktrinaci jako důsledek přetrvávajícího negativního působení dřívější tzv. politické výchovy. V maďarské armádě např. na začátku devadesátých let byla dokonce jakákoliv ideová výchova zakázána.

Ideovou výchovu v armádě bylo možno koncipovat jako návrat k historickým zdrojům, tj. k masarykovské výchově vojáka k demokracii, k poválečné osvětové činnosti nebo k demokratické výchově vojáků prosazované v polistopadovém období, která byla jistou syntézou obou předcházejících konceptů a obohacená o moderní prvky včetně zkušeností západních armád. Ale pokud byl pro zpracovatele návrat k historickým zdrojům z nejrůznějších důvodů neakceptovatelný, pak snad šlo koncipovat ideovou výchovu nově, tj. navázat na soudobé koncepce týkající se hodnotové orientace občanů a jejich národní identifikace.

Autoři hledají poučení v armádách západních států, zvláště americké. V koncepci se nevracejí ani k pojmu **ideové výchovy**. Vycházejí z potřeby **kultivace vnitřní kultury** jako požadavku řízení. „*Ta je souborem společně sdílených a respektovaných přístupů, sociálních hodnot, norem chování a vzorců jednání, které AČR bude relativně dlouho zachovávat.*“ [14]

Autoři operují zejména hodnotovými pojmy jako je profesionální odpovědnost, odvaha plnit zadané úkoly a dodržovat platné normy, lojalita, schopnost komunikace, respektování tradic, kázeň, náročnost, čestnost, hrdost na vojenské povolání a příslušnost k AČR. Jenže takové požadavky jsou málo systémové a navíc příliš úzké, vázané na řízení, navíc je možné klást je v podstatě na vojáka jakékoli armády, jejich výchova k demokratismu se z nich vytrácí, i když se ve slibu vyskytuje. O institucionálním zabezpečení ideové výchovy, resp. prosazení charakteristických hodnot a vlastností ozbrojených sil se pak zpracovatelé nezmiňují vůbec.

K řízení rezortu a armády

Nejvážnějším problémem řízení rezortu je delimitace pravomocí Ministerstva obrany a Generálního štábu AČR. V koncepci jsou však zvláště rozhodovací pravomoci zatím vymezeny velmi obecně, takže nemohou být zárukou odstranění napětí mezi těmito dvěma institucemi a samotnými vrcholovými funkcionáři. A to i přesto, že o této problematice byly zpracovány a dokonce i zveřejněny relevantní názory včetně stránek Vojenských rozhledů.

V této souvislosti stojí i za úvahu, zda je při koncipování Ministerstva obrany jako integrovaného a jednotného orgánu civilního řízení a demokratické kontroly ozbrojených sil vhodné vyžadovat od Generálního štábu přípravu rozkazů a nařízení ministra obrany pro činnost AČR.

To by mělo zůstat v kompetenci NGŠ. Vydávat podobné rozkazy jménem ministra je jistým pozůstatkem minulého systému. Problémem je i operování s funkcí *státního tajemníka*, která dosud nebyla oficiálně přijata.

Na druhé straně se jako nová řídicí struktura se navrhuje vytvořit **společné operační centrum pro řízení vyčleněných sil** AČR v operacích a krizových situacích, středisko pro ci-

vilně-vojenskou spolupráci a velitelství pro výcvik a tvorbu doktrín, což je pozitivní záměr. Předpokládá se redukce počtu posádek zhruba na třetinu a s budováním vojenských základen a multiskladu, což je kontroverzní návrh vyžadující samostatnou pozornost [15].

Velmi ambiciózní, ale z hlediska objektivních potřeb adekvátní jsou záměry v personalistice. Zatím se málo opírají o solidní výzkumy potenciálních lidských zdrojů pro profesionální armádu. O tom i nejvyšší představitelé rezortu hovoří v kategoriích víry, což sice svědčí o jejich optimismu, ale ne o faktické znalosti reality.

Za úvahu stojí, zda pro pětaticetitisícovou armádu, i když dochází k redukci o čtyři, je třeba 19 hodnostních stupňů, z toho čtyři generálské.

Zásadní změny se připravují i v oblasti školství, zatím se však nepočítá s přípravou vojáků pro civilní povolání po splnění jejich závazků.

Poznámky:

- [1] Koncepce výstavby profesionální armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky. A-report, zvláštní číslo, 2002, 64 stran.
- [2] Práce na přípravě reformy ozbrojených sil vláda zahájila 14. 5. 2001 a její cíle a principy schválila svým usnesením č. 835 ze dne 29. 8. 2001. Diskutovanou verzi koncepce vzala vláda na vědomí 29. 4. 2002. Po politických a odborných konzultacích má rezort obrany předložit upravenou koncepci do 30. 9. 2002.
- [3] Koncepce výstavby profesionální armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky. A-report, zvláštní číslo, 2002, str. 3.
- [4] Tamtéž, str. 3.
- [5] Tamtéž, str. 4.
- [6] Balabán, M., Rašek, A. a kol.: Systém komplexního řízení bezpečnosti. VR 4/2002.
- [7] Joch, R.: Většinou mají pravdu Američané. MF DNES 3. 8. 2001.
- [8] Blíže viz studie Rašek, A.: Bezpečnostní politika České republiky při vstupu do Evropské unie. VR 2/2002 a Rašek, A.: Předpoklady tvorby bezpečnostní politiky po vstupu České republiky do Evropské unie. VR 3/2002.
- [9] Koncepce výstavby profesionální armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky. A-report, zvláštní číslo, 2002, str. 4.
- [10] Tamtéž, str. 4.
- [11] Tamtéž, str. 7.
- [12] Tamtéž, str. 7.
- [13] Tamtéž, str. 9.
- [14] Tamtéž, str. 11.
- [15] Blíže viz Rašek, A.: Mnoho posádek na malou profesionalizující se armádu. VR 2/2002.

Vojáci základní služby a demokratická kontrola ozbrojených sil v České republice (kritické poznámky)

Jedním z nejvíce frekventovaných argumentů vznášeným proti profesionalizaci ozbrojených sil České republiky byl až donedávna argument oslabení funkce demokratické kontroly českých ozbrojených sil prostřednictvím odbourání konskripční části českého vojska. Paradoxně tento argument používala i vládní ČSSD, která nakonec přišla s programem reformy ozbrojených sil, jejíž podstatnou částí má být úplná profesionalizace. Měl ovšem tento argument vůbec nějakou skutečnou váhu v diskuzi o profesionalizaci AČR? Této otázce se věnuje následující text.

Občan v uniformě jako nástroj kontroly ozbrojené moci

Existence všeobecné branné povinnosti byla a je mnoha autory a politiky považována za jeden z důležitých nástrojů tzv. civilní demokratické kontroly ozbrojených sil. Od povinné účasti občanů státu na vojenské moci koncentrované do instituce ozbrojených sil je totiž očekávána její kontrola, která by nějakým způsobem zabránila zneužití ozbrojené moci.

Kontrolu instituce armády prostřednictvím vojáků základní služby, občanů v uniformě, lze chápat v různém pojetí pojmu „kontrola“, jak o tom hovoří např. jedna z definic tohoto pojmu:

„Kontrola, nedílná složka struktury všech cílových procesů, je však chápána v různé šíři, podle různosti strukturování cílových procesů. Při regulačním pojetí je kontrola zaměřena na prosazení přijatých programů (plánů, norem apod.). Tzv. negační (represivní) pojetí orientuje kontrolu na vyhledávání negativních odchylek a vyvození represivních důsledků vůči osobám, které ji zavinily. Profesní pojetí spojuje kontrolu jen s činností speciálních kontrolních orgánů. Informační (pozorovatelské) pojetí považuje za cíl kontroly podání informace o zjištění stavu kontrolovaného jevu. Kybernetické pojetí ztotožňuje kontrolní procesy s regulačními procesy především v organismech a v neživých systémech...“ [1].

Konskripční složka ozbrojených sil tak může plnit jak funkci kontrolní instituce, tak instituce pozorovatelské nebo instituce podílející se svou činností na výkonu moci, či dokonce instituce, která reguluje velikost ozbrojených sil (demograficky, demokraticky vyjádřenou vůlí). V každém případě představuje tento druh kontroly pouze jeden z prvků společenského kontrolního systému - civilní demokratické (politické) kontroly ozbrojených sil. Tento systém má za úkol realizovat proces dohledu nad ozbrojenou mocí státu tak, aby tento druh moci neohrožoval podstatu státu. Co je nutnou podstatou státu určuje jednak mezinárodní právo veřejné, jednak je to kodifikováno ústavou státu.

V tomto kontextu „řízení společnosti (státu)“ je možné na civilní demokratickou (politickou) kontrolu ozbrojených sil pohlížet jako na standardní kontrolní proces či mechanismus fungující v jakémkoliv jiném systému, který se chová cílevědomě. Tj. civilní kontrolu lze vztáhnout např. pod definici platnou pro cílevědomě se chovající systémy:

„Kontrola je proces, jehož prováděním získává řídicí orgán informace o rozdílu mezi plánovaným a skutečným stavem a o příčinách jeho vzniku. Základními funkcemi kontroly jsou poznávací, nápravná a výchovná“ [2].

Výše uvedenou definici lze jistě rozšířit i na oblast veřejného života, kam ozbrojené síly, jako objekt politiky, patří:

„Kontrola politická je specifický okruh cílevědomých kontrolních činností řídicího subjektu v procesu řízení. Hlavními objekty politické kontroly jsou politické vztahy, poměry, vývoj politické situace, politické důsledky činů různých společenských subjektů. ... Politická kontrola směřuje k získávání objektivních informací, k zabezpečení následného řízení všech činitelů řízeného objektu k tomu, aby v jednotě politické, odborné a technické byl splněn stanovený politický cíl“ [2].

Samotnou kontrolu lze vykonávat vždy zevnitř, nebo z venku řízeného systému, přičemž vojáky základní služby, občany v uniformě, je možno považovat za ideální kontrolní nástroj. Po dobu aktivní služby se nalézají uvnitř armádního systému, kde sbírají informace o jeho chování, po skončení své činné služby stojí mimo tento systém a mohou pozorovat, zda se vyvíjí v souladu s cíly státu a jimi získanými informacemi o tomto systému. Lehce lze dospět k závěru, že toto „obojaké“ postavení branně povinných občanů kombinuje výhody a odstraňuje nevýhody vnější a vnitřní kontroly tak, jak je uvádějí tyto definice:

„Kontrola vnější je druhem kontroly prováděné kontrolními subjekty, které nejsou prvkem kontrolované soustavy. Vnější kontrolu provádějí subjekty, které nemají žádné organizační vazby ke kontrolovaným objektům a nejsou zainteresovány na výsledcích jejich činnosti, ani nejsou spjaty vzájemnými služebními vztahy s pracovníky organizace, jejíž činnost je kontrolována. Jsou tedy na kontrolovaných objektech jak hmotně, tak služebně zcela nezávislé. Proto existují u orgánů vnější kontroly předpoklady pro vyšší objektivitu jejich kontrolní činnosti, jakož i závěrů a poznatků z ní“ [2].

„Kontrola vnitřní je druhem kontroly, kterou realizují řídicí pracovníci v rámci své pravomoci a odpovědnosti. Jejimi výhodami jsou odbornost, pohotovost a zejména možnost operativního zásahu k odstranění zjištěných nedostatků. Nevýhodou je závislost kontrolujících na výsledcích kontrolní činnosti, což může někdy negativně ovlivnit zjištěné skutečnosti v jejich záměrném zkreslení, v omlouvání nedostatků a hledání jejich příčin či viníků mimo vlastní organizaci apod.“ [2].

Ovšem nadšení pro druh a způsob civilní kontroly ozbrojených sil prostřednictvím konkrétních vojáků pravděpodobně opadne, budeme-li zkoumat hlediska účinnosti, ceny a v důsledku i efektivnosti tohoto prvku kontroly pro řízení ozbrojených sil z pohledu společnosti. Funkce branně povinných vojáků v systému civilní demokratické (politické) kontroly ozbrojených sil není totiž jejich funkcí hlavní, ale doplňkovou. Koneckonců všeobecná branná povinnost nebyla ve Francii roku 1793 zavedena z důvodu kontroly ozbrojené moci státu, ale z důvodu jejího posílení [3].

Nákladný a neefektivní prvek civilní kontroly ozbrojených sil

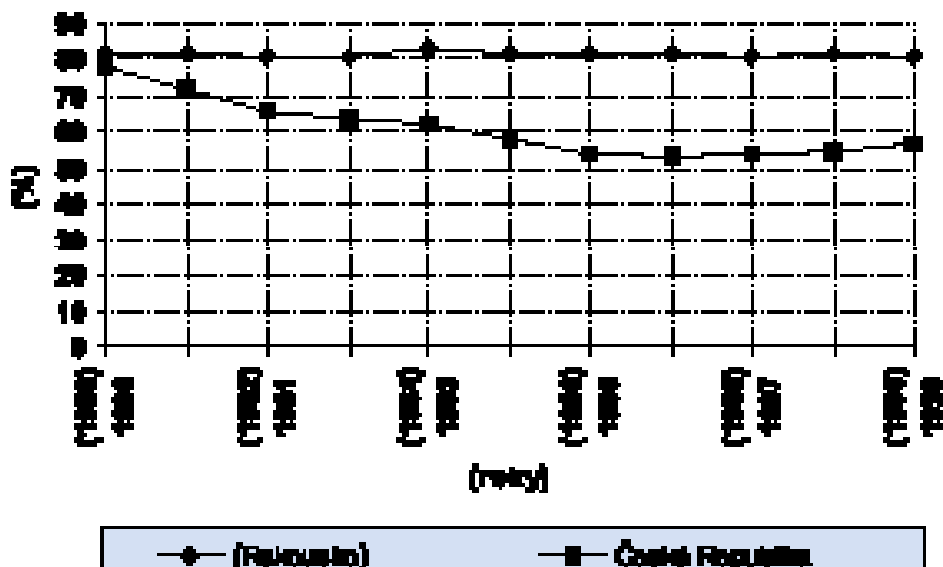
Základní vojenská služba, resp. výkon povinné branné povinnosti, je vždy osobní službou občana státu ve prospěch státu. Na tuto službu je nahlíženo jako na absolutní zdanění volného času občana, nebo jeho příjmových aktivit. [4] Povinné „zaměstnávání“ branně povinných občanů v řadách armády stát vždy „něco“ stojí na přímých platbách ze státního rozpočtu, ovšem není to tolik, kolik stojí zaměstnávání profesionálů [5]. Argumentace cenou udržování této zpětné vazby však není předmětem tohoto příspěvku. Důkaz, o který se text snaží, je důkaz o nesmyslnosti považovat vojáky základní služby jako účinný nástroj civilní kontroly českých ozbrojených sil, a následně používání argumentu kontrolní funkce branně povinných jako hlavní důvod pro zachování všeobecné branné povinnosti, jak se o tom např. zmínil bývalý ministr obrany Vetchý [6].

Budeme-li o vojácích základní služby uvažovat jako o prvku, jenž by měl zabezpečovat kontrolu instituce ozbrojených sil, musí nás zajímat, jaká je účinnost a efektivnost takové kontroly ve vztahu k řízení ozbrojených sil a ve vztahu k alternativním způsobům zabezpečení funkcí kontroly.

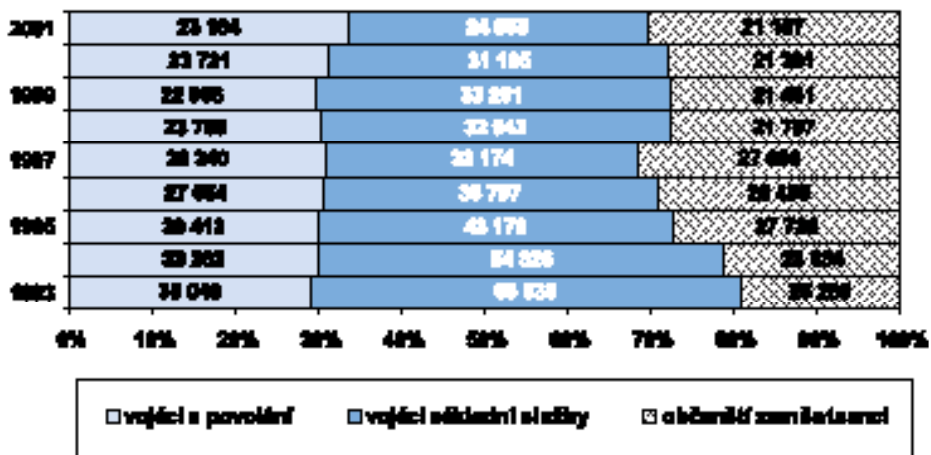
Zobecněním výše uvedených (kybernetických) definic **má kontrola za úkol zjistit stav kontrolovaného objektu (informační funkce), informaci o stavu vyhodnotit porovnáním se zvoleným standardem (funkce analytická) a na základě toho přijmout korekční opatření (funkce rozhodovací).**

Při nasazení branně povinných vojáků jako prvků politické kontroly ozbrojených sil připadá po dobu jejich služby do úvahy pouze jejich **funkce informační**, neboť naprostá většina vojáků základní služby nemá prakticky žádnou možnost, aby vyhodnocovala zjištěný stav. K tomu těmto vojákům schází potřebné odborné znalosti. Díky svému nízkému hierarchickému postavení ve struktuře armády nemají možnost daný stav změnit, neboť nedisponují rozhodujícími pravomocemi. Nejdůležitější funkci branně povinných občanů po dobu jejich základní vojenské služby tak představuje „prožívání armády“, o kterém zpravidla (v závislosti na míře utajení) mohou referovat civilní části společnosti. Ta pak realizuje funkci analytickou a rozhodovací, např. tím, že se rozhodne vojenské službě vyhnout, nebo se pokusí zjednat politickou cestou korekci stavu zjištěného vojáky základní služby. Naprostá většina vojáků základní služby, jako populace převážně osmnáctiletých, má tudíž jen malou šanci cokoliv politicky napravit, neboť teprve s volebním věkem 21, resp. 40 let se pro občana ČR objevuje možnost vstoupit do politiky a případně něco ve společnosti změnit.

Budeme-li dokonce brát v úvahu průměrný věk *Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* při volbách v roce 1998, který činil 44 let [7], dobu, která uběhla od absolvování základní služby poslanců, a různorodost jejich „zážitků z vojny“ liší se stejně tak, jak se liší armády v různých dobách politické existence státu, pak může být dokonce pro osmnáctileté až dvacetileté občany s aktuální zkušeností s českou armádou velmi těžké přesvědčit poslance o stavu armády, neboť těmto současní zkušenost schází a na zkušenosti z oficiálních setkání s armádou se právě díky této oficialitě příliš spoléhat nemohou. Efektivnost vojáků základní služby jako kontrolního prvku pro civilní veřejnost, tak může být komplikována vlastně rozdílnými představami o vojenské realitě, ať už té přítomné, nebo normativně určené, pramenící z rozdílnosti zkušeností prvku informačního (občan v uniformě) a prvku řídicího (vláda, parlament).

Obr. 1

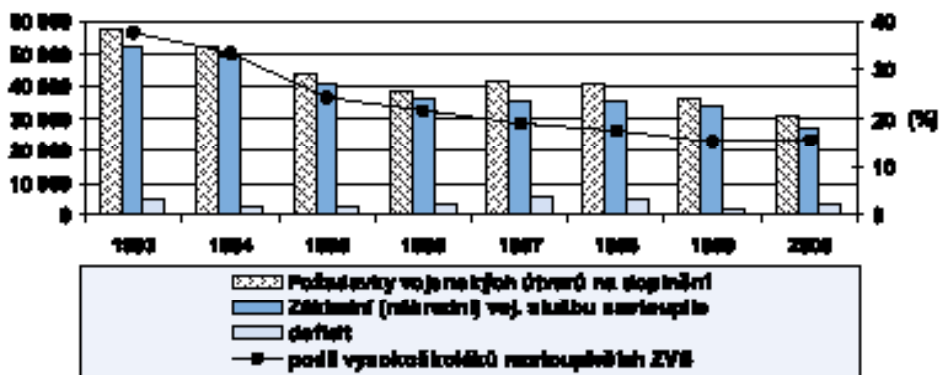
Obr. 2

Samotný rozsah informační funkce vojáků základní služby se však v demokratických společnostech jistě také mění. Při klesajícím podílu vojáků základní služby v ozbrojených silách klesá velmi pravděpodobně rozsah kontroly ozbrojených sil jejich prostřednictvím. Tento podíl je jednak závislý na demografických determinantech společnosti, jednak je závislý na společenském klimatu, na ochotě mladých mužů připravovat se pro vojenskou službu. Pro srovnání může sloužit porovnání vývoje podílu odvedených mužů z populace osmnáctiletých Rakouska v období 1980 až 1990 a na území České republiky v letech 1989 až 1999 (viz obr. 1).

Z něj je patrné, že v období studené války - charakteristické pocitem ohrožení společnosti - se dařilo do armád obou států odvádět poměrně vysoké procento daného populačního ročníku. To neznamená jen zajištění relativně „rovnoměrné“ kontroly struktury ozbrojených sil, ale také v čase vyrovnanou vzdělanostní strukturu vojáků vstupujících do armády, neboť službou v armádě je „postižena“ relativně velká část mužské populace. Vyrovnaná vzdělanostní struktura bude patrně velmi důležitá z hlediska možnosti realizace změn v armádě, jež by měli občané iniciovat politickou cestou. A zdá se, že největší šanci ovlivnit dění v armádě mají vysokoškoláci společně se středoškoláky s maturitou. To pravděpodobně vyplývá z rozdílných analytických schopností vysokoškoláků a ostatních daných jejich všeobecnou vstupní kvalifikací a následně odlišnou možností seznámit se s armádou na „vyšších stupních“ jejího řízení. Vysokoškoláci totiž byli a jsou zpravidla zařazováni na důstojnické funkce, což jim umožňuje získat odborné vědomosti pro lepší analytické hodnocení stavu armády.

Ovšem sami vysokoškoláci jsou v české populaci obecně daleko více s to ovlivnit dění ve státech než kupříkladu středoškoláci. To nevyplývá jen ze struktury kvalifikačních předpokladů pro službu ve státní správě, ale také např. ze složení Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Ze dvou set poslanců bylo při volbách do sněmovny v roce 1998 zvoleno 150 akademiků [7]. Z tohoto počtu bylo dokonce 84 poslanců inženýrů, tj. osob s technickým vzděláním, které může umožnit s ohledem na spíše technický charakter armády „porozumět armádě“ daleko lépe, než vzdělání právnické, lékařské nebo přírodovědecké.

Rozsah poklesu podílu vojáků základní služby ve strukturách AČR zobrazuje **obr. 2**. Tento graf doplňuje **obr. 3** ukazující na deficit v doplňování vojáků základní služby a na úbytek vysokoškoláků v řadách branně povinných vojáků.

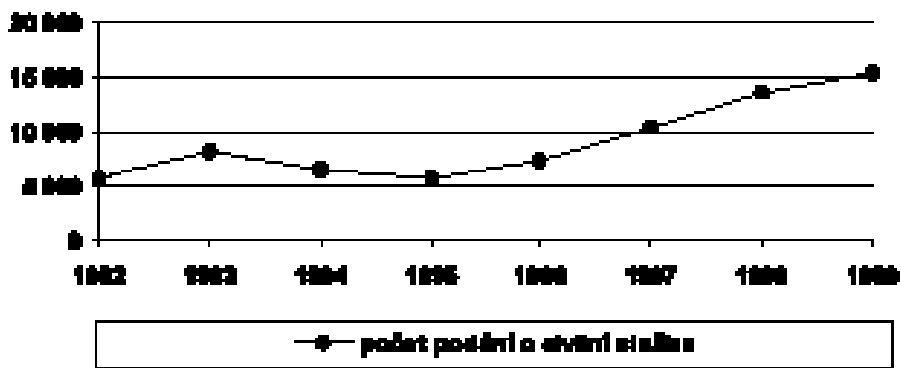

Obr. 3

Uvedené grafy jednoznačně ukazují na oslabování informační funkce vojáků základní služby v českých ozbrojených silách. Toto oslabení je ještě markantnější, když si uvědomíme, že službě v ozbrojených silách se snaží vyhnout právě vysokoškolsky vzdělaná populace, tj. ta část populace, která je nejpravděpodobnějším nositelem případných pozdějších změn, jak ve společnosti, tak v armádě. Informační funkci tak v systému civilní kontroly zprostředkovávají v podstatě „společensktí outsideri“. V roce 1998 narukovala z 7333 absolventů vysokých škol necelá tisícovka [8, 9]. V roce 1999 bylo složení populačního ročníku nastoupivšího

do AČR podle vzdělání následující: 8% osoby se základním vzděláním, 47% osoby se středoškolským vzděláním bez maturity, 45% osoby s maturitou [10].

Vojenská služba se prohlubováním výše uvedeného trendu stává selektivní a diskriminační a myšlenka dohledu občana nad „vlastní armádou“ zdola (zevnitř) se vzdaluje původním idejím francouzské revoluce - rovnost, volnost, bratrství. Pomalu se totiž ztrácí rovnost v povinnosti mužských občanů odvést státu svou osobní daň v zajišťování jeho obranyschopnosti. Nic na tom nemění ani existence možnosti „kontrolovat“ fungování ozbrojených sil. Tu si nechává ujít stále větší část branně povinné populace, jak to dokazuje vývoj podání žádostí o civilní službu v **obr. 4**.

Obr. 4

Deficit v rozsahu civilní kontroly nevykryvají ani povinná vojenská cvičení následující po absolvování základní vojenské služby. Zde se pravidelně snaží své povinnosti vyhnout více než 25% z povolávaných [11]. S ohledem na existenci peněžní náhradové povinnosti za odčvičené dny vázající se na průměrný výdělek [12], který může úředníky odradit od povolávání podnikatelů nebo lidí s vyššími příjmy, kterými jsou opět zpravidla vysokoškoláci, jsou prakticky opět znevýhodněny stejné kategorie osob jako v základní vojenské službě. Z pohledu civilní kontroly ozbrojených sil kategorie osob, které mohou ve společnosti, a tudíž i v armádě, něco změnit, se této možnosti opět vyhýbají, resp. možnost, být prvkem civilní demokratické kontroly, odmítají.

Situaci nezlepšuje ani zavedení dobrovolných vojenských cvičení. Proč? Lidé účastníci se dobrovolných cvičení jsou zainteresováni na armádě a armáda se k nim chová jinak než k běžným záložníkům. Což potvrzuje průběh těchto cvičení, jak je veřejnosti prezentován sdělovacími prostředky [13, 14]. V řadách dobrovolníků jsou sice také vysokoškoláci, ale vzhledem k tomu, že se jedná o lidi se zájmem o armádu, často jde o příslušníky klubů vojenské historie apod., nelze se opět spoléhat na jejich objektivitu. Vždyť jim armáda v rámci svého marketingu vlastně platí týdenní výlet ve formě dobrovolného vojenského cvičení [15].

Závěr

Základní vojská služba - resp. všeobecná branná povinnost - neplní v České republice funkci účinného prvku civilní demokratické kontroly. Proti teoretickým předpokladům a mínění politiků je kontrolní funkce branně povinných ve společnosti značně oslabena. Jedním z důvodů je klesající podíl vojáků základní služby na celkových počtech AČR. Dalším důvodem je diskriminační charakter vojenské služby, kdy kontrola je zprostředkována skupinou tzv. společenských outsiderů, kteří mají jen malé šance situaci v armádě analyzovat a po odchodu z aktivní služby se podílet na korekčních opatřeních, ať už v zákonodárných, nebo správních orgánech. Trvat na konskripční armádě jako záruce civilní kontroly ozbrojených sil ČR se tak jeví jako zásadní omyl české politiky, neboť to znamená preferování kontrolního prvku, který je ve vztahu k odstraňování negativních jevů v AČR prakticky bezzubý. Tato neúčinnost však vyplývá sama o sobě z faktu, že primární funkcí vojáků základní služby není realizace civilní demokratické kontroly ozbrojených sil, ale zabezpečení obranyschopnosti státu osobním podílem občanů na fungování ozbrojených sil.

Použitá literatura:

- [1] **Ekonomická encyklopedie**. 2.vyd. Svoboda, Praha 1984.
- [2] **Nosek, V.:** Malá encyklopedie vědeckého řízení. 1.vyd. Naše vojsko, Praha 1976.
- [3] **Mikulín, A.:** Vojensko-politický slovník. 1.vyd. Naše vojsko, Praha 1987.
- [4] **Gerber, J.** Zur Problematik des sozialen Ertrages bei Aufwendungen für die Verteidigung. s. 54 - 62 In. Beiträge zur Praxis der Alternativen Verteidigung. 1. Hsg. Münster: Lit, 1989. ISBN 3-88660-546-9.
- [5] **Pernica, B.** Ekonomické aspekty proporcionality vojenského a civilního personálu (několik poznámek). Vojenské rozhledy 3/2000, roč. 9, s. 86-93.
- [6] **Gazdík, J.** K profesionální armádě je třeba shody politiků. MF Dnes 19. 5. 1999 s. 4
- [7] **Parlamentní zpravodaj**. 1997-1998, roč. 4, č. 16.
- [8] **Gazdík, J.:** Politici rozhodnou, zda mít profesionální armádu. MF Dnes 22. 2. 2000, s. 3;
- [9] **Jirešová, J. - Zeman, J.:** Nastoupím, ale co za to? A-Report 1999, č. 11, s. 8-9.
- [10] **Zástěra, J.:** Determinanty početních stavů a bariéry doplňování ozbrojených sil. (Konference: Cílená regulace početních stavů ozbrojených sil, Praha 6. dubna 2000) [prezentace].
- [11] **Jirešová, J.:** Budeme mít národní gardu? A-Report. 1999, č. 14-15, s. 14.
- [12] **Zákon č. 65/1965 Sb., Zákoník práce ve znění pozdějších předpisů.**
- [13] **Gazdík, J.:** Armáda připravuje dobrovolná cvičení záložníků. MF Dnes 22. 7. 1999, s. 3.
- [14] **Čuřík J.:** Dělníci i úředníci společně bojují ... MF Dnes - příloha Jižní Morava 21. 10. 1999, s. 1, 2.
- [15] **Pernica, B.:** Dobrovolná cvičení záložníků - ano, či ne? Hospodářské noviny. 2000, č. 62, roč. 10 [28. 3. 2000], s. 20.

Má-li úvod patřit stručnému historickému průřezu, pak se aspoň velmi zběžně podívejme, jak preventivní rehabilitace vypadaly dříve. Byly sice jako dnes věkově omezeny, ale hranice ležela poměrně daleko. Voják z povolání musel absolvovat 20 let služby a současně dosáhnout 40 let fyzického věku. Vzhledem ke skutečnosti, že dříve bylo vojenské povolání považováno za celoživotní, drtivá většina se účasti na preventivní rehabilitaci dočkala a mnozí se ještě stihli stát vícenásobnými účastníky. Jisté důvody později vedly ke snížení obou časových hranic jako významné podmínky pro možnou účast.

Ztraťme ještě několik slov k obsahu rehabilitací. Tvořila ho fyzická práce, o jejíchž důvodech si každý mohl a může myslet své. V minulosti se na ně jezdilo pracovat, aby osoba v uniformě přišla tzv. na jiné myšlenky. Přijíždějící vojáci byli zapojováni do sekání trávy, sběru odpadků, čištění pozemků a jejich terénních úprav, čas dále trávili při řezání dřeva, natírání, při drobných opravách ve vojenských areálech a při řadě dalších procesů a úkonů. Jejich přínos byl nejen z psychologického hlediska neoddiskutovatelný - odreagovali se od psychické zátěže, mnozí poznali jinou stránku lidského života, oživili si své návyky a dovednosti, případně získali nové a připomněli si, že život má i jiný než jen vojenský rozměr. V neposlední řadě významně pomohli při údržbě, renovaci a zkrášlení objektů vojenských rekreačních a lázeňských zařízení.

Po několika uvolněných letech a s nimi spojených zkušenostech, podnětech a potížích přišel nápad, rozhodnutí a PR dostala zpět **služební charakter**. Ke svému si znovu přišly prvky jako společné nástupy, plány, výkazy, sledování přítomnosti, žádosti o uvolnění z plánovaných akcí, organizovaná zaměstnání atd. Situace bývá pro leckoho dost obtížná, neboť účast na programu je povinná, zejména mladším, svobodnýmilovnějším a pohodlnějším vadí každodenní ranní nástupy, aktivita organizátorů, účast i několika tělovýchovných náčelníků, kdy člověk takřka nikam neuteče. Jako vhodné se ukazuje **hledání kompromisu** mezi ryze vojenskou organizací zaměstnání a polohou k oddechu a regeneraci, aby celá akce měla kladný vliv na člověka a přispívala k jeho odpočinku, snížení stresu a napětí. Nejde o až tak snadný proces, vždyť i způsob rozdělování „pracovišť“ a sportovišť může ve vojákově evokovat zvýšené napětí a další negativní prožitky, protože se mu vracejí obrazy z reálného dění u útvaru, nepříjemné zásahy nadřízeného atd.

Již několik let v AČR funguje nový systém preventivních rehabilitací pro vojáky a vojákyně z povolání. Jeho ucelenou podobu, obsah, požadavky, formy a cíle zájemci naleznou v příslušném dokumentu (NNGŠ). Vedle v něm deklarovaných prvků bychom neměli zapomínat, že **preventivní rehabilitace má své psychohygienické aspekty**. Jde o neoddiskutovatelnou věc. Snad nikdo se nebude přít a bude naopak souhlasit, že každý pracující člověk potřebuje odpočinek a regeneraci sil. PR zde má sehrát důležitou, ba rozhodující roli. Člověk vyběhne z pracovního procesu, vysadí z běžného každodenního shonu, přijde na jiné myšlenky, pročistí si hlavu a odpočine si fyzicky i psychicky. I když víme, že mnozí mají vysokou odpovědnost, nechybí jim zaujetí a cítí se nepostradatelní, nelze do nekonečna dělat, dělat a dělat ...

Čas na odpočinek je nutný a nezbytný. Je zřejmě nošením dříví do lesa opakovat, že mezi teorií a praxí vždy bývá větší nebo menší rozdíl. I přes fakt vydání jasných pokynů a podpisy nejvyšších funkcionářů rezortu MO je možné se v realitě setkat s různými postoji účastníků. Například jedni přijíždějí, aby si konečně vynahrádili dlouhé dny a týdny „nečinnosti“ a vysedávání v kancelářích. Během roku nemají na pohybové aktivity příliš mnoho času, a proto využívají dané nabídky a s vervou se pouštějí do sportování. Druzí si především chtějí tzv. odpočinout, a proto převážně sedí, spí, jedí, pijí a koukají na televizi a sportovním zápolením a příležitostí se spíše vyhýbají. Není to vždy snadné, ale některým se hra na schovávanou či přesněji na vyhýbanou docela obstojně daří. Jednou z příčin pochopitelně je náročnost a míra benevolence organizátorů preventivních rehabilitací.

Někteří vojáci přijíždějí a hned se pouštějí do „velkých“ sportovních akcí. Jsou spojeny s náhle zvýšenou fyzickou zátěží, a proto z fyziologického hlediska nejde o zcela správný postup. Tělo si musí zvyknout, pokud nechceme promarnit stanovenou dobu 14 dnů z důvodu svalové únavy nebo dokonce zranění. Vojáci jako profesionálové mají vědět, že vše si žádá své, a tak by měli více respektovat adaptační procesy a pak je dobré provést cosi jako **přípravu na preventivní rehabilitaci**. Neznamená to v posledních 2–4 týdnech šít práci, ale přece jen se jeví jako prospěšné více času věnovat pohybu, aby náraz na tělo a jeho jednotlivé soustavy nebyl tak silný. Do přípravného období je vhodné zařadit i další věci, které by mohly nepříznivě ovlivňovat průběh rehabilitace. Jde například o vyřízení neodkladných služebních úkolů, aby na ně voják nemusel v dáli myslet. Podobně je užitečné naložit s osobními záležitostmi, pokud je to možné. Příklad-li například platba na dobu krátkodobého odloučení, je dobrým krokem zaplatit pohledávku před odjezdem. Lze tak samozřejmě učinit i během pobytu, ale takový čin už vyžaduje starost navíc, předně mít s sebou další doklady, zjistit na místě možnosti platby, věnovat další čas atd. V každém případě jde o rozptylování, které nemusí ladit s cílem rehabilitace a jež řečeno řidičskou terminologií odvrací pozornost od daného úkonu. Podobně naložme s různými pracovními schůzkami, návštěvami příbuzných a známých, případně i s opravami a údržbářskými pracemi v domácnosti, na zahrádce, vč. akcí ve společenských organizacích, zájmových spolcích atd.

Někdy je ovšem situace natolik napjatá, že ani přes dobrou osobní organizaci práce nemá vojenský profesionál na preventivní rehabilitaci klid. Asi již sami uhodnete, že jde o komplikace ve spojení s organizačními změnami. Věru není jednoduché si odpočinout, když voják ví, že desítky kilometrů od něj se právě rozhoduje o jeho budoucím bytí a nebytí. Někdy ani průběžné volání do posádky, ať již kolegům nebo nadřízeným, nepřináší konkrétní pozitivní výsledek a klid. Dopadem je často jen trvalý pocit nejistoty a pokles jednotek na kartě nebo kreditu na přenosném telefonním přístroji. Součástí přípravy je i **činnost doma**. U části vojáků se odjezd na preventivní rehabilitaci stává každoročním rituálem skládání košil a kalhot a poučování drahých poloviček o slušném chování „tam“. Jestliže manželky nemají dostatek rozumu a kázně, aby si podobné zbytečné komentáře odpustily, musejí se odjíždějící vojáci psychicky obrnit a pár dní prostě vydržet. A to ještě nejsme na konci. I když jede na stejné místo, přesto má řada osob v uniformě obavy, jak to tam po čase bude vypadat. Některí volají dopředu a zjišťují, co zůstalo stejné, co se změnilo, jaký režim je čeká, kdo tam šéfuje a jaká značka piva se točí, případně shánějí informace od různých funkcionářů.

Leccos ovšem zůstává stejné. Část vojáků uvedené dny sice správně považuje za služební zaměstnání, ale vykládají si ho poněkud jinak, než je zamýšleno nejvyššími představiteli rezortu. Zatímco dříve si jistí funkcionáři na rehabilitaci vozívali psací stroje a spisy, dnes

cestují s osobními počítači a mobilními telefony. Ani vzdálenosti a požadavky na utajení některým z nich nebrání, aby tímto způsobem plnili úkoly. Jinými slovy doba sice pokročila, ale leckteré přístupy zůstávají stejné. Do „nezměn“ je možné zařadit i skutečnost, že část vojáků nastupuje později a část odjíždí dříve. Jejich důvody jsou různé, základní podoba zní - osobní a služební. Mohli bychom zdůvodňovat příčiny od doprovodu dítěte do zdravotnického zařízení přes vyřizování osobních záležitostí na úřadech v místě bydliště až po účast v jazykovém kurzu a neodkladné plnění služebních úkolů, zejména v souvislosti s organizačními změnami. Na jednom místě potíže s datem nástupu v podstatě nejsou, na druhém ano, ale pokaždé se to nějak udělá, protože vždy někdo někoho (anebo přes jiného) zná. Jak se říká – jsme přece lidi a nebudeme si dělat problémy!

PR je natolik zajímavou etapou a okolností života vojenského profesionála, že se vyplatí podívat se na dalších stránky a momenty. Například **postoje k preventivní rehabilitaci** nejsou zcela jednotné. Stručný psychologický rozbor naznačuje, že jeden voják ji vnímá jako pokračování služební činnosti, druhý jako prodloužení ŘD. Existují i další přístupy. Třetí se na ni těší jako na světlý bod v moři úkolů a potíží celého výcvikového roku a má v jeho osobním životě významné místo. Registruje ji jako cíl, jako motiv, upíná k ní pozornost a s mírnou nadsázkou ji bere skoro jako pověstné světélko na konci dlouhého tunelu. Díky tomuto pojetí dokáže překonat řadu překážek, absolvovat více obtížných situací, vyřešit vzniklé problémy a překousnout ne jednu nepříjemnost. PR a s ní spojené představy ho ženou kupředu a chápe ji jako odpovídající odměnu za předcházející úsilí. Čtvrtý ji vynechá, aby mu nenarušovala osobní hospodářskou bilanci. Podle jeho názoru je lépe mít pár stovek navíc na odlučném než se někde účastnit povinných společných programů, kterých tolik zažil a které mu nepřinášejí žádné duchovní povznesení. Pátý si oněch 14 dnů hýčká a vnímá ji jako loučení s uniformou. Vzhledem k dramatické armádní historii a předpokládanému nasazení v civilu si rehabilitaci vychutnává jako poslední klidnou „dovolenou“.

Zástupci šesté skupiny se v průběhu posledních měsíců služby aktivně činí mimo armádu a na PR se mohou lidově řečeno vykašlat. Pohybují se už v jiných sférách a daná vymoženost jim může být doslova ukradená. Poznali a vidí, že mimo AČR se bude i bez PR mít lépe a ještě si více vydělá. Mnozí už jsou zapojeni myšlenkami a činy někde v civilu, a tak se na dění ve vojenských podmínkách dívají s nadhledem. Jak říkávala babička, proti gustu žádný dišputát, byť její prohlášení zcela neladí s dříve uvedeným NNGŠ.

Preventivní rehabilitace vystupuje mnohdy ještě i dnes v době vnitřní elektronické pošty a internetu jako **informační obohacení**. Její užitečnost je částí vojáků měřena poznáním, že se člověk dozví, co u vlastního útvaru nikoli. Řada nadřízených má stále tendenci prosívat informace a omezovat informační toky a to i přes fakt, že mnohé je možné se dočíst ve vojenských časopisech, někdy zaregistrovat i v civilních sdělovacích prostředcích. Tento význam postupně klesá. Přesto dochází k situaci, že i v dnešní otevřené informační společnosti se voják na preventivní rehabilitaci dozví řadu novinek a dalších faktů kolem reorganizace, od pozadí konkrétních procesů přes zvyšování platů až po nový způsob výpočtu výsluhového příspěvku. Zdá se, jakoby na sdělování podstatných informací v činnosti některých nadřízených stále scházel čas. Nebo na ně snad „zapomněli“? Někdy jde o výměnu názorů a zkušeností, například z oblasti personální práce, logistiky, způsobů řešení problémů atd., jež ve svém celku poslouží k profesionálnímu zdokonalení a kvalitnějšímu plnění úkolů.

Preventivní rehabilitace bývá rovněž vhodnou možností k **navázání nových kontaktů**. Užitek na sebe může vzít různou podobu od informací o volných místech a o lepších pod-

mínkách služby přes náznak možnosti služby v případě reorganizace útvaru až po získání reálné protekce. Známost s plukovníkem se nadporučíkovi zcela jistě bude hodit. Avšak ani podplukovník nehodí za hlavu, když se pozná s kapitánem z vyššího stupně. Vždyť co kdyby někdy něco potřeboval, že? Známosti jsou přece tak důležité. Vedle uzavírání nových se zde potvrzují staré kontakty. Dochází k více či méně překvapivým setkání po letech, kdy začínali na stejné střední škole, po VŠ studiích se sešli u stejného útvaru, ve shodné posádce a nyní se po dalších peripetiích řízením vojenského osudu sešli zde. Samozřejmě dojde na vzpomínky, pokud se vůbec po letech poznají. Čas nezadržitelně plyne, ba spíše letí a leckoho poznamená. Někoho však více funkce a s ní spojená moc než samotný čas. I když vojáci nastupují v civilu, poměrně brzy je znát, když bývalý spoluzák má o dvě hvězdy víc a přijel z vyššího stupně velení. „Historické“ prvky se pak ukáží jako nepřiliš nosné, vznikne odstup, který již obvykle zůstane zachován. Jinde se naopak koná sblížení, zapíjení shledání, hodnocení uplynulého období a další upevnění kontaktů, ale někdy se také vynoří zjištění, že si po letech opravdu nemají co říci. Pak se jako užitečnější ukazuje se více zabývat nabízenou činností a případně se kontaktovat s jinými vojáky.

Jak si vojáci vybírají **místa absolvování preventivní rehabilitace**? Ani zde všichni nepostupují stejně. První skupina preferuje návraty do známých míst, některé z nich vedou do místních lesů a sportovních zařízení, jiné do restaurací nebo za spřízněnými osobami stejného nebo opačného pohlaví. Nemusí přitom jít o staromilce a konzervativní nositele stejnokroje. Jednoduše míří za hlasy svých srdcí, jen by měli dát pozor, aby jako suveréni něco nového nepřehlédli a nezpůsobili potíže sobě a ostatním. Zástupci druhé skupiny mají rádi změnu a snaží se jet každý rok jinam. Tvoří kategorii „sběratelů skalpů“ a mj. se stávají zdrojem informací a zkušeností pro ostatní kolegy. A tak lze říci, že někdo jezdí do stále stejného místa, jiný je střídá a přesto oba doporučují navštívené lokality ostatním kolegům, případně využívají znalosti prostředí pro zorganizování rodinné rekreace. Třetí nemají dostatečně pevnou pozici a vyčkávají, co z poukazů zůstane, jaké drobtý po hodování větších a zasloužilějších funkcionářů budou moci po jejich odchodu ze země posbírat. Ne každý se dostane tam, kam chce. Někdy musí vzít místo, které nechtěl a s nímž nepočítal, hlavně aby se vůbec někam dostal. Jde o případy, kdy nastupuje po převelení anebo kdy je místní klika nadměrně silná a má pod kontrolou naprosto všechno. Jinému nevyhovuje termín, ale nemůže si dovolit ho odmítnout, protože by měl „problémy“ s nadřízenými. Někdy můžeme být svědky boje o poukazy, i když jeho urputnost není taková jako u domácích a zahraničních rekreací VLRZ. Řada poukazů na PR sice už přichází na jméno, i tak ovšem někdy dochází ke změnám z různých důvodů. Podobně jako v případě vybírání ŘD někdy i zde dochází ke střetu termínu PR a plánovaných i neočekávaných úkolů. Nejčastěji zde záleží na postoji a rozkaze nadřízeného, přece jen jsme vojáky. Nicméně by mohlo záležet i na osobní domluvě. Podřízení pak vycítí, že nejsou šéfy lhotejní, jsou ochotni a schopni respektovat i jeho osobní názor, což je pro další službu poměrně významná informace, zejména uvažujeme-li v rozměru loajality, obětavosti a ochoty k mimořádnému nasazení.

Někdy je v této oblasti zpracován a veden **plán žádostí a realizace PR**. Rozhodně je zajímavé se podívat, nakolik je u útvaru dodržován, nakolik má formální charakter, zda jsou objednávky vůbec respektovány, jak se nakládá s žádostmi o vrácené poukazy atd. S výběrem místa a uskutečněním PR nedílně souvisí podmínky pro její vybrání. Praxe ukazuje, že ne vždy mají optimální podobu a můžeme zde vidět jisté analogie jako v případě ŘD. Zdá se ale, že zde jde přece jen o něco jiného. Jako důkaz poslouží jedna zajímavost. Zatímco na povinné vybrání

ŘD nadřízení tlačí, někdy až nevybírávě, když se voják nezúčastní PR, vůbec nic se neděje. Zde jsou více či méně bití důstojníci a praporčíci a jejich kolegyně s pocitem vysoké osobní odpovědnosti a mnohdy až nezastupitelnosti a nepostradatelnosti. Považují za věc osobní cti, aby se úkoly plnily za jejich přítomnosti.

Výběr PR souvisí také s minulými prožitky. Na řadě míst vojáci po návratu své pobyty hodnotí a svým kolegům je buď doporučují nebo nedoporučují. Jde sice o věc dobrou, protože není nad reference konkrétního známého člověka, ale věc má háček. Zdroje leckdy nevedou příčinu svého postoje. Co vadí jednomu, může docela dobře vyhovovat jinému. Vždyť každý může být spokojen a nazloben kvůli něčemu jinému. Fakt, že každý jedinec je individualitou, bychom měli respektovat i zde a v případech potřeby požadovat přesnější a podrobnější informace. Mimochodem v procesu jejich získávání a přebírání se vzájemně lépe poznáme. V některých odůvodněných případech je výběr obsahu a místa PR dopředu omezen, aniž by se do něj promítaly funkcionářské vlivy.

Nejvážnější slovo má totiž lékař a **zdravotnické hledisko**. Léta služby v návalu úkolů a povinností ubíhají, tělesná schránka se opotřebovává, a tak je užitečné a v části případů dokonce nutné absolvovat tzv. zdravotní formu PR. Ne každý jedinec je ochoten uznat, že takový krok jeho organismus potřebuje.

Aniž by se zabíhalo do podrobností kolem systému rekondičních **PR a PR II**, pouze konstatujme skutečnost, že pro účast na nich musí zájemce či lékařem určený voják vynaložit více úsilí, například absolvovat v několikátýdenním předstihu lékařskou prohlídku, včas odeslat materiály na ředitelství VLRZ apod. Setkáváme se ovšem i s profesionály, kteří si své zdraví úzkostlivě hlídají a spíše než o pouhé vypadnutí z každodenního kolotoče jim jde o naplnění smyslu a poslání PR. Zvláštní skupinu tvoří ti vojáci, kteří jsou přesvědčeni, že jejich zdravotní stav je horší než doktorem zjištěná realita. Všechny uvedené varianty jsou pochopitelně doprovázeny příslušnými psychologickými jevy, pocity a mechanismy jako projevy vůle, cílevědomost, úzkostlivost, zvýšené obavy, sebelítost, nejistota, touha po úlevě od potíží, netrpělivost a mnohé další.

V posledních letech se rehabilitanti setkávají s **dotazníky**. Mají s nimi jako s nástrojem relativně rychlého získávání informací různé zkušenosti. Jedni ho vyplní formálně, další mu věnují odpovídající až nadměrnou pozornost, jiní si kladou otázku, zda několik minut strávených nad dalším papírem není zbytečným časem a zda se s údaji z dotazníků vůbec něco dělá. Možná ano, možná ne. Organizátoři akce v místě ubezpečují, že v Praze je jim věnována náležitá pozornost. Někteří vojáci sem ještě přenášejí svoji negativní zkušenost z jiných „dotazníkových“ akcí. V souvislosti s dotazníky se ukazuje, že někteří napíší svoje vyjádření kritičtěji, než jaká je skutečnost a než jak oni situaci opravdu vidí. Prostě mají prostor, využijí možnosti se svěřit a odreagovat svoji nespokojenost s docela odlišnými záležitostmi. Jiní nevedou nic, jsou s pobytem velmi „spokojení“ a stěžují si na různých místech až později. Jakoby chyběla odpovědnost, serióznost, vzájemná důvěra a v neposlední řadě schopnost a ochota ke komunikaci na místě a zvažování dopadů činěných kroků. Kritérium účinnosti připomínek v dotaznících zní - když voják přijede po roce na stejné místo, došlo ke změně? Zatímco někde ano, jinde se tak nestane ani po letech. Nedivme se jeho skepsi a nedůvěře k dané akci. Na druhé straně nemůže žádná instituce skákat, jak kdo a kdy zapíská. A není ten, kdo by se zalíbil lidem všem. A navíc už patrně neexistují vojenští kouzelníci, kteří by stav napravili do rána, jak se praktikovalo za dřívějších časů. Nicméně právě zde nelehký proces hledání přiměřených kompromisů a optimalizačních řešení může pokračovat.

Jak je obecně známo, vojenské řemeslo přestává být celoživotním povoláním. Mnozí dnešní profesionálové zřejmě už nezažijí tolik PR jako jejich předchůdci, a tak se stále více aktuální ukazuje následující téma. Když voják ví, že na něj po letech vojenského účinkování čeká jeho **poslední preventivní rehabilitace**, zpravidla ho přepadá pocit smutku a nostalgie. Tolik pro armádu udělal a ona už ho nechce!

V souvislosti s poslední preventivní rehabilitací je dokonce možné se setkat s názorem, že naposledy by měl odcházející voják od armády dostat něco speciálního jako důstojné rozloučení, pověstnou třesinku na dortu. Podoby se nabízejí různé - od úlev během pobytu přes slevu na pobyt rodinného příslušníka až po část služeb bezplatně. Takového privilegia se obyčejný voják z povolání těžko dočká, protože nejsme na Západě, a dále je známo, že chování AČR jako organizace k odcházejícím osobám není vždy nejlepší. Někdy se doba vyvíjí tak bouřlivě a nečekaně, že voják ani neví, že už pobývá na poslední rehabilitaci. Nejčastěji se tak děje v důsledku takřka stálých a prozatím neustávajících reorganizačních změn. Možná jde o výhodu, někdy také ne, protože takový stav lze nahlížet z obojího pohledu. „Nevědomý“ voják není například tolik zaplaven nostalgií, ale na druhé straně může mít pocit zklamání a ošizení, neboť se na poslední akci nemohl pořádně připravit a ještě ji důkladněji využít. V podobné situaci „maximálního“ využití se před několika měsíci ocitl jeden kolega. Po řadu let nejednoduché služby u bojového útvaru neměl na rehabilitaci čas, jeho funkce nebyla ze snadných, navíc z důvodu reorganizace zastupoval a plnil mnoho úkolů. Jako poctivý řadový důstojník cítil vysokou odpovědnost a na preventivní rehabilitaci „raději“ nejezdil, protože prostě nestíhal a nechtěl riskovat, že se jím obhospodařovaná oblast po dobu jeho nepřítomnosti zhroutí. Nemluvě o faktu, že kromě velitele útvaru měl hlavní slovo v komisi pro přidělování poukazů na ŘD a PR. Così jako stav podle úsloví, že kovářova kobyla chodí bosa. Avšak i jeho čas v AČR se posléze nachýlil. Dozrálo v něm poznání, že této uniformované složce věnoval již dost času a energie a dospěl k rozhodnutí, že aspoň poslední rok se jí snažil využít a něco pozitivního naposledy z armády dostat a mít. Těžko ho vinit z jakéhosi „hamounství“.

Zejména staří praktici vědí, že není důležité se na úkol jen připravit, zvládnout ho, ale také je nutno se věnovat období po jeho splnění, kam zahrnujeme vyhodnocení, odměnění a také ošetření techniky a materiálu. Zajímavým obdobím je proto také **návrat z preventivní rehabilitace**. Má leccos společného s návraty z dovolených, ale na druhé straně se v řadě prvků liší. Mezi základní rozdíly patří, že většina vojáků se vrací domů mezi nejbližší. Je sice pravdou, že část z nich využívá dobu rehabilitace ke společnému pobytu, ale zkušenost ukazuje, že vzhledem k relativně vysokým cenám a pracovnímu zařazení manželek nejde o příliš častou podobu. Problémem někdy bývá zpětné zařazení do domácího koloběhu a také do procesu plnění služebních úkolů. Někdy se navrátilci setkávají s přístupem „14 dní sis tam válel šunky, tak teď budeš makat!“

Podobně tomu bývá doma, kdy část manželek preventivní rehabilitaci vnímá jako nespravedlnost a příkoří na nich samotných. Jejich manželé si vyjedou na dlouhých 14 dnů mimo rodinu, všechny starosti jim hodí na hlavu a ony nejen že nikam nemohou, ale ještě vše leží na nich. Mají pravdu, avšak ne celou. Když se voják brání pravdivým argumentem, že také ona mohla závazek ke službě podepsat, bývá leckdy oheň na střeše. Jakoby manželky a družky zapomínaly na obecně známá specifika vojenské služby. Jde o náležitost povolání a jako taková by měla být brána. Většina manželek by pochopitelně ráda vypřáhla a na preventivní rehabilitaci jela, ale na druhé straně se jim nechce chodit do práce v sobotu, v neděli a o svát-

cích, rovněž neprojevují nadšení vyjždět na delší nebo kratší dobu do polních podmínek, na různě dlouhé a komplikované služební cesty a školení a působení v kasárnách do splnění úkolů bez ohledu na pracovní dobu. Mnohé by rovněž nedokázaly působit ve vojenském systému, protože jim kážeň, přesnost, odpovědnost, vojenská morálka a zejména způsoby plnění úkolů nejsou nejen vlastní, ale přímo v nich vzbuzují obavy až odpor. A nemluvě o působení oficiální a neoficiální roviny vztahů. Jde-li o účast vojákyně, znamená její nepřítomnost doma zvýšenou zátěž naopak pro manžela - civilistu a pro zbytek rodiny, než když vyjede voják a v domácnosti zůstane sama žena. Potíže mohou a nemusejí nastat v situaci, kdy působí dva vojáci v jedné domácnosti. Dokáží-li se dobře dohodnout a vycházejí-li správně s rodiči, nemusí být vzájemná, postupná nebo i společná účast na preventivní rehabilitaci žádným problémem. Navíc obě strany dobře vědí, jak to tam chodí a často se vůbec nezaplavují výčitkami, naopak si předávají cenné poznatky a informace.

Z psychologického hlediska je proto doporučováno nejdříve řešit pozitivní věci a vytvořit dobrou atmosféru, v níž se následně snáze řeší problémy. Často je tomu naopak, když manželka pod vlivem tíže situace zahrne vracejícího se odpočínutého partnera výčitkami, jak dlouho se tam někde válel a pro rodinu nebyl žádným přínosem. Posléze ho žene do koupelny, aby se věnoval kapajícímu kohoutku. Následuje nekompromisní soupis, co je nutno a hned udělat. Až po vyřešení potíže je připuštěn, aby ji mohl políbit. Radostné očekávání a chuť na setkání po odloučení mezitím vymizely. Občas se ukáže, že potíže byly zveličeny a ne všechno zůstane úplnou pravdou, i když ne vždy byl dělán z komára velbloud. Z opravdu nutných věcí jako neodkladné vystoupí jen část. Je jasné, že odpočínutý člověk má více elánu a chuti a část z nich jistě věnuje ve prospěch rodiny a manželky či družky samotné. V poněkud dusivé atmosféře může zapadnout několik dobrých věcí jako společné plánování zajímavých akcí, nápady z preventivní rehabilitace, že se tam rodina pojede podívat, což bývá dobře myšleno, ale v dané konstelaci občas špatně pochopeno a vyvolá ještě více „opozičních“ kroků a napětí. Voják poslouchá poznámky jako „tak pán si tam chodil, koukal, žádné starosti, my tu lítali jak blázni“, uzavírá pomyslné citové brány a těší se do kasáren. Občas ho napadne, že i druhá půlka si může někam vyjet. Není však příslušníkem armády, a tak kolem případného výjezdu musí více běhat a starat se, samozřejmě i víc zaplatit. Věta „ty jsi jel, teď totéž umožni a zaříd mně“ je spravedlivá a voják by proti ní neměl bojovat, ale spíše se snažit o její uskutečnění. Někteří zažívají podobně jako po dovolené menší či větší potíže s adaptací na plnění úkolů u útvaru. Podrobnosti jsem více popsal v materiálu o problematice dovolených vojáků v AČR (zveřejněno v časopise Vojenský profesionál č. 7–9/2001).

Závěr

Vše podstatné již bylo řečeno, a tak snad jen dodejme, že bude užitečné dále na zlepšování systému PR v AČR pracovat, zejména brát v potaz názory, náměty a připomínky účastníků a účastnic. AČR zde má jisté rezervy a může nepochybně zlepšit péči o své uniformované příslušníky, a tím učinit významný krok k dosažení optimálního vztahu mezi organizací a jednotlivcem. Jednou z možných a prospěšných cest je větší doceňování souvisejících psychologických aspektů a mechanismů.

Společensko-ekonomický rozvoj naší společnosti je v současné době ve značné míře ovlivňován rozvojem telekomunikačních a informačních technologií. Schopnost komunikace, v různých formách a různých úrovních, je jedním ze základních předpokladů úspěšného řízení státu a celé společnosti, včetně efektivního řešení krizových situací. Nedílnou součástí komunikačních systémů jsou telekomunikace. Současné požadavky na telekomunikační služby si proto vyžadují průběžnou modernizaci příslušné infrastruktury s cílem zabezpečit kvalitní spojové služby pro potřeby společnosti. Zvláštní pozornost je nutné věnovat přípravě telekomunikačního prostředí a infrastruktury na řešení krizových situací, a to nejen pro potřeby státní správy, samosprávy a obyvatelstva, ale i pro zajištění spojení pro krizové řízení a činnost ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů a záchranných složek v postižených oblastech.

Při hodnocení nových směrů v telekomunikacích, jejich vlivu na zkvalitňování služeb pro potřeby řešení krizových situací, je nutno vycházet z celosvětových trendů, mezi které je nutno zařadit dokončení liberalizace telekomunikačního prostředí, zajištění dostupných telekomunikačních služeb pro veřejnost formou univerzální služby, předpokládaný vývoj globální společnosti propojené telekomunikační sítí a informačními dálnicemi a další rozvoj mobilních telekomunikačních sítí a družicové komunikace. Uvedené vybrané rozvojové trendy bude nutné respektovat i při modernizaci stávajících a výstavbě nových telekomunikačních sítí a zařízení, s ohledem na potřeby orgánů předurčených pro řešení krizových situací.

Procesy utváření vhodného telekomunikačního prostředí v České republice, prosazování adekvátní legislativy a telekomunikační politiky, státní správa v telekomunikacích, včetně její regulace, jsou v současné době v kompetencích ministerstva dopravy a spojů (MDS) a Českého telekomunikačního úřadu (ČTÚ). V rámci vymezených kompetencí koordinují a usměrňují oba uvedené orgány státní správy (správní úřady) oblast telekomunikačních činností i v období krizových situací.

CHARAKTERISTIKA PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ POJEDNÁVAJÍCÍCH O TELEKOMUNIKACÍCH ZA KRIZOVÝCH STAVŮ

Příprava a telekomunikační podpora pro řešení krizových situací je v současných legislativních podmínkách prováděna zejména v souladu se zákonem č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, zákonem č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých zákonů a zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. Povinnosti správních úřadů a podnikajících právnických a fyzických osob rovněž upravuje zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR.

Další dokument, který obsahuje doporučení k přípravě a zabezpečení civilních telekomunikačních činností v období krizových stavů, je Sborník výboru pro plánování civilních komunikací při NATO.

ZÁKON č. 151/2000 Sb., O TELEKOMUNIKACÍCH A O ZMĚNĚ DALŠÍCH ZÁKONŮ Z POHLEDU BEZPEČNOSTI STÁTU

Český telekomunikační úřad je přímým účastníkem tvorby a zpracování uvedeného zákona. Zákon upravuje ve věcech telekomunikací podmínky pro zřízení a provozování telekomunikačních zařízení a telekomunikačních sítí, podmínky pro poskytování telekomunikačních služeb a výkon státní správy včetně regulace a inspekce. Tímto zákonem se zřizuje Český telekomunikační úřad jako správní úřad pro výkon státní správy včetně regulace ve věcech telekomunikací.

Důležitou součástí zákona jsou „Telekomunikační činnosti v období krizových situací“, v nichž jsou stanoveny v § 87 povinnosti právnických a fyzických osob, které vykonávají telekomunikační činnosti, týkající se zabezpečení poskytování telekomunikačních služeb za krizových situací, při možném přetížení veřejných telekomunikačních sítí (přednostní spojení). Poskytování přednostního spojení bude konkretizováno prostřednictvím regulačních opatření v telekomunikacích, které budou vydány formou nařízení vlády a na jejichž zpracování se ČTÚ podílí.

Uvedený zákon rovněž ukládá povinnost **neudělit telekomunikační licenci**, pokud by byla **ohrožena bezpečnost státu**. Adekvátním způsobem se tato povinnost vztahuje i na odebrání telekomunikační licence.

ZÁKON č. 240/2000 Sb., O KRIZOVÉM ŘÍZENÍ

Uvedený zákon se vztahuje zejména na **stav nebezpečí** a **nouzový stav**, které se mohou vyhlášovat pro mimořádné situace a ohrožení, které nemají vojenský charakter ohrožení a nesouvisejí se zajišťováním obrany ČR před vnějším napadením.

V části zákona Ministerstva a jiné ústřední správní úřady v § 12, písm. b zákon opravňuje ministerstvo dopravy a spojů a v případě nebezpečí z prodlení i jiný správní úřad podle zvláštního právního předpisu, ukládat provozovatelům úkoly v době vyhlášení krizového stavu. V citovaném paragrafu však **není zdůrazněna povinnost související s přípravou provozovatelů telekomunikačních sítí a zařízení před vznikem krizové situace**. Z důvodů nutnosti zabezpečit přenos informací v reálném čase, je třeba i přípravu v telekomunikacích řešit s předstihem. Tyto povinnosti jsou součástí telekomunikačních licencí udělovaných ČTÚ.

ZÁKON č. 241/2000 Sb., O HOSPODÁŘSKÝCH OPATŘENÍCH PRO KRIZOVÉ STAVY

V části zákona Regulační opatření (v telekomunikacích), dle § 22, písm. f může vláda za nouzového stavu pozastavit nebo upřednostnit poskytování telekomunikačních služeb. Tento odstavec se adekvátně aplikuje i na stav **ohrožení státu** a **válečný stav**.

Regulační opatření v telekomunikacích je třeba připravit a jejich realnost ověřit již v mírové době.

ZÁKON č. 239/2000 Sb., O INTEGROVANÉM ZÁCHRANNÉM SYSTÉMU

V části zákona Komunikace složek integrovaného záchranného systému (IZS), v § 18 odst. 1-4 je popsán způsob zabezpečení krizové komunikace při mimořádných událostech mezi státními orgány, územními samosprávnými orgány a mezi složkami IZS.

Z citovaných právních předpisů vyplývá, že v rámci zákonů č. 239/2000 Sb., 240/2000 Sb., a 241/2000 Sb., není jednoznačně specifikovaná úloha ČTÚ, jako správního úřadu. Výkon státní správy včetně regulace ve věcech telekomunikací ukládá ČTÚ **zákon č. 151/2000 Sb.**,

o telekomunikacích, který zahrnuje i některé dále uvedené úkoly, týkající se bezpečnosti a obrany státu.

DOPORUČENÍ PRO OBLAST CIVILNÍCH TELEKOMUNIKACÍ VYPLÝVAJÍCÍ Z DOKUMENTŮ VÝBORU PRO PLÁNOVÁNÍ CIVILNÍCH KOMUNIKACÍ PŘI NATO

V krizových situacích se telekomunikační sítě a služby musí vyrovnávat s rychlými změnami provozních modelů i podmínek a s naléhavými potřebami podpory bezpečnostních a obranných činností nejen v národním měřítku, ale i v rámci zemí aliance NATO. Za těchto okolností je nutné zajistit pravidla koordinace telekomunikačních činností. Základním doporučujícím materiálem pro členské státy NATO v oblasti civilních komunikací, je považován Sborník výboru pro plánování civilních komunikací při NATO (CCPC) pro civilní komunikace.

Sborník CCPC pro civilní komunikace je obsáhlý dokument, který doporučuje členským státům NATO, jakým způsobem utvářet telekomunikační prostředí a budovat telekomunikační infrastrukturu na území jednotlivých států.

VYBRANÁ ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ A DOPORUČENÍ ZE SBORNÍKU CCPC

- ❑ Členské státy NATO považují svá národní a mezinárodní telekomunikační zařízení za součást celkové obranné schopnosti NATO.
- ❑ V každé zemi je nutné zřídit účinný aparát, jehož prostřednictvím lze zavádět a **monitovat** opatření v národních telekomunikačních službách, s cílem **zajistit trvalou mezinárodní a národní dostupnost komunikací**.
- ❑ Nezbytnost **souvislého procesu konzultací mezi vykonavateli telekomunikačních činností** (operátory) a **příslušným orgánem státní správy**, s cílem v předstihu zajistit informace o požadavcích státu a NATO na telekomunikační služby pro potřeby obrany a bezpečnosti s vyloučením zpoždění a dodatečných nákladů.
- ❑ Provádět včasná opatření na přechod k válečné organizaci.
- ❑ Pro případ nouzové koordinace **jmenovat styčného telekomunikačního úředníka** s orgány NATO.
- ❑ Usilovat o to, aby **mírové plánování síťové telekomunikační struktury** bylo dostatečně **flexibilní** pro splnění požadavků v krizi a válce.
- ❑ V každé zemi NATO by se mělo budovat několik geograficky oddělených telekomunikačních tras.
- ❑ Propojení důležitých telekomunikačních tepen, umožňující přemostění zranitelných bodů a zajištění záložních zařízení na vhodných telekomunikačních uzlech.
- ❑ Vzít na vědomí **nárůst telekomunikačního provozu** pro systém řízení v době krize a **možnost omezení provozu** pro ostatní účely (viz připravovaná regulační opatření v telekomunikacích).
- ❑ Zachovat praxi směřování provozu přes co nejvíce různých provozních telekomunikačních tras.
- ❑ Zajistit ekonomicky vhodnou úroveň **fyzické ochrany** všech částí telekomunikačních sítí, podporující **životně důležité komunikace**.

- ❑ Organizovat **průběžný dohled nad jednotlivými částmi telekomunikačních sítí**, jako základ pro trvalý provoz sítí a jejich řízení za krize a války.
- ❑ Zajišťovat alternativní oddělené kabelové příklady a u klíčových instalací zabezpečovat záložní napájecí a přidružené palivové zdroje.
- ❑ Při hodnocení a zajišťování telekomunikačních zařízení **dát přednost zařízením více přizpůsobeným válečným podmínkám**.
- ❑ Mít připraveny záložní mobilní a převozní zařízení, zvláštní sklady kritických dílů, nouzové napájecí jednotky, logistickou podporu s vycvičeným personálem a úplnou dokumentací.

Mezi prioritní úkoly formulované výborem CCPC patří též udržování trvalých mezinárodních kontaktů mezi jmenovanými národními orgány pro komunikace v rámci států NATO i v rámci států PFP.

V souvislosti s uvedenými úkoly je kladen ze strany CCPC značný důraz na úlohu regulačního orgánu v telekomunikacích (v České republice plní tyto úkoly ČTÚ), jako orgánu sjednocujícího a koordinačního v nastupujícím procesu liberalizace telekomunikačního prostředí.

TELEKOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDÍ V ČESKÉ REPUBLICE A JEHO PŘÍPRAVA NA KRIZOVÉ SITUACE

Telekomunikační prostředí v České republice je vytvářeno jednak výše popsanými legislativními podmínkami, a dále je jeho nedílnou součástí **telekomunikační infrastruktura**. Telekomunikační infrastruktura, vytvářená pro potřeby bezpečnosti a obrany státu, je souhrnem vybraných telekomunikačních zařízení a telekomunikačních sítí sloužících k zajištění telekomunikačních činností. V rámci **telekomunikační podpory** všech správních úřadů, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů a záchranných sborů a dalších orgánů odpovědných za bezpečnost a obranu státu, jsou využívány zřizované neveřejné telekomunikační sítě a veřejné telekomunikační sítě. Plánování, výstavba a údržba telekomunikační infrastruktury by měla směřovat k vzájemné využitelnosti budovaných telekomunikačních sítí a poskytovaných telekomunikačních služeb při řešení krizových stavů a rovněž naplňovat doporučení CCPC uvedené v předcházející kapitole.

TELEKOMUNIKAČNÍ INFRASTRUKTURA V ČR

Za vytváření vhodného telekomunikačního prostředí, za koordinační činnosti v rámci telekomunikační infrastruktury státu i v rámci obranného plánování a civilního nouzového plánování, telekomunikační politiku a zabezpečení výkonu státní správy včetně regulace ve věcech telekomunikací odpovídá ministerstvo dopravy a spojů a Český telekomunikační úřad, v rámci svých kompetencí.

Výrazný podíl na tvorbě telekomunikační infrastruktury pro potřeby řešení krizových situací, má rovněž ministerstvo obrany, ministerstvo vnitra a některé další orgány státní správy a subjekty, které v souladu se zákonem č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích, zřizují neveřejné telekomunikační sítě a zařízení. Zřizování a provozování neveřejných telekomunikačních sítí plánují, provádí a financují jejich zřizovatelé.

OBECNÉ SCHÉMA SPOJENÍ PRO POTŘEBY ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH STAVŮ

Obečné schéma spojení pro potřeby řešení krizových stavů je znázorněno na obr. Na schématu jsou zachyceny pouze nejvýznamnější součásti telekomunikační infrastruktury, které

se výrazným způsobem podílí na vytváření telekomunikační podpory při řešení krizových situací. Ze schématu vyplývá, že pro potřeby řešení krizových situací lze využívat jak veřejné telekomunikační sítě, tak neveřejné telekomunikační sítě.

Charakteristika uvedených sítí a komentář k obecnému schématu jsou obsahem následující části této kapitoly.

Veřejné telekomunikační sítě - koordinuje MDS ČR, ČTÚ

Zřizování a provozování veřejných telekomunikačních sítí a poskytování telekomunikačních služeb plánují, provádí a financují **držitelé telekomunikačních licencí** (pověření) - operátoři - vykonavatelé telekomunikačních činností. **Licence** (pověření), **uděluje ČTÚ**. Součástí licence je rovněž část, která se týká **povinností** držitele licence při poskytování telekomunikačních služeb **za krizových situací**.

Mezi současné nejvýznamnější poskytovatele telekomunikačních služeb prostřednictvím veřejné telekomunikační sítě patří: ČESKÝ TELECOM, a. s., České radiokomunikace, a. s., RadioMobil, a. s., Eurotel Praha, spol. s r. o. a Český mobil, a. s.

V závěru roku 2000 a v průběhu roku 2001 **udělil ČTÚ další telekomunikační licence** na zřízení a provozování veřejné telekomunikační sítě nebo poskytování veřejné telefonní služby prostřednictvím veřejné pevné případně mobilní telekomunikační sítě. V důsledku **narůstající konkurence** se očekává i další **zkvalitňování telekomunikačních služeb**, což bude mít i **vliv** na nepřetržitost a kvalitu **telekomunikační podpory za krizových situací**.

Vybraná část veřejných telekomunikačních sítí je a nadále bude smluvně využívána v rámci budovaných neveřejných sítí, např. - pronajaté telefonní okruhy MO pro systém ALCATEL, využití sítě GSM prostřednictvím MV k připravovanému rádiovému mobilnímu spojení pro orgány krizového řízení atd.

Mezi hlavní opatření pro zajištění telekomunikační podpory při řešení krizových stavů se řadí:

- regulační opatření v telekomunikačním provozu - přednostní spojení,
- realizace aktivačních okruhů dle požadavků zvláštních uživatelů (v současnosti pokles zájmu),
- řízení telekomunikačního provozu (přeliv) při přetížení sítě,
- výběr a jmenování telekomunikačních operátorů za subjekty hospodářské mobilizace,
- upřesnění potřeby nouzových dodávek a mobilizačních dodávek.

Nejvýznamnější uživatelé veřejných telekomunikačních sítí:

- veřejnost,
- státní správa a samospráva,
- privátní sektor,
- ozbrojené síly, bezpečnostní a záchranné složky.

Neveřejné telekomunikační sítě - v působnosti MV ČR

V této části jsou popsány **základní neveřejné telekomunikační sítě** a centra, které **zřizuje MV** nebo jeho součástí.

Rádiová komunikační síť - Pegas (Tetrapol - 380-385/390-395 MHz)

Určena **zejména pro komunikaci základních složek IZS** s hlavním cílem umožnit řízení a mobilitu zasahujících jednotek ve vnitrozemí i v příhraničních oblastech. Pro součinnost se záchrannými složkami sousedních států je nutná vzájemná kompatibilita systému s obdobnou telekomunikační sítí v zahraničí.

Předpokládání hlavní uživatelé sítě: Policie České republiky, hasičský záchranný sbor, zdravotní záchranná služba.

V omezeném množství využívá tuto síť i AČR. Síť není zatím dobudována a předpokládá další investice.

Rádiová analogová síť (160) MHz

Tuto **síť** je nutné zachovat i v následujícím období pro potřeby spojení **jednotek sboru dobrovolných hasičů** (cca 8000 jednotek), které nemohou být v současnosti z ekonomických důvodů vybaveny spojovacími prostředky sítě Pegas (TETRAPOL).

Tento druh spojení se rovněž využívá u profesionálních jednotek požární ochrany k zajištění služeb, které nebude možné zabezpečit technologií TETRAPOL (např. paging, spouštění sirén).

Rádiové mobilní spojení pro orgány krizového řízení na bázi GSM

Tato **síť je navrhována MV pro vybraný okruh uživatelů** a bude vytvářena v součinnosti s operátorem GSM, vítězem výběrového řízení.

Specifické znaky:

- uzavřená síť se zvláštním číslovacím plánem,
- zařazení do přednostního spojení,
- využívání dvou čísel na jednom telefonním přístroji (pro běžný stav a pro krize)

Předpokládání hlavní uživatelé:

Orgány krizového řízení od úrovně obce až po ústřední orgány státu (např. BRS, Ústřední krizový štáb, Bezpečnostní rada kraje /obce/ atd.) **k řízení, organizaci a vydávání opatření při řešení krizové situace.**

Centra tísňového volání - 112

Číslo tísňového volání **112 je celoevropské číslo**, zaváděné pro poskytování pomoci všem žadatelům o pomoc, tzn. i zahraničním návštěvníkům na území našeho státu.

Telefonní **centra tísňového volání** budou **příčleněna ke krajským střediskům IZS**. Z důvodů ekonomických je navrženo vybudovat na území ČR jen šest oblastních center tísňového volání s **odborně a zejména jazykově připravenou obsluhou**. Obsluha po vyhodnocení přijaté zprávy (ohrožení zdraví, majetku-požár, trestná činnost-krádež, atd.) **vyzve příslušný útvar nebo složku k provedení zásahu.**

Pro převzetí zprávy tísňového volání bude **nutné do centra připojit všechny veřejné telekomunikační sítě**, které musí umožňovat volbu čísla 112.

Čísla 112,150,155,158 - jsou zařazena do přednostního spojení a jejich použití je **bezplatné.**

Uživatelé: zejména veřejnost.

Pozn.: provozování současných čísel tísňového volání (150,155,158) bude zachováno i v následném přechodném období.

Neveřejná komunikační síť - v působnosti MO ČR

Tato část stručně naznačuje, které základní neveřejné sítě zřizuje a provozuje MO.

Základní síť ministerstva obrany a AČR tvoří:

- Pevná síť s digitálními ústřednami - **ALCATEL**.
- K vzájemnému propojení ústředěn využívá pronajatých telekomunikačních okruhů (veřejné telekomunikační sítě) společnosti **ČESKÝ TELECOM, a.s.**
- Rádiová síť **TEMPO**. Tato neveřejná telekomunikační síť má pevný charakter a po dobudování by měla pokrývat celé území ČR.
- Pro takticko-operační použití a zabezpečení spojení u vojsk mimo posádku, se budují mobilní prostředky spojení na bázi systému **TACOM**.
- Souběžně má **MO ČR** zabezpečeno **spojení do centrály NATO**.

DALŠÍ TELEKOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY ZŘIZOVANÉ PRO POTŘEBY ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SITUACÍ

V rámci **působnosti** jednotlivých **okresů a některých měst a obcí** jsou pro potřeby spojení na záchranné složky budovány **vlastní rádiové telekomunikační systémy**. Vznik a zřízení těchto rádiových systémů obzvláště v okresech s členitým terénem byl vynucen zejména po přírodních katastrofách (záplavy), a to z důvodu zatím jen **omezené funkčnosti** systému **TETRAPOL (Pegas)**. **Výstavba** a využívání těchto systémů spojení **není**, z hlediska celostátních potřeb, případně součinnostních vazeb mezi okresy, **koordinována**. V příhraničních okresech **není rovněž řešena spolupráce** a možnost propojení **s obdobnými systémy sousedních zemí**. Další komplikace je možné očekávat po vzniku krajských samosprávných celků a zániku okresů, včetně nutnosti přenosu informací o krizové situaci do operačních středisek IZS.

NÁRODNÍ KOORDINÁTOR V TELEKOMUNIKACÍCH

Z popisu telekomunikačního prostředí a infrastruktury v ČR vyplývá, že **systém telekomunikační podpory pro řešení krizových stavů je složitý proces, který vyžaduje koordinaci a spolupráci** se zaměřením na vzájemné propojení telekomunikačních sítí, k zabezpečení předávání informací mezi jednotlivými správními úřady, složkami a skupinami odpovědnými za řešení krizových situací.

Z těchto důvodů, ale i dle doporučení výboru CCPC by bylo vhodné jmenovat tzv. národního koordinátora v telekomunikacích.

Národním koordinátorem v telekomunikacích by mohl být jmenován (pověřen) Český telekomunikační úřad, případně i jiný orgán státní správy. Nedoporučuji však delegovat tuto úlohu (povinnost) na jednoho z telekomunikačních operátorů a zvýhodnit jej tak v konkurenčním telekomunikačním prostředí.

ČESKÝ TELEKOMUNIKAČNÍ ÚŘAD A JEHO ÚLOHA A MÍSTO PŘI ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SITUACÍ

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Český telekomunikační úřad byl zřízen zákonem č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, jako samostatný správní úřad v působnosti vlády České republiky, pro výkon státní správy včetně regulace ve věcech telekomunikací, ke dni 1. července 2000.

Hlavním úkolem Českého telekomunikačního úřadu je napomáhat vytváření a následnému udržování transparentního konkurenčního prostředí v telekomunikačním sektoru a zajišťování ochrany telekomunikačního trhu, včetně ochrany práv uživatelů telekomunikačních služeb, a to i s využitím mocenských prostředků, které jsou ČTÚ svěřeny právními předpisy. Při výkonu své rozhodovací činnosti ČTÚ prosazuje technický a ekonomický pokrok, dbá o zajištění technické spolupráce mezi provozovateli telekomunikačních sítí a poskytovateli telekomunikačních služeb za účelem zachování integrity telekomunikační infrastruktury a zvyšování kvality poskytovaných služeb. Tyto úkoly plní i s ohledem na bezpečnost a obranu státu a ve své činnosti zohledňuje, v rámci zákona, potřeby a požadavky správních úřadů, samosprávných územních celků, branně-bezpečnostních a záchranných orgánů a složek. Působnost ČTÚ je vymezena zejména v § 93 až § 96 zákona č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů.

MÍSTO A ZASTOUPENÍ ČTÚ V BEZPEČNOSTNÍCH STRUKTURÁCH

Oblast bezpečnosti a obrany státu, která se týká i sektoru telekomunikací, je rovněž obsažena v zákoně o telekomunikacích i v dalších zákonech, jak bylo popsáno v úvodní kapitole. Pro řešení těchto úkolů je do organizační struktury ČTÚ začleněn **odbor krizového řízení (O-604)**, který je přímo řízen předsedou ČTÚ. Odbor krizového řízení úzce spolupracuje s odborem správy kmitočtového spektra a s odborem státní inspekce v telekomunikacích, do jejichž kompetencí patří rovněž některé činnosti související s bezpečností státu.

Český telekomunikační úřad se podílí na činnosti bezpečnostních struktur v ČR, a to zejména **výboru pro obranné plánování (VOP)** a jeho stálých odborných podvýborů a komisí (od roku 2002 dočasných pracovních orgánů). Dále je zapojen do činnosti **výboru pro civilní nouzové plánování (VCNP)** prostřednictvím jeho podvýborů.

Ve výboru pro obranné plánování má ČTÚ zastoupení na úrovni přizvaného odborníka.

Činnost a aktivity orgánů výboru pro civilní nouzové plánování jsou zaměřeny zejména na vytvoření potřebných podmínek a preventivních opatření, které by měly zmírnit dopady, případně vyloučit krizové situace s nevojenským charakterem ohrožení. Zabezpečení telekomunikační podpory při vzniku krizové situace je jednou z podmínek její úspěšné lokalizace.

ZASTOUPENÍ ČTÚ V MEZINÁRODNÍCH STRUKTURÁCH

Před vstupem ČR do NATO byla rozvíjena, v rámci PfP, spolupráce s výborem pro plánování civilních komunikací (CCPC) při NATO. Do výboru CCPC byl jmenován za MDS-ČTÚ **zástupce odboru krizového řízení ČTÚ**. Základním úkolem jmenovaného zástupce je pravidelně se zúčastňovat zasedání výboru CCPC i jednání jeho **pracovní skupiny pro telekomunikace (WGT)**, na nichž jsou projednávány a upřesňovány oblasti a otázky uvedené v doporučení pro oblast civilních telekomunikací. Je takto rovněž naplňován požadavek na udržování trvalých mezinárodních kontaktů s ostatními národními orgány pro komunikace.

HLAVNÍ ČINNOSTI A ÚLOHA ČTÚ PŘI VYTVÁŘENÍ VHODNÝCH PODMÍNEK TELEKOMUNIKAČNÍ PODPORY PRO ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SITUACÍ

Činnost a hlavní úkoly v oblasti bezpečnosti, obranného plánování a civilního nouzového plánování v telekomunikacích jsou u ČTÚ plněny v souladu s uvedenými právními předpisy (viz úvodní kapitola), organizačním řádem, působností a plánem ČTÚ, plány činnosti odborných orgánů ČTÚ, v bezpečnostních a mezinárodních strukturách, a dále v souladu s odbornými

pokyny vydávanými Správou státních hmotných rezerv k oblasti hospodářských opatření pro krizové stavy.

Český telekomunikační úřad vykonává státní správu podle **zákona č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů**, zejména v následujících oblastech, které bezprostředně souvisí obranou a bezpečností státu:

- **Uděluje nebo odebrává licence** pro vykonávání telekomunikačních činností v nichž zohledňuje hledisko bezpečnosti státu.
Součástí udělované licence k vykonávání telekomunikačních činností je povinnost držitele licence na území pro něž byl vyhlášen krizový stav:
 - plnit úkoly vyplývající z právních předpisů schválených k zabezpečování obrany a bezpečnosti státu a hospodářských opatření pro krizové stavy,
 - v období příprav na krizové stavy a v průběhu jejich řešení **poskytovat na vyžádání ČTÚ informace o přijímaných opatřeních**, včetně návrhů opatření potřebných pro rozhodování tohoto úřadu,
 - **vykonávat přednostně telekomunikační činnosti** pro potřeby orgánů státní správy a samosprávy, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů a záchranných sborů, právnických a fyzických osob, určených zvláštním předpisem, plnící úkoly v oblasti obrany a bezpečnosti státu.
- Vykonává státní inspekci v telekomunikacích s možností kontroly dodržování regulačních opatření v telekomunikacích za krizových stavů.
- Vykonává státní inspekci v telekomunikacích, s možností kontroly dodržování pravidel provozu vysílacích rádiových zařízení, s cílem **přednostního zjištění zdrojů rušení zařízení MO, MV, BIS, složek integrovaného záchranného systému (IZS)** a některých dalších zájemců.
- **Vykonává správu kmitočtového spektra** a části plánu přidělení kmitočtových pásem určených pro vojenské účely zpracovává **v součinnosti s ministerstvem obrany**.
- Při správě kmitočtového spektra se vychází z mezinárodního dokumentu „Radiokomunikační řád“ a ve spolupráci s MO se provádí rovněž harmonizace s frekvenčním managementem NATO. Výsledkem je závazná **Národní kmitočtová tabulka** pro území ČR. Kmitočtová koordinace z hlediska národního i mezinárodního je nezbytná, neboť z fyzikálního principu nelze pro šíření elektromagnetických vln vymezit pevně stanovené hranice.
- Rozhoduje, bez ohledu na pořadí došlých žádostí, o povolení k provozování vysílacích rádiových zařízení nezbytných k zajištění činnosti orgánů MV, BIS, základních složek IZS.
- Uděluje krátkodobé povolení k provozování vysílacích rádiových zařízení i zahraničním subjektům, tj. i pro potřeby řešení krizových stavů na území ČR.

Krátkodobá povolení mohou být například žádána pro zabezpečení pobytu aliančních vojsk na území ČR.

V souladu s ostatními právními předpisy, plány a opatřeními vykonává ČTÚ zejména tyto další činnosti:

- navrhuje a posuzuje opatření v **systemu nouzového hospodářství** a v **systemu hospodářské mobilizace**, včetně **nezbytných dodávek** a **mobilizačních dodávek**,
- koordinuje výstavbu a údržbu **telekomunikační infrastruktury**,
- zapojuje se do **cvičení** organizovaných na území ČR nebo plánovaných v rámci CCPC (např. typu CMX, MORAVA 2000, UKEX 2000 atd.),

- je zapojen do jednání a činnosti národních i mezinárodních bezpečnostních struktur (VOP, VCNP, CCPN, WGT),
- ve spolupráci s dalšími správními úřady a zejména s poskytovateli telekomunikačních služeb se podílí na **organizování telekomunikační podpory důležitých kongresů, zasedání a činností** s celonárodním i mezinárodním významem (např. jednání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze, přechod do roku 2000-Y2K, pravděpodobně i zasedání NATO v Praze atd.).

Zařazení Českého telekomunikačního úřadu do bezpečnostních struktur ČR i obdobných struktur v rámci NATO zvýrazňuje jeho působnost v oblasti bezpečnosti a obrany státu. Činnosti a kompetence ČTÚ uvedené v této kapitole, ukazují na jeho nezastupitelnou úlohu zejména v oblastech **regulace telekomunikací, licenčním řízení, správě kmitočtového spektra, výkonu inspekce v telekomunikacích** a některých dalších oblastech, které bezprostředně souvisí i s bezpečností a obranou státu.

Závěr

Z hlediska současných kompetencí v sektoru telekomunikací, které jsou děleny mezi Ministerstvo dopravy a spojů ČR a Český telekomunikační úřad, lze očekávat, že nově připravovaná dohoda mezi oběma správními úřady upřesní případně doplní působnost ČTÚ v oblasti krizového řízení v telekomunikacích. Konstatuji, že oblast telekomunikačních a informačních technologií se rychlým tempem rozvíjí a ovlivňuje výrazným způsobem styl a úroveň života celé společnosti. Jejím negativním stránkou však může být vážné ohrožení celospolečenských procesů, včetně hospodářského útlumu, v případě narušení nebo paralyzování komunikačních a informačních systémů. Z těchto důvodů je nutné věnovat bezpečnosti telekomunikačních systémů trvalou pozornost, což je i obsahem působnosti Českého telekomunikačního úřadu.

Literatura:

Zákon č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Český telekomunikační úřad, ČTÚ, květen 2001.

Telekomunikace v České republice 2000. MDS-ČTÚ, 2000.

Národní telekomunikační politika ČR. MDS, 1999.

Telekomunikační věstník, částka 1, 2001.

Sborník výboru pro plánování civilních komunikací při NATO, vydání 2000.

Přehled zkratk:

BIS - Bezpečnostní informační služba

BRS - Bezpečnostní rada státu

CCPC - výbor pro plánování civilních komunikací při NATO

CEP - civilní nouzové plánování

ČTÚ - Český telekomunikační úřad

GSM - mobilní telekomunikační síť (900/1800 MHz)

IZS - integrovaný záchranný systém

KS - krizová situace

MDS - ministerstvo dopravy a spojů

MV - ministerstvo vnitra

NARFA - Národní agentura pro kmitočtovou koordinaci v rámci MO

NKT - národní kmitočtová tabulka

OS - ozbrojené síly

OPS - odborná pracovní skupina

PfP - Partnerství pro mír

VCNP - výbor pro civilní nouzové plánování

VOP - výbor pro obranné plánování

WGT - pracovní skupina pro telekomunikace v rámci CCPC

Koncem června letošního roku dospěl do konečného stadia legislativní proces ohledně třetí novely zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. V praxi to znamená, že počínaje dnem 28. června 2002, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 254/2002 Sb. (dále jen „novela“), je řada skutečností upravena odlišně, než jsme byli doposud zvyklí.

Za více než dva roky od nabytí účinnosti zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o vojácích z povolání“), se neprojeví při jeho realizaci zásadní problémy a zákon plně prokázal svoji odůvodněnost. Původně připravovaný věcný záměr novely reagoval proto pouze na některé potřeby praxe směřující ke zpřesnění vybraných ustanovení.

Do legislativního procesu však zasáhla nová skutečnost, když vláda 29. srpna 2001 vzala na vědomí „Analýzu požadovaných schopností, cílové struktury a složení ozbrojených sil České republiky“ a schválila „Reformu ozbrojených sil České republiky“. Z uvedené analýzy a schválené reformy jednoznačně vyplynula nezbytnost vybudovat v České republice plně profesionální armádu, proto musel být návrh věcného záměru novely koncipovaný pouze s ohledem na potřeby praxe podstatně rozšířen o části, které by reagovaly na novou potřebu profesionalizace Armády České republiky.

K přípravě a přijetí této novely tedy vedlo více důvodů. V první řadě to bylo urychlení reformy Armády České republiky a postupný přechod k její plné profesionalizaci, za druhé bylo třeba reagovat na nové právní předpisy, které nabyly účinnosti po 1. prosinci 1999, a nakonec bylo nezbytné upravit některá ustanovení zákona tak, aby lépe vyhovovala z hlediska potřeb současné i budoucí praxe.

Tato novela svým rozsahem (zákon č. 254/2002 Sb. obsahuje 102 body změn) předčila obě předchozí novely zákona o vojácích z povolání. Změny, které novela přinesla, lze rozdělit prakticky do dvou základních skupin:

- ❑ drobná zpřesnění a doplnění stávajících ustanovení,
- ❑ podstatné změny a doplnění stávajících ustanovení.

Cílem tohoto příspěvku není zabývat se veškerými změnami, jež novela obsahuje, ale pouze zdůraznit a přiblížit ty změny, které lze podle názoru autora příspěvku považovat z hlediska dopadu na právní postavení vojáka z povolání (dále jen „voják“) za zásadní.

1. Doplnuje se ustanovení o zpracovávání osobních údajů o vojákově a o vedení osobního spisu vojáka. Zákon stanoví taxativní výčet osobních údajů, které je voják povinen sdělit a doložit platnými doklady a podklady. Zároveň je zde vojákově uložena povinnost oznámit služebnímu orgánu změny v těchto osobních údajích ve lhůtě osmi dnů ode dne, kdy k těmto změnám došlo.

2. Zavádí se institut zkušební doby, a to v rozsahu tří měsíců. Rozhodnutí o povolání do služebního poměru vojáka z povolání nyní musí povinně obsahovat ustanovení o tříměsíční zkušební době (tuto nelze zkrátit ani prodloužit). Cílem zkušební doby je umožnit poměrně jednoduché propuštění nově povolaných vojáků, kteří neprokázali dostatek fyzických a volných vlastností a při personálním pohovoru před začátkem jejich vojenské kariéry nebylo možné takový stav spolehlivě předvídat.
3. Umožňuje se služebně zařadit vojáka v zájmu ozbrojených sil k výkonu služby do struktur nadnárodních a mezinárodních organizací nebo orgánů v zahraničí. V souvislosti s touto možností se doplňují ustanovení o vyloučení dvojího poskytování platu a cestovních a jiných náhrad u vojáků, kteří konají službu ve strukturách nadnárodních a mezinárodních organizací nebo orgánů v zahraničí.
4. Zavádí se nový institut „jmenování do nižší hodnosti“. Jestliže s tím voják vysloví souhlas, tak může být jmenován do nižší hodnosti (případně i jiného hodnostního sboru), než které v průběhu služebního poměru dosáhl. Při jmenování do nižší hodnosti však zůstávají zachovány výsluhové náležitosti a doby výkonu služby v předchozích hodnostech.
5. Rozšiřuje se okruh případů, kdy lze přerušit služební poměr. Novými důvody k přerušení služebního poměru jsou přerušení studia a výkon funkce v zahraničí v mezinárodních a nadnárodních organizacích nebo orgánech.
6. Mění se obsah pojmu „přeložení“. Nyní přeložení představuje změnu místa výkonu služby nebo změnu nadřízeného služebního orgánu ve stejném místě výkonu služby.
7. Do služebního hodnocení se doplňují další skutečnosti, které jsou předmětem posuzování, a to psychická způsobilost ke služebnímu zařazení a fyzická zdatnost pro další výkon služby.
8. Došlo ke sloučení obligatorních a fakultativních důvodů propuštění ze služebního poměru. Zákon nadále uvádí pouze ty důvody, při jejichž vzniku musí být voják propuštěn ze služebního poměru.
9. Krátká dovolená ztratila charakter nárokové složky; nyní má povahu fakultativní, tzn. že vojákovi může být na jeho žádost poskytnuta v maximální výměře 10 dnů v kalendářním roce. Podmínky pro poskytnutí krátké dovolené zůstaly nezměněny, ale zákon doplnil její účel - návštěva rodiny vojáka. Krátkou dovolenou nelze poskytnout vojákovi, který pobírá přídavek na bydlení.
10. Rozšiřují se rozsah zvýšené ochrany zdraví při práci a zvláštní podmínky těhotných vojáků, kojících vojáků a vojáků do konce devátého měsíce po porodu.
11. Mění se podmínky pro zabezpečování ubytování a bytu a podmínky vzniku nároku na přídavek na bydlení. Ministerstvo obrany je nyní povinno zabezpečit vojákovi po dobu trvání služebního poměru v obci výkonu služby nebo v obci, ze které je možné denně dojíždět do místa pravidelného výkonu služby, ubytování, a to zásadně za úplaty. Nárok na bezplatné ubytování má voják pouze při služební cestě a odvelení a v případě, když se připravuje na výkon služby studiem (zde jsou však určité výjimky). Nárok na přídavek na bydlení má každý voják, který nebydlí ve služebním bytě v obci jeho výkonu služby nebo v obci, ze které je možné denně dojíždět do místa pravidelného výkonu služby. Přídavek na bydlení představuje i nadále určitý násobek minimální mzdy (v rozmezí 1,4 až 1,7), přičemž jeho konkrétní výše se odvíjí od počtu obyvatel žijících v obci výkonu služby. Zánik nároku na přídavek na bydlení je spojen jednak se zánikem služebního poměru, a jednak s přidělením služebního bytu v obci výkonu služby vojáka nebo v obci, ze které je možné

denní dojíždění do místa pravidelného výkonu služby. Kromě toho zákon stanoví případy, kdy přídavek na bydlení vojákovi nenáleží. Těmito případy jsou odmítnutí služebního bytu zajištěného Ministerstvem obrany bez vážných důvodů, doba služebního zařazení jako čekatele, zkušební doba, doba přerušení služebního poměru a doba, kdy je vojákovi hrazeno Ministerstvem obrany nájemné za byt v místě pravidelného výkonu služby v zahraničí. Jestliže vojákovi vznikne má nárok na přídavek na bydlení, nenáleží mu od stejného okamžiku náhrady jako při služební cestě ani náhrady při denním dojíždění.

12. Rozšiřuje se okruh osob, kterým může být péčí Ministerstva obrany zabezpečena společná rekreace s vojákem.
13. Zvyšují se částky náborového příspěvku a mění se podmínky jeho vyplácení (namísto jednorázové výplaty byl přijat princip postupného vyplácení ve třech splátkách).
14. Mění se vymezení pojmu „rodina vojáka“ a nově se doplňuje definice pojmu „obec výkonu služby“. Za rodinu vojáka se nyní považují, mají-li trvalý pobyt na území státu a žijí-li s vojákem v domácnosti, jeho manželka (manžel) nebo družka (druh) a nezaopatřené děti, a to vlastní děti, osvojené děti nebo děti svěřené do pěstounské péče nebo výchovy. K družce (druhu) se jako k osobě posuzované přihlíží pouze tehdy, žije-li s vojákem v domácnosti nepřetržitě alespoň tři měsíce a je-li přihlášen (přihlášena) k trvalému pobytu na stejné adrese jako voják. Obcí výkonu služby se pak rozumí území obce, na kterém je dislokován vojenský objekt, vojenský útvar nebo vojenské zařízení anebo vojenský záchraný útvar, v němž je voják služebně zařazen.
15. Podstatným způsobem se mění a doplňují podmínky pro poskytování cestovních a jiných náhrad. Jedná se především o:
 - a) poskytování náhrady jízdních výdajů při služební cestě všem vojákům za cesty do místa jejich trvalého pobytu nebo do jiné, předem dohodnuté obce pobytu jejich rodiny (je-li to hospodárnější než do místa trvalého pobytu vojáka) a zpět, jestliže trvá služební cesta více než sedm po sobě následujících kalendářních dnů,
 - b) rozšíření okruhu osob, jimž jsou poskytovány náhrady při služební cestě,
 - c) úpravu podmínek nároku na stravné při služební cestě v místě vojákova trvalého pobytu nebo v místě trvalého pobytu jeho rodiny,
 - d) náhradu jízdních výdajů při denním dojíždění,
 - e) nové vymezení „náhrady při denním dojíždění“,
 - f) poskytování náhrady jízdních výdajů za cesty z místa trvalého pobytu vojáka do místa přeložení a zpět (nyní je nárok na náhradu těchto jízdních výdajů stanoven u vojáků žijících v domácnosti alespoň s jedním rodinným příslušníkem v rozsahu pětkrát za měsíc oproti původnímu jedenkrát za týden, u ostatních vojáků jedenkrát za měsíc),
 - g) vyloučení nároku na náhrady jako při služební cestě a náhradu při denním dojíždění u vojáků, kteří jsou služebně zařazení jako čekatelé,
 - h) podmínky zániku nároku na náhrady při přeložení,
 - i) úpravu náhrad při zahraničních služebních cestách a při výkonu služby v zahraničí,
 - j) možnost cestovní a jiné náhrady paušalizovat.
16. Umožňuje se, aby voják se souhlasem nadřízeného použil k cestě na preventivní rehabilitaci, na léčebnou péči, na řádnou dovolenou (případně na společnou rekreaci či rekreační pobyt), při přestěhování v důležitém zájmu služby, pro přestěhování bytového zařízení

a do místa trvalého pobytu nebo hraničního přechodu na území České republiky při zániku služebního poměru jiné než služební silniční motorové vozidlo. V takovém případě pak náleží náhrada ve výši jízdních výdajů, které by vojákovi náležely při použití vlaku nebo autobusu dálkové přepravy.

17. Ruší se nárok na preventivní rehabilitaci u vojáků, kteří vykonávají službu v zahraničí.
18. Doplnují se ustanovení o povinnostech nadřízených na úseku péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci zejména ve vztahu ke zdravotní způsobilosti vojáků, k jejich co nejširší informovanosti o bezpečnosti a ochraně zdraví při výkonu služby, k zajištění školení vojáků o právních předpisech a interních normativních aktech, které upravují oblast bezpečnosti a ochrany zdraví, a k následnému ověřování těchto znalostí vojáků. Jestliže jsou vojákům poskytovány osobní ochranné prostředky, mají služební orgány za povinnost udržovat je v použitelném stavu a provádět kontrolu jejich používání.
19. Doplnuje se možnost vojáka domáhat se náhrady za věcnou škodu, která mu vznikla v souvislosti se škodou na zdraví jako důsledku služebního úrazu nebo nemoci z povolání.
20. Upravují se podmínky pro výplatu jednorázového mimořádného odškodnění.
21. Zuzňuje se okruh služebních poměrů, které jsou důvodem k zastavení výplaty výsluhového příspěvku pro jejich příslušníky. Proto při přijetí do služebního poměru podle zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon), nedojde k zastavení výplaty výsluhového příspěvku.
22. Zpřesňují se podmínky pro výplatu úmrtného pozůstalým dětem po vojákovi v případě, že voják nemá pozůstalého manžela.
23. Vylučuje se použití ustanovení o rozhodování ve věcech služebního poměru na řízení o výsluhových náležitostech (toto řízení se sjednocuje s řízením o dávkách důchodového pojištění).
24. Dochází ke změně způsobu výpočtu průměrného měsíčního hrubého platu. Nadále již není možný výběr rozhodného období pro tento výpočet podle výhodnosti pro vojáka. Průměrný měsíční hrubý plat se nyní zjišťuje z platů ze služebního poměru vojáka za poslední kalendářní rok před zánikem služebního poměru, při zániku služebního poměru posledním dnem kalendářního roku, je rozhodným obdobím tento kalendářní rok. Jestliže trval služební poměr po dobu kratší než jeden rok, je rozhodným obdobím pro zjištění průměrného měsíčního hrubého platu celá doba trvání služebního poměru. Když dojde u vojáka v rozhodném období k přerušení služebního poměru a voják po skončení přerušení ve služebním poměru nepokračuje, je rozhodným obdobím kalendářní rok, který předcházel přerušení služebního poměru. Obdobně se postupuje i při určení do dispozice z důvodu rodičovské dovolené nebo dovolené bez nároku na peněžní náležitosti delší než 30 dnů, pokud po skončení dispozice voják nekonal službu alespoň jeden kalendářní rok. Pokud bylo v rozhodném období vypláceno nemocenské nebo peněžitá pomoc podle zvláštních právních předpisů, vypočtou se výsluhové náležitosti z průměrného měsíčního hrubého platu, který by náležel, kdyby k výplatě nemocenského nebo peněžité pomoci nedošlo.
25. Jediné posuzování výhodnosti zákon připouští při výpočtu průměrného měsíčního hrubého platu u vojáka, který konal službu v zahraničí. V tomto případě se výše průměrného měsíčního hrubého platu vypočte podle průměrného měsíčního hrubého platu vojáka

- se srovnatelným služebním zařazením v ozbrojených silách České republiky nebo z rozhodného období před vysláním do zahraničí, a to podle toho, co je pro vojáka výhodnější.
26. Nově se zavádí pravidla pro zohledňování určitých příjmů (případně krácení) při výpočtu průměrného měsíčního hrubého platu. Omezeně se započítávají do průměrného měsíčního hrubého platu odměny poskytnuté vojákově podle služebního platového řádu v rozhodném období, a to maximálně do výše dvojnásobku platu stanoveného platovým výměrem platným v první den rozhodného období. Naproti tomu se při výpočtu výsluhových náležitostí vůbec nepřihlíží:
- a) ke krácení platu při dočasném zproštění výkonu služby,
 - b) k odměnám poskytnutým při dovršení 50 let věku a k odměnám poskytnutým při prvním zániku služebního poměru po přiznání plného invalidního důchodu nebo po nabytí nároku na starobní důchod,
 - c) k darům poskytnutým z fondu kulturních a sociálních potřeb,
 - d) k doplatkům platů vyúčtovaných za období předcházející rozhodnému období.
27. Mění se způsob zápočtu doby od propuštění vojáka ze služebního poměru z tzv. organizačních důvodů do stanovené doby trvání služebního poměru (do konce smluvně převzatého závazku). Nyní se tato doba započítává pouze jednou polovinou a výslovně se uvádí, že bez zvýšeného zápočtu (např. za zařazení jako výkonný letec).
28. Upravuje se rozsah oznamovací povinnosti příjemce výsluhového příspěvku vůči plátcí této dávky a stanoví se některé další podmínky, jejichž nesplnění příjemcem výsluhového příspěvku má za následek zastavení výplaty výsluhového příspěvku.
29. Možnost volby výsluhových náležitostí podle právní úpravy platné před 1. prosincem 1999 se omezuje do konce listopadu 2004.

K tomu, aby Armáda České republiky mohla odpovídajícím způsobem přispět k naplnění životních a strategických zájmů České republiky, musí disponovat potřebnými schopnostmi, které kromě dalších aspektů by měly vyplývat i z právních předpisů, které zajistí postupné vyrovnávání deficitu srovnatelných podmínek služby v Armádě České republiky s podmínkami služby v armádách členských zemí Organizace Severoatlantické smlouvy. A právě zákon o vojácích z povolání po letošní rozsáhlé novelizaci by měl být takovým právním předpisem.

Samotná existence nového právního rámce je sice základním předpokladem pro transformaci na plně profesionální armádu, ale vždy bude záležet na tom, jak příslušné orgány i jednotlivci využijí a naplní literu zákona o vojácích z povolání, aby byl dosažen hlavní cíl reformy ozbrojených sil České republiky - zvýšení schopnosti ozbrojených sil při zabezpečování obrany našeho státu s využitím zdrojů, které má Česká republika na obranu k dispozici ve střednědobém i dlouhodobém horizontu.

Spojené státy a jejich spojenci vedou válku proti mezinárodnímu terorismu. Podle Clausewitz je válka pokračováním politiky jinými prostředky a je vedena s cílem změnit poměr sil mezi státy nebo získat výhody politické, ekonomické, územní atd. Z tohoto hlediska lze každou válku, která je pokračováním politiky, považovat za omezenou.

Al Kajda (arabsky základna, struktura) teroristickým útokem dne 11. září proti USA pokračuje ve válce s mystickým cílem, cílem ležícím mimo oblast politiky, a to v rámci islámské svaté války „džihád“ (jihad) proti nevěřícím, ve válce považované za válku spravedlivou, ve válce považované za náboženskou povinnost pro všechny muslimy a za vojenskou akci. Tato náboženská povinnost zanikne teprve tehdy, až bude celý svět podřízen islámu, protože islám rozděluje svět do dvou proti sobě stojících sfér:

- ❑ *dar-al-islam* neboli teritorium islámu, kde islám již zvítězil a kde vládne islámský zákon,
- ❑ *dar-el-harb* neboli teritorium války, tj. neislámský svět.

Džihád je nástrojem pro přeměnu teritoria války na teritorium islámu. Stav války mezi oběma teritorii nesmí ustát, dokud nebude dosaženo vítězství islámu nad nevěřícími, nad úpadkovým a pohanským Západem a dokud všichni lidé nepřijmou islám za svoje náboženství. Vedoucí činitelé Al Kajdy byli přesvědčeni, že ničivý úder proti srdci nenáviděné Ameriky přesvědčí mnoho Američanů o převaze islámu.

Džihád - svatá válka - je válkou neomezenou z hlediska cílů, rozmachu a prostředků. Ovšem považovat teroristické piloty z 11. září za tzv. kamikadze – stejně jako se za ně pokládají pachatelé sebevražedných útoků v Izraeli - je věčně nesprávné. Rozdíl mezi oběma skupinami je výrazný jak z morálního, tak vojenského i geopolitického hlediska.

- ❑ Japonští piloti kamikadze, kteří v letech 1944 a 1945 útočili na válečná plavidla, byli vojáci, kteří na rozkaz velitele se strachem bojovali proti vojákům nepřátelského státu s taktickým úkolem změnit poměr sil; ozbrojení američtí námořníci se mohli bránit a bránili se.
- ❑ Piloti-teroristé se považovali za mučedníky, s úsměvem se těšili na příchod do zaslíbeného ráje a prostě masakrovali tisíce bezbranných osob.
- ❑ K přípravě války využil bin Ládín pro svou organizaci útočiště v horském terénu, kde probíhal velmi náročný a mnoholetý mentální a fyzický výcvik budoucích „mučedníků“ a odkud se uskutečňovala infiltrace spících sítí u nepřítelů.

Strategie a taktika Al Kajdy pro destabilizaci

Dlouhodobý strategický cíl organizace Al Kajda byl vysvětlen výše. K jeho dosažení spočívala strategie Al Kajdy ve snaze o destabilizaci muslimských států, zejména usilovala o zhroutilí dvou pilířů americké moci a vlivu v regionu Perského zálivu a Střední Asie – saúdsko-arabského a pákistánského režimu. Nehledě k jejich vnitřnímu i vnějšímu fundamenta-

lismu, považuje Al Kajda tyto dva státy vzhledem k jejich blízkým vztahům se Spojenými státy za zkažené. Vedoucí této organizace mj. předpokládali, že hromadným a překvapivým úderem proti mocným a obávaným Spojeným státům získají na svou stranu saúdsko-arabské a pákistánské obyvatelstvo a vojenské elity a přivedí tak zhroucení jejich režimů.

Bin Ládín připravil na George W. Bushe past: útok dne 11. září podle něj měl vyvolat ničivou a neúměrnou odvetu proti muslimským státům, Kábul, Bagdád a možná i Teherán budou bombardovány. Tuto variantu považoval bin Ládín za nejpravděpodobnější. Čím více muslimů bude americkým bombardováním zabito, tím více muslimských států se postaví proti USA, tím větší bude destabilizace regionu. Avšak následující postup USA naprosto neodpovídal bin Ládínovým předpokladům. Přestože byly Spojené státy citelně zasaženy, Al Kajda svých strategických cílů nedosáhla.

Na **taktické úrovni** postupovala Al Kajda čtyřmi směry: mediálním, rétorickým, geografickým a místně politickým.

Medializace teroristického útoku 11. září nabyla neobvyklých dimenzí. Útok byl organizován s vysokou přesností, vyvolal velký dojem na obyvatelstvo celé planety a prokázal sílu a odhodlání nesrovnatelně slabšího útočníka. Avšak trauma vyvolané útokem se u Američanů rychle změnilo v jejich odhodlání po odvetě. Taktika Al Kajdy, snažící se ukázat světu poníženého protivníka, se rychle obrátila proti svým původcům.

Rétorika bin Ládína, zaměřená do arabsko-muslimského světa, sledovala obranu Palestiny, avšak bez výsledků. Odůvodnění útoku z 11. září palestinským problémem bylo málo věrohodné.

Geografie Afghánistánu, jakmile se moci v roce 1996 zmocnil Talibán, poskytovala optimální politický úkryt pro Al Kajdu. USA ovšem okamžitě zahájily odvetnou leteckou ofenzivu ve spojení s pozemní ofenzivou Severní aliance, a to ještě před příchodem zimy.

Místním politickým opatřením byl atentát na velitele sjednocených sil stojících proti Talibánu Massouda (Masúda), a to dva dny před útokem 11. září. Atentát měl zmařit eventuální spolupráci Severní aliance a Spojených států. Avšak Massoud byl ihned nahrazen a Severní aliance byla účinnou vojenskou silou v boji proti Talibánu.

Taktika Al Kajdy tedy byla ve všech směrech neúčinná.

Chyby Al Kajdy v hodnocení situace

Al Kajda se dopustila dvou základních chyb v hodnocení situace:

- jednak významu úderu provedeného 11. září,
- jednak rozhodnosti USA jako protivníka.

Jestliže by byla Al Kajda provedla úder proti symbolickému cíli ve Spojených státech, např. proti soše Svobody, Spojené státy by nemohly požadovat solidaritu světového veřejného mínění, nemohly by uplatnit článek 5 smlouvy NATO, nemohly by požadovat neutralitu muslimských států. Prezident USA by byl ponížen a zesměšněn a nemohl by zasadit vojenskou sílu proti teroristům Al Kajdy a jejich ochránci Talibánu. Avšak proti očekávání cíle a následky teroristického útoku proti USA vyvolaly rozsáhlou vlnu solidarity s USA a podporu v jejich boji proti terorismu. Al Kajda a Talibán se dostaly do izolace.

Racionální strategický přístup spočívá v tom, že je protivníkovi ponechána určitá, nepřilíš velká škála způsobů jednání-odvety, a že se mu znemožní počítat při odvetě se samozřejmou

podporou třetích mocností. Al Kajda ale takový přístup ne zvolila. Existovala jediná možná odpověď. Dalším z nejvážnějších politických a vojenských důsledků pro Talibán a Al Kajdu bylo úplné uzavření afghánských hranic. Mnohé státy se následně pasivně nebo aktivně připojily k úsilí USA o rozdrčení Al Kajdy, proti ní se spojili i bývalí nesmiřitelní nepřátelé (USA – Rusko), jež by bylo možné považovat za partnery. Ze strany Al Kajdy došlo bezpochyby k chybě v úsudku, respektive hodnocení protivníka.

Druhá chyba spočívá v geopolitických představách islamistů. Jejich vnímání je deformováno: západního protivníka považují za dekadentního, bojácného, oslabeného pohodlím a blahobytem a zcela neschopného nosit zbraň. Proto bin Ládín a velitel Talibánu Muhammad Umar očekávali hromadnou a neobratnou odvetu, nepodporovanou americkým veřejným míněním, o kterém se mylně domnívali, že bude traumatizované myšlenkou na vyslání vojáků na bojiště do Afghánistánu (na základě nedávných zkušeností SSSR v této zemi a USA ve Vietnamu). Na bojiště byly vyslány kromě letectva příslušníci jednotek pro speciální operace, jež jsou zcela odlišní od vojáků základní služby, kteří byli zasazeni ve Vietnamu.

Spojené státy tváří v tvář Al Kajdě (jež sledovala iracionální cíle a uplatňovala strategii zatíženou vážnými chybami) prokázaly ve dvou měsících vojenskou, psychologickou a diplomatickou válku velmi reálnou energií, akceschopností a účinností.

Spojené státy si udržují převahu

Ve vývoji strategie Spojených států bude 11. září nesporně znamenat změnu (zřejmě méně hlubokou, než se původně zdálo). Určitě to ale nebude změna jejich hlavního geopolitického cíle - zůstat jedinou supermocností planety. Fakt, že se bývalý spojenec USA proti včerejšímu protivníkovi (Sovětskému svazu) stal náhle nepřítelem, jehož je nutno stůj co stůj zničit, na tom nic nemění.

Paradoxně lze očekávat, že Spojené státy po vítězství nad Al Kajdou (minimálně po zničení její ústřední infrastruktury v Afghánistánu) ještě více posílí svou politickou, ekonomickou a vojenskou převahu na planetě, což je výsledek zcela opačný, než jaký plánovala Al Kajda.

Na Blízkém východě a ve Střední Asii je prioritním cílem stabilita tamních režimů. Spojené státy tam neměly nikdy mnoho spojenců, ale i velmi málo nepřátel. Aby byla zachována stabilita arabských muslimských států zasažených fundamentalistickou propagandou (Egypt, Pákistán apod.), i věrnost arabských spojenců (Saúdská Arábie, Turecko), musely Spojené státy demonstrovat, že jsou nejen schopné účinné vojenské odvety, ale také jsou odhodlány k jejímu provedení. Existovala dvě omezení: nedotknout se muslimského cítění, a přitom ukázat skutečný poměr sil. Hromadný, zhoubný a ponižující útok 11. září nepřipouštěl jinou možnost, než úplné vojenské zničení Al Kajdy. V případě, že nebude Talibán spolupracovat, zničit i jeho, jako oficiálního ochránce Al Kajdy. Projev u vystoupení amerického prezidenta tento cíl formulovaly zcela jednoznačně.

K dosažení takto stanoveného cíle byla zvolena strategie izolace a ofenzivní taktika.

Strategie izolace

Po útoku 11. září bylo třeba oddělit bin Ládína jako nepřítele číslo jedna nejen od případné podpory ze strany některých států, ale především od jeho sítě na hranicích Afghánistánu. K tomu musel Washington vynaložit velké politické a finanční úsilí v Pákistánu i bývalých sovětských republikách s muslimským obyvatelstvem.

Pákistán hrál v plánech USA proti Al Kajdě důležitou úlohu. USA v první řadě zrušily omezení zavedená proti Pákistánu po jeho jaderných zkouškách v roce 1998 a dosáhly toho, že Pákistán hermeticky uzavřel hranice s Afghánistánem. Přímé hrozby bin Ládina chráněného Talibánem na adresu Pákistánu byly pro Pákistán vítanou záminkou k opuštění dosavadního chráněnce – Talibánu – a k přechodu k všestranné spolupráci s ozbrojenými silami USA. Tato politika byla pro pákistánského prezidenta sice nebezpečná, protože nebyla u většiny proislámského obyvatelstva populární, avšak byla diktována hrozbou USA, že Pákistán bude jako spojenec v regionu nahrazen Indií, se všemi důsledky z toho plynoucími. Proto se přes riziko lidového povstání a vojenského převratu Pákistán připojil na stranu USA.

Spojené státy zahájily jednání se třemi republikami na severních hranicích Afghánistánu: s Tádžikistánem, Uzbekistánem a Turkmenistánem ve snaze zachovat jejich neutralitu a zabránit jejich vnitřní destabilizaci, kterou by mohla způsobit infiltrace bojovníků Al Kajdy. Kromě toho v blízkosti Tádžikistánu působila afghánská Severní aliance.

V Uzbekistánu, v blízkosti afghánských hranic, dostaly ozbrojené síly USA k dispozici zrušenou vojenskou základnu. Tak byla Al Kajda zcela izolována.

Plán Spojených států předpokládal využití různorodé, početně slabé Severní aliance, bojující proti Talibánu, která v tomto plánu hrála nenahraditelnou úlohu a byla pro místní obyvatelstvo i pro odpadlíky od Talibánu legitimní silou. Ozbrojené síly USA dodávaly Severní alianci velká množství zbraní, munice, potravin a pohonných hmot.

Politická a mediální taktika

Pro podporu své strategie izolace a zničení Al Kajdy Spojené státy naléhavě potřebovaly podporu svých spojenců v arabských muslimských státech. Mezi situací za války za osvobození Kuvajtu a současnou situací byl základní rozdíl: nyní byly muslimskou silou zasaženy západní cíle a žádný muslimský stát nemůže riskovat podporu Spojených států při realizaci odvety. Z tohoto důvodu se proti-ládinovská koalice v praxi skládala pouze z amerických a v malé míře britských a francouzských sil. Spojené státy se musely spokojit s příznivě nakloněnou neutralitou muslimských států, zaplacenou slibem jednání v palestinské otázce.

Kromě toho bylo nutno získat veřejné mínění na Západě, což bylo snazší, protože vidělo obrazy úderů proti New Yorku.

Spojené státy kombinovaly svou vojenskou intervencí s humanitární, především potravinovou pomocí shazovanou z letounů. Avšak tato taktická iniciativa neměla úspěch. Potravinových balíčků se ve velké míře zmocnili bojovníci na obou stranách fronty Severní aliance – Talibán, a tyto balíčky obsahovaly potraviny neodpovídající místnímu způsobu obživy.

Vojenská taktika byla účinná

Spojené státy byly dne 11. září vojensky napadeny podle čl. 5 smlouvy NATO. Podpora USA ze strany spojenců byla psychologická a politická, jakož i vojenská, spočívající ve využití vojenských základen především v Turecku.

V kampani ozbrojených sil Spojených států nebylo z taktického hlediska nic příliš nového: hromadné letecké bombardování pro dosažení letecké nadvlády (zničení nepřátelských letounů, které byly jen zřídka ve vzduchu, jakož i pozemní PVO). Ve druhé etapě šlo o ničení zásob pohonných hmot, potravin a těžké výbroje.

Kromě letecké nadvlády měly vliv tyto skutečnosti: uzavření hranic státu, který nevyrábí žádnou výzbroj, rostoucí potíže protivníka při přemísťování (nedostatek pohonných hmot a vozidel) - a to v situaci, kdy měla být velkou výhodou především jeho mobilita - aktivní přítomnost pozemního spojence (Severní aliance), zasazení speciálních sil disponujících vybavením nesrovnatelným s vybavením protivníka. Za těchto podmínek a daného poměru sil nenastalo „americké fiasko“, které ukvapeně předpovídali někteří novináři. Během dvouměsíčního vojenského tažení byl režim Talibánu poražen a s ním byla zničena i ústřední infrastruktura Al Kajdy.

Poznátky a perspektivy

Jako po každé krizi, která se vyvinula v otevřenou válku, ať byly její povaha a průběh jakékoli, je možno získat brzy po ní určité poznátky, počínaje geostrategickými.

Nedošlo k uvážnutí v krizi. George W. Bush neupadl do léčky jako ve své době a za jiných okolností Johnson ve Vietnamu a Brežněv v Afghánistánu. Ozbrojené síly USA byly obeznámeny s velmi obtížnou geografii, vzaly na vědomí cíle a strategii protivníka a aplikovaly slavnou doktrínu „žádní mrtví“. Byly zasazeny profesionální pozemní jednotky pro speciální operace, dokonale vybavené a vycvičené, působící v terénu v naprostém utajení. Je zjevné, že tyto jednotky utrpěly ztráty, avšak v budoucnosti to bude veřejně mínění považovat za sice politováníhodné, avšak odpovídající řádu věcí ve válce.

Bezprecedentní rozsah útoku 11. září určil za vojenskou odvetu nekvantifikovatelnou vojenskou cenu. Výzkum veřejného mínění v USA mezi 12. září a 8. prosincem zjistil jednoduše a priori přijetí ztrát na životech amerických vojáků. Vyslání „obyčejných“ jednotek (na rozdíl od jednotek pro speciální operace) nebylo nutné.

Druhý geopolitický poznatek je vnější: Spojené státy se mohou těšit z pasivity muslimských mas vůči výzvě bin Ládina k vedení svaté války a vůči porážce afghánského Talibánu výlučně západními vojáky, protože riziko spojené s intervencí v Afghánistánu spočívalo hlavně v arabském světě. Je známo, že šéf Al Kajdy vložil veškeré svoje naděje do lidových mas států vydaných na pospas pauperizaci a islámské agitaci. S výjimkou tří větších manifestací v Pákistánu je nutno konstatovat, že muslimský, zvláště obávaný arabský svět vůbec nemanifestoval rozhodné odsouzení Spojených států.

Tato pasivita, téměř udivující vzhledem k postojům proamerických arabsko-muslimských států a odborníků pro mezinárodní vztahy, bezpochyby dokazuje nedůvěru v prostředky svaté války proti Západu.

Vítězové a poražení

Po každé geopolitické bouři jsou vítězové a poražení, samozřejmě i mimo samotné bojující strany. I zde může několik států těžit z nové situace ve Střední Asii, která se vyvinula k jejich prospěchu.

Vládní moc v Pákistánu, přesto že značná část veřejného mínění byla proti ní, se udržela a těží ze spolupráce se Spojenými státy.

Rusko projevilo dobrou vůli: souhlasilo s tím, aby Uzbekistán pronajal základnu ozbrojeným silám USA, aby byly v Tádžikistánu umístěny logistické jednotky USA a aby byly v Afghánistánu trvale umístěny jednotky USA atd. Za to očekává méně agresivní energetickou politiku USA v kavkazském a kaspickém regionu a volnou ruku Ruska v Čečensku.

Bývalé sovětské republiky mohou rozvíjet obchodní styky s USA, urychlit projekty ropodů a plynodů ze Střední Asie k Indickému oceánu přes Afghánistán a dokonce jednat o partnerství s NATO.

Čína mlčky schvalovala válku vedenou USA na jejích hranicích a očekává, že může potlačit muslimy na svém území.

Izrael může očekávat podporu amerického a evropského veřejného mínění ve svém boji proti muslimské svaté válce.

Za neúspěšný je třeba považovat boj proti islámskému fundamentalismu. Tažením proti Al Kajdě sice byla zničena rozsáhlá teroristická infrastruktura a režim, který ji chránil, avšak z geopolitických důvodů souvisejících s ropou pravděpodobně přetrvá aliance Spojených států se státy, jež otevřeně financují a podporují většinu aktivních a pomstychtivých islámských skupin a režimů po celém světě.

Odveta Spojených států za zločin proti lidskosti dne 11. září byla legitimní a těžce postihla jeho původce. Strategie zvolená pro dosažení stanoveného cíle byla velmi účinná. Pokud jde o ostatní, platí teze, že všechny státy hájí pouze své zájmy a bylo by naivní věřit, že osud žen a nebo menšin pod barbarským režimem by přinutil mocnosti k vojenské intervenci, podobné afghánské operaci v roce 2001.

Pouze apokalyptické a nekontrolovatelné jednání, vymykající se z oblastí kompromisu a sdílených zájmů, dokáže přinutit demokratické státy k rázné odvetě hrozící porobením nebo dokonce politickou sebevraždou. Toto Usáma bin Ládín bohužel nepochopil. I když byl (prozatím) poražen, je nutno dávat pozor, aby se neobjevil další „bin Ládín“, obratnější ve strategických otázkách, který by našel přízeň u obelhaných západních vlád. Odveta by se potom musila uskutečnit po probuzení z pohromy daleko horší než bylo 11. září.

(-nast-)

Literatura:

G. Chailland, A. Blin: Dictionnaire de stratégie militaire.

Les enseignement de la guerre États-Unis Al Kajda, *Défense nationale*, č. 2 a 3/2002.

Mnoho vlád NATO vydává příliš málo na obranu. A mnoho vlád promrhá to, co vydá na kapacity, které vůbec nepřispívají k jejich vlastní bezpečnosti, bezpečnosti Evropy nebo k širším kolektivním zájmům. Mnoho se v současné době hovoří o jednostrannosti Spojených států a o evropské slabosti. Mnoho z toho není pravda. Ale je naprosto pravda, že pokud Evropa neudělá víc ve vojenské oblasti, nebudeme schopni operovat po boku rychle se modernizujících amerických ozbrojených sil. Jako angažovaný atlantista a jako angažovaný Evropan věřím, že to by byla katastrofa pro Spojené státy a pro Evropu. Takže chce-li Evropa využít svoji ekonomickou sílu, dojde-li ke krizím na jejím prahu nebo v širším měřítku, musíme modernizovat naše vojenské síly. A musíme to udělat rychle.

*NATO ve 21. století
Z projevu generálního tajemníka NATO George Robertsona
na Univerzitě Karlově v Praze 29. 3. 2002.*

Jednou z mnoha knih, která reaguje na události z 11. září 2001, je dílo Yossefa Bodanskyho Bin Ládín – muž, který vyhlásil válku Americe. Název může čtenáře poněkud zmást, protože bude pravděpodobně očekávat životopis dnes nejhledanějšího teroristy světa. Ale jeho osoba je zde pouze jakýmsi pojícím článkem „životopisu“ daleko širšího a rozsáhlejšího – životopisu islamistického terorismu posledních 25 let, kterého je bin Ládín nedílnou součástí.

Sám autor Yossef Bodansky byl šéfem operační skupiny Kongresu pro terorismus a nekonvenční vedení války, je uznávaným vojenským analytikem a pracoval i pro Úřad pro obranu a stát. O stejném tématu, tedy terorismu, napsal i dalších osm knih. Jeho poslední kniha je založena na materiálech a informacích shromažďovaných poslední čtvrtstoletí a to z mnoha různých zdrojů – například i od zpravodajských zdrojů z dané oblasti, ale i jak autor sám píše od „lidí, kteří pracují na druhé straně“. Některé jeho prameny nemohly být zveřejněny nebo přesně označeny, protože by jim hrozilo odhalení ze strany nepřátelských zpravodajských služeb nebo samotných teroristických skupin.

Bodanskyho práce analytika se odráží i v jeho pohledu na osobu Usámy bin Ládína, kterou popisuje zcela objektivně a nezaújatě. Nepokouší se jako některé knihy, které chtějí využít boomeru okolo jeho jména, demonizovat a mytizovat. Je zde popsán jeho vývoj od přerodu úspěšného stavebního podnikatele v Saúdské Arábii ve finančního a organizačního manažera islamistického terorismu v Súdánu v první polovině 90. let i jeho vstup do čela vedení globálního terorismu ve druhé polovině 90. let v Afghánistánu, kdy byl jmenován členem Výboru tří (v jistém smyslu řídicí orgán islamistických teroristů).

Samozřejmě je vzpomenua i etapa jeho života, kdy v době války za osvobození Afghánistánu od sovětské okupace organizoval finanční a materiální pomoc mudžáhidům (tj. těm, kteří vedou džihád – svatým válečníkům islámu) a sám se osobně účastnil bojů (legendární bitva u Šabanu v provincii Paktíja v roce 1987). Tato část jeho života se posléze ukázala jako velmi významná, protože právě tady navázal rozsáhlé kontakty ve světě islamistů a mudžáhidů, kteří se později stali jádrem globální sítě teroristů a jejich sponzorů. Autor knihy Usámu bin Ládína zasadil do celkového kontextu světa terorismu, tajných služeb, států a osob sponzorujících terorismus a postav, které se pohybují v tomto světě stínů, polopravd a lží. Nevykresluje ho jako jediného „démona“ stojícího osaměle v čele všemocné teroristické sítě, ale jako jednu část islamistického teroristického hnutí. Potvrzuje tím slova amerického prezidenta G. W. Bushe, že „porážkou a dopadením Usámy bin Ládína válka proti terorismu nekončí“.

Jak ale bylo napsáno v úvodu, hlavním tématem knihy je **zmapování vývoje islamistického terorismu v posledních 25 letech**. Zde je třeba zdůraznit, že autor nepoužívá pojmy „islamista“ a „islamistický“ pro označení někomu, komu by se mohlo říkat muslim, ani pro označení vztahující se k islámu, jako je islámská víra nebo islámský stát. Pojem islamista v sobě zahrnuje naprosté převládnutí politického aspektu, zejména radikalismu, extremismu a militantnosti, jak jsou provozovány pod vlajkou islámu.

Bodansky rozebírá příčiny vzednutí radikálního islamistického hnutí (z počátku hlavně v duchovní sféře) v oblasti Perského zálivu, a to především v Saúdské Arábii. Ta se ve druhé polovině 70. let ocitla v politicko-společenské krizi způsobené ropnou konjunkturou. Tu doprovázela i krize vlastní identity pod tlakem sílícího vlivu Západu, ruku v ruce s rostoucí korupcí a přehlížením islámských tradic. Na počátku 90. let se k tomu připojila i zákulisní a sebezničující následnická krize, která ochromila saúdské království.

Všechny tyto faktory poskytly živnou půdu pro radikální islamisty, většinou duchovní – kazatele, kteří začali hlásat návrat ke kořenům islámu a kritizovali královskou saúdskou rodinu za zkorumpovanost a ovlivnění Západem. Zpochybňovali jejich právo chránit svatá místa – Mekku a Medínu – a tím i de facto vládnout zemi. To je také jedna z příčin, proč Saúdská Arábie tajně financuje islamistické teroristy, pokud působí mimo jejich území. Znamenají pro ni menší nebezpečí, než kdyby se obrátili proti saúdské vládě (na tento pozoruhodný fakt – protože Saúdská Arábie je spojenec USA – upozornil americký politolog Jonathan Terra v článku v Lidových novinách 30. března 2002).

Posílení svého přesvědčení našli i vítězstvím islámské revoluce v Íránu ve dnech 1.-3. dubna 1979. Za svůj cíl si vytkli obnovení islámských tradic a vyhnání cizinců z Arabského poloostrova – a v širším měřítku z území, kde žijí muslimové.

Předělem se stala okupace Afghánistánu Sovětským svazem, která začala 27. ledna 1979. Arabské vlády pod dojmem selhání nerozhodné Carterovy vlády při osvobozovací akci v noci ze 24. na 25. dubna 1980 (ostudný krach operace na záchranu rukojmí z ambasády v Teheránu s kódovým označením *Orlí spár*, který například popsal Richard Marcinko v knize *Profesionální válečník*) v Íránu zaujaly pozici „mrtvého brouka“ – veřejně důrazně protestovaly, ale v podstatě nic nepodnikaly. Na základě výzvy duchovních k tzv. džihádu (doslova „usilování“; muslimové tento termín užívají pro označení svaté války a podpůrných aktivit s ní spojených) proti okupaci ale do Afghánistánu a sousedního Pákistánu začaly proudit tisíce mudžáhidů z celého světa. Tady se začal projevovat rozkol mezi oficiálními vládami arabských a muslimských zemí a prostými „lidmi z ulice“. Afghánští mudžáhidové získali velkou úctu a podporu, která jim později pomohla při budování globální sítě teroristů, jejímž jádrem se stali v 90. letech.

Islamisté si odnesli z vítězné afghánské války tři důležité věci: (1.) skvělý výcvik a bojové zkušenosti, (2.) celosvětovou podpůrnou „infrastrukturu“, (3.) vědomí, že s pomocí víry v Alláha dokázali porazit světovou velmoc SSSR. V kapitole věnované této události Bodansky vyvrací populární tezi médií a některých autorů (viz též P. Bergen: *Svatá válka*), že CIA napomohla ke zrodu islamistických teroristů a Usámy bin Ládina. Viní ale CIA, že nekontrolovala využití pomoci ze strany pákistánské tajné služby, která část prostředků od americké vlády použila k výcviku teroristů a k výstavbě výcvikových základen v Pákistánu a Afghánistánu.

Velmi podrobně a zasvěceně na základě svých profesních zkušeností popsal autor počátky organizování islamistických teroristů a jejich plánů na počátku 90. let v severní Africe. Islamisté zde využili mocenského vakua vzniklého po konci studené války, kdy velmoci přestaly věnovat kontinentu svou pozornost. Naopak oba směry islamistů (sunnitský a šíitský) se shodly na spolupráci a významným článkem sítě se stal Írán. Ten v zájmu své strategické snahy vytlačit USA z Perského zálivu poskytl teroristům, kteří se soustředili především v Súdánu, významnou finanční a technickou pomoc a nabídl i své zkušené teroristické experty. Tato kniha dokládá, že Írán je stále aktivní v podpoře terorismu, což dokazuje řada schůzek, na nichž se účastní íránští důstojníci tajných služeb i nejvyšší státní představitelé včetně

současného prezidenta Chátamího. Při nich se plánovaly konkrétní teroristické útoky. To plně ospravedlňuje zařazení Íránu do „osy zla“, jak to učinil G. W. Bush.

Při výstavbě základů, výcviku teroristů a organizování financování výrazně přispěl Usáma bin Ládín, jenž začal působit jako „finanční a provozní manažer“ islamistického terorismu.

Bin Ládín sehrál také klíčovou roli v Somálsku, které si islamisté vybrali za první oblast střetu v USA. Využili naprostého chaosu v zemi způsobeného občanskou válkou. Po vyložení amerických jednotek počátkem prosince 1992 se teroristé, kteří už v té době v zemi operovali (byli výborně vycvičení a mohli se opřít o místní podpůrnou síť) zaměřili na to, aby Američanům zasadili citelný úder a donutili je opustit zemi. Američané zjevně neočekávali útok takové intenzity a nebyli připraveni. To se ukázalo při sestřelení vrtulníku Blackhawk 26. září 1993 a obklíčení jednotky 3. října 1993 a ostrém boji za její osvobození. Při obou incidentech zahynulo více než 20 vojáků a po sestřelení vrtulníku v září byla dokonce těla amerických vojáků vláčena po ulicích Mogadiša. USA se ze Somálska stáhly a potvrdily tak teroristům, že když jim způsobí ztráty na životech, dosáhnou svých cílů. To později vedlo i k naplánování bombových útoků proti ambasádám v Nairobi a Dár as-Salámu 7. dubna 1998. Bylo to i základní pohnutkou pro útoky z 11. září 2001. Po úspěchu v Somálsku islamističtí teroristé věnovali své úsilí konsolidaci a dobudování celosvětové sítě a strategickému plánování útoků v delším časovém horizontu.

Druhou polovinu 90. let Bodansky popsal jako dotvoření strategického čtyřúhelníku hlavních teroristických států – Íránu, Súdánu, Pákistánu a Afghánistánu. K těmto čtyřem centřům se přidávají podle svých cílů i některé další země (např. Sýrie nebo Irák). Zaznamenává i vzestup Usámy bin Ládína, který svou činnost přenesl do Afghánistánu. Jeho „dobré služby“ byly oceněny tím, že se stal členem Íránem založeného Výboru tří v červnu 1996 na setkání teroristů v Teheránu. Postupem času se nejvýznamnější a nejnebezpečnější složkou islamistického terorismu stala bin Ládínem založená **Světová islámská fronta džihádu proti Židům a křesťákům** – to je správný název organizace. Autor ho užívá místo rozšířenějšího označení **Al Kajda**. Protože kniha vznikala ještě před 1. zářím 2001, je za vrcholnou akci bin Ládínových teroristů považován útok proti americkým ambasádám v Africe z dubna 1998.

Bodansky se také věnuje selhání americké administrativy v 90. letech v oblasti boje proti terorismu. To, jak popsal nerušené budování teroristických organizací a jejich infrastruktury, je důkazem, že západní a hlavně americké zpravodajské služby nezachytily tento vývoj. V USA to byl důsledek zanedbání zpravodajských složek ze strany Clintonovy vlády (hlavním projevem bylo okleštění operační akceschopnosti CIA = operativců v terénu. Důsledky se projeví ve špatné informovanosti politiků a podcenění situace – viz například Somálsko).

Fatálním se ukázalo i selhání bezpečnosti před útoky na ambasády v Africe (hrozbu útoku prozradil USA jeden z plánovačů akce už v říjnu 1997, ale byl odmítnut a ignorován). Následoval ještě nesmyslnější raketový útok špatně naplánovaný a dokonce předem prozrazený, který nezpůsobil teroristům žádné větší škody. V arabském světě byl vnímán jako zástěrka pro Clintona, který v té době čelil skandálu se stážistkou v Bílém domě. V roce 1998 se dopustil další chyby, která znamenala rozkol USA s Egyptem (jediný skutečný spojenc v oblasti). Americká vláda zřejmě uzavřela tajnou dohodu s islamistickými teroristy – byla ochotna tolerovat svržení Mubarakovy vlády v Egyptě za omezení teroristického ohrožení amerických vojáků v Bosně a Hercegovině.

Jako osudová se zdá být pasáž popisující jak americká ministryně spravedlnosti Janet Renoová vytvořila 14. října 1998 na velitelství FBI krizový štáb, aby naplánoval postup při

případném teroristickém útoku bin Ládina proti New Yorku a Washingtonu. Jak časopis Time napsal – „válečná hra“ zamýšlená jako pomoc při zlepšení spolupráce státních složek se rozpustila ve zmatek plný rozepří a donášení. Byl to důkaz, že USA nejsou připraveny čelit teroristické hrozbě. Smutným důkazem se stalo 11. září 2001.

To vše autor doplňuje analytickým rozbohem teroristických útoků – jejich politickými a strategickými cíli, podrobným popisem jejich plánování i průběhu samotného provedení. Zajímavostí pro českého čtenáře je i zmínka o ČR v souvislosti se snahou teroristů získat biologické zbraně.

Pochvalu zaslouží bezesporu překlad, který je velmi přesný, což je dnes výjimka, bez triviálních chyb, kterých se překladatelé dopouštějí, protože neznají problematiku překládaných textů. Snad jen dvě věci se dají vytknout. Překladatelé jako většina českých překladatelů přehlédli rozdíl mezi americkou námořní pěchotou (ta se vylodila v Somálsku v roce 1992) a americkým vojenským námořnictvem, tedy US Marines a US Navy. Závažnější chybou je, že americká ministryně spravedlnosti (generální prokurátorka USA) Janet Renová byla označena za muže. Velmi dobře však dopadlo vypořádání se s arabskými názvy a jmény, kde našli vhodný kompromis mezi otrockým prepisem a obecně užívanou formou. Dobrým počinem je vysvětlující pasáž o prepisu orientálních jazyků v úvodu knihy.

Zdařile zpracován je podrobný rejstřík, seznam pramenů a stručný přehled používaných zkratk v závěru knihy. Je dobře, že do textu nejsou vkládány různé odkazy na prameny a zdroje, které většinou v takové publikaci ruší a spíše znesnadňují orientaci v textu.

Závěrem řekněme, že knihu Bin Ládín – muž, který vyhlásil válku Americe, by si měl přečíst každý, kdo se zajímá o problematiku terorismu, obzvláště o jeho islamistickou odnož. Poskytne mu totiž ucelený a zasvěcený pohled na tuto světovou hrozbu, která ovlivnila počátek 21. století, a která v dohledné době zcela jistě nezmizí.

Zdeněk Horák

Bodansky, Yossef: Bin Ládín, muž, který vyhlásil válku Americe

Brož. 430 stran, 329,- Kč, nakl. Pavel Mervart, P. O. Box 60, Červený Kostelec, 549 41, tel. 0604 234 510, e-mail: mervart_knihy@seznam.cz

Snížit negativní vliv vojenského výcviku na životní prostředí je cílem pracovní výcvikové skupiny životního prostředí, která je zřízena v rámci výcvikové skupiny NATO (ETWG/ASG/NTG). Na jejím jednání byla za tímto účelem prezentována jednoduchá indexová metoda. O principy indexového ocenění se zajímá řada států kooperujících v partnerství. Do praxe řízení vojsk se prosazuje trend zkoumat vliv polního výcviku na životní prostředí univerzální vhodnou metodou.

Stanovení indexu je založeno na metodě environmentální analýzy vhodnosti vojenských aktivit. Výsledkem je řízení vojenského výcviku na základě kvality prostředí ve kterém výcvik probíhá a dosažení tzv. setrvalého rozvoje výcviku.

Cílem metody je relativně jednoduchým, rychlým a operativním způsobem vyhodnotit, zda zamýšlená vojenská činnost může mít v dané lokalitě negativní vliv na životní prostředí. Aplikací metody lze zároveň ukázat, jakou formou je efektivní omezit a maximálně snížit rizika vojenských aktivit na životní prostředí, jak lze zabezpečit trvale udržitelný výcvik v závislosti **na rozsahu a intenzitě vojenských aktivit** (použitá technika a zařízení, velikost jednotky, způsob výcviku, druh výcviku aj.) a **kvalitě životního prostředí** (např. z hlediska zájmů ochrany přírody, ale také i aktuálních klimatických podmínkách). V úvahu jsou brány jak objektivní tak i subjektivní příčiny.

Metodu lze využít ve všech vojenských prostorech ale i mimo ně. Je výhodná k dosažení prevence, a proto se jeví jako vhodný nástroj systému environmentálního řízení velitele, jak cvičícího, tak i velitele objektu.

Metodou lze systémově posoudit a) všechny složky biosféry, zahrnující různé ekosystémy pedosféry, hydrosféry, atmosféry, rostliny, živočichy a faktory neživé přírody. Zahrnuje dále b) rozdílné typy nekonečného ohrožení životního prostředí (znečištění ovzduší chemikáliemi a prachem, kontaminaci půdy a vody, mechanickou degradaci půdy, vnášení odpadů, přímé i nepřímé poškození živých organismů, působení hluku a vibrací, záření, poškozování vzhledu krajiny aj.) za respektování právní úpravy životního prostředí státu, hostitelské země i mezinárodní legislativy, případně práva v dalších oblastech (např. trestně právní odpovědnost, krizové řízení).

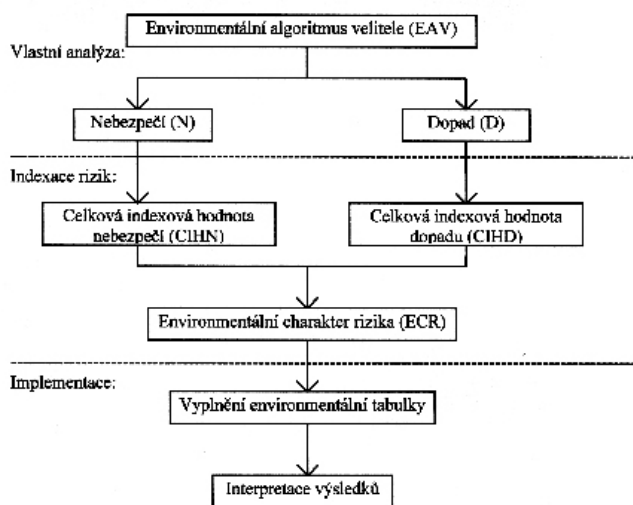
Účelem návrhu indexového systému je vytvoření jednotné obecné normy, která by se stala univerzálním základem pro všechny situace výcviku a prostředí, tedy i ostatní druhy vojsk, nejen pozemního vojska, kde návrh vznikl. Subjektem práva zůstává velitel. Míra únosnosti environmentálního zatížení bude záviset na vojenské výcvikové doktríně (velikosti jednotky, úkolu a zvoleném výcviku). Pomocí navržené metody lze přistupovat ke každému výcviku individuálně a posuzovat negativní dopad specificky podle podmínek výcviku a kvality životního prostředí a současně lze vytvořit obecné vzorové algoritmy jak pro permanentní výcvik tak lokalitu. Je umožněno sestavit flexibilní environmentální algoritmus pro potřebu velitele, který bude koncipován podle míry rizika, přijatelného podle jeho hodnocení.

Východiskem algoritmu je index výbušnosti a hořlavosti Fire and Explosion Index, který je aplikován k popisu průmyslových havárií.

Aplikace metody

Systém analýzy je založen na principu krokového systému, který hodnotí zdroj **a) nebezpečí** (materiál, energii) a jeho možný **b) dopad**. Cílem vojenské aplikace je realisticky ohodnotit environmentální rizika výcviku vojsk v mírových podmínkách. Kvantifikace rizik je založena zejména na legislativních podmínkách, aby činnost jednotky byla nejen přijatelná z environmentálního hlediska, ale i právně nenapadnutelná (oprávněná, definovaná, kogentní).

Analýza se skládá ze tří kroků. Za prvé jsou analyzována **nebezpečí (N)** a určena sféra možného jejich **dopadu (D)**. Za druhé pomocí indexů a jednoduchých matematických operací (sčítání a součinu) jsou stanoveny **celkové indexové hodnoty nebezpečí a dopadu (CIHN, CIHD)**, a pak určena **environmentální charakteristika jednotlivých rizik (ECR)**. Za třetí jsou získané výsledky implementovány do rozhodovacího procesu velitele. Postup je schematicky znázorněn na **obr. 1**.

Obr. 1: Etapy aplikace metody

Vlastní analýza je tvořena jednak okruhem nebezpečí (N), tj. **činnostmi**, které svou materiální podstatou jsou nebezpečně životnímu prostředí, jednak dopady (D), tedy **složkami životního prostředí**, které jsou vystaveny negativnímu působení činnosti a mohou jí být ovlivněny.

Indexace rizika je složena:

Za prvé ze **základní indexové hodnoty nebezpečí (ZIHN)** a **základní indexové hodnoty dopadu (ZIHD)**, ke kterým jsou potom v dalším členění přičítány **přirážka nebezpečí (PN)** resp. **přirážka citlivosti dopadu (PD)**. Součtem základní indexové hodnoty a přirážky (ZIHN + PN resp. ZIHD + PD) získáme celkovou indexovou hodnotu nebezpečí (CIHN), plynoucího z vojenské činnosti, resp. celkovou indexovou hodnotu dopadu (CIHD), která zase ukazuje na citlivost prostředí.

Za druhé, z určení environmentální charakteristiky rizika (ECR), která je součinem dvou předchozích indexových hodnot (CIHN x CIHD). Je rovněž bezrozměrným číslem (indexem), prostřednictvím kterého pak za pomoci tabulky environmentálních vlivů určíme možnosti výcviku jednotky v dané lokalitě.

Implementace do rozhodovacího procesu velitele využívá **tabulku environmentálních vlivů**, charakterizovanou dvěma osami. Osa x je osou vlivu, zahrnuje tedy možné důsledky a dopad na životní prostředí, osa y je osou příčin, zahrnuje tedy nebezpečí nebo nebezpečnou činnost. Vyplnění tabulky environmentálních vlivů spočívá v tom, že jednotlivé položky vlivu na ose x a nebezpečí na ose y, které se hodnotí, mají svůj průsečík v příslušné buňce.

Při výpočtu jsou tedy ve směru každé z os sčítány indexové hodnoty, jejichž výsledek se zapíše do hodnotícího sloupce (řady), označeného jako suma. Je to první řádek resp. první sloupec příslušné osy, který zahrnuje celkový faktor citlivosti (CIHD), resp. celkový faktor zdroje nebezpečí (CIHN). V průsečíku je pak, na základě součinu obou faktorů, uvedena celková suma indexu, neboli environmentální charakteristika rizika (ECR). Buňky označené křížkem se nevyplňují pro neexistenci některého z indexů (faktorů).

Příklad sestavení environmentální tabulky vlivů pro nebezpečí provozních hmot a dopadů na vodstvo je uveden v tabulce:

		Skupina		Vodstvo ZIHD 1,0			Půda ZIHD 1,0	
		Podskupina		Zvláštní		Ostatní	Orná	atd.
		Kategorie		I. PD 1,5	II PD 1,0	PD 0,0	I.PD 0,0	
Skupina	Podskupina	Kategorie	Suma	2,5	2,0	1,0	1,5	
Provozní hmoty ZIHN 1,5	Pohonné hmoty	I. PN 0,0	1,5	3,75	x	1,5	x	
		II. i.e. 0,33	1,83	3,58	x	1,83	x	
	Ostatní provoz. hmoty	I. PN 0,0	1,5	3,75	x	1,5	x	
		II. PN 0,2	1,7	4,25	x	1,7	x	
	Chemické látky	I. PN 2,0	3,5	x	x	x	x	
		II. PN 1,5	3,0	7,5	x	3,0	x	
Odpadní vody	Komunální atd.	I. PN 0,0	1,0	2,5	x	1,0	x	

Tab. : Příklad vyplnění tabulky environmentálních vlivů (neúplný vzor)

Hodnotám (indexům), které byly získány výpočtem a samy o sobě nemají nějakou environmentální charakteristiku, lze přiřadit vhodnou interpretační stupnici. Příklad interpretační stupnice:

Hodnota (index) je v intervalu	Úroveň omezení
<1 - 2,5>	A
(2,5 - 4)	B
<4 - 9,9>	C

Poznámka: <> hodnota náleží do intervalu
() hodnota do intervalu nenáleží

V tomto případě tříúrovňová stupnice na úrovni A znamená výcvik bez jakýchkoliv omezení. V daném prostoru mohou probíhat i rizikové činnosti za dodržení běžných bezpečnostních opatření.

Na úrovni písmene B jde o jisté varování, které v praxi znamená, že výcvik je v daném prostoru možný bez omezení, ale je nutno dbát zvýšené opatrnosti s ohledem na charakter rizika. Je vhodné činnosti a jejich rozmístění v prostoru předem konzultovat s vojenským ekologem a případně zabezpečit havarijní prostředky k minimalizaci mimořádné události.

V třetím případě písmene C není vůbec vhodné předmětnou činnost v dané lokalitě uskutečnit. Je lepší hledat jiné prostory nebo výcvikovou činnost modifikovat tak, aby nezpůsobila škody na životním prostředí.

Postup při stanovení indexových hodnot

Hodnoty nebezpečí zahrnují rizika vznikající z vlastního výcviku, která jsou veliteli běžně známa. Hodnoty dopadu na životní prostředí, charakterizující jeho citlivost, vychází z ustanovení obecně platných právních předpisů a zvyků s mezinárodní, státní, regionální a lokální platností.

Stanovení celkové indexové hodnoty nebezpečí (CIHN)

Hodnota představuje zejména nebezpečná rizika, vznikající v důsledku použití nebezpečných materiálů nebo životnímu prostředí nevhodných aktivit. Je složena ze základní hodnoty nebezpečí (ZIHN) a přírážky nebezpečí (PN).

Lze vymezit např. pět základních skupin rizik, které jsou individuálně ohodnoceny základní hodnotou nebezpečí (ZIHN):

Provozní hmoty	1,5
Odpadní vody	1,0
Pohyby vojsk	1,0
Odpady	2,0
Výcvik vojsk	1,5

Jednotlivé skupiny se dále člení a připočítávají se přírážky na nebezpečí (PN). Stručně je uveden příklad u provozních hmot.

Příklad ocenění rizika u provozních hmot

Skupina zahrnuje pohonné hmoty a mazadla všeho druhu - naftu, benzín, petrolej a letecký benzín, kapalná maziva (motorové a převodové oleje), hydraulické oleje a emulze olejů a vody. Dále do skupiny řadíme brzdové kapaliny, plastická maziva, chladicí kapaliny, vymrazovací a odmrazovací kapaliny, ropné odpady, konzervační oleje a konzervační přípravky. Základní indexovou hodnotu nebezpečí zvolíme, jak je již uvedeno, **1,5**. Vzhledem k charakteru těchto látek, různorodému použití a jejich množství, které mohou představovat riziko pro životní prostředí, je nutné tuto skupinu dále dělit a přiřazovat přírážku nebezpečí (PN) podle např. těchto tří podskupin:

Pohonné hmoty

- Ostatní provozní hmoty
- Látky, klasifikované jako nebezpečné chemické látky (Nařízení vlády ČR je dělí na nebezpečné pro člověka a nebezpečné pro životní prostředí)

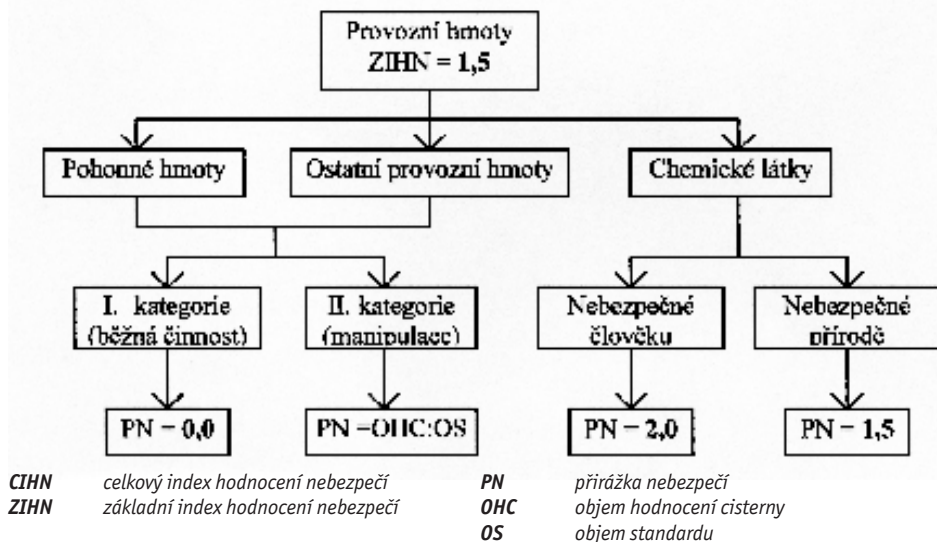
Pohonné hmoty a ostatní provozní hmoty je možno dále rozdělit podle množství a charakteru na dvě kategorie:

- I. - běžný provoz v silničních i terénních podmínkách, bez skladování PHM, přírážka **0,0**
- II. - rizikovější činnosti, jako je skladování, přečerpávání a doplňování PHM, mytí a údržba techniky, manipulace s nimi. Při stanovení přírážky vyjdeme např. z objemu nejpoužívanější automobilové cisterny v armádě o objemu 10.000 l, jako standardu. Přírážka

nebezpečí (PN PHM) je pak stanovena podílem mezi objemem hodnocené cisterny (OHC) a objemem 10 kubíků (OS). Je patrné, že je lepší mít více cisteren s menším objemem než jednu cisternu větší. Je-li použito více cisteren, pak se hodnotí každé vozidlo jako samostatný zdroj nebezpečí. Přírážka se stanoví výpočtem $PN\ PHM = OHC : OS$.

Nebezpečné chemické látky, které poškozují život a zdraví člověka, obdrží přírážku na nebezpečí **2,0**. Chemické látky poškozující přírodu pak přírážku na nebezpečí **1,5**.

Postup je znázorněn na **obr. 2**. Výslednou vstupní hodnotou je celková indexová hodnota nebezpečí pro provozní hmoty. Ta je vypočítána součtem ZIHN a PN a dále zanesena do tabulky environmentálních vlivů.

Obr. 2: Postup stanovení CIHN u provozních hmot

Příklady postupů v případě dalších rizik

Analogickými postupy v případě dalších rizik (odpadní vody, pohyby vojsk aj.) stanovíme logické ocenění přírážek na nebezpečí (PN): u odpadních vod (např. pro komunální vody, technické vody, u obou podle rozsahu jejich vypouštění např. podle počtu vojáků, druhu jednotky), pohybu vojsk (bez použití techniky nebo s použitím techniky v dalším členění podle počtu vojáků, kolové a pásové techniky velikosti čtyři, roty apod.), odpadů (v členění podle nebezpečného odpadu a ostatního odpadu, podle počtu vojáků, specifického odpadu vznikajícího při výcviku aj.) a u výcviku vojsk (členění přírážek na nebezpečí např. podle rizik vyplývajících ze specifčnosti výcviku při použití simulátorů, výbušných prostředků, zadýmování, nebezpečí požárů, hluku a vibrací, např. v dalším členění podle běžného či speciálního výcviku nebo výcviku na umělých překážkách či v reálném terénu atd.). Činnosti lze standardizovat a ohodnotit indexy podle vojenské doktríny .

Stanovení celkové indexové hodnoty dopadu (CIHD)

Představuje nebezpečí vlivu dopadů na životní prostředí s obecnou nebo zvláštní ochranou jeho složek. Při stanovení těchto složek a jejich citlivosti se proto jeví výhodné vycházet z právní úpravy složek životního prostředí. Celková indexová hodnota dopadu (CIHD) je složena ze základní indexové hodnoty dopadu (ZIHD) a přírážky citlivosti dopadu (PD).

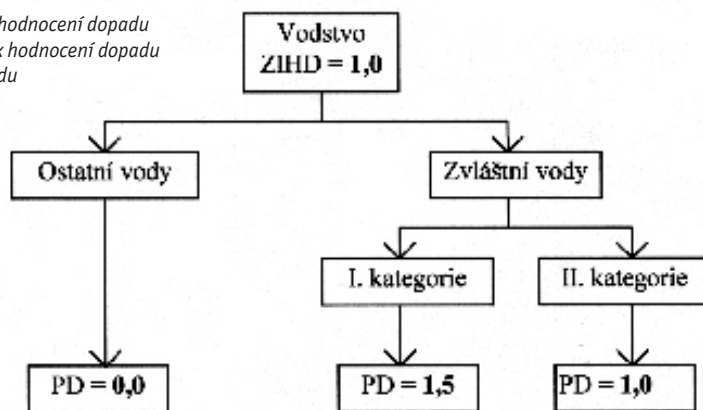
Lze vymezit např. osm základních skupin možných vlivů, které jsou individuálně ohodnoceny základní hodnotou dopadu, a to např. vodstvo, půdu, lesy, živočichy a rostliny, geologicky a archeologicky významná místa, zvláště chráněná území, kulturní památky a obytné zóny. Základní indexová hodnota dopadu (ZIHD) se může u všech rovnat **1,0**. Jednotlivé skupiny se dále dělí a jsou v nich připočítávány přírážky citlivosti dopadu (PD). Pro názornost je uveden příklad vodstva.

Příklad ocenění citlivosti dopadu u vodstva

Skupina vodstva zahrnuje veškerou problematiku, která má nějaký vztah k vodě a k problematice vodního hospodářství. Jedná se například o ochranná pásma vod, chráněné vodohospodářské oblasti, vodárenské toky a jejich povodí, zdroje podzemní vody, zdroje minerálních vod, zdroje léčivých vod, vodohospodářská díla, podmínky rekreace a rybářství, ostatní vodní toky a rybníky, nakládání s vodami. Základní hodnota dopadu (ZIHD) byla pro zjednodušení stanovena u všech **1,0**. Vzhledem k různorodosti skupiny je vhodné vodstvo ke stanovení přírážky dopadu (PD) členit na dvě podskupiny podle významu environmentální ochrany. Významné jsou vody, které požívají zvláštní ochrany podle příslušných právních předpisů, u kterých stanovíme přírážku dopadu **1,5 až 1,0**, zatímco ostatní vody, které požívají toliko obecnou ochranu podle zákona obdrží přírážku citlivosti dopadu **0,0**.

Vody požívající zvláštní ochrany lze podle ochrany dělit např. na druhy v ochranných pásmech vod, chráněné oblasti přírodní akumulace vod, vodárenské toky a povodí, zdroje léčebných vod, zdroje minerálních vod - tyto všechny obdrží přírážku **1,5** (I. kategorie). K nim lze přiřadit i podzemní vody využívané k pitným účelům, rekreační objekty a rybářské revíry, které obdrží přírážku citlivosti dopadu **1,0** (II. kategorie). Rozdělení je pro přehlednost znázorněno na **obr. 3**.

CIHD celkový index hodnocení dopadu
ZIHD základní index hodnocení dopadu
PD přírážka dopadu

Obr. 3: Postup stanovení CIHD u vodstva

Příklady postupů v hodnocení citlivosti (PD) u jiných skupin dopadů

Analogicky postupujeme v případě stanovení přírážek dopadu vlivů na půdu (členění výše přírážky na kategorie je podle stavu na zemědělské půdy, louky a pastviny, ostatní půdu, speciální kultury, a lze je dále modifikovat podle použití půdy ve vegetačním či mimo vegetačním období atd.), lesy (hospodářské, ochranné, zvláštní, stromy mimo les a křoviny,

chráněné stromy a křoviny mimo les, památné stromy aj.), živočichy a rostliny (zvláště chránění živočichové a rostliny, ostatní živočichové a rostliny), geologicky a archeologicky významná místa (jeskyně, chráněné nerosty, paleontologická naleziště, významné geologické útvary, archeologická naleziště), zvláště chráněná území area (rozdělení do kategorií podle významu od národních parků, jejich ochranných pásem, chráněných krajinných oblastí, národní přírodní rezervace až po přírodní památky, ochranu krajinného rázu a přírodní parky), kulturní památky (obvykle je lze dělit na nemovitého a movitého charakteru, s členěním podle stupně ochrany) a obytné zóny (lze je dělit např. podle hustoty osídlení). Dělení podle zde uvedených kategorií je vojenským ekologům známé.

Celková indexová hodnota dopadu (CIHD), to je součet hodnoty dopadu (IHD) a přírážky citlivosti (PD) v členění podle jednotlivých skupin životního prostředí, opět zanesena do environmentální tabulky a slouží v součinu s celkovou indexovou hodnotou nebezpečí (CIHN) k získání environmentální charakteristiky rizika.

Závěr

Na základě dosavadních poznatků o metodách ekologizace vojenského výcviku (cvičení), a to jak u nás tak i v zahraničí, je navrhováno řešení systému ochrany životního prostředí za použití jednoduchého algoritmického postupu. Postup se jeví velmi vhodný pro armádu, a to z několika důvodů. Dosud neexistuje jednoduchá universální metoda současného posouzení jak vlivu vojenských aktivit na životní prostředí tak i významu životního prostředí (jeho kvality) v místě výcviku. Univerzálnost metody je podtržena tím, že ji lze využít v různých zemích, i když v nich existuje rozdílná právní úprava životního prostředí a rovněž faktická ekologická hodnota použitého území k výcviku je značně variabilní. Na základě přípravy národních kritérií, vycházejících z práva životního prostředí a hodnot území, je metoda snadno srozumitelná jak velitelům tak i jeho ekologickým poradcům a tím využitelná i v případě spojených či smluvních cvičení na územích jiných států. Využití vojenských ekologů v regionech je vhodné, protože vedou evidenci zájmů ochrany území a správních rozhodnutí ve věcech životního prostředí v působnosti regionu.

Možnosti všestranného, doslova expedičního použití metody nejsou v závislosti na variabilním organickém složení povolanych jednotek různých druhů vojsk a armád států. Flexibilita navrženého systému zajištění ochrany životního prostředí je výhodná i v tom, že lze metody úspěšně použít jak na pozemcích, kde vlastnická práva vykonává Ministerstvo obrany (vojenské újezdy, posádková cvičiště), tak i na pozemcích soukromých vlastníků. Mění se konzervativní postupy vojenských příkazů a zákazů formou přechodu na universální hodnotící systém, kdy za vlastní rozhodnutí je odpovědný velitel. Implementaci metody do praxe spojených cvičení by prospělo stanovení vzorových aktivit vojsk a dopadů s jejich příkladnou indexací rizika, a to nejprve na pracovní úrovni AČR s případnou korekcí v souladu s mezinárodním přístupem a právem.

Literatura:

Dow's Fire and Explosion Index Hazard Classification Guide. AIChE New York, 1994. ISBN 0816906238

Davídek, I. Diplomová práce. VŠB-TU Ostrava, 2000.

Komár, A., Dvořák, J. and Božek, F. Index of Environmental Acceptability of Training. In Record of Proceedings. NTG/ASG Environmental Training Working Group. Germany, Aachen: 18-22 September 2000, Annex 0, 10 p.

Kozel, P.: Ochrana životního prostředí při cvičení zahraničních vojsk na území České republiky. In Sborník 1. mezinárodní konference Ekonomika, logistika a ekologie v armádě. VA Brno, 1999, s. 166-172.?

V současné době se v AČR projevuje úsilí o rozvoj kontejnerizace nejen materiálu běžné potřeby a zásob, ale i v oblasti zástaveb dílenskými prostředky, chráněnými pracovišti pro speciální činnost vojsk, jejich ubytování, stravování, odpočinek a zajišťování hygienických potřeb. Souběžně s tím jsou vojska vybavována technikou a prostředky pro jejich manipulaci a přepravu. Ty budou spolu s řešenými zástavbami předmětem pokračujících článků v tomto časopise.

Kontejnerová střední skříňová sendvičová karosérie v základním provedení se základní technologií - KSSSK (viz obr. 1) je určena pro zástavby mobilních speciálních pracovišť s dočasně možným působením v kontaminovaném prostředí a požadovanou úpravou mikroklimatu. Jde o objekty bez zvláštních požadavků na elektromagnetickou kompatibilitu a nároků na odolnost proti střelám z ručních zbraní, jako dílenské, laboratorní, zdravotnické, spojovací, velitelské, štábní, řídicí, aj. prostředky.

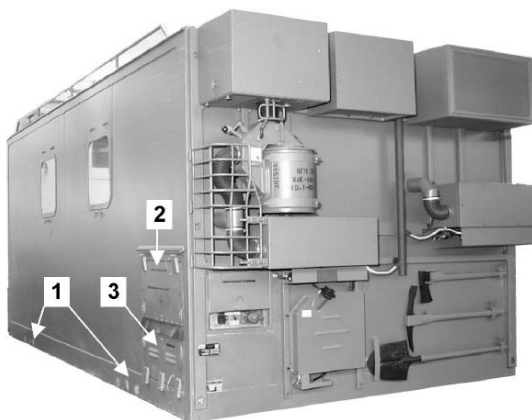
Konstrukce skříňové sendvičové karosérie je panelového typu. Skládá se z nosného roštu, bočních stěn, přední a zadní stěny, střechy, podlahy, schrán a dveří. Jmenované části, kromě nosného roštu, jsou buď sestaveny z různě velkých panelů, nebo je tvoří panel jako celek (např. dveře).

Nosný rošt je svařen z ocelových profilů. Je opatřen kontejnerovými úchyty v roztečích ISO-1D a kruhovými otvory pro manipulaci jeřábovými prostředky (viz obr. 1, poz. 1).

Stěnové a schránové panely, včetně stropního, jsou tvořeny obvodovým rámečkem polyuretanové pěny. Vnitřní i vnější plášť panelů je zhotoven z hliníkového plechu. Podlahový panel je vyroben z obvodového rámečku osazeným měkkým dřevem. Vrchní deska je z vodězdorné překližky s protiskuzovou úpravou. Spodní kryt je rovněž z hliníkového plechu. Všechny duté prostory jsou vypěněny polyuretanovou pěnou. Panelové dílce jsou v jednotlivé celky spojeny tak, aby nevznikly teplotní můstky.

V obvodových a střešním panelu jsou pro uchycení vnitřní zástavby zapěněny výztuhy. **V podlahovém panelu** jsou dřevěné výztuhy pro uchycení hmotnějších celků, např. skříňně rozváděčů, pracovních stolů nebo regálů.

Na pravé boční stěně vpředu dole je umístěna schránka která je rozdělena na dva prostory. V horním je schránka vstupních zdrojů (viz obr. 1, poz. 2). Dolní je uzpůsoben pro uložení účelových akumulátorů (viz obr. 1, poz. 3). Přístup do obou schrán je z vnějšku vyklápěcími

Obr. 1: KSSSK – celkový pohled

dveřmi. Na levé boční stěně vpředu je možno zhotovit schránu pro uložení elektrocentrály, případně pro uživatelskou výbavu. Na bočních stěnách vzadu je možno vestavět schrány k uložení komponentů finální uživatelské zástavby.

Zadní stěna (viz obr. 2) skříňové karosérie je osazena vstupními jednokřídlými dveřmi. Z vnějšku jsou upevněny nástupní schody v protiskluzovém provedení, sklopné zábradlí, dvoudílný žebřík pro bezpečný výstup na střechu a držák pro pět uzemňovacích kolíků.

Čtvercová okna s dvojsklem jsou vlepena po dvojicích do levé a pravé stěny [viz obr. 1.], jedno je umístěno v zadních dveřích (viz obr. 2). Zastíráání oken je provedeno okenicemi z ocelového plechu s pryžovým těsněním. Nouzově lze okenici použít jako náhradu rozbitého skla.

Střecha není samostatným dílcem, společně se stropem tvoří montážní celek. Pro bezpečný pohyb osob je opatřena protiskluzovou úpravou. Na podélných stranách je ohrazující zábradlí. Dva střešní ventilační otvory jsou opatřeny poklopy. Oba zároveň slouží jako nouzové východy.

Základní technologie je umístěna vně a uvnitř skříňové karosérie. Vnější je rozmístěna na přídatném rámu přišroubovaném z vnějšku na přední stěnu (viz obr. 3).

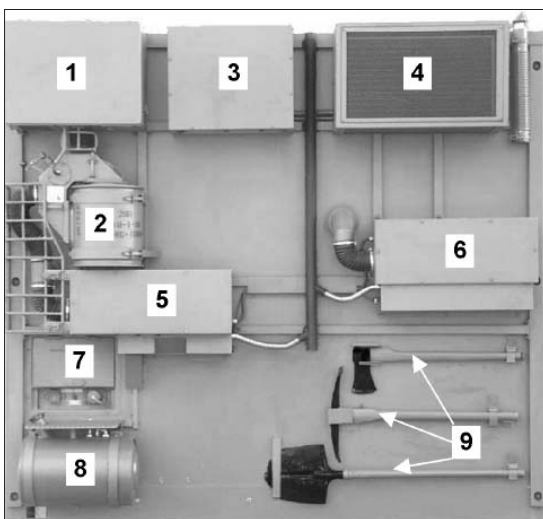
Vnější základní technologii tvoří filtrační a ventilační zařízení FVZ-98 (1) s kolektivním filtrem KFM-200 (2), klimatizační jednotka K 4A s kompresorovou (3) a kondenzační částí (4), hlavní (5) a záložní teplovzdušné topení D5LC (6), propojovací schrána (7), palivová nádrž topení (8) a ženijní nářadí (9).

Vnitřní základní technologii tvoří skříň rozváděčů (1), výparník klimatizace s kanystrem na kondenzát (2), vzduchovody teplovzdušných topení (3), stropní osvětlení (4) a elektrické rozvody (viz obr. 4).

Skříňová karosérie disponuje **elektrickou malonapěťovou (stejnoseměrnou) soustavou**. Tvořena je dvojicí olověných startovacích akumulátorů, typ 12 D3 180 Ah, spojených do série (k dosažení napětí 24 V). Akumulátory napájejí spotřebiče malého napětí. Při napojení skříňové

Obr. 2: Zadní stěna – vnější pohled

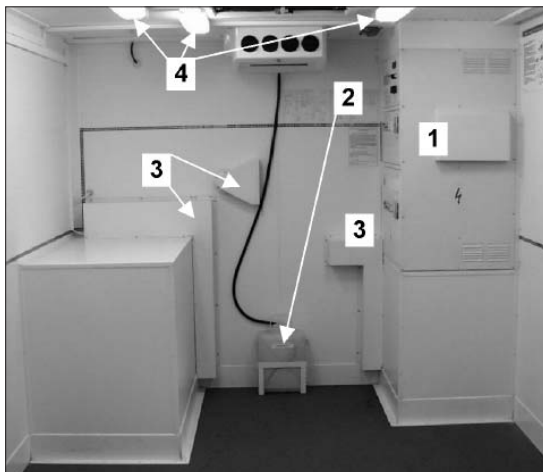
Obr. 3: Základní technologie – vnější

karosérie na veřejnou elektrickou síť nebo elektrocentrálu jsou dobíjeny vestavěným výkonovým měničem VM 60A. Ten zajišťuje přeměnu střídavého proudu o jmenovitém napětí 230 V na stejnosměrný proud o jmenovitém napětí 27 V. Při tomto napětí je měnič schopen dodávat proud 55 A trvale a 60 A krátkodobě. Je aktivně chlazen pomocí dvou ventilátorů.

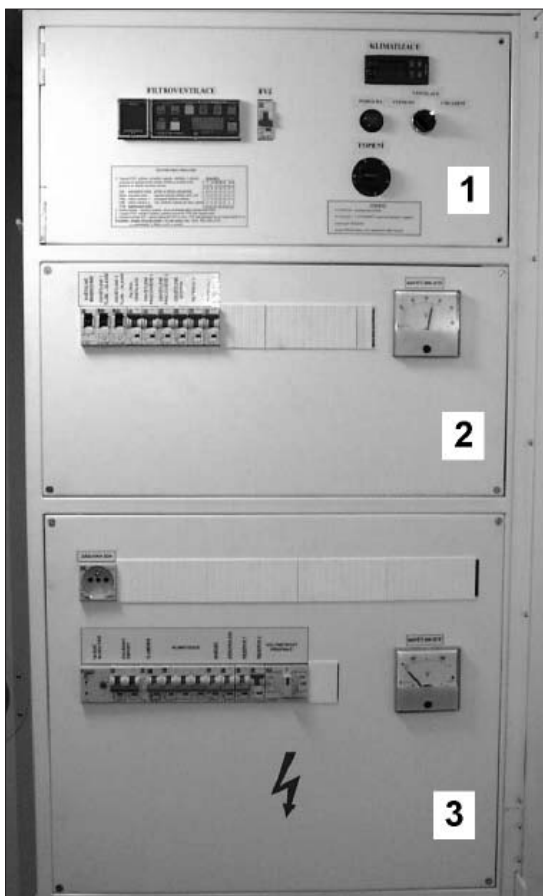
Elektrická silová část je nízkonapětová (střídavá). Zdrojem je třífázová veřejná elektrická síť s napětím $3 \times 230/400$ V, 50 Hz. S připojením na jednofázový zdroj 230 V, 50 Hz se uvažuje jen v nouzovém provozu. Jednofázový zdroj má omezený výkon, proto je v tomto režimu dovoleno provozovat pouze výkonový měnič VM 60A. Prostřednictvím měniče je zabezpečen dlouhodobý provoz filtroventilace, teplovzdušných topení a osvětlení. Což splňuje základní podmínky pro přežití obsluhy.

Hlavním uzlem elektrické silové části je skříň rozváděčů (viz obr. 5). Obsahuje veškeré elektrické a elektronické ovládací, kontrolní, měřicí a jisticí prvky pro teplovzdušná topení, klimatizační jednotku, filtrační a ventilační zařízení, spotřebiče nízkého a malého napětí včetně osvětlení hermetizované části.

Skříň rozváděčů je prostorově rozdělena na tři části. V horní části (1) je umístěno ovládání filtroventilace, klimatizace a teplovzdušných topení. Ve střední části (2) je umístěn rozváděč malého napětí s měřicím voltmetrem. Uvnitř je výkonový měnič VM 60 A. V dolní části (3) je umístěn rozváděč nízkého napětí s měřicím voltmetrem. K vytvoření umělého nulového vodiče je ve vnitřní části uložena nulová tlumivka TTC 4 kVA.

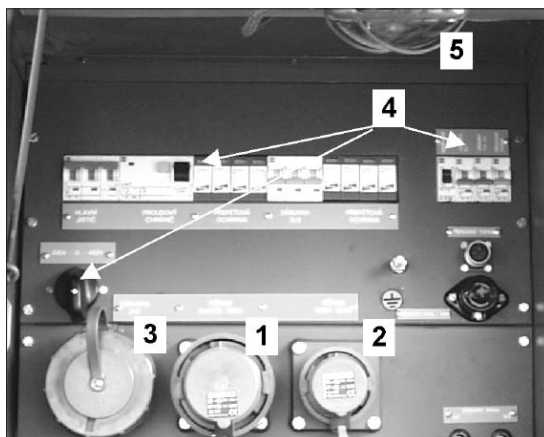

Obr. 4: Základní technologie – vnitřní

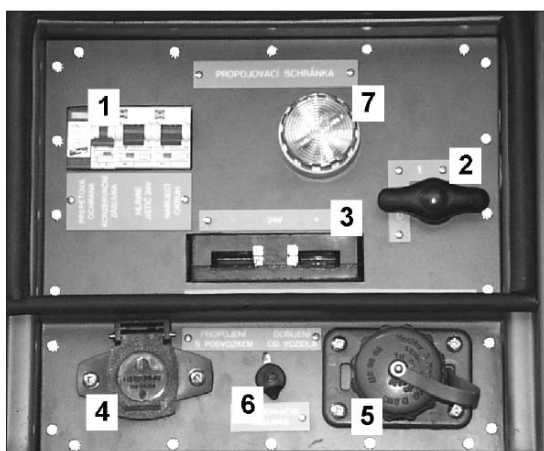
Obr. 5: Skříň rozváděčů - čelní pohled

Schrána vstupních zdrojů (viz obr. 6) je společná pro nízké a malé napětí. Obě napěťové soustavy jsou uvnitř rozděleny přepážkou. Schrána je určena pro připojení vnějšího zdroje elektrické energie (veřejná síť nebo EC) přívodkami 32 A (1) a 16A (2), k připojení spotřebičů vně karosérie zásuvkou 32 A (3), k jejich ovládání a jištění (4). Schrána má vlastní osvětlení (5).

Obr. 6. Osazení schrány vstupních zdrojů

Propojovací schrána (viz obr. 7) je vsazena do přední stěny v pravém dolním rohu. Za přesunu umožňuje dobíjení účelových akumulátorů skříňové karosérie z dobíjecí soustavy přepravního prostředku přes dvoupólovou zásuvku podle normy NATO (5). Ovládací obvody jsou řešeny obdobně pomocí sedmipólové zásuvky ISO 24 (4). Po dobu přestávky v provozu (při krátkodobém uložení) je možné akumulátory napojit na konzervační dobíjení přes samostatnou zásuvku (6). Ve schráně je také umístěn hlavní jistič rozvodu 24 V (1), který jistí vedení mezi schránou vstupních zdrojů a rozváděčem malého napětí. Dále je zde odpojovač akumulátorů (2) a nožová zásuvka ZAB (3) umožňující spouštění spalovacích motorů opravované techniky. Schrána má také vlastní osvětlení (7).

Obr. 7. Osazení propojovací schrány

Rozvody malého a nízkého napětí jsou provedeny jednožilovými měděnými slanými vodiči typu CYA uloženými v elektroinstalačních lištách na stěnách a stropu karosérie. Filtroventilace, klimatizace a teplovzdušná topení jsou připojeny na pevný rozvod. Zásuvkové vývody malého a nízkého napětí uvnitř karosérie a ve schráně vstupních zdrojů jsou určeny pro elektrické ruční nářadí a ostatní spotřebiče 230 V/50 Hz, eventuálně 3×230/400 V/50 Hz, a pro stejnosměrné spotřebiče 24 V. Všechny spotřebiče lze připojovat do zásuvek pohyblivými šňůrami.

Základní (hlavní) osvětlení vnitřního prostoru může být provedeno šesti až osmi žárovkovými svítilny MEGALUX 24C. Podle typu zvolené zástavby a souvisejících požadavků na osvětlení je možno počet svítidel měnit.

Náhradní (záložní) osvětlení vnitřního prostoru je vyřešeno žárovkovou částí svítidel MEGALUX 24C (čtyři sufitové žárovky 24 V, 5 W v každém svítilně).

Maskovací (skryté) osvětlení je zabezpečeno 2 ks žárovkových svítidel s vypínačem a žárovkou 24 V, 5 W. Svítidla jsou opatřena modrým stínidlem s ochranou mřížkou. Umístěna jsou v blízkosti vstupních dveří a u skříňové rozváděče. V případě zapnutí režimu světelného maskování, (ovládáno je z panelu rozváděče malého napětí), je hlavní, případně náhradní osvětlení vnitřního prostoru po otevření dveří automaticky přepnuto na osvětlení maskovací.

Schrána vstupních zdrojů je opatřena svítlnou umístěnou na dveřích. Osazena je dvouvláknovou žárovkou 24 V, 5/21 W s modrým stínícím krytem. Vlákno 21 W s vlastním vypínačem je využíváno pro běžný režim osvětlení. Vlákno 5 W je určeno pro režim maskování.

Osvětlení propojovací schrány je provedeno svítlnou 24 V s 5 W žárovkou zapínanou otočným krytem. V maskovacím režimu je automaticky vypínáno.

Ostatní schrány (pokud jsou ve skříňové karoserii osazeny) jsou osvětleny shodně se schránou vstupních zdrojů.

Ochrana obsluhy před úrazem elektrickým proudem je provedena podle ČSN 341330 proudovým chráničem s vybavovacím proudem 30 mA, pospojováním vodivých neživých částí a dále použitým bezpečným malým napětím 24 V. Provedení vstupních obvodů splňuje podmínku dvojité izolace a zařízení může být napájeno ze zdroje s jakýmkoli způsobem ochrany před úrazem elektrickým proudem (zařízení má univerzální připojitelnost).

Před připojením na veřejnou síť nebo jiný zdroj elektrické energie se musí kontejnerová střední skříňová sendvičová karosérie uzemnit!

Hlavní technická data

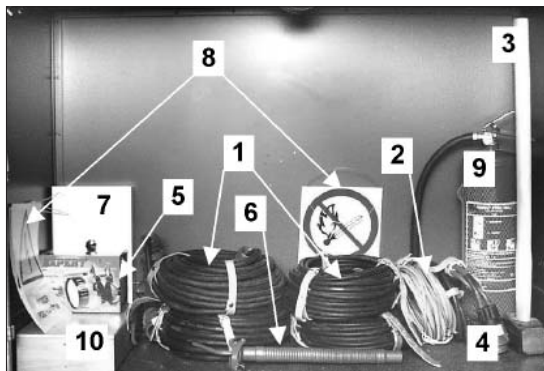
Rozměry – délka vnější (s technologií) / vnitřní	5 420 / 4 720 mm
– šířka vnější / vnitřní	2 500 / 2 358 mm
– výška vnější (včetně zábradlí) / vnitřní	2 395 / 2 000 mm
Hmotnost – pohotovostní	2 300 kg
– celková	6 000 kg
– užitečná (využitelná pro zástavbu)	3 700 kg
Provozní klimatické podmínky	-30° ÷ +44° C při relativní vlhkosti do 90 %
Hladina hluku při provozu základní technologie	max. 70 dB
Přetlak v hermetizovaném prostoru	min. 250 Pa
Zdroje el. energie – stacionární	připojení k veřejné elektrické síti 3×230 / 400 V při 50 Hz
– vlastní	2 ks olověné akumulátory 12 V 180 Ah
Minimální doba nouzového provozu	2,5 h (na vlastní plně nabitě akumulátory)
Přeprava po železnici	pouze v sejmutém stavu na plošině vagonu

KSSSK v základním provedení se základní technologií je vybavena

(viz obr. 8) 2 ks přípojovacích šňůr ke zdroji 400 V a 2 ks přípojovacích šňůr ke zdroji 230 V v délkách 25 m (1), soupravou zemnicích vodičů 1×15 m a 3×2 m (2), a 3 ks zemnicích kolíků [viz obr. 2.]. K jejich zatloukání slouží 6 kg palice (3). Propojení skříňové karoserie s přepravním prostředkem za přesunu zajišťuje dobíjecí a ovládací šňůra s vidlicemi (4). Za snížené viditelnosti je vhodné přisvětlování ruční přenosnou nabíjecí halogenovou svítilnou (5).

Doplňování paliva do nádrže topení usnadňuje nástavec na kanystr (6). Balíček pro opravy skříňových karoserií umožňuje provádět drobné opravy mechanických poškození (7). Dále do výbavy patří náhradní žárovky, bezpečnostní tabulky (8), ruční hasicí přístroj PG 6 (9) a lékárnička (10).

Výrobce uvedené skříňové karoserie je firma KAR-BOX Ing. Stanislav Klát Litomyšl, provoz Hořice v Podkrkonoší. Dodavatelem popsané základní technologie je VTÚPV Vyškov.

Obr. 8: Vybava v základním provedení

Literatura:

Kontejnerová střední skříňová sendvičová karosérie v základním provedení se základní technologií KSSSK „Popis a používání“. VTÚPV Vyškov, 2000.

Terorismus je samozřejmě jiná oblast adaptace a nového definování. Terorismus nelze porazit pouze vojenskými prostředky, i když armáda tu má životně důležitou roli. A protože NATO je neúčinnější obranou organizací na světě, musí hrát životně důležitou roli v mnohonárodnostní prevenci krizí a při zvládnutí krizí, včetně při vypořádávání se s asymetrickými hrozbami. Nepochybnost role, kterou NATO plní v boji proti terorismu, je zřetelná od 11. září. Tím, že uplatnilo článek 5 Washingtonské smlouvy, což je paragraf o kolektivní obraně Aliance, během několika hodin po útocích, NATO vyslalo nejsilnější možné poselství, které řeklo, že útok proti jednomu je útokem proti všem. Od té doby NATO přijalo řadu důležitých vojenských opatření, od rozmístění letadel systému včasného varování AWACS na obranu amerických měst až po rozdrčení buněk Al Kajda na Balkáně. Jednotlivé země NATO se zúčastňují afghánské kampaně vedené Spojenými státy a hrají klíčovou roli v mezinárodních silách pro podporu bezpečnosti v Kábulu. Česká republika významně přispěla k našemu společnému úsilí. Například poslala svoji prvotřídní jednotku chemické obrany do Kuvajtu, a připravuje polní nemocnici pro Afghánistán. To jsou hmatatelné a velmi vítané příspěvky do kampaně proti terorismu.

NATO ve 21. století

Z projevu generálního tajemníka NATO George Robertsona
na Univerzitě Karlově v Praze 29. 3. 2002.

V rámci přestavby dnešní soudobé poloprofesionální armády na armádu nového moderního typu nelze zapomenout ani na povinnost zabezpečení stravy pro vojsko. Nedílnou součástí je prostředí, kde se strava připravuje, vydává a konzumuje.

Stoupající nároky na kvalitu stravy, výběr a pestrost jsou vynuceny snahou vyrovnat se kvalitním výrobám v civilním pohostinství. Doufáme, že tak skončila tzv. „kotlová válka“.

V kuchyňských blocích – varnách a přípravnách – se začínají instalovat nová technologická víceúčelová zařízení: konvektomaty (Rational CPC, apod.), tlakové pánve (Salsamaty Nilma), fritézy (Modulár), kotle opatřené míchadly (Cucimix, Mix-matic), tlakové varné komory (Vaphor, Frimax) a další. Vše je opatřeno digitálním řízením s možností naprogramovat více druhů nejčastěji připravovaných jídel.

Nově stanovené vyhlášky 107/2001 Sb., zákony 258/2000 Sb. a specifické vojenské předpisy nutí k tomu, aby všechna instalovaná technologická zařízení byla opatřena kontrolním systémem sledování a vedení záznamu HACCP a neustálým sledováním kontrolních bodů.

Často však zůstává opomíjena **otázka vzduchotechniky a odsávání** vzniklých par. Podobně jako v dlouhodobém boji o vytlačení kotlových baterií z kuchyňského bloku, jejich zredukování na co nejmenší počet a nahrazení výkonnými a energeticky méně náročnými zařízeními, tak se i zde stále objevuje nemoderní a zastaralé používání digestoří oproti celoplošnému odsávání.

Již při pohledu do varny, kde je instalován rovný strop celoplošně opatřený kazetami, máme dojem otevřeného prostoru. Chybí zde stropní monstra tvaru různých instalovaných vícetvarých beden, trychtýřů apod., což v kombinaci s „husími krky“, které slouží k odvádění odsáté páry z digestoří, vytváří dojem lepší kotelny.

Z pohledu pracovníka, který v tomto prostředí dlouhodobě pracuje (více než čtyřicet let), je způsob vzduchotechniky celoplošným odsáváním velký krok kupředu.

Při návštěvě velkokuchyňského bloku v jaderné elektrárně Dukovany jsem nahlédl do prostor, kde pro nás připravovali stravu - neboť jsem profesionálně deformován – a byl jsem příjemně překvapen velmi kulturním prostředím, které bylo vytvořeno odstraněním mnohých digestoří. Zabudovaný otevřený **systém odsávání GIF** s integrovaným osvětlením vytvořil harmonický celek varny a připraven.

V současné době je dobudován u VÚ 7044 Bechyně nový kuchyňský blok v souladu se stanovenými a platnými zákony a vyhláškami, je vybaven moderní velkokuchyňskou technologií typu FIREX se sledováním kritických bodů. Kvalitní příjemné pracovní prostředí je zajištěno vzduchotechnikou s využitím celoplošného stropu typu GIF.

Při nahlédnutí do kuchyně s celoplošnou klimatizací, v tomto případě typu GIF, je každý odborník i laik překvapen uvolněným prostorem. Přitom při otevření natlakovaného kotle stačí tři až pět sekund k zachycení veškerých mastných par, aniž by unikly mimo odtah. Při odtahu není patrné žádné extrémní proudění vzduchu.

Klimatizační strop GIF je posledním vývojovým principem celoplošného větrání kuchyní s laminárním prouděním. Jedná se o jednoduché, vizuálně atraktivní řešení klimatizace a filtrace vzduchu v kuchyních a výrobních provozech na zpracování potravin na principu využití speciální konstrukce nerezových podhledových kazet. Technicky je řešen jako zavěšený pohled pod stavebním (tvrdým) stropem kuchyně. Vzniklý meziprostor mezi stropem GIF a stavebním stropem je rozdělen podélnými vzduchotěsnými příčkami na přívodní a odvodní komory.

Konstrukčně se jedná o rastrový systém sestávající z podélných Al profilů a na ně uložených nerezových kazet speciální konstrukce a zvolené funkce včetně integrovaných světel. Hlavním stavebním prvkem stropu GIF je tzv. aktivní kazeta, která se skládá z řady navzájem se překrývajících „kulis“. Její rozměr je 500x500 mm (GastroNorma).

Funkce klimatizačního stropu je založena na principu využití fyzikálních vlastností látek. Při průchodu odsávaných par systémem „kulis“ dochází ke kondenzaci par a zachycování kondenzátu v malé kulise, která samozřejmě zabraňuje jeho zpětnému odkapávání. Dále vlivem odstředivé síly vznikající při turbulencích při průchodu mezi kulisami aktivních kazet dochází k odstředění těžších tukových částic a k jejich ulpění v malé kulise. Současně dochází procházejícím vzduchem k téměř okamžitému vysušení zadržného kondenzátu, takže v malé kulise zůstává pouze odstraněný tuk.

Čištění stropu se provádí v závislosti na intenzitě vaření (cca jedenkrát za tři až šest měsíců). Kazety se dají jednoduše v kterékoli místě stropu vyjmout, dají se posouvat v celém segmentu, takže je možno z jednoho místa vyjmout celou řadu kazet, a mytí se provádí v běžných průmyslových myčkách. Čas na umytí kazety nepřekročí tři minuty.

Na základě fyzikálních principů a vzhledem k velké ploše, přes kterou je odsávání realizováno, je dosažena a dlouholetou praxí u nás i po celém světě potvrzena vysoká účinnost odloučení tuků z kuchyňských par, a to 93 %. Z toho lze správně usoudit, že meziprostor stropu, VZT potrubí i jednotky zůstávají suché, bez plísní a bez usazené mastnoty. Vzhledem k celoplošné filtraci je třeba menších vzduchových výkonů, čímž dochází k nemalým úsporám jak investičních nákladů (VZT jednotky, dimenze potrubí), tak zejména provozních nákladů (energie, údržba).

Systém GIF je velmi variabilní co se týče změn nebo doplnění kuchyňského zařízení. Má téměř nulové provozní náklady, protože není nutno kupovat nové a drahé tukové filtry, ale

jen vyjmout kazety a umýt je. Také materiálové provedení (hliník a nerez) nám dává jistotu jeho stálosti a životnosti. Vzhledem k velké ploše odsávání a přivádění čerstvého vzduchu a tudíž malým výstupním rychlostem zde nevznikají žádné průvany a chladné proudy, což také přispívá ke zlepšení pracovního prostředí.

Celoplošnou klimatizací by měly být podle stanovených vyhlášek vybaveny v kuchyňském bloku prostory v tomto pořadí:

1. Varna, cukrářská výroba.
2. Studená kuchyně.
3. Výdej hotové stravy.
4. Mytí kuchyňského nádobí, mytí jídelního nádobí, mytí termoportů.

Zavedením nového způsobu klimatizace otevřeným systémem pomocí celoplošného rovného stropu se rozšiřuje prostor jak vzhledově, tak i ve skutečnosti.

Informoval jsem se o kladech i záporech všech klimatizačních systémů, prohlédl jsem si je a porovnal. Při vlastním porovnání mě velmi zaujal celoplošný systém GIF a bylo mně jasné proč právě celoplošná klimatizace. Ten, kdo jednou nahlédl do kuchyňského bloku, kde je volný prostor nad všemi velkokuchyňskými stroji, ocenil pohlcování hluku i dlouhou životnost danou použitím kvalitního CNS plechu (zajištění protipožární ochrany), bude mít jasno ve svém rozhodování.

Všechny uvedené důvody a poznatky mě jako odborníka v přípravě stravy vedly k tomu, abych poradil těm, kteří rozhodují, jakým směrem se má ubírat výběr klimatizace v kuchyňských blocích.

„Za kolik?“

„Za milion.“

„Hektar, co? Takovej jsem nikdy neměl.“

„Hm.“

„Tak funguj, myš! Bendžo a jedu na ty ruce!“

Takový rozhovor lze zaslechnout jedině na vojně. Laik, respektive nevoják, nemá nejmenší šanci mu porozumět. Ostřílený voják však ví, o co jde: „Kolik dní ti zbývá do odchodu do civilu?“ „Ještě velmi mnoho.“ „To se ještě načekáš. To já půjdu do civilu brzy.“ „Hm.“ „Tak vykonávej své povinnosti! Vem rýžák a žádné ulejšování!“

Čím je způsobena ona nesrozumitelnost pro nevojáka? Právě užitím vojenského slangu, který mezi sebou vojáci používají. Stane-li se mladý člověk vojákem základní služby, prakticky ze dne na den se naprosto změní jeho sociální postavení, zvyky, kulturní zázemí apod. Je uvržen do prostředí, ve kterém fungují zcela jiná pravidla než v životě civilním. Jazyk je velice jemný mechanismus, a tak je nemyslitelné, aby na tuto skutečnost nezareagoval. Tak, jako se vojenský život zcela vymyká běžnému řádu, tak se i vojenský slang vymyká běžně užívanému jazyku. Nejmarkantněji je to vidět na užití slovní zásoby. Nové skutečnosti, se kterými se v civilu nesetkáte, je třeba nějak pojmenovat. Neplatí to však pouze o skutečnostech nových. I mnoho věcí běžných má na vojně názvy jiné. Například k označení nepořádku či nelibé skutečnosti se užívá naprosto univerzální slovo „hegeš“. O jeho původu by se jistě dalo polemizovat, to však již nepatří na stránky tohoto příspěvku.

Základ slovní zásoby vojáků tvoří slova nespisovná patřící do vrstvy obecné češtiny, velmi častá je jejich vulgarita. Bylo by nesmyslné tuto skutečnost zakrývat, neboť i vulgární mluva k jazyku patří a čeština by byla jazykem věru chudým, kdyby takovou vrstvu neměla.

Podivuhodná slovní zásoba se týká prakticky všech odvětví lidské činnosti, se kterými se na vojně setkáváme. Svě názvy zde mají **jídla**: uho (univerzální hnědá omáčka, tedy omáčka hnědé barvy), perioda (rajská omáčka), beton (rizoto) apod., **osoby**: soďák, soda (stálý operační dozorčí), dévéřák, devítka (dozorčí vojskového tělesa), vozák (příslušník vojenského obranného zpravodajství), asphalt (vojín - dle černého označení hodnosti), guma (důstojník), myš (služebně mladší voják), mazák (služebně starší voják) apod., **budovy** či **místnosti**: kasino (kasárna), soďárna (stanoviště stálého operačního dozorčího), vézeta, flaxa (vojenská jídelna), poška (polní ošetřovna) apod., **činnosti**: stolek (služba dozorčího na rotě), flaxa (služba dozorčího v jídelně), bendžování (drhnutí podlahy), šlapka (služba ochranné hlídky), vojebat (vyhnout se nějakému úkolu) apod., **předměty, materiál a výstroj**: mazlák (mazlavé mýdlo), bendžo (kartáč na násadě), sapr (samopal), vejtraska (automobil Praga V3S), kačena, kvíčala (automobil Tatra 805), kongo (maskovací plášť), pomeranč (baret příslušníků civilní ochrany), banány (pyžamo) apod., **útvary** a jejich **příslušníci**: bigoš (příslušník mechanizovaného vojska), paragán (příslušník výsadkového vojska), pomeranč (příslušník vojska civilní ochrany), genštáb (Generální štáb AČR) apod., a **ostatní skutečnosti**:

kachor (nádobu na zbytky jídel), svop (svévolné opuštění posádky), x vostrejch (trest x dní ve vězení), kvop (volno k opuštění posádky - druh odměny), plácnutí (iniciační rituál, při kterém se stáváte „mazákem“) apod.

Čím jsou tato pojmenování motivována? Velká skupina typicky vojenských slov upozorňuje na vnější vzhled označované skutečnosti (banán - pyžamo žluté barvy, pomeranč - oranžový baret, perioda - omáčka červené barvy, narážka na menstruační cyklus, čert (chlupatá vložka do kabátu) apod.

Další skupina slov patří mezi slova zkratková, zkracují tedy původní název označované skutečnosti. Vychází buď z oficiálních zkratk: soda (SOD), vejtraska (V3S), kvop (KVOP), vězeta (VZK) apod., nebo zkracují slova a sousloví „příliš dlouhá“: sapr, paragán, tankán (tankista), mazlák apod.

Zbytek tvoří označení žertovná, zesměšňující či zvukomalebná: bendžo, myš, mazák, kachor, kopr (nuda - kopání se do prdele či kurevský odpor k práci - toto slovo ironizuje zkratky často na vojně používané, patří tedy zároveň ke slovům zkratkovým i žertovným), apod.

Specifické odvětví vojenského slangu tvoří slang jednotlivých posádek. Týká se jednak skutečností, které jsou pro ten který útvar typické: gumabus, gumák (autobus, který převáží vojáky z povolání), prasečák (kúlna s nářadím v jednom středočeském útvaru), hrábě (letoun Su 25 užívaný letectvem AČR), hotel (posádková ošetrovna v Hodoníně) apod., jednak slov a úsloví, která se ujala v různých posádkách: „vykouřenka“ (voják, s nedostatkem práce) „To čekej.“ či „To je mocný.“ na benešovsku, „fox“ (opět voják s nedostatkem práce), „To je osud.“ či „Ti houká.“ na Jindřichohradecku apod. To je způsobeno jistou uzavřeností jednotlivých posádek, kdy dochází jen k velmi omezenému pohybu osob mezi nimi, tedy i omezenému přenášení těchto úsloví.

Je však nutné si uvědomit, že slovní zásoba je jevem dynamickým, neustále se mění, stará slova zanikají, nová vznikají. Na této skutečnosti má velký podíl společensko-politická situace. Slova, která známe již z dob Švejkových, zastarala, objevila se nová, která opět vlivem únorových událostí r. 1948 zmizela, se změnou politické situace v r. 1989 došlo opět k proměně vojenské řeči. Tak se již v mluvě vojáků nesetkáváme se slovy jako marškumpačka (peší prapor), kaprál (desátník), dragoun (příslušník jízdního vojska), politruk (politický rukavadičel - důstojník zodpovědný za „politický rozvoj vojáků“ - toto slovo zvolna mizí, avšak užívá se ve spojení s bývalými politruky) [1], pévéeska (politickovýchovná světnice), julda fulda (Fučíkův odznak), děžurnyj (dozorčí) apod.

Se stále častější účastí na společných cvičeních států NATO, mezinárodních vojenských misích a pozorovatelských misích OSN, kde se většinou jako dorozumivací jazyk používá angličtina, začínají vojáci z povolání v hovorové mluvě používat slova přejatá z angličtiny jako například: „mám to v tom fajlu na stole,“ „běž na bázi a zastav se na radiorůmu,“ „dej s celou grupou krátkej spíc a pak jim rozdej hendauty,“ „bylo tam s náma šest lokálů.“ U vojáků základní služby, kteří se anglický jazyk učili na střední škole nebo studovali na vysoké škole se vyskytují výrazy jako například „za kolik to máš, konskripte?“ [2]

U některých změn označení je obtížné určit jejich důvod. Týká se to například označení vojenského nováčka slovem „myš“. V obecném povědomí se (také díky literatuře a filmu) drží označení bažant. Jsou známa také označení jako drozd, holub, vrabec apod. Ta se však již na vojně nepoužívají. Místo nich nastoupil již zmíněný termín „myš“, který se užívá v hojně míře. Stojí-li za změnou krátkost, tedy progresivnost slova myš, je jen dohadem.

Jiná slova se zase těší jisté trvanlivosti. Ať už se jedná o pojmenování jako: rajóny (uklizení určité části kasáren), lampasák (důstojník), šajba (vysoký důstojník), buzerák (místo konání nástupů), šůrovat (drhnout podlahu - i toto slovo však začíná z nejistých důvodů zastarávat a je nahrazováno výrazem „bendžovat“), průser (průšvih) apod.

Zastarávání či naopak trvanlivost určitých výrazů je způsobena buď zánikem, či vznikem pojmenovávané skutečnosti [3], nebo důvody čistě jazykovými, zejména zjednodušováním a nahrazováním starších výrazů výrazy progresivnějšími.

Vojenský slang zůstává jedním z nejbohatších slangů. S profesionalizací naší armády jej však čekají velké změny, které lze v omezené míře předvídat. Je téměř jisté, že zanikne velká část výrazů užívaná výhradně vojáky základní služby (např. bendžovat, myši apod.), s prohloubením naší spolupráce s NATO se jistě objeví větší množství přejímek z angličtiny, se vznikem nových útvarů, specializovaných pracovišť apod. se nutně objeví výrazy s nimi spojené. Klasický vojenský slang jako takový, tedy slang rozšířený mezi vojáky základní služby, však pravděpodobně z větší míry zanikne.

Tento článek bych proto ukončil výzvou: Vojáci všech hodností, užívejte vojenského slangu v co nejhojnější míře a zabraňte tak jeho zmizení! Byla by to totiž nenahraditelná škoda.

Poznámky:

- [1] Na rozdíl od obdobných slangových výrazů jako zetvépé a zetvépák (zástupce pro věci politické).
- [2] Anglický výraz **file** je zde ve významu složka, výraz **base** se používá jako základna nebo kasárna, **radio room** je ve významu telefonní ústředna nebo někdy jako spojovací uzel. Anglické výrazy **group**, **speech** a **hand-out** jsou zde ve významu skupina, řeč nebo promluva a podklad přednášky. **Local** zde znamená místního obyvatele a **conscript** se používá ve významu voják základní služby.
- [3] Když se v osmdesátých letech znovu zavedly „lampasy“ mohli si je vojáci z povolání nechat dodatečně všít do kalhot. Takovým vojákům se říkalo všiváci. Tento slangový výraz se dlouho neudržel, protože během dvou let měl každý kalhoty s lampasy už zakoupeny za výstrojní body a nikdo si je nenechával všít.

Bezpečnostní rada státu vyhláší podmínky pro udělení Ceny Jaroslava Jandy pro rok 2003

CENA
JAROSLAVA
JANDY

Cenu Jaroslava Jandy (dále jen „Cena“) uděluje Bezpečnostní rada státu kolektivům i jednotlivcům v hlavní a ve studentské kategorii za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky. Poprvé byla Cena udělena v roce 2002.

Návrhy na udělení Ceny je nutné doručit do 15. prosince 2002 na adresu: Ing. Jindřich Lesný, ředitel odboru obrany a bezpečnosti sekretariátu Bezpečnostní rady státu, Úřad vlády ČR, nábřeží Edvarda Beneše 4, 118 01 Praha 1 – Malá Strana. Ceny budou uděleny v březnu 2003 při příležitosti výročí vstupu České republiky do Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO).

Do soutěže mohou být navrhovány publikovaná i nepublikovaná díla z oblasti bezpečnostní politiky České republiky. Tyto návrhy předkládají jednotlivci či instituce nebo autoři děl je mohou přihlásit osobně jako zadání do soutěže. Dále mohou být do soutěže navrhovány osobnosti aktivně pracující v bezpečnostní komunitě a osobnosti za celoživotní prospěšnou práci v oblasti bezpečnostní politiky a její osvěty. Tyto návrhy předkládají ministři, vedoucí ústředních správních úřadů a občanská sdružení.

K posouzení se přijímají publikace (v jednom výtisku) českých i cizích státních příslušníků v jazyce českém nebo v jazyce světovém s převážným zaměřením na českou problematiku. Nepublikované práce jsou předkládány anonymně s udáním jména a adresy v zalepené obálce.

Návrh na ocenění osobnosti musí obsahovat jméno a příjmení kandidáta, datum narození, povolání, adresu bydliště a pracoviště, stručnou charakteristiku kandidáta a jeho díla a zdůvodnění návrhu na udělení Ceny. Všechny platné návrhy posoudí Komise pro udělování Ceny.

Bezpečnostní rada státu udělí v hlavní kategorii nejvýše tři Ceny, ve studentské jednu. Jednotlivci nebo členové studentských kolektivů, kteří budou navrhováni ve studentské kategorii, musejí studovat bakalářské, magisterské nebo doktorské programy. Mohou být i absolventy do jednoho roku řádného ukončení studia. Významná díla mohou být doporučena k vydání. Cena se neuděluje in memoriam.

Poznámka:

Plukovník Janda, voják a politik, byl vědeckým pracovníkem v oblastech organizace a řízení a bezpečnostní a vojenské strategie. Pro odpor k okupaci Československa v roce 1968 musel opustit armádu. Až v 90. letech se mohl opět věnovat strategickému vojenství a sociálnímu řízení v podmínkách ozbrojených sil a v bezpečnostní politice. Je autorem desítek odborných prací.

Platný Statut Ceny Jaroslava Jandy byl schválen usnesením vlády ze dne 30. května 2001 usnesením č. 532, ve znění usnesení ze dne 3. prosince 2001 č. 1299 a je zveřejněn na internetových stránkách Úřadu vlády České republiky, na stránce Bezpečnostní rady státu.

sekretariát Bezpečnostní rady státu

Plukovník v. v. František Kaplan,

předseda Československé obce legionářské v zahraničí,
jednota Cholmondeley

Plukovník ve výslužbě František Kaplan se svou chotí Hilarie navštívil Prahu letos v červnu. Naše krátké setkání v Domě armády Praha se neslo v duchu vzpomínek na léta uběhlá, ale také kolem současnosti i budoucnosti. Velmi se zajímal o stav naší armády, o budoucí profesionalizaci AČR, o pocit hrdosti na svou zem, odhodlání ji v případě nutnosti bránit a další otázky.

František Kaplan se narodil v holandském Haagu 11. září 1921. Jeho otec zde pracoval na vyslanectví ČSR, a teprve v roce 1923 se rodina Kaplanova přestěhovala opět do Prahy, nejprve do Holešovic, od roku 1926 na Spořilov, tzv. zahradního města. Dodnes stojí na náměstí jejich bývalý dům. V roce 1929 se rodina Kaplanova znovu ocitla v zahraničí, tentokrát ve Francii v Marseille. Zde František navštěvoval francouzské školy. Rok 1934 znamenal další stěhování, tentokrát to bylo vyslanectví v Bukurešti. V Rumunsku úspěšně vykonal maturitní zkoušku a právě zde se sblížil s podplukovníkem Heliodorem Píkou, na kterého dodnes s velkou úctou vzpomíná a kterého si nesmírně váží. V roce 1940 však v Rumunsku došlo k fašistickému puči, a když se Heliodor Píka přesunul do Istanbulu, František Kaplan odjel z Rumunska do Bejrútu a následně musel vstoupit do Cizinecké legie. Šlo o nutnou formalitu, protože jinak by se do Francie nedostal. Ze základny Cizinecké legie ve Fort St. Jean odjel do československého vojenského tábora v Adge.

Na tuto dobu vzpomíná vcelku rád: „V Adge se mě zeptali, jaké mám vzdělání a když jsem řekl, že střední školu, tak mě dali ke spojařům. Měl jsem velkou výhodu, protože jsem uměl francouzsky, překládal jsem příručky, dělal jsem kurzy apod.“

Po zahájení útoku na Francii byl jejich prapor (tvořen spojaři, radiotegrafisty, telefonisty) nasazen na frontu severovýchodně od Paříže. Jejich bojová činnost však spočívala v ústupu.

Jakmile bylo mezi Francií a Německem podepsáno příměří, prapor byl naloděn na belgickou loď a měli být přepraveni do Kanady, protože se předpokládalo, že Němci budou v Anglii dříve, než by loď na které se nacházeli dorazila do Velké Británie. Po dvou dnech plavby však zaslechli v rozhlase projev Eduarda Beneše, že se budou na území Velké Británie tvořit československé jednotky. Změnili ihned kurz k anglickým břehům.

V druhé polovině června 1940 se tak František Kaplan ocitl v táboře v Cholmondeley parku a následně byl přemístěn na velitelství tehdejší čsl. armády do střední Anglie. Ke konci roku 1942 ukončil parašutistický kurz a v roce 1943 pak kurz pro radiomechaniky. Zde se seznámil se svoji budoucí ženou Hilarie, a protože věděl, že ženaté vojáky nikam neposílají, rozhodli se, že se vezmou až po válce. Válka skončila 8. května, svatbu měli 15. května 1945.

Četař aspirant František Kaplan v roce 1943

Již v září 1945 se po cestě přes válkou zničené Německo ocitl ppor. František Kaplan ve své vlasti. Byl zařazen v Turnově, kde tehdy byla škola pro záložní důstojníky-telegrafisty. V listopadu 1947 za ním přijela Hilarie, jež ale po komunistickém puči v roce 1948 odjela se synem Miroslavem, který se jim narodil, v červnu téhož roku zpět do Anglie. František Kaplan, vzhledem k tomu, že se narodil v Holandsku, kontaktoval holandské velvyslanectví v Praze, které mu vystavilo pas, a požádal na britském velvyslanectví o emigrační vízum, které obdržel, i když to nebylo jednoduché. Před odjezdem se šel rozloučit na Spořilov se svou maminkou a 17. srpna 1948 byl v Anglii u své rodiny. V Liverpoolu ho přijala firma vyrábějící televizory a časem se stal vedoucím oddělení. Pracoval také jako úředník v těžkém průmyslu.

K již zmíněnému synovi Miroslavovi, který se narodil v Československu a pracuje v oblasti realit, přibyl syn Richard, jenž se již narodil v Anglii, a v současnosti je učitelem na střední škole. Do své vlasti se mohl František Kaplan vrátit až v roce 1991.

„Domov ve mně zůstal, říká František Kaplan. „Celá naše rodina má české občanství a náš starší syn Miroslav, když jsme přijeli do Prahy mi řekl - přece se tady nebudu chovat jako turista, jsem přece doma! Vztah k rodné zemi zde je a je pevný.“

František Kaplan vzpomněl oslavy 60. výročí založení československé armády na území Velké Británie v severoanglickém hrabství Cheshire, které se konaly v roce 2000 v zámeckém parku v Cholmondeley. Památka padlých byla tehdy uctěna u památníku čs. vojáků, který odhalil v září 1940 tehdejší ministr zahraničí Jan Masaryk.

O pískovcový monument, jehož tvůrcem byl významný sochař a bývalý voják dělostřelctva František Bělský, dnes pečuje jednota Československé obce legionářské-Cholmondeley, pod vedením právě Františka Kaplana. Podle jeho slov to byla poslední příležitost generace osmdesátníků rozloučit se na tomto místě důstojně s kamarády, kteří ve válce položili svůj život. Byla to významná událost, na kterou čekal dlouho nejen on.

Příští rok se oslavy uskuteční ve spolupráci s místní jednotou Královské britské legie Nantwich, která slíbila, že se bude památník v budoucnu starat, a že bude pokračovat v uspořádávání vzpomínek na toto významné výročí.

Dr. Petr Majer

English Annotation

The Establishment of Complex System of Security Management Control of the Czech Republic by PhDr. Antonín Rašek, and PhDr. Miloš Balabán, Ph.D. [at al]. It is not possible to solve asymmetric conflicts together with international terrorism and non-military threats by traditional, only partial remedies, with a lot of improvisation. The complex approach is also necessitated by a new strategical position of the CR "inside" the NATO territory. The proposed strategic measure to establish comprehensive and complex control system is both conceptual and organisational. It may give rise to a synergy effect: positive civic attitude towards the security and defence of the CR, budget savings, high proportion of participation of citizens via the so-called security community in the process of forming security policy in harmony with civic control. The article is accompanied by the summary of Czech institutions and agencies dealing with state security and defence.

The Processes of Planning the Defence of the CR by Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Existing orderliness, fragmentariness and insufficient transparency of our defence planning was one of key sources of the unsatisfactory state of Czech defence system. As a reaction to this state, ACR Reform Concept presupposes introducing a brand-new system of planning that is explained in this article. Basic processes of defence planning will run in regular cycles. In case of need, there will be a possibility to enter into them. They will cover not only armed forces, but also all components of Czech defence system and will respect all general law principles regulating the problems of planning and budgeting. The back feed evaluating basic planning processes will be done in regular reviews of preparedness of Army units and tied agencies, defence department, etc. By reviewing security provisions of the CR, the whole cycle will be closed. In case of eminent threats to the security of the CR that will demand large ACR involvements, military intelligence will issue special emergency review of security risks.

Rationalization of Economic Support (Economy) of the ACR by Lt.Col. Ing. Roman Horák, CSc., and Col. Doc. Ing. Lubomír Odehnal, CSc. At the end of February 2002, a closing report about a defence research project with the title of "The Ways of Rationalisation of Economic Support of Spending Department Components of the MoD CR" was accepted by the opponents from Brno Military Academy. The main theme of this article based upon above mentioned project follows like

that: military economy is looking for the answers to the following questions: which things the army could buy for allocated means, army economy organisation and decision-making, methods by which the army runs its economy sources, and to whom the army has to offer produced values. The purpose of economy is to create condition for the army, in a proper way, so that the army could fulfil its missions. It will be a long process, the foundation of which lies in the changes of people's thinking and permanent adaptation of their behaviour.

MILITARY ART

Operational Preparation of the State Territory at Present, its Prospects and Tendencies by Lt.Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Col. Ing. Jan English. The authors concentrate on practical consequences of the State Security Board of November 22, 2001, No 236, that defines defence infrastructure and demarcates system conditions for planning and financing military buildup and its maintenance, in line with governmental authorities and competent departments. Defence planning is a basic tool of state security in peace. One of its sub-systems is the planning of defence infrastructure. Then, the leading element of this planning here is above all the operational preparation of the state territory. It is financially very demanding. The authors among others propose that there might be a solution in increasing co-operation with civilian institutions, e.g. we can hire empty building at military bases, or build multipurpose pipelines and airfields for mixed military and civil traffic, etc. But such activities overlap a mere defence department.

Attitudes towards Solving the Project of Defence Research THE NEEDS by Maj. Ing. Josef Procházka. The purpose of this article is to introduce the defence project THE NEEDS and make the readers of this magazine acquainted with various approaches to its solution. The project has not been finished yet, so that presented explanations are limited only to partial solutions. The solver of this project is our Military Academy in Brno, namely the Institute of Strategic Studies, Department of Social Studies, and Faculty of Military Technology. This project reacts to changes in global strategical surroundings and their impacts on the armament of forces. Defence industrial base began to change even in the 90s of the last century. It was

not able to effectively develop new products – arms, special military technology. Therefore it was oriented on products of the so-called dual usage, military and civilian. Large system integrators disappeared and therefore new ties with a state had to be established.

Financing Military Capabilities and Military Strategy at the Beginning of the 21st Century by Col. Ing. Jozef Rychel, and Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. Many armed conflicts broke up at the end of the last century. They were waged practically in all strategically important regions of the world, and as such they became potential epicentres of impending security crises. This new situation required new methods of financial support. Theoretical starting point of the financial reform of the ACR rests on the fact that ACR economy system could be defined as an integrated economy system, the purpose of which is to create economy conditions and predispositions for military activities that cover various subsystems (e.g. financial support, logistics, ecology, acquisition, personnel management, regular army reviews, source planning, payments and re-compensations, medical support and so on, which also could be subdivided into lower classes. This is very contemporary problem the authors try to solve that will help to solve both financing Czech troops home and abroad, in foreign missions.

OPINIONS, CONTROVERSY

The Building-up of the Professional Army of the CR by PhDr. Antonín Rašek. Our position in the global security architecture has dramatically changed. This is reflected namely in recently released key documents of the ACR: “The Reform of the Armed Forces of the Czech Republic” and “The Concept of Development of the Professional Army of the Czech Republic”. The author of his article speaks highly of professional level of those documents, but he has also several critical remarks. Among others, it is the question of systematical civics education in the forces, which is quite neglected now. Civics education was replaced by “the cultivation of inner culture”. Actually, this notion covers wide range of qualities, professional responsibility, loyalty, recognising military heritage, strenuousness, gentlemanliness or pride and affiliation to the army. But such values are common for soldiers in any army, democratic ideals are somehow disappearing. E.g. those documents do not define the State Security Board and use the term of “state secretary” without precise delimitation. Last but not least, the author asks whether the numbers of military ranks (a total of 19, including general corps), are not too much for the army of 35 000 men.

Conscripts and the Democratic Control of the Armed Forces in the Czech Republic (*Critical Notes*) by Capt. Ing. Bohuslav Pernica. One of most discussed argu-

ments against the professionalization of the ACR that used to be very popular among wide public was that of weakening democratic control by soldiers in their compulsory military service. From among others reasons used against such concept the author underlines its extremely high price in comparison with its extremely low effectivity. No serviceman can “control” his superiors. And as far as the informational part is concerned, many members of the Czech Parliament of the Senate did their compulsory service many years ago; in 1998 their average age was 44 years. They have different view on the forces, as our army has changed many times. No one knows the army how it looks like today. They remember only the military of their young years. And moreover, the percentage of servicemen with higher professional education is still decreasing; we shall hardly find them among newly elected deputies.

A Reflection over Preventive Rehabilitations by Mgr. Otakar Patočka. Reconditioning our health has among others also psycho-hygienic aspects. At military holiday resorts, we can establish new personal or professional ties, we are informationally enriched. But physical stress is demanding, many participants of reconditioning stays quite forgot that after years of service their physical strength is weak, so there are many cases of injuries during sports and games. The author thinks over allegedly trivial things, but as he is a psychologist by profession, he knows that even insignificant matters could have important consequences. Leaving for rehabilitation, coming back home, might from psychological point of view cause several psychological injuries, as some military wives do not regard rehabilitations as an inseparable part of military profession. There is another psychological aspect rehabilitation, nostalgia, dangerously close to depression: many of the participants will have to quit the army, knowing that this is their last reconditioning stay.

INFORMATION PAGES

The Place and Role of the Czech Telecommunication Office during Solving Crisis Situations by Col. Ing. Jaroslav Turecký. At present, social and economy development of our society is inseparably tied with telecommunication and information technologies. This potential is one of most important prerequisites of successful command and control, running national affairs. They support not only state and governmental authorities, but also activities of armed forces, police forces and emergency squads. The author makes the readers acquainted with the selected laws and regulations for emergency situations (state of danger, state of war) tied with communication networks, both open and closed, run by the Ministry of Interior of the Czech Republic. The competencies are divided between this ministry and the Czech Telecommunication Office. In

the near future we expect an agreement that makes more precise responsibilities of both institutions in crisis situations in the field of communications.

What's New is an Amendment to Professional Soldiers Act by *Miloslav Havlín*. At the end of this June, the legislative process dealing with a third amendment to 221/1999 Act (professional soldiers) reached its final stadium. This amendment reflects two governmental documents (approved by the Parliament): "Analyses of Required Capabilities, Object Structures and Armed Forces Design" and "Reform of the Armed Forces of the Czech Republic". Both documents call for a fully professionalised force, and therefore a partially finished amendment had to be enlarged to cover also this demand. As new, the amendment introduces terms "trial period of service after joining up", "reduction in rank", or "allocation of a soldier to multinational or international units abroad", "changing subordination", "short-time leaves", "housing professional soldiers", "interrupting and closing contracts", "recruitment and reenlisting benefits", and so on. It clearly shows that we are on the way towards professional armed forces.

Strategical Knowledge Gained by the U.S. in the War against al-Qaeda. Was Osama bin Laden defeated? This is a crucial question for the U.S. and others who are fighting the terrorist network, because even complete success will not destroy this terrorist threat. Nor will the terrorist be appeased by any conceivable change in U.S. policy toward the Muslim world. Preventive strikes against terrorist operations will not always be feasible. In this kind of world, a strategy that depends upon identification and elimination of specific threats will have to be combined with that focused on remedying vulnerabilities to ill-defined, all-azimuth threats of potentially catastrophic scope. Bin Laden hoped that all Muslim world would stand up, but in fact al-Qaeda alone will stretch the capacities of the U.S. and its allies. They enjoy greater leverage over some terrorist groups, and less over others. The upshot is that different policies will fit different terrorist groups and their sponsors. This article is compiled from two sources, G. Chailland, A. Blin: *Dictionnaire de stratégie militaire*, and *Les enseignements de la guerre États-Unis Al Qaeda*, published in *Défense nationale*, No 2 and 3/2002.

BOOK REVIEW

Osama bin Laden, the Man Who Declared War Against America by *Zdeněk Horák*. The surprise attacks on the World Trade Centre towers and the Pentagon exposed our western vulnerabilities to the outside world. Many people for the first time heard the names al-Qaeda or bin Laden. This book makes us familiar with them. The

author – Yossef Bodansky – is an internationally recognised military analyst, the chief of operational section of the American Congress that deals with terrorism and unconventional warfare. The title of this book is rather misleading, as it depicts the whole context and background of international terrorism that has its roots among Muslim fundamentalists, their co-operation with secret intelligence services of Arab states. There are dozens of true or non-existing terrorist groups (the latter ones are used for mystifying investigators) that have to their disposal large sums of money. Bin Laden was one of those who controlled open and covert financial networks all over the world. And this fact gradually moved him into the foreground. The book brings a number of still unpublished information.

MILITARY PROFESSIONAL

Possibilities of Environmental Assessment of Training by *Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc.* The lowering of negative effects of military training on our living environment is the task of a working training group that was established in the frame of NATO training group (ETWG/ASG/NTG). The proposed index method is simple. A system of environmental protection uses easy algorithmic method that is based upon the actual findings of environmental security of military training, both in the Czech Republic and abroad. Environmental acceptability of military training takes advantage of environmental analysis of military activities and their acceptability in a given locality. The entire system, based on the use of step-by-step approach of "The Fire Explosion Index", was demonstrated in the conditions of the Army of the Czech Republic. We can only add that many PFP nations are interested in this new universal index method.

Mean Case Sandwich Container in Basic Version with Fundamental Technological Equipment – KSSSK by *Ing. Vlastimil Šedivý*. Large cargo-carrying standardized containers that can be loaded from one mode of transport to another are used both in civil and defence sectors. We use such objects esp. for transport or storage of various things, such as a carton, box, etc. At present, the containerisation is used not only for current military needs and supplies, but also for special army activities, housing and boarding troops, or supplying hygienic materiel. Parallel with containers, military units are equipped by devices for their transport and handling. The author depicts the so-called sandwich container, of middle size, used within the ACR. He depicts its construction and presents basic data. The article is accompanied by several photos of this sandwich bodywork.

Why Planispheric Climatization? by *Vladimír Poskočil*. In the process of transforming our semi-professional

forces into modern, professional military we must pay attention to feeding and boarding soldiers. The very premises, where meals are eaten, are inseparable part of it. Under new provisions 107/2001, act 258/2000 and military rules all technological devices have to be furnished with control system that will keep HACCP records. As far as the airing in military canteens is concerned, we still use old-fashioned and outdated digesters. It is advisable to replace them with a new system of planispheric suction. The author visited several enterprises, e.g. nuclear power station Dukovany. He saw inbuilt system of suction GIF with integrated illumination. All together create one harmonious whole. It is the latest stage of air-conditioning, with laminar flow, for kitchens, production lines, or meal processing plants. It is ease to run, maintain and clean. The author could only to recommend this GIF system to all who decide about adapting military canteens.

Military Slang and its Alterations by Lt.Col Mgr. Ladislav Chaloupský, PhDr. Marie Jandová, CSc., and Mgr. Kryštof Špidla. Any layman, namely non-soldier, does not the least chance to understand it. Only veteran-soldier knows what it is about. Many expressions of military slang come from prevailing conventional language, with a plenty of vulgarities. But such slang does not lack taste or refinement. Czech language has the large world power, so that even similar expressions might belong to it. Obviously, military slang has special names for things of everyday use: meals, duty officials, activities, arms, military materials. It makes use of abbreviations, as well as derogative words. After 1989 there have been a new phenomenon: during multina-

tional NATO exercises, where mainly English serves as the language of understanding, our servicemen use English words, but in a rather distorted, Czech way. The times of a good soldier Schweik's half German gibberish are far away ...

Colonel František Kaplan (ret.), Chairman of the Czechoslovak Legionaries Assoc Abroad by Dr. Petr Majer. Mr. Kaplan was born in the Hague, the Netherlands, in 1921, where his father worked at the Czechoslovak Embassy. This was a very favourable coincidence - after the Communist coup d'état Mr. Kaplan was able to get a Dutch passport and so he could leave the Czechoslovak Republic. After the fascist putsch in Romania in 1940 he fled for Beirut, Lebanon, where he joined the Foreign Legion and further, in France, he joined Czechoslovak troops. France signed up a truce with the Germans and Czechoslovak soldiers sailed to England. There he completed a parachutist training and a course for radio mechanics. After the war, 2nd. Lt. Kaplan worked at the School for Reserve Officers - telegraph operators - at Turnov. His English wife arrived in Czechoslovakia in 1947, but soon after coup d'état in 1948 she left the country, with their son. As mentioned above, Mr. Kaplan got in touch with the Netherlands Embassy, then he asked for a British visa that he got after some difficulties, and went after his wife. In Liverpool he started to work with a firm producing TV sets, lately he became the head of a department. He returned home in 1991. Among other activities, his Czechoslovak Legionaries District Branch takes care of the Czechoslovak Soldiers' Monument in Cholmondeley Castle Park.

Představení autorů tohoto čísla

PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., (pplk. v zál.), nar. v roce 1962. Absolvent Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Zajímá se především o problematiku postavení Ruské armády v ruské společnosti. Dlouhodobě pracoval ve vedoucích funkcích v rámci Úřadu - odboru vztahů s veřejností MO. V letech 1997-99 mu byl udělen grant Severoatlantické aliance v rámci NATO Research Fellowship k problematice úlohy nevládních organizací v procesu demokratické kontroly armády v ČR a v některých zemích střední a východní Evropy. V současné době působí jako zástupce výkonného ředitele Asociace pro bezpečnost, obranu a ochranu společnosti a státu (BOOSS).

Plk. Ing. Jan English, nar. 1947. Po absolvování vojenského Železničního učiliště ve Valašském Meziříčí (1969) vykonával základní velitelské funkce. V letech 1972-77 absolvoval VF VŠDŽ Žilina. Postupně pracoval ve velitelských a štábních funkcích na všech stupních velení a řízení u Železničního vojska MDS – prapor, pluk, brigáda, velitelství vojska. Od roku 1994 doposud pracuje na GŠ AČR, v současné době jako zástupce náčelníka oddělení operační přípravy státního území. Průběžně doplňoval svoje vzdělání: dvouměsíční kurz VATD Leningrad (1987), ucelené manažerské studium při DAP Praha (1994), OŠK (UK-3 OPER) VA Brno (1997).

Miloslav Havlín je absolventem Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. V letech 1993 až 2001 pracoval v právním útvaru Ministerstva obrany. Od roku 2002 pracuje jako vysokoškolský učitel na katedře řízení obrany státu Fakulty velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně.

Pplk. Ing. Roman Horák, CSc., narozen 1957. Vystudoval VVŠ ITZ Žilina, obor finance armády, postgraduální studium na VA Brno, vědecká aspirantura tamtéž byla ukončena v roce 1993. Vykonával funkce ve finanční službě u útvaru a svazku. Od roku 1993 působí jako vysokoškolský pedagog, katedry vojenské logistiky Fakulty velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně. Přispívá do sborníků konferencí a seminářů pořádaných vzdělávacími institucemi.

Pplk. Mgr. Ladislav Chaloupský, nar. 1955. Je absolventem Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, obor anglický jazyk a literatura, český jazyk a literatura. Absolvoval šestiměsíční kurz pro instryktory anglického jazyka v USA. Prošel základními velitelskými funkcemi. Poté pracoval jako tlumočnick-

-překladatel a odborný asistent na VA v Brně (1984-1995). V současné době působí jako náčelník oddělení odborné přípravy ve ŠVS MO v Komorním Hrádku.

PhDr. Marie Jandová, CSc. Nar. 1930. Vystudovala Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, obory anglický jazyk, španělský jazyk, francouzský jazyk a pedagogika. Pracovala ve vojenském školství v různých pedagogických funkcích a v letech 1960-93 na VA v Brně. Od roku 1993 se podílí na jazykové přípravě příslušníků AČR ve ŠVS MO v Komorním Hrádku. Je autorkou a spoluautorkou jazykových učebnic a slovníků.

Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., nar. 1949. Absolvoval VŠZ v Brně a pracoval ve výzkumu. Do armády vstoupil v roce 1983. Pracoval v oblasti ubytovací a stavební služby, kde se zaměřil na problematiku životního prostředí ve vojenských objektech. Stál u zrodu vojenské ekologie a zasadil se o její institucionální rámec. Od roku 1990 byl v čele ekologické služby. V letech 1996-97 byl ředitelem odboru životního prostředí ministerstva obrany. Ve VVŠ PV Vyškov působí na Fakultě ekonomiky obrany státu a logistiky. Je řešitelem řady projektů NATO a autorem více než 400 publikací, z nichž je jedna třetina zahraničních.

Dr. Petr Majer (plk. v zál.). Nar. 1950. Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, Vojensko-pedagogická fakulta VA v Bratislavě (1981), kurz pro informaci a komunikaci ve Strausbergu v Německu (1995), studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1996, 1999). Prošel různými velitelskými funkcemi, starší učitel VDS v Hranicích na Moravě. Od roku 1990 na tiskovém oddělení MO, odboru pro styk s veřejností Centra řízení informačních systémů. Tři roky byl ve funkci zástupce náčelníka odd. informací a analýz AVIS - MO a téměř pět let vedl Linku AČR. V současné době je vedoucím Otevřené linky armády.

Plk. doc. Ing. Lubomír Odehnal, CSc., nar. 1951, absolvent Vysoké vojenské školy týlového a technického zabezpečení v Žilině, směr proviantní zabezpečení (1974). Od roku 1991 vedoucí katedry ekonomie a ekonomiky obrany Fakulty ekonomiky obrany VVŠ PV ve Vyškově. V letech 1991-94 a 1997-98 zastával funkci děkana uvedené fakulty, v letech 1994-97 funkci rektora VVŠ PV ve Vyškově. Od roku 1998 pracuje ve funkci ředitele Ústavu managementu a podpory vzdělávání VA v Brně. Zabývá se problematikou ekonomiky armády.

Mgr. Otakar Patočka, nar. 1961, Vojenská politická akademie v Bratislavě (1980-84), Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci (1991-95). Působil v systému sociálního řízení, dále tři roky jako důstojník pro styk s veřejností na velitelské divize a jako personální pracovník se zaměřením na profesní přípravu, problematiku prevence sociálně-patologických jevů, psychologické poradenství pro VZP, VZS a OZ, odhalování, zkoumání a řešení problémů v souvislosti s reorganizačními a transformačními procesy. Podílel se na výběrových řízeních, výcviku a psychologické přípravě vojáků působících v jednotlivých misích na území bývalé Jugoslávie. Do konce roku 2001 působil jako VSD oddělení vzdělávání a rekvalifikací HPÚ MO. V současné době pracuje mimo armádu.

Kpt. Ing. Bohuslav Pernica, nar. 1973, vystudoval VVŠ PV ve Vyškově, Fakulta ekonomiky obrany státu, obor finanční zabezpečení (1997). Jeden rok praxe u raketového pluku (náčelník finanční služby). Je odborným asistentem katedry obchodně finanční Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky VVŠ PV. Zabývá se otázkami financování obrany, ozbrojených sil, vztahem armády a veřejných financí a problematikou provozního managementu armády. Publikuje v časopise Vojenské rozhledy a působí i jako hostující komentátor v deníku Hospodářské noviny. Je členem Asociace veřejné ekonomie a České společnosti ekonomické.

Vladimír Poskočil (nrap. v zál.), nar. 1941, kurz vojáků z povolání ve VVU Vyškov (1961), 42 let působí v proviantní službě, poslední funkce vojáka z povolání proviantní náčelník brigády Písek, v současnosti o.z., vedoucí vojenského závodního stravování VÚ 8186 Písek.

Mjr. Ing. Josef Procházka, nar. 1966. V roce 1990 absolvoval Vojenskou akademii v Brně, poté vykonával funkci učitele technické přípravy na poddůstojnické škole. Po absolvování devítiměsíční logistické stáže v Bundeswehru v roce 1995 zastával štábní funkci na sekci logistiky Generálního štábu AČR. Od roku 1997 pracoval na majetkové sekci ministerstva obrany, mimo jiné i v rámci oddělení bezpečnostních investic NATO. V roce 1999 působil osm měsíců v jednotkách SFOR na velitelské divize jihozápad v Banja Luce (Bosna a Hercegovina). Od března 2000 je odborným asistentem na Ústavu strategických studií v Brně.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v zál.). Nar. 1935, pěchotní učiliště, sloužil šest let u letectva. Dálkově vystudoval FF UK, obor filozofie a historie (1955-61). Poté se stal vojenským novinářem a pracoval v oblasti společenských organizací v armádě. Po srpnu 1968 z armády propuštěn. Věnoval se jako výzkumný pracovník, lektor a poradce průmyslové sociologii řízení, a to v Institutu poradenství Československého komitétu

pro vědecké řízení (1970-75) a ve Výzkumném ústavu strojírenské technologie a ekonomiky (1975-89). V letech 1990-92 byl civilním náměstkem ministra obrany pro sociální a humanitární věci a později ředitelem Institutu pro strategická studia (1993). 1994-95 bezpartijní předseda branné komise ČSSD. V současné době spolupracuje s Centrem pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy.

Plk. Ing. Jozef Rychel, nar. 1963, v roce 1985 absolvoval Vysokou vojenskou školu pozemního vojska (VVŠ PV) ve Vyškově na Moravě, směr ekonomika armády-finance. Zastával funkce ve finanční službě na různých stupních velení. V roce 1992 absolvoval dvouleté postgraduální studium na Vojenské akademii v Brně. V současné době je náčelníkem odboru rozpočtování a financování-náčelník finanční služby Armády České republiky.

Ing. Lubomír Spáčil, CSc. (pplk. gšt. v zál.). Narozen 1961. Vojenskou fakultu Vysoké školy dopravy a spojů v Žilině ukončil v r. 1985, aspirantura tamtéž v r. 1994. Studium ekonomiky a manažerského řízení v krizových situacích na IKM VŠE v Praze ukončil v r. 1995, operačně štábní kurz na VA v Brně ukončil v r. 1997 a velitelsko-štábní kurz tamtéž v r. 2001. Prošel základními funkcemi u orgánů vojenské dopravy, působil u odboru strategického plánování na GŠ AČR a v oblasti krizového řízení a plánování na ministerstvu dopravy a spojů a ministerstvu obrany. Pracoval jako zástupce ředitele odboru krizového plánování sekce obranného plánování MO. Nyní působí v Centru pro reformu ozbrojených sil.

Pplk. Ing. Jan Strbačka, CSc., nar. 1952. Po absolvování VVŠ PV ve Vyškově (1977) vykonával velitelské funkce na stupni rota, prapor tankového pluku. V letech 1985-92 odborný asistent na katedře všeobecné taktiky při VA v Brně. V roce 1993 absolvoval desetiměsíční praporeční velitelský kurz na VA v Brně. V tomtež roce obhájil dizertační práci. 1994-96 působil jako vedoucí starší důstojník na operační správě 2. armádního sboru v Olomouci. V r. 1997 absolvoval desetiměsíční brigádní velitelský kurz na VA v Brně. 1997-2001 pracoval jako odborný asistent pro výuku operačního umění, strategie a aplikací teorie operační přípravy velitelů a štábů na katedře řízení obrany státu Fakulty velitelské a štábní při VA v Brně. Od 1. 1. 2002 zastává funkci náčelníka oddělení operační přípravy státního území odboru perspektivního plánování sekce perspektivního plánování GŠ AČR. Publikoval v časopise Bojová příprava a Vojenský profesionál.

Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. (plk. v. v.) nar. 1942, absolvoval dva roky Vysoké školy strojní v Liberci a po přestupu na VA Brno v r. 1965 ukončil studium. Zastával funkce v inženýrsko-raketové službě protiletadlového raketového vojska do r. 1978 a potom do r.

1989 vědecko-pedagogické funkce, až po zástupce vedoucího katedry, v inženýrsko letecké službě na vojenské katedře Vysoké školy strojní a textilní v Liberci, kde se v r. 1987 stal kandidátem technických věd pro obor části a mechanismy strojů a v tomtéž oboru, po habilitačním řízení na VŠST v Liberci, byl v r. 1989 jmenován docentem. V r. 1993 absolvoval ekonomicko-manažerské studium v European Business School a v r. 1998 seminář Obranné plánování a management, Evropského centra pro bezpečnostní studia G. C. Marshala. Od r. 1990 řešil vědeckovýzkumné úkoly v oblasti strategie obrany státu v rezortních výzkumných zařízeních a na MO ČR. Ve funkci ředitele programů vědy a techniky-NŘ Institutu pro strategická studia vedl práce na kybernetické teorii bezpečnosti a obrany státu. Je autorem vysokoškolských skript, vědeckých publikací a populárně vědeckých článků. V současnosti působí na GŠ AČR.

Ing. Vlastimil Šedivý (pplk. v zál.), nar. 1950. Dálkově vystudoval VVŠ PV ve Vyškově a absolvoval PGS na Vojenské akademii v Brně. V letech 1973-81 zastával technické funkce u dílenských jednotek. 1981-84 vedl skupinu zabezpečení výuky u odborné katedry VVŠ PV Vyškov. Od roku 1985 působil na této škole v pedagogických funkcích jako asistent a odborný asistent na katedře vojenských vozidel a později na katedře logistiky. 1998 - 2001 pracoval na úseku kontejnerizace

VTÚ PV Vyškov a podílel se na dílenských a laboratorních zástavbách kontejnerů. V současné době působí ve funkci odborného asistenta na katedře veřejné ekonomiky a služeb logistiky VVŠ PV ve Vyškově. Zabývá se problematikou materiálu všeobecného použití.

Mgr. Kryštof Špidla (svob., VZS), nar. 1976. Absolvoval Pedagogickou fakultu Technické univerzity v Liberci, obor český jazyk - občanská výchova. Po dokončení vysokoškolského studia nastoupil základní vojenskou službu ve Školícím a vzdělávacím středisku Ministerstva obrany Komorní Hrádek, kde byl zařazen do funkce překladatel. Zde se podílel na vzdělávání příslušníků AČR v oblasti jazykové přípravy. Publikoval v časopise TVAR.

Plk. Ing. Jaroslav Turecký, nar. 1953, vystudoval VA Brno v oboru elektrotechnické inženýrství a absolvoval třísemestrový specializační kurz ekonomika a manažerské řízení v krizových situacích na Vysoké škole ekonomické v Praze. Zabývá se problematikou krizového řízení se zaměřením na telekomunikační podporu procesů řešících krizové situace. V uvedené oblasti se podílí na spolupráci v rámci odborných orgánů členských států NATO i v rámci zemí sdružených v PFP. V současné době je vedoucím oddělení obranného plánování - zástupcem ředitele odboru krizového řízení Českého telekomunikačního úřadu.

Subject Index 2002

	N°	Page
The Military Strategy of the Czech Republic	3	3
The Concept of Development of the Professional Army of the Czech Republic and the Mobilisation of the Armed Forces of the Czech Republic	3	14
Col. Ing. Peter Bysterský The Place and Role of Crisis Economy Measures in the Process of Security Building of the Czech Republic	1	27
PhDr. Jan Eichler, CSc. The First War of the 21st Century and Its Possible Effects on the Security of the CR	2	24
Lt.Col. Ing. Roman Horák, CSc., Col. Doc. Ing. Lubomír Odehnal, CSc. Rationalization of Economic Support (Economy) of the ACR	4	32
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Military: An Eminent Phenomenon of the 21st Century	1	35
Lt.Col. Ing. Stanislav Mrvka The Tasks of the ACR and Requirements of Regional Crisis Planning	3	81
PhDr. Antonín Rašek Internal and External Security of our Country	1	3
PhDr. Antonín Rašek The Security Policy of the Czech Republic on Entering the European Union	2	3
PhDr. Antonín Rašek Security Policy Development Preconditions after the Entering of the Czech Republic into the European Union	3	69
PhDr. Antonín Rašek, PhDr. Miloš Balabán, Ph.D. at al The Establishment of Complex System of Security Management Control of the Czech Republic	4	3
Lt.Col. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Crisis Management during Implementation of State Security Provisions	1	20
Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Processes of Planning the Defence of the CR	4	21
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc. Economy Warfare – Old and New Phenomenon of International Security	3	89
Ing. Jaroslav Tvrdlík Problems of Buying Supersonic Aircraft and its Connections with the Reform of the Armed Forces of the Czech Republic	3	56
What is NATO for?	2	34

MILITARY ART

Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc., Ing. Jiří Janoušek

The Assessment of Enemy's Weapon Systems Potential	1	58
---	---	----

Col. Ing. Josef Koudelka

Mobilization Preparations	1	66
--	---	----

Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc.

Operation Capabilities of the ACR	1	73
--	---	----

Doc. Ing. Petr Němec, CSc.

Operations Variants of the Army of the Czech Republic	1	47
--	---	----

Maj. Ing. Josef Procházka

Attitudes towards Solving the Project of Defence Research THE NEEDS	4	50
--	---	----

Col. Ing. Jozef Rychel, Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.

Financing Military Capabilities and Military Strategy at the Beginning of the 21st Century	4	60
---	---	----

Lt.Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Col. Ing. Jan Englich

Operational Preparation of the State Territory at Present, its Prospects and Tendencies	4	40
--	---	----

TERRORISM

Lt.Col. Mgr. Marian Brzybohatý, Ph.D.

Contemporary Terrorism	2	46
-------------------------------------	---	----

Ing. Ladislav Středa, CSc., Prof. Ing. Jiří Matoušek, DrSc

Ultraterrorisms: Nuclear, Radiological, Chemical and Biological Terrorism	1	98
--	---	----

Col. (ret.) Ing. Josef Nastoupil

Air Operation in Afghanistan	2	141
---	---	-----

Strategical Knowledge Gained by the U.S. in the War against al-Qaeda	4	108
---	---	-----

The Third War War?	2	63
---------------------------------	---	----

The Significance of Special Operations is Still Increasing (Operation Endure Freedom)	3	135
--	---	-----

OPINIONS, CONTROVERSY

Ing. František Grainer, Mgr. Stanislav Thurnvald

What Type of Army Are We Concerned In? (A Contribution to the Discussion)	1	94
--	---	----

Col. Ing. Rudolf Horák, CSc., Ing. Lenka Danielová, Ph.D.

Tree of Significance Method Used in Crisis Situation Management	1	89
--	---	----

Ing. Milan Kubeša, CSc.

Aren't We "Over-doctrined?"	2	91
--	---	----

Ing. Svatopluk Kunc

Economy and Effectivity within a MoD Department	2	95
--	---	----

Ing. Svatopluk Kunc

Expenditures in the ACR	3	98
--------------------------------------	---	----

Mgr. Otakar Patočka

A Reflection over Preventive Rehabilitations	4	86
---	---	----

Capt. Ing. Bohuslav Pernica

Why Fuzzy When It Is In Fact Quasi (-Wage)	3	107
---	---	-----

Capt. Ing. Bohuslav Pernica		
Conscripts and the Democratic Control of the Armed Forces in the Czech Republic (Critical Notes)	4	79
PhDr. Antonín Rašek, at al		
Too Many Garrisons for a Small Professionalized Army	2	80
PhDr. Antonín Rašek		
The Building-up of the Professional Army of the CR	4	72
Ing. Václav Svoboda		
Informatization, Science and Education: Strategical Keys to Success	1	80

INFORMATION PAGES

Col. Ing. Pavel Beran		
The Place and Role of Minister of Defence Inspection in an Economy Supervision System of Defence Department	2	123
Maj. Ing. Čestmír Blažek, Mgr. Jiří Hodný		
Stressors Influencing Psychic State of Soldiers in a Czechoslovak Chemical Unit Sent in Persian Gulf Area in 1990 – 1991	2	112
Ing. Jiří Dušek, Lt.Col. Ing. Roman Horák, CSc.		
New Methods of Budgeting and Accounting in Defence Department in Great Britain	3	111
Miloslav Havlín		
What's New is an Amendment to Professional Soldiers Act	4	103
Mgr. Jiří Hodný		
Media and Public Relations after the Gulf War	3	127
Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D.		
Civil Management and Democratic Control of Armed Forces (Basic Models and Starting Points)	1	125
Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D.		
What with the Army in New Security Surroundings? (Political Connections and Consequences of the Reform of the Bundeswehr)	3	120
Dr. Petr Majer		
Experiences from an Open Army Line and its Future	2	106
Mgr. Antonín Mládek, Ph.D.		
Czech Involvement in Rescue Operations and Humanitarian Assistance Abroad	2	133
Col. Ing. Jaroslav Turecký		
The Place and Role of the Czech Telecommunication Office during Solving Crisis Situations	4	93
NATO Nukes - Safety and Security	2	102
Several Glances at Goings-on in Islamic World	1	114
Which Management Strategy for Defence Department is Best? (Expert Problem in Civil-Military Relations)	1	138

MILITARY PROFESSIONAL

Doc. Ph.Dr. Ján Buzalka, CSc., Doc. Ing. Josef Dvořák, CSc.		
Decontamination Measurements and the Protection of Population	3	150

Lt.Col. Mgr. Ladislav Chaloupský, PhDr. Marie Jandová, CSc., Mgr. Kryštof Špidla		
Military Slang and its Alterations	4	134
Doc. Ing. Ivan Hamtil, CSc., Prof. Ing. Lubomír Popelínský, Dr.Sc.		
Actual State of AAD Variants of its Modernisation	3	159
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Lt. Ing. David Řehák		
The Matrix of Influence of Military Training on Living Environment	3	142
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc.		
Possibilities of Environmental Assessment of Training	4	118
Lt.Col. Doc. František Malík, CSc.		
Sighting the Cannon of T-72 Tank for Actual Range	3	167
JUDr. Libor Nedorost, Ph.D., JUDr. Zdeněk Sovák		
Sentry Duty in Arbitration Practice of Criminal Courts	3	178
Vladimír Poskočil		
Why Planispheric Climatization? (What is New as far as to the Look and Airing in Military Canteens)	4	131
Lt.Col. PaedDr. Lubomír Přivětivý, CSc.		
Annual Checkout of Physical Efficiency in the ACR	3	171
Ing. Vlastimil Šedivý		
Mean Case Sandwich Container in Basic Version with Fundamental Technological Equipment – KSSSK	4	125
HISTORY PAGES		
PhDr. Miloš Balabán, Ph.D.		
Armed Forces and the Dissolution of the Soviet Union	1	150
BOOK REVIEW		
Zdeněk Horák		
Osama bin Laden, the Man Who Declared War Against America	4	114
A Complete Insight into Strategical Situation in East Asia	1	161
JAROSLAV JANDA PRIZE		
Jaroslav Janda Prize Awarded	2	145
Security Board Announces Dispositions for Jaroslav Janda Prize 2003	4	137
PERSONAL DATA		
Brigadier General Karel Václav Petřík	1	167
Divisioner Matěj Němec	2	146
Brigadier Václav Vlček	3	185
Colonel František Kaplan (ret.)	4	138
INFORMATION SERVICE		
Retraining Programmes 2003 for the Former ACR Personnel (Military Review Supplement)	4	141
English Subject Index 2002	4	183
Czech Subject Index 2002	4	187

Obsah ročníku 2002

	VR číslo	str.
Vojenská strategie České republiky	3	3
Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky	3	14
Plk. Ing. Peter Bysterský Místo a úloha hospodářských opatření pro krizové stavy při zajišťování bezpečnosti České republiky	1	27
PhDr. Jan Eichler, CSc. První válka 21. století a její možné důsledky pro bezpečnost ČR	2	24
Pplk. ing. Roman Horák, CSc., plk. doc. Ing. Lubomír Odehnal, CSc. Racionalizace ekonomického zabezpečení (ekonomiky) AČR	4	32
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Vojenství jako významný fenomén 21. století	1	35
Pplk. Ing. Stanislav Mrvka Úkoly AČR při zabezpečování požadavků krizového plánování na regionální úrovni	3	81
PhDr. Antonín Rašek Vnější a vnitřní bezpečnost země	1	3
PhDr. Antonín Rašek Bezpečnostní politika České republiky při vstupu do Evropské unie	2	3
PhDr. Antonín Rašek Předpoklady tvorby bezpečnostní politiky po vstupu České republiky do Evropské unie	3	69
PhDr. Antonín Rašek, PhDr. Miloš Balabán, Ph.D. a kol. Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky	4	3
Pplk. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Krizové řízení při zajišťování obrany státu	1	20
Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Procesy plánování obrany ČR	4	21
Doc. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc. Ekonomická válka - staronový fenomén mezinárodní bezpečnosti	3	89
Ing. Jaroslav Tvrdlík Problematika nákupu nadzvukových letounů a její propojení s reformou ozbrojených sil Armády České republiky	3	56
Na co je NATO?	2	34
VOJENSKÉ UMĚNÍ		
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc., Ing. Jiří Janoušek Hodnocení možností zbraňových systémů protivníka	1	58

Plk. Ing. Josef Koudelka		
Mobilizační přípravy	1	66
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.		
K operačním schopnostem AČR	1	73
Doc. Ing. Petr Němec, CSc.		
Možnosti vedení operací Armádou České republiky	1	47
Mjr. Ing. Josef Procházka		
Přístupy k řešení projektu obranného výzkumu POTŘEBY	4	50
Plk. Ing. Jozef Rychel, doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.		
Financování vojenských schopností a vojenská strategie počátku 21. století	4	60
Pplk. Ing. Jan Strbačka, CSc., plk. Ing. Jan English		
Operační příprava státního území v současnosti, perspektivy a vývojové tendence	4	40
TERORISMUS		
Pplk. Mgr. Marian Brzybohatý, Ph.D.		
Současný terorismus	2	46
Ing. Ladislav Středa, CSc., prof. Ing. Jiří Matoušek, DrSc.		
Ultraterorismus - jaderný, radiologický, chemický a biologický terorismus	1	98
Plk. v. v. Ing. Josef Nastoupil		
Letecká operace v Afghánistánu	2	141
Strategické poznatky z války Spojených států proti teroristické organizaci Al Kajda	4	108
Třetí světová válka?	2	63
Význam speciálních operací se soustavně zvyšuje (Operace Trvalá svoboda)	3	135
NÁZORY, POLEMIKA		
Ing. František Greiner, Mgr. Stanislav Thurnvald		
O jakou armádu nám v budoucnosti jde? (Příspěvek do diskuze)	1	94
Plk. Ing. Rudolf Horák, CSc., Ing. Lenka Danielová, Ph.D.		
Využití metody stromu významnosti při řešení krizových situací	1	89
Ing. Milan Kubeša, CSc.		
Nemáme „předoktrínováno“?	2	91
Ing. Svatopluk Kunc		
Hospodárnost a efektivnost v rezortu MO ČR	2	95
Ing. Svatopluk Kunc		
Náklady v AČR	3	98
Mgr. Otakar Patočka		
Zamyšlení nad preventivními rehabilitacemi	4	86
Kpt. Ing. Bohuslav Pernica		
K čemu fuzzi, když je to kvazi (odměňování)	3	107
Kpt. Ing. Bohuslav Pernica		
Vojáci základní služby a demokratická kontrola ozbrojených sil v České republice (kritické poznámky)	4	79
PhDr. Antonín Rašek a kol.		
Mnoho posádek na malou profesionalizující se armádu	2	80

PhDr. Antonín Rašek		
Ke koncepci výstavby profesionální AČR	4	72
Ing. Václav Svoboda		
Informatizace, věda a vzdělání - strategické klíče k úspěchu	1	80

INFORMACE

Plk. Ing. Pavel Beran		
Místo a úloha Inspekce ministra obrany v systému ekonomické kontroly rezortu	2	123
Mjr. Ing. Čestmír Blažek, Mgr. Jiří Hodný		
Stresory ovlivňující psychický stav vojáků československé protichemické jednotky vyslané do oblasti Perského zálivu v letech 1990 – 1991	2	112
Ing. Jiří Dušek, pplk. Ing. Roman Horák, CSc.		
Nový způsob rozpočtování a účetnictví v rezortu obrany Velké Británie	3	111
Miloslav Havlín		
Co přinesla novela zákona o vojácích z povolání	4	103
Mgr. Jiří Hodný		
Média a vztahy s veřejností ve válce v Perském zálivu	3	127
Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D.		
Civilní řízení a demokratická kontrola ozbrojených sil (Základní modely a východiska)	1	125
Mgr. Zdeněk Kříž, Ph.D.		
Co s armádou v novém bezpečnostním prostředí? (Politické souvislosti a důsledky reformy Bundeswehru)	3	120
Dr. Petr Majer		
Zkušenosti z práce na Otevřené lince armády a její další perspektivy	2	106
Mgr. Antonín Mládek, Ph.D.		
Zapojování České republiky do záchranných operací a poskytování humanitární pomoci do zahraničí	2	133
Plk. Ing. Jaroslav Turecký		
Místo a úloha Českého telekomunikačního úřadu při řešení krizových situací	4	93
Jaderné zbraně NATO - spolehlivost a bezpečnost	2	102
Jak pohlížet na dění v islámském světě?	1	114
Jaká je nejvýhodnější strategie řízení sektoru obrany? (Problém tzv. expertů a civilně-vojenské vztahy)	1	138

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Doc. PhDr. Ján Buzalka, CSc., doc. Ing. Josef Dvořák, CSc.		
Dekontaminační opatření v ochraně obyvatelstva	3	150
Pplk. Mgr. Ladislav Chaloupský, PhDr. Marie Jandová, CSc., Mgr. Kryštof Špidla		
Vojenský slang a jeho proměny	4	134
Doc. Ing. Ivan Hamtil, CSc., prof. Ing. Lubomír Popelínský, DrSc.		
Současný stav výzbroje PLV a možnosti její modernizace	3	159
Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., por. Ing. David Řehák		
Matice vlivů vojenského výcviku na životní prostředí	3	142

Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc.		
Možnosti ocenění vlivu výcviku na životní prostředí	4	118
Pplk. doc. Ing. František Malík, CSc.		
Nastřelení tankového kanónu tanku T-72 na skutečnou dálku	3	167
JUDr. Libor Nedorost, Ph.D., JUDr. Zdeněk Sovák		
Strážní služba v rozhodovací praxi trestních soudů	3	178
Vladimír Poskočil		
Proč právě celoplošná klimatizace? (Co nového pro vzhled a ovzduší v kuchyňských blocích)	4	131
Pplk. PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc.		
Výroční přezkoušení tělesné výkonnosti v AČR	3	171
Ing. Vlastimil Šedivý		
Kontejnerová střední skříňová sendvičová karosérie v základním provedení se základní technologií – KSSSK	4	125
Z HISTORIE		
PhDr. Miloš Balabán, Ph.D.		
Armáda a rozpad Sovětského svazu	1	150
RECENZE		
Zdeněk Horák		
Bin Ládin – muž, který vyhlásil válku Americe	4	114
Komplexní pohled na strategickou situaci ve východní Asii	1	161
CENA JAROSLAVA JANDY		
Cena Jaroslava Jandy udělena	2	145
Bezpečnostní rada státu vyhláší podmínky pro udělení ceny Jaroslava Jandy pro rok 2003	4	137
PERSONÁLIE		
Brigádní generál Karel Václav Petřík	1	167
Divizní generál Matěj Němec	2	146
Brigádní generál Václav Vlček	3	185
Plukovník v. v. František Kaplan	4	138
INFORMAČNÍ SERVIS		
REKVALIFIKACE 2003 (Příloha Vojenských rozhledů)	4	141
English Subject Index 2002	4	183
Obsah ročníku 2002	4	187

Upozornění pro autory časopisu Vojenské rozhledy

Příspěvky v českém jazyce zasílejte na adresu redakce na disketě v textovém editoru (T 602, RTF, Word) a v jednom vytištěném exempláři, nebo prostřednictvím e-mailu **voj.rozhledy@army.cz**

Obrázky posílejte zvlášť, **odděleně od textu**, tiskárna zpracovává obrázky (grafiku) v programovém balíku Adobe Photoshop. Vektorové obrázky a ilustrace vytvářejte v programech Corel nebo Illustrator ve dvou barvách – černá s odstíny šedi a nejlépe modrá a její odstíny (časopis se vyrábí dvoubarevně). Materiály určené ke skenování (fotografie, mapy) mají být kvalitní, obrázky dodávané v digitální podobě musí být skenované na 300 dpi a uložené ve formátu EPS, TIFF či JPEG s minimální kompresí. **Nevhodné** jsou zejména obrázky v programu Excel, případně skenované obrázky s rozlišením kolem 70 dpi (rozlišení obrazovky).

Vlastní text příspěvku pište vždy hned od prvního sloupce, pro odstavce nepoužívejte tabulátor (tj. zarážku), ale funkci: Formát \ Odstavec \ Speciální \ První řádek. Slova na konci řádku nedělte a nezarovnávejte. Tvrdé ukončení řádku (pomocí klávesy Enter) používejte pouze na ukončení odstavce, respektive titulu ap., ne jednotlivé řádky. Za textovými znaky: . , : ? ! nechte vždy mezeru. V textu na zdůraznění používejte pouze *kurzivu* nebo **tučné písmo**, nikoliv podtržené písmo. Poznámky v textu označujte číslicí (ne indexem), nejlépe v hranaté závorce, a jejich vlastní text umístěte na konec příspěvku, bez použití poznámkového aparátu textových editorů (funkce: Poznámky pod čarou).

Ke každému příspěvku, s výjimkou recenzí, je třeba přiložit stručné resumé.

Na konec každého příspěvku uveďte pod čarou svůj krátký životopis, včetně adresy, rodného čísla, čísla účtu (číslo účtu, specifický symbol) na nějž je možné zasílat honorář, a způsob kontaktu (telefonní číslo, fax, e-mail).

Článek by měl mít rozsah zhruba do 15 normostran. Jedna normostrana představuje třicet řádek na jedné straně - což je počet řádků, který odpovídá při formátu A 4 řádkování 2 - a šedesát úderů (písmen + mezer) na řádku, respektive 1800 znaků (funkce: Soubor \ Vlastnosti \ Statistické údaje \ Znaků s mezerami).

CONTENTS

PhDr. Antonín Rašek, PhDr. Miloš Balabán, Ph.D. at al The Establishment of Complex System of Security Management Control of the Czech Republic	3
Ing. Lubomír Spáčil, CSc. The Processes of Planning the Defence of the CR	21
Lt.Col. Ing. Roman Horák, CSc., Col. Doc. Ing. Lubomír Odehnal, CSc. Rationalization of Economic Support (Economy) of the ACR	32
MILITARY ART	
Lt.Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Col. Ing. Jan English Operational Preparation of the State Territory at Present, its Prospects and Tendencies	40
Maj. Ing. Josef Procházka Attitudes towards Solving the Project of Defence Research THE NEEDS	50
Col. Ing. Jozef Rychel, Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Financing Military Capabilities and Military Strategy at the Beginning of the 21st Century	60
OPINIONS, CONTROVERSY	
PhDr. Antonín Rašek The Building-up of the Professional Army of the CR	72
Capt. Ing. Bohuslav Pernica Conscripts and the Democratic Control of the Armed Forces in the Czech Republic (Critical Notes)	79
Mgr. Otakar Patočka A Reflection over Preventive Rehabilitations	86
INFORMATION PAGES	
Col. Ing. Jaroslav Turecký The Place and Role of the Czech Telecommunication Office during Solving Crisis Situations	93
Miloslav Havlín What's New is an Amendment to Professional Soldiers Act	103
Strategical Knowledge Gained by the U.S. in the War against al-Qaeda	108
BOOK REVIEW	
Zdeněk Horák Osama bin Laden, the Man Who Declared War Against America	114
MILITARY PROFESSIONAL	
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc. Possibilities of Environmental Assessment of Training	118
Ing. Vlastimil Šedivý Mean Case Sandwich Container in Basic Version with Fundamental Technological Equipment – KSSSK	125

CONTENTS

Vladimír Poskočil

Why Planispheric Climatization? (What is New as far as to the Look and Airing in Military Canteens)	131
--	------------

Lt.Col. Mgr. Ladislav Chaloupský, PhDr. Marie Jandová, CSc., Mgr. Kryštof Špidla

Military Slang and its Alterations	134
---	------------

JAROSLAV JANDA PRIZE

Security Board Announces Dispositions for Jaroslav Janda Prize 2003	137
--	------------

PERSONAL DATA

Colonel František Kaplan (ret.)	138
--	------------

INFORMATION SERVICE

Retraining Programmes 2003 for the Former ACR Personnel (Military Review Supplement)	141
---	------------

English Annotation	176
---------------------------------	------------

Who is Who in this Issue	180
---------------------------------------	------------

English Subject Index 2002	183
---	------------

Czech Subject Index 2002	187
---------------------------------------	------------

English Table of Contents	192
--	------------

OBSAH

PhDr. Antonín Rašek, PhDr. Miloš Balabán, Ph.D. a kol.	
Ustavení komplexního systému řízení bezpečnosti České republiky	3
Ing. Lubomír Spáčil, CSc.	
Procesy plánování obrany ČR	21
Pplk. Ing. Roman Horák, CSc., plk. doc. Ing. Lubomír Odehnal, CSc.	
Racionalizace ekonomického zabezpečení (ekonomiky) AČR	32
VOJENSKÉ UMĚNÍ	
Pplk. Ing. Jan Strbačka, CSc., plk. Ing. Jan English	
Operační příprava státního území v současnosti, perspektivy a vývojové tendence	40
Mjr. Ing. Josef Procházka	
Přístupy k řešení projektu obranného výzkumu POTŘEBY	50
Plk. Ing. Jozef Rychel, doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.	
Financování vojenských schopností a vojenská strategie počátku 21. století	60
NÁZORY, POLEMIKA	
PhDr. Antonín Rašek	
Ke koncepci výstavby profesionální AČR	72
Kpt. Ing. Bohuslav Pernica	
Vojáci základní služby a demokratická kontrola ozbrojených sil v České republice (kritické poznámky)	79
Mgr. Otakar Patočka	
Zamyšlení nad preventivními rehabilitacemi	86
INFORMACE	
Plk. Ing. Jaroslav Turecký	
Místo a úloha Českého telekomunikačního úřadu při řešení krizových situací	93
Miloslav Havlín	
Co přinesla novela zákona o vojácích z povolání	103
Strategické poznatky z války Spojených států proti teroristické organizaci Al Kajda	108
RECENZE	
Zdeněk Horák	
Bin Ládín – muž, který vyhlásil válku Americe	114
VOJENSKÝ PROFESIONÁL	
Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc.	
Možnosti ocenění vlivu výcviku na životní prostředí	118
Ing. Vlastimil Šedivý	
Kontejnerová střední skříňová sendvičová karosérie v základním provedení se základní technologií – KSSSK	125
Vladimír Poskočil	
Proč právě celoplošná klimatizace? (Co nového pro vzhled a ovzduší v kuchyňských blocích)	131
Pplk. Mgr. Ladislav Chaloupský, PhDr. Marie Jandová, CSc., Mgr. Kryštof Špidla	
Vojenský slang a jeho proměny	134

OBSAH

CENA JAROSLAVA JANDY

Bezpečnostní rada státu vyhláší podmínky pro udělení ceny Jaroslava Jandy pro rok 2003	137
--	-----

PERSONÁLIE

Plukovník v. v. František Kaplan	138
--	-----

INFORMAČNÍ SERVIS

REKVALIFIKACE 2003	141
Slovo úvodem	142
Informace o zákonných ustanoveních a právních normách k rekvalifikaci vojáků z povolání před zánikem služebního poměru	143
Výpis ze zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání	143
Výpis z rozkazu ministra obrany České republiky č. 34/2002	145
Postup při zajišťování rekvalifikace v podmínkách Armády ČR	145
Schéma modelu rekvalifikace	148
Vzor žádosti o umožnění rekvalifikace	149
Nabídka rekvalifikačních aktivit na rok 2003	150
Základní charakteristiky nabízených rekvalifikačních aktivit	156
Seznam vybraných vzdělávacích institucí (firem) k realizaci rekvalifikací mimo armádu	162
Adresář úřadů práce v České republice	167
Vybrané zprostředkovatelný práce	173
Vybrané internetové adresy nabízející volná místa	174
Několik informací o oddělení vzdělávání a rekvalifikací sekce personalistiky GŠ AČR a kontaktní adresa	174
Telefonní a faxové spojení s oddělením vzdělávání a rekvalifikací sekce personalistiky GŠ AČR , internetové spojení	175
Anglické anotace	176
Představení autorů tohoto čísla	180
English Subject Index 2002	183
Obsah ročníku 2002	187
Obsah v angličtině	192

VOJENSKÉ ROZHLEDY

čtvrtletník

Vydavatel: MO ČR-GŠ, Agentura vojenských informací a služeb (AVIS),
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav Praha

IČO: 60162694

<http://www.army.cz/vti/vojroz/index.htm>
e-mail: voj.rozhledy@army.cz Předmět: Vojenské rozhledy
fax (220) 21 59 17

Vojenské rozhledy, číslo 4/2002

Ročník: XI. (XLIII.)
Den vydání: 8. 11. 2002

Expedice: AVIS, Vlastina 23, Praha 6, tel.: (220) 409 798

Rozšiřuje AVIS, oddělení marketingu, vydavatelské a nakladatelské činnosti,
nám. Svobody 471, Praha 6, pí Endlová, tel. (220) 215 563.

Redakce: Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (220) 215 733.

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Redakční rada: Ing. Josef Janošec, CSc. (vedoucí), PhDr. Miloš Balabán, PhD.,
Ing. Jan Doksanský, plk. gšt. Ing. Jiří Halaška, plk. doc. Ing. Jiří Herynk, CSc.,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc. plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád,
doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., PaedDr. Jaroslav Ševčík,
mjr. Ing. Vlastimil Šlouf, Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Štefan Zigo,
plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. (zahraničí).

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

MK ČR E 6059

ISSN 1210-3292

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p. Odštěpný závod Praha,
č. j. nov 65 35/99 ze dne 19. 11. 1999.

